

T.C

**SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI**

**SÜLEYMAN ÇELEBİ’NİN VESİLETÜ’N-NECAT (MEVLİD-İ ŞERİF) ADLI
ESERİNDEKİ HADİS DAYANAKLARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hazırlayan

Halil ŞİRİN

1130207004

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Yusuf AÇIKEL

ISPARTA, 2016

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin Adı Soyadı	Halil ŞİRİN	
Anabilim Dalı	Temel İslam Bilimleri – Hadis	
Tez Başlığı	SÜLEYMAN ÇELEBİ'NİN MEVLİDİNDEKİ HADİSLERİN TAHRİC VE DEĞERLENDİRİLMESİ	
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)	SÜLEYMAN ÇELEBİ'NİN NESİLETÜ'N-NECAT (MEVLİD-İ ŞERİF) ADLI ESERİNDEKİ HADİS DAYANAKLARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ	
<p>Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında Jürimiz <u>2.9/07/2014</u> tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Yüksek Lisans tezi için;</p> <p>☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUĞU²</p> <p>ile aşağıdaki kararı almıştır.</p> <p>☒ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez KABUL edilmiştir. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ³ kararlaştırılmıştır. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin REDDEDİLMESİ⁴ kararlaştırılmıştır.</p>		
TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	İmza
Danışman	Yrd. Doç. Dr. Yusuf AKIKEL, S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Talat SAKALLI, S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Veli ATMAĞA, M.A.K.Ü. İlahiyat Fakültesi	
Jüri Üyesi		
Jüri Üyesi		

¹ Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

² OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³ DÜZELTME kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ Madde 28-(4) Tezi hakkında DÜZELTME kararı verilen öğrenci sınav tarihinden itibaren en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur.

⁴ Tezi REDDEDİLEN öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrenci, yeni tez konusu belirler.

T.C.

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “SÜLEYMAN ÇELEBİ’NİN VESİLETÜ’N-NECAT (MEVLİD-İ ŞERİF) ADLI ESERİNDEKİ HADİS DAYANAKLARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Halil ŞİRİN
29/07/2016

ÖZET

SÜLEYMAN ÇELEBİ’NİN VESİLETÜ’N-NECAT (MEVLİD-İ ŞERİF) ADLI ESERİNDEKİ HADİS DAYANAKLARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Halil ŞİRİN

Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 160 Sayfa, Temmuz – 2016.

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Yusuf AÇIKEL.

Günümüze kadar Hz. Peygamber (s) hakkında onu öven birçok nesir ve şiir türü eserler kaleme alınmıştır. Sahabe devrinde Hassan b. Sabit, Abdullah b. Ravâha ve Ka’b b. Mâlik gibi Hz. Peygamber’i (s) öven şair sahabilerin olması ve günümüze kadar muhtelif dillerde sayıları yüzleri aşan şiir tarzı eserlerin kaleme alınması Hz. Peygamber’e (s) olan aşkın bir göstergesidir. Bu eserlerden biri de tezimize konu olan Süleyman Çelebi’nin *Vesiletü’n-Necat* adlı eseridir. Halk arasında “mevlid” diye bilinen bu eser Süleyman Çelebi tarafından Hz. Peygamber’e (s) övgüler içeren bir şiir tarzında yazılmıştır. Yüzyıllarca Türk milleti tarafından itibar gören ve okutulan mevlid, hâlâ cami hocaları tarafından cenaze, evlenme ve sünnet merasimleri gibi programlarda okunmaktadır.

Bu çalışmanın Birinci Bölümü’nde Süleyman Çelebi’nin hayatı ve bilinen tek eseri olan *Vesiletü’n-Necat* (mevlid) adlı eseri ve içeriği ele alınmıştır.

İkinci Bölümü’nde Süleyman Çelebi’nin mevlidini yazarken yararlanmış olabileceği düşünülen hadisler incelenmiştir.

Son olarak genel bir değerlendirme yapılarak sonuca varılmaya çalışılmış, Sonuç kısmında ise Süleyman Çelebi’nin mevlidindeki beyitlerde geçen rivâyetlerin incelenmesinde hadislerin sahîh olduğu kadar, zayıf ve hatta uydurma rivayetlerin de bulunduğu görülmüştür. Bunun sebebinin de o dönemin kültürel yapısından ve bu rivâyetlerin halk arasında çok yaygın kullanılmasından kaynaklandığı ve Süleyman Çelebi’nin eserinde râvi ve sened bilgileri görülmediğinden dolayı, zayıf ve hatta uydurma rivayetlerin de mevlid’de yer bulduğu düşünülmektedir.

Ayrıca Süleyman Çelebi'nin, eserini yazarken hadis rivayetinde bulunmak gibi bir niyetinin olmadığı ve eserin asıl konusunun insanlara Hz. Peygamber'i (s) sevdirmek olduğu da bir gerçektir.

Anahtar Kelimeler: Peygamber, Hadis, Süleyman Çelebi, Hz. Muhammed, Mevlid, Vesiletü'n-Necat.

ABSTRACT

THE HADİTH ABUTMENTS AND EVALUATION OF SÜLEYMAN ÇELEBİ'S MEVLİD WHICH KNOWN AS “VESİLETÜ’N-NECAT”

Halil ŞİRİN

Süleyman Demirel University, Institute of Social Sciences, Department of Basic Islamic Sciences Master's Thesis, 160 pages, July – 2016.

Advisor: Asst. Prof. Of Hadith Dr. Yusuf AÇIKEL.

Until recently, many prose and poetry works were written about praising The Prophet Muhammed (s). during the reign of his Companions the poet Companions has been praising The Prophet Muhammed (s) like Hassan b. Sabit, Abdullah b. Ravâha and Ka'b b. Mâlik. Until today, poetry style works in excess of hundreds were written in several languages. All of that shows the big love of The Prophet Muhammed (s).

One of these works is the subject of our thesis. It is Süleyman Çelebi's work which called as “*Vesiletü'n-Necat*”. This work which is popularly known as “*mevlid*” was written by Süleyman Çelebi as a poetry style to praise The Prophet Muhammed (s). For centuries, mevlid which is respected and read by the Turkish nation is still be reading by the mosque workers for many programs such as funeral, marriage and circumcision ceremonies.

In the First Division of this study, the life of Süleyman Çelebi, his work which is only known *Vesiletü'n-Necat* (mevlid) and its content were discussed.

In the Second Division, hadiths which is expected to be utilized when Süleyman Çelebi was writing his mevlid were examined.

Finally, we have tried to reach a conclusion by making an overall assessment. As a result of our study, we saw true, weak and false hadiths that were used by Süleyman Çelebi in his mevlid. The reason for this is also the cultural structure of that period and It caused by widespread use among the people of these narrations. One of the cause of the fake hadiths in mevlid is not to be any information in mevlid about these hadiths as an information of narrators.

Also Süleyman Çelebi has no intention about narrative of these hadiths in his mevlid. It is also true that the real subject of his work is to instill the people prophet love.

Keywords: Prophet, Hadith, Süleyman Çelebi, the Prophet, Muhammed, Mevlid, Vesiletü'n-Necat.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xvi
ÖNSÖZ.....	1
GİRİŞ	3
I. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE GAYESİ	3
II. ARAŞTIRMANIN METODU VE KAYNAKLARI	3
BİRİNCİ BÖLÜM.....	6
A) SÜLEYMAN ÇELEBİ'NİN HAYATI VE ESERİ	6
1. Dönemin Siyâsî, Kültürel ve İlmî Hayatı.....	6
2. Süleyman Çelebi'nin Hayatı	6
2. 1. Süleyman Çelebi'nin Lakabı.....	7
2. 2. Ailesi	7
3. Süleyman Çelebi'nin Mevlidi.....	8
3. 1. Vesiletü'n-Necat'ın (Mevlid) Yazılması.....	10
3. 2. Vesiletü'n-Necat'ın (Mevlid) Kaynakları	10
3. 3. Süleyman Çelebi ve Hadis	11
İKİNCİ BÖLÜM	13
B) SÜLEYMAN ÇELEBİ'NİN VESİLETÜ'N-NECAT (MEVLİD-İ ŞERİF) ADLI ESERİNDEKİ HADİS DAYANAKLARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	13
1. Tevhid Faslında Tespit Edilen Rivayetler.....	13
1. 1. Allah'ı (c) Zikretmenin ve Bismelenin Önemi	13
1. 1. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	13
1. 1. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	14
1. Hadis:	14
a) Sened Tetkîki	14
b) Değerlendirme	16
1. 2. Allah'ın (c) Ezeli Oluşu ve Arş, Sema ve Arz gibi Kavramlar	18
1. 2. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	18
1. 2. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	18

2. Hadis:	18
a) Sened Tetkîki	19
b) Değerlendirme	20
1. 3. Hz. Peygamber'in (s) Varlık Âleminin Yaratılışına Sebep Oluşu	21
1. 3. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	21
1. 3. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	21
3. Hadis:	21
Değerlendirme.....	22
2. Nûr-i Nebî'nin Yaratılışı, İntikali ve Tespit Edilen Rivayetler	22
2. 1. Hz. Peygamber'in (s) Nurunun Önce Yaratılması.....	23
2. 1. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	23
2. 1. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	23
4. Hadis:	23
Değerlendirme.....	24
5. Hadis:	25
a) Sened Tetkîki	25
b) Değerlendirme	26
6. Hadis:	26
a) Sened Tetkîki	26
b) Değerlendirme	28
2. 2. Hz. Âdem'in (as) Tevbesinin Kabulü	28
2. 2. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	29
2. 2. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	29
7. Hadis:	29
Sened Tetkîki ve Değerlendirme.....	29
2. 3. Hz. Musa'nın (as) ve Hz. İsa'nın (as) Hz. Peygamber'in (s) Ümmetinden Olmak İstemeleri.....	30
2. 3. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	30
2. 3. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	31
8. Hadis:	31
a) Sened Tetkîki	31
b) Değerlendirme	32

2. 4. Hz. Peygamber'in (s) Nurunun Nesilden Nesile İntikal Etmesi.....	32
2. 4. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	32
2. 4. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	33
9. Hadis:	33
a) Sened Tetkîki	33
b) Değerlendirme	34
3. Velâdet Fashı ve Tespit Edilen Rivayetler	34
3. 1. Hz. Peygamber'in (s) Doğumunda Meydana Geldiği Rivayet Edilen Olaylar	35
3. 1. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	35
3. 1. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	35
10. Hadis:	35
a) Sened Tetkîki	35
b) Değerlendirme	37
3. 2. Hz. Peygamber'in (s) Ne Zaman Doğduğu ile İlgili Rivayetler	37
3. 2. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	38
3. 2. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	38
11. Hadis:	38
a) Sened Tetkîki	38
b) Değerlendirme	39
12. Hadis:	39
Sened Tetkîki ve Değerlendirme.....	39
13. Hadis:	41
Sened Tetkîki ve Değerlendirme.....	41
3. 3. Hz. Peygamber'in (s) Doğumu Esnasında Annesi Hz. Âmine'nin Bir Nur Görmesi.....	42
3. 3. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	42
3. 3. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	42
14. Hadis:	42
a) Sened Tetkîki	43
b) Değerlendirme	47
3. 4. Hz. Âmine'nin Üç Melek Görmesi.....	48
3. 4. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	48

3. 4. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	48
15. Hadis:	48
3. 5. Meleklerin İnmesi	48
3. 5. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	48
3. 5. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	49
3. 6. Hz. Âmine'ye Bazı Hurilerin Gelmesi.....	49
3. 6. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	49
3. 6. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	49
3. 7. Hz. Âmine'nin Gördüğü Hurilerden Birinin Hz. Âsiye Diğerinin Hz. Meryem Olması	49
3. 7. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	50
3. 7. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	50
16. Hadis:	50
a) Sened Tetkîki	50
b) Değerlendirme	53
3. 8. Meleklerin Hz. Peygamber'i (s) Müjdelemesi	53
3. 8. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	53
3. 8. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	54
3. 9. Hz. Âmine'nin Havada Asılı Şeyler Görmesi	54
3. 9. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	54
3. 9. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	54
3. 10. Meleklerin Hz. Âmine'ye Bu Ümmetin Efendisine Hamile Kaldığını Söylemeleri.....	54
3. 10. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	54
3. 10. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	55
17. Hadis:	55
Sened Tetkîki ve Değerlendirme.....	55
3. 11. Hz. Âmine'nin Susaması ve Susuzluğunun Giderilmesi.....	56
3. 11. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	57
3. 11. 2. Tespit Edilen Rivayetler:	57
3. 12. Bir Kuşun Hz. Âmine'nin Doğumuna Yardımcı Olması	57
3. 12. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	57
3. 12. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	57

3. 13. Hz. Peygamber (s) Doğunca Secdeye Kapanması ve Parmağını Kaldırıp Dua Etmesi.....	58
3. 13. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	58
3. 13. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	58
Sened Tetkiki ve Değerlendirme.....	58
3. 14. Hz. Peygamber'in (s) G6b6k Bağının Kesik ve S6nnetli Doğması	59
3. 14. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	59
3. 14. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	60
18. Hadis:	60
Sened Tetkiki ve Değerlendirme.....	60
19. Hadis:	61
Sened Tetkiki ve Değerlendirme.....	61
20. Hadis:	62
a) Sened Tetkiki	62
b) Değerlendirme	63
21. Hadis:	64
a) Sened Tetkiki	64
b) Değerlendirme	65
3. 15. Hz. Peygamber'in (s) Őfaat Etmesi	66
3. 15. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	66
3. 15. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	66
22. Hadis:	67
a) Sened Tetkiki	67
b) Değerlendirme	71
4. Hz. Peygamber'in (s) Mucizeleri, Peygamber Olarak G6nderilmesi Fasılları ve Tespit Edilen Rivayetler	72
4. 1. Hz. Peygamber'in (s) Kırk Yaşında Peygamber Olması.....	72
4. 1. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	72
4. 1. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	72
23. Hadis:	72
a) Sened Tetkiki	73
b) Değerlendirme	77
4. 2. Hz. Peygamber'in (s) G6lgesinin Olmaması.....	77

4. 2. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	77
4. 2. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	77
24. Hadis:	77
Sened Tetkîki ve Değerlendirme.....	78
4. 3. Hz. Peygamber'in (s) Başı Üzerinde Bir Bulutun Bulunması.....	78
4. 3. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	78
4. 3. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	78
25. Hadis:	78
a) Sened Tetkîki	79
b) Değerlendirme	80
4. 4. Hz. Peygamber'in (s) Arkasından Görebilmesi.....	82
4. 4. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	82
4. 4. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	82
26. Hadis:	82
a) Sened Tetkîki	82
b) Değerlendirme	87
4. 5. Hz. Peygamber'in (s) Karanlıkları Aydınlatması	88
4. 5. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	89
4. 5. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	89
27. Hadis:	89
Sened Tetkîki ve Değerlendirme.....	89
4. 6. Hz. Peygamber'in (s) Terinin Güzel Kokması	91
4. 6. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	91
4. 6. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	91
28. Hadis:	91
Sened Tetkîki ve Değerlendirme.....	91
4. 7. Hz. Peygamber'in (s) Ayı İkiye Bölmesi	94
4. 7. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	94
4. 7. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	95
29. Hadis:	95
a) Sened Tetkîki	95
b) Değerlendirme	102

5. Mîrâc Fashı ve Tespit Edilen Rivayetler.....	103
5. 1. İsrâ gecesi Hz. Peygamber'in (s) Ümmü Hânî'nin Evinde Olması	104
5. 1. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	104
5. 1. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	104
30. Hadis:	104
a) Sened Tetkîki	104
b) Değerlendirme	105
5. 2. Allah'ın (c) Hz. Peygamber'e (s) Gönderdiği Burak'ın Ağlaması.....	105
5. 2. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	105
5. 3. Hz. Peygamber'in (s) Burak'a Binip Mescid-i Aksâ'ya Gelmesi.....	107
5. 3. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	107
5. 3. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	107
31. Hadis:	107
Değerlendirme.....	107
5. 4. Hz. Peygamber'in (s) Beytü'l-Makdis'te Bütün Peygamberlere Namaz Kıldırması	108
5. 4. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	108
5. 4. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	108
32. Hadis:	108
Değerlendirme.....	108
5. 5. Hz. Peygamber'in (s) Bazı Peygamberlerle Görüşmesi.....	109
5. 5. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	109
5. 5. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	109
33. Hadis:	109
Değerlendirme.....	110
5. 6. Cebrail'in Sidre'yi Geçmesine İzin Verilmemesi.....	110
5. 6. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	110
5. 6. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	110
34. Hadis:	110
35. Hadis:	111
Değerlendirme.....	111
5. 7. Hz. Peygamber'in (s) Ref Ref ile Yola Devam Etmesi.....	111

5. 7. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	111
5. 7. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	112
36. Hadis:	112
Sened Tetkîki ve Değerlendirme.....	112
5. 8. Allah'ın (c) Hz. Peygamber'i (s) Çağırması.....	115
5. 8. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	115
5. 8. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	115
37. Hadis:	115
Değerlendirme.....	116
5. 9. Hz. Peygamber'in (s) Allah'ı (c) Görüp Görmediği.....	116
5. 9. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	116
5. 9. 2. Tespit Edilen Rivayetler:	117
38. Hadis:	117
Değerlendirme.....	117
5. 10. Elli Vakit Namazın Beş Vakte Düşürülmesi.....	119
5. 10. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	119
5. 10. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	119
39. Hadis:	119
Değerlendirme.....	120
6. Hz. Peygamber'in (s) Vefatı Fashı ve Tespit Edilen Rivayetler.....	121
6. 1. Hz. Peygamber'in (s) Vefatında Hz. Ebû Bekir'in (r) Namazları Kıldırması, Cenazesini Hz. Ali'nin (r) Yıkaması, Bilal'in (r) Salâ Vermesi.....	121
6. 1. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	121
6. 1. 2. Tespit Edilen Rivayetler:	122
40. Hadis:	122
a) Sened Tetkîki	122
41. Hadis:	126
b) Değerlendirme	129
42. Hadis:	130
a) Sened Tetkîki	130
43. Hadis:	131
b) Değerlendirme	132

44. Hadis:	132
Değerlendirme.....	133
6. 2. Ölüm Meleğinin Hz. Peygamber'in (s) Canını Almak İçin İzin İstemesi	133
6. 2. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler.....	133
6. 2. 2. Tespit Edilen Rivayetler.....	133
45. Hadis:	133
a) Sened Tetkîki	134
b) Değerlendirme	135
C) DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	136
Kullanılan Hadis İstılahları ve Cerh-Ta'dil İfadeleri.....	144
KAYNAKLAR	147
ÖZGEÇMİŞ.....	160

KISALTMALAR

a.g.e.:	Adı Geçen Eser
a.y.:	Aynı Yer
b.:	Bin/İbn
bkz.:	Bakınız
bs.:	Basım
(c):	Celle Celâlühû
ç.:	Çeviren
DİA:	Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB:	Diyanet İşleri Başkanlığı
DÜİFD:	Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Fak.:	Fakültesi
Hız.:	Hazreti
Haz.:	Hazırlayan
ö.:	Ölümü
Prof. Dr.:	Profesör Doktor
(r).:	Radıyallahu Anh, Anhâ
(s).:	Sallallahu Aleyhi Ve Sellem
s.:	Sayfa
SDÜ:	Süleyman Demirel Üniversitesi
thk.:	Tahkik
t.y.:	Basım tarihi yok
TDV:	Türkiye Diyanet Vakfı
Y.:	Yazma Eser
y.y.:	Basım yeri yok
v.:	Varak
yay.:	Yayınları

ÖNSÖZ

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a (c) hamd ve O'nun habîbine salât ve selam olsun. Yüce Rabbimiz insanı en mükemmel şekilde yaratmış ve ona akıl gibi bir nimeti bahşetmiştir. Sayılamayacak kadar çok nimet verilen insana yüce yaratan peygamberler göndererek kendisini tanımayı kolaylaştırmıştır. Bununla birlikte gönderdiği peygamberlere kitap indirmesi de insanlara olan lütuflarındandır.

Yüce Rabbimizin imtihan sırrı gereği, gönderdiği peygamberlere inanmayı Allah'ın (c) helak ettiği kavimler olduğu gibi gönderilen peygamberlere inanan ve onlara sıkı bir gönül bağı ile bağlananlar da hep olagelmıştır. Müslüman toplumun her ferdi peygamberlerine bağlılığını çeşitli vesilelerle göstermişlerdir. Sahabenin Hz. Peygamber'e (s) olan sevgisine baktığımızda, Taif dönüşü Hz. Peygamber'i (s) taşıyan müşriklerin karşısında Zeyd b. Harise'nin (r) kendini siper etmesi, vefatından sonra Bilal Habeşi'nin (r) bir müddet ezan okuyamaması ve yine Hz. Ömer'in (r) Hz. Peygamber'in (s) vefatını kabullenemeyişi ve daha birçok örnek, sahabenin Hz. Peygamber'e (s) olan sonsuz sevgisinin bir sonucudur. Mehmet Akkuş ve Uğur Derman'ın da dediği gibi Müslümanlar, gerek onu şiirlerine veya eserlerine konu edip doğumundan, hilyesinden, şemâilinden, mi'racından, hicretinden, mu'cizelerinden, yüce ve örnek ahlakından, siyerinden ve hadislerinden bahseden eserler vererek, gerek O'nun (s) Ravza'sını ziyaret ederek sevgilerini ortaya koymaktadırlar. Hz. Peygamber'den (s) sonra nesiller boyu bütün İslam âleminde bu sevgi hiçbir zaman azalmamış, aksine giderek artmıştır.

Türklerin Müslüman oluşundan günümüze kadar İslam'a yaptıkları hizmetler Allah (c) ve peygamber sevgisinden olsa gerektir. Çocuklarımıza koyduğumuz Hz. Peygamber'in (s) ya da Ehl-i Beyt'in isimlerinden, ülkemizde her sene düzenlenen kutlu doğum programlarına kadar yapılan her faaliyet Hz. Peygamber'e (s) olan sevgiden kaynaklanmaktadır.

Bu araştırmayı yaparken, bir öğrenci olarak öğrendiğimiz hadis tespit, tahric ve tenkid bilgisini uygulamaya geçirebilmek için bu konuya yöneldik. Bu süreçte amaca ulaşmış olmayı umut ederken araştırmamızın daha kapsamlı bir araştırmaya kaynak olmasını temenni ediyoruz. Bana bu çalışma imkânını sunan saygıdeğer danışman

hocam Yrd. Doç. Dr. Yusuf AÇIKEL başta olmak üzere, muhterem hocalarım Prof. Dr. Talat SAKALLI, Prof. Dr. Nuri TUĞLU, Prof. Dr. Ahmet YILDIRIM, Doç. Dr. Zişan TÜRÇAN ve Yrd. Doç. Dr. Aşır ÖRENÇ'e teşekkürü bir borç bilirim.

Halil ŞİRİN
ISPARTA, 2016

GİRİŞ

Tevhid, Allah, âhiret, şefaât v.s. birçok konuyu ilgilendiren şiirlerden oluşan ve halk arasında mevlid diye bilinen bu eserin konularından birisi de Hz. Peygamber'dir.

Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-Necat* (Mevlid) adlı eseri üzerine edebiyat alanında yapılmış birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmada *Vesiletü'n-Necat* incelenmiş, eserde kullanılan hadislerin ilmi açıdan değerlendirilmesi tezin ana konusu olmuştur.

I. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE GAYESİ

Mevlid yüzyıllarca Türk milleti tarafından itibar görmüş, okunmuş ve okutulmuştur. Günümüzde dahi birçok vesileyle cami hocaları tarafından cenaze, evlenme ve sünnet merasimleri gibi programlarda okunmaktadır. Halk arasında şöhret kazanmış bir eser olan *Vesiletü'n-Necat*'ın Kur'an ve sahîh sünnete uygunluğunu araştırmak amacıyla içerisinde geçen hadislerin tahriç ve değerlendirilmesinin yapılması gerekir.

Bu tür eserlerin halk arasında meşhur olmaları, içerisinde geçen hadislerin kaynak olarak alınması insanları birtakım düşünce ve tasavvurlara sevk edebilmektedir. Bu bakımdan araştırmanın amacı mevliddeki beyitlerde zikredilen hadisleri sened ve metin yönünden incelemektir. Faruk Azak'ın da dediği gibi dinin esasını oluşturan konularla birlikte, bir dayanağı olmayan ancak dinin bir esasıymış gibi halk tarafından kabul gören konulara bu eserde sık sık rastlanması eserdeki hadislerin sıhhat bakımından incelenmesinin gerekliliğini bir kez daha göstermiştir.

II. ARAŞTIRMANIN METODU VE KAYNAKLARI

Araştırmamızda, literatür taraması yöntemi kullanılarak muhtelif konularda yapılmış tahriç çalışmaları, yazılmış kitaplar, makaleler ve tezler gözden geçirilmiştir.¹ *Vesiletü'n-Necat*'ın beyitleri incelenmiş ve bu beyitlerin hangi hadislerden faydalanılarak yazıldığı tespit edilmiştir. Günümüzdeki okunduğu şekliyle mevlidin,

¹ Benzer çalışmalar için bkz. Cemal SOFUOĞLU, *Kur'an ve Hadis Kültürünün Kutadgu Bilig'deki İzleri*, DÜİFD, V, (1989), Ali YARDIM, *Mesnevî Hadisleri*, Damla Yay. Yy, 2008, Ünal DAMAR, *Mevlânâ'nın Dîvân-ı Kebîr'inde Geçen Hadislerin Tahrîc ve Değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, S.D.Ü. Isparta 2011.

Allah'ın (c) birliğinin konu edildiği tevhid, Nûr-i Nebî'nin yaratılışı, intikali, mu'cizeleri, bi'seti, velâdeti, mirâcı ve vefât-ı nebî bölümlerindeki beyitlerin dayandığı rivayetler incelenmiştir. *Vesiletü'n-Necat*'ta açıkça hadis olarak nakledilmeyen ama anlam itibariyle alaka kurulan rivayetlerin hangi hadis kaynağında geçtiğini tespit etmek için tahric ve tenkîd çalışması yapılmıştır. Tespit edilen rivayetlerin önce Arapça metni alınmış, sonra bunların tercümesi yapılmıştır. Daha sonra sened tetkiki ve değerlendirme çalışması yapılmıştır.

Araştırma yapılırken kısıtlı zaman sebebiyle *Vesiletü'n-Necat*'ın bazı kısımlarında Süleyman Çelebi'nin dayandığı hadisler ele alınmıştır. Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Y. 297'de kayıtlı bulunan mevlid nüshasından, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları *Mevlid-i Şerif (Vesiletü'n-Necat)* adlı eserden ve Necla Pekolcay'ın *Mevlid* adlı çalışmasından yararlanılmıştır. Ayrıca halk arasındaki mevlid kitaplarından da faydalanılmıştır. Hadislerin tahririnde öncelikle S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi ve S.D.Ü. Prof. Dr. Hasan Gürbüz Kütüphanesi'nden faydalanılmıştır.

Araştırma yapılırken öncelikle Kütüb-i Sitte² musannıflarından Buhârî, (ö. 256/870) Müslim, (ö. 261/875) Ebû Dâvûd, (ö. 275/889) Tirmizî, (ö. 279/893) Nesâî, (ö. 303/916) İbn Mâce (ö. 273/887) ve Kütüb-i Tis'a³ müelliflerinden Ahmed b. Hanbel, (ö. 241/856) İmam Mâlik (ö. 179/796) ve Dârimî'nin (ö. 255/869) eserlerinden yararlanılmıştır. Ayrıca Kütüb-i Tis'a dışında İbn Hıbbân, (ö. 354/965) Beyhakî, (ö. 458/1066) Taberânî, (ö. 360/971) Hâkim, (ö. 405/1015) Heysemî (ö. 807/1405) gibi musannıfların eserlerinden de faydalanılmıştır. Eğer hadis özellikle Kütüb-i Sitte'de bulunuyorsa hadisin birkaç tarihinin incelenmesi yeterli bulunmuştur. Mirâc bölümünde ise sened tetkikine fazla girilmemiş, hadisin değerlendirilmesi yeterli görülmüştür. Hadis sadece mevzuât türü eserlerde yer alıyorsa senedi genel itibariyle incelenmemiştir. Hadislerin râvîlerinin ölüm tarihleri tespit edilememiş ise soru işareti konmuştur.

Hadislerin senedi incelenirken cerh-ta'dîl, tabakât ve mevzuâtla ilgili eserlere müraacat edilmiştir. Mesela, İbn Hacer'in (ö. 852/1449) eserlerinden; İbn Adıyy, (ö. 365/976) Mizzî (ö. 742/1342) ve Zehebî'nin (ö. 748/1348) eserlerinden; İbnu'l-Cevzî,

² Buhârî ve Müslim'in *Sahih*'leri, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce'nin *Sünen* 'lerini ifade eder.

³ Kütüb-i Sitte'ye ek olarak Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'i, Dârimî'nin *Sünen*'i ve İmam Mâlik'in *Muvatta*'sıdır.

(ö. 597/1201) İbn Arrâk, (ö. 963/1556) Süyûtî (ö. 911/1506) ve Nasîruddîn Elbânî (ö. 1420/1999) gibi müelliflerden yararlanılmıştır. Bunlara ilave olarak hadislerin tahrîci ve senedlerinin tenkîdinde *el-Mektebetü's-Şâmile* isimli ve 3.5 sürümlü programdan ve hadislere ulaşmada *el-Mu'cemü'l-Müfehres li Elfâz'l-Hadisi'n-Nebevî (Concordance)*'den yararlanılmıştır. Hadislerle bağlantılı olan ayetlerin meallerinde ise “Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an-ı Kerim Meali” isimli meal esas alınmıştır.

Çalışmak bizden başarı Allah'tandır.

BİRİNCİ BÖLÜM

A) SÜLEYMAN ÇELEBİ'NİN HAYATI VE ESERİ

1. Dönemin Siyâsî, Kültürel ve İlmî Hayatı

Selçuklu sultanı, 1299'da Osman Bey'e beylik alameti olarak davul ve sancak gönderdi. 1302'de Osman Gazi Koyunhisar Zaferi'ni kazandı. 1326'da Orhan Gazi Bursa'yı fethetti. 1331'de İznik ele geçirildi. 1334'de Karesi Beyliği ilhak oldu. 1337'de Kocaeli bölgesi alındı. 1354'de Gelibolu ele geçirildi. Bölgeyi yakından tanıyan Karesi emirleri, Osmanlıların Rumeli'ye geçişlerinde önemli rol oynadılar. 1362'de Orhan Gazi vefat etti ve I. Murat tahta çıktı.⁴ Süleyman Çelebi işte bu sırada dünyaya geldi.

Osmanlı'nın Beylik'ten Devlete doğuşu siyâsî ve sosyal açıdan nice sıkıntılarla gerçekleşmiştir. Osmanlı sultanlarının siyâsî, sosyal ve ekonomik hayatı düzenlemiş olmaları bunda etkili olmuştur. Selçuklulardan miras olarak alınan ahilik geleneğiyle eskiden beri var olan medrese, tekke ve zaviyeler desteklendi. Böylece ilmî hayatın güçlendirilmesine çalışılmıştır. Pek çok devlet ve ilim adamı, şair ve edip, şeyh ve derviş Osmanlıların himaye ve hizmetine girmeye başladılar. Bu gücün elde edilmesinde âlim ve sûfilerinde etkisi oldu. Süleyman Çelebi de bu değişimin bir parçasıydı.⁵

2. Süleyman Çelebi'nin Hayatı

Türk edebiyatının gelişmeye başladığı XIV-XV. asırlarda, hârikukâde eserlerden birini meydana getiren Süleyman Çelebi'nin hayatı hakkındaki bilgiler son derece yetersizdir.⁶ Kaynaklar ondan övgüyle bahsetmekle beraber, onun hakkında asılsız birtakım bilgiler de mevcuttur. Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'sinde onun "*Sarmısakçızade Süleyman Efendi*" olduğu ifade edilmiştir.⁷

⁴ İ. Hakkı UZUNÇARŞILI, *Osmanlı Tarihi*, Ankara, 1972, I, 157.

⁵ Osman ÇETİN, "*Süleyman Çelebi Devrinde Siyâsî Hayat*" *Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslar arası Mevlid Sempozyumu*, TDV. Yay. Ankara 2010, s. 160.

⁶ Ahmet ATEŞ, *Süleyman Çelebi-Vesiletü'n-Necat*, TDK Yay. Ankara 1954, s. 21.

⁷ Evliya ÇELEBİ, *Seyahatname*, İstanbul 1324, II, 53.

Bir zamanlar doğru sayılan bu rivayeti Evliya Çelebi'nin seyahati sırasında eserine aldığı düşünülür.⁸ Ancak başka kaynakların onun “*Sarmısakçızade*” olduğundan hiç bahsetmemiş olmaları,⁹ bu rivayetin asılsız olabileceğini akıllara getirmekte, “*Sarmısakçızade Süleyman Efendi*” ismindeki başka biriyle karıştırıldığı düşünülmektedir. Dolayısıyla Mevlid müellifi Süleyman Çelebi “*Sarmısakçızade*” lakabını hiçbir zaman kullanmamıştır.¹⁰

Hayatı hakkında geniş bilgi bulunmayan Süleyman Çelebi tahminen 752/1351 yılında Bursa’da doğdu. Babası, Orhan Gazi zamanında İznik medreselerinde müderrislik yapan Şeyh Mahmud’un oğlu ve I. Murad dönemi vezirlerinden Ahmed Paşa olduğu ifade edilmektedir. Süleyman Çelebi’nin tahsil hayatı hakkında da yeterli bilgiye sahip değiliz. Ancak onun Sultan Bâyezid’in Dîvân-ı Hümâyûn imamlığına, daha sonra da Emîr Buhârî’nin tavsiyesiyle Ulu Cami’nin imamlığına getirilmiş olması iyi bir eğitim aldığını ve İslamî ilimlerde dirayet sahibi bir zât olduğunu göstermektedir. Ayrıca “*Çelebi*” diye anılması ise âlim ve gönül erbâbı bir kişi olduğunun bir başka ifadesidir.”¹¹

2. 1. Süleyman Çelebi’nin Lakabı

Süleyman Çelebi en eski kaynaklarda “*Çelebi*” lakabıyla anılıyordu.¹² Bu lakap genelde Mevlana’nın soyundan veya Osmanlı ailesinden olanlara verilmekte¹³ ise de böyle bir akrabalığın bulunduğu dair hiçbir delil yoktur. Bu lakap bir de âlimlere verilirdi. Süleyman Çelebi de ilim ve eseri ile bu lakabı almış olmalıdır.¹⁴

2. 2. Ailesi

Süleyman Çelebi’nin ailesi hakkında bilinenler oldukça sınırlı olup Latîfî’nin *Tezkire*’sine göre o, meşhur İvaz Paşa’nın oğlu olup XV. yüzyılın tanınmış şairlerinden

⁸ Ahmet ATEŞ, *Vesiletü’n-Necat*, s. 21.

⁹ LATİFÎ, Abdullatif, *Tezkire*, İstanbul 1313, s. 55; ÂLÎ, Mustafa Efendi, *Kühü’l-Ahbâr*, İstanbul 1277, I, 115-116.

¹⁰ Ahmet ATEŞ, *Vesiletü’n-Necat*, s. 22.

¹¹ Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid-i Şerîf- Vesiletü’n-Necat*, (Ahmet Kamil Akdik’in hattıyla) DİB Yay. Ankara 2009, s. 15.

¹² LATİFÎ, *Tezkire*, s.55; ÂLÎ, *Kühü’l-Ahbâr*, I, 115-116.

¹³ Mehmet İPŞİRLİ, “Çelebi”, DİA, TDV, Ankara 1993, VIII, 259.

¹⁴ Ahmet ATEŞ, *Vesiletü’n-Necat*, s. 23.

Âtâî'nin büyük kardeşidir.¹⁵ Âlî'nin *Künhü'l-Ahbâr*'ına göre Âtâî ile arasındaki yaş farkının fazla olması, kardeş olma ihtimallerini düşürmektedir.¹⁶

Künhü'l-Ahbâr'daki bilgiye göre Süleyman Çelebi daha önce belirttiğimiz üzere Şeyh Mahmud'un torunu Ahmed Paşa'nın oğludur. Şeyh Mahmud, rivayete göre Osmanlı Devleti'nin kurucusu Sultan Osman'ın kayınpederi Edebâlî'nin oğludur.¹⁷

Hakkında sınırlı ve güvenilmeyen rivayetler bulunan Süleyman Çelebi, 825/1422'de Bursa'da vefat etmiş ve Çekirge semtindeki Eski Kaplıca civarında Yoğurtlu Baba Zaviyesi haziresine defnedilmiştir.¹⁸

Süleyman Çelebi'nin Kabri Yoğurtlu Baba Zaviyesi¹⁹

3. Süleyman Çelebi'nin Mevlidi

Mevlid aslen Arapça bir kelime olup “v-l-d” fiil kökünden türemiş olup “doğum günü-doğum yeri” anlamlarına gelmektedir.²⁰ Bilindiği üzere başka eseri bulunmayan²¹ Süleyman Çelebi, Halk arasında “Mevlid” diye bilinen eserini şu beyitinde belirttiği üzere isimlendirmektedir:

İş bu kân-ı şehd ki şirîndür dadı,

¹⁵ LATÎFÎ, *Tezkire*, s.55, 245.

¹⁶ ÂLÎ, *Künhü'l-Ahbâr*, I, 239; V, 115; bkz. Ahmet ATEŞ, s. 25; M. Tayyib OKIÇ, *Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri*, Atatürk Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi Dergisi, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum 1976.

¹⁷ ÂLÎ, *Künhü'l-Ahbâr*, I, 198.

¹⁸ Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 15.

¹⁹ Bu resim www.bursadakultur.org/suleyman_celebi.htm internet adresinden alınmıştır. Erişim Tarihi: 13.08.2016

²⁰ İBN MANZÛR, Muhammed b. Mükerrerem el-Mısırî, *Lisânu'l-Arab*, Dâru Sâdir Beyrut ty, III, 467-470.

²¹ Ahmet ATEŞ, s. 37.

Bil *Vesiletü'n-Necat* oldu adı.²²

Türk edebiyatındaki mevlid geleneğinin revaç bulması ve Süleyman Çelebi'nin halk tarafından bu kadar kabul görmesi şairleri mevlid yazmaya sevk etmiş, dolayısıyla pek çok eser meydana gelmiştir.²³ Türk İslam Edebiyatçısı Necla Pekolcay'a göre Anadolu'da sahasında mevlid yazan şairlerin sayısı 63'tür.²⁴

“*Kurtuluş Vesilesi*” anlamına gelen *Vesiletü'n-Necat*'in halk arasında “*mevlid*” şeklinde isimlendirilmesi Hz. Peygamber'in (s) doğumundan bahsetmiş olması şeklinde açıklanabilir. Her ne kadar Peygamberimizin (s) doğumunu konu edinse de muhtevasında sadece doğum olayı anlatılmayan Mevlid'de sırasıyla şu bölümler yer almaktadır:

- a) Cenâb-ı Hakk'ın Birliğinin Anlatıldığı Tevhîd,
- b) Müellife Duâ,
- c) Âlemin Yaratılması,
- d) Hz. Muhammed'in (s) Nurunun Yaratılması,
- e) Hz. Âdem'in (as) Yaratılması ve Nübüvvet Nurunun Hz. Âdem'den (as) Hz. Muhammed'e (s) İntikâli,
- f) Hz. Peygamber'in (s) Doğumu,
- g) Hz. Peygamber'in (s) Övülmesi,
- h) Hz. Peygamber'in (s) Mu'cizeleri,
- i) Hz. Peygamber'in (s) Mîrâcı,
- j) Hz. Peygamber'in (s) Hicreti,
- k) Hz. Peygamber'in (s) Bazı Vasıfları,
- l) Ümmetin Nasıl Olması Gerektiği,
- m) Nasihat,
- n) Hz. Peygamber'in (s) Vefatı.²⁵

²² Necla PEKOLCAY, *Mevlid*, Dergâh Yay. İstanbul 2013, s. 15, 139.

²³ PEKOLCAY, s. 38.

²⁴ PEKOLCAY, ay.

²⁵ Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 20; PEKOLCAY, s. 33-34.

Süleyman Çelebi'nin mevlidinin kendi elinden çıkmış nüshası bulunmadığı için yapılan ilavelerle hacim artmış ya da azalmıştır. Bu da nüsha farklarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur.²⁶

Halen Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Y. 297'de kayıtlı bulunan mevlid nüshası 25x17,5 cm. boyutlarında ve 16 varak (32 sahife) hacminde bir yazma eserdir. Ancak metin kısmı v. 15b'de bitmiş olup sonraki varak boştur. Bu mevlid nüshası 1349/1931 yılında Hacı Kamil Akdik tarafından is mürekkebiyle rika' hattıyla yazılmıştır.²⁷

3. 1. Vesiletü'n-Necat'ın (Mevlid) Yazılması

Anlatılanlara göre bir vâiz cami kürsüsünde yaptığı vaazda “Biz onun peygamberlerinden hiçbirini ötekinden ayırmayız” mealindeki ayeti²⁸ tefsir ederken peygamberler arasında fark olmadığını, bütün peygamberlerin her konuda eşit olduğunu, bir peygamberin diğer peygamberlerden faziletli olamayacağını söylemiş ve camide bulunan bir arap itiraz etmiştir. Süleyman Çelebi de “Bazı peygamberleri bazılarına faziletli kıldık” mealindeki ayeti²⁹ de düşünerek bu fikrin yanlış olduğunu, inanma noktasında bu ayetin değerlendirilmesi gerektiğini söylemiş ve eserini kaleme almıştır.³⁰

3. 2. Vesiletü'n-Necat'ın (Mevlid) Kaynakları

Mevlid'in kaynakları konusunu işleyen bir çalışma olarak ilk defa Veled Çelebi tarafından Erzurumlu Darîr'in mensur-manzum kaleme aldığı *Siyer-i Nebî*'si ile Âşık Paşa'nın *Garîb-nâme*'sinin tesirleri ana hatlarıyla ortaya konulmuştur. Âşık Paşa-Süleyman Çelebi etkileşimi hususunda, Köprülünün, Âşık Paşa'nın şairliğiyle ilgili menfî görüşleri dayanak kabul edilmiştir. Kemal Yavuz, Mevlid'deki *Garîb-nâme* tesirini Mevlid'de *Garîb-nâme*'den aynen alınmış mısraları göstererek ortaya koymuştur.³¹

²⁶ Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 20.

²⁷ Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 13.

²⁸ Bakara, 2/286.

²⁹ Bakara, 2/253.

³⁰ PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 14-15.

³¹ Fatih KÖKSAL, *Mevlid-Nâme*, TDV Yay. Ankara, 2011, s. 41, 42.

Mevlid'in hadis kaynaklarına da yer verilecek olursa, Süleyman Çelebi'nin (825/1422) Süyûtî'den (911/1505) 86 sene önce vefat etmiş olması onun Süyûtî'nin eserlerinden faydalanmış olma ihtimalini ortadan kaldırmaktadır. Muhtemelen bu kaynaklar Süleyman Çelebi'den çok önce yaşamış olan Vâkıdî'nin, (207/823) İbn Hişâm'ın, (218/833) İbn Sa'd'ın, (230/845) ve Beyhakî'nin, (ö. 458/1066) eserleridir. İbn Sa'd'ın *et-Tabakâtü'l-Kübrâ* adlı eseri, İbn Hişâm'ın *es-Sîretü'n-Nebeviyye*'si, Beyhakî'nin *Delâîli'n-Nübüvve* adlı eseri Mevlid'in hadis kaynakları konusunda önemli eserlerdendir.

3. 3. Süleyman Çelebi ve Hadis

Vesiletü'n-Necat'in manzum siyer-i nebî kabul edilebilecek bir eser olduğu dikkate alınırsa içeriği ve kaynakları hakkında belli bir kanaat kendiliğinden oluşur. Bu gözle bakıldığında, eserin önemli ölçüde hadis metinlerine dayandığını görmek mümkündür.³²

Eserler yazılış amacına uygun etkiyi meydana getirmişlerse o eseri, müellifin hiç düşünmediğini ve amacı olmayan bir açıdan değerlendirip tenkit etmek müellife de esere de haksızlık olur. Ancak hadis söz konusu ise hangi kaynaktan yer alırsa alsın mutlaka Hz. Peygamber'e (s) ait olması gerekir. İyi niyetle de olsa hadis uydurmak caiz olmadığı gibi, uydurma olduğu bilinen hadisi nakletmek de yanlıştır.³³

Toplumumuz hadisle ilgili yanlış bir tavrı yıllardır ısrarla sürdürmektedir. O da dînî veya edebî bütün eserlerde okuduğu her hadisi, müellifin kendi alanındaki şöhretine bakarak, sahîh kabul etme ya da reddetme anlayışıdır. Dolayısıyla *Vesiletü'n-Necat*'in hadislerinin analizi eserin kendisine yönelik bir tenkit değil, sadece hadislerinin sıhhati açısından durumunu tespitten ibaret bir yaklaşım olarak algılanmalıdır.³⁴

Tasavvufî gelenekte “herhangi bir hadisin naklinde sadece mananın doğru olmasını yeterli görmek; keşf, ilham ve rüya yoluyla hadis nakletmek ve kendi anlayışları istikametinde bir takım te'villere gitmek” onların en belirgin

³² Salih KARACABEY, “*Vesiletü'n-Necat*'in Hadis Açısından Analizi,” *Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslar arası Mevlid Sempozyumu*, TDV. Yay. Ankara 2010, s. 288-289.

³³ KARACABEY, *Mevlid Sempozyumu*, s. 288-289.

³⁴ KARACABEY, *Mevlid Sempozyumu*, ay.

özelliklerindedir.³⁵ Hadisle iştilgal eden sūfîler ya da sūfî meşrep hadisçilerin çoğu tarafından, hadislerin gerek tashîhi gerekse anlamının tespiti hatta Hz. Peygamber'den (s) nakli konularına şamil olacak şekilde sūfîlerin bu özelliklerinin kullanım alanı genişletilmiştir. Ancak hadisçiler keşf, ilham ve rüya ile hadis rivayetini ve tashîhini geçerli saymamışlardır.³⁶ Rüya ile hadis rivayeti Hz. Peygamber'i (s) rüyada görmekte mümkün olacağı düşünülürse onu rüyada görmenin kendisinden herhangi bir konuda emir veya nehiy almak ve Hz. Peygamber'in (s) bir hadis âlimi hakkında cerh veya ta'dilde bulunması gibi iki farklı boyutu olacaktır. Yerleşik kabule göre rüyada Hz. Peygamber'den (s) alınan bilgiyle (mesela bir emir veya nehiyle) amel edilemez.³⁷

İfade edildiği üzere Süleyman Çelebi tasavvufî kültürle iç içe yaşamış bir insandır. Tasavvuf ehli, hadiste sened bilgilerinden çok kastedilen mânâ üzerinde yoğunlaşmışlardır. Üzerinde bunun etkilerinin ve fikirlerinde yansımalarının görülmesi tabii karşılanmalıdır. Dolayısıyla Süleyman Çelebi klasik mânâda anlaşıldığı üzere bir muhaddis değildir. Fakat insanlara rehberlik eden bir mutasavvıftır.³⁸ Kaldı ki *Vesiletü'n-Necat* sadece bir mevlid kitabı değil, aynı zamanda bir ahlak kitabıdır. Onun muhtevası, Hz. Peygamber'in (s) güzel yaşamı olduğuna göre mevlidin insanlara güzel ahlakı öğretmek gibi bir amacının da olduğu söylenebilir.³⁹

³⁵ Ahmet YILDIRIM, *Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları*, TDV. Yay. Ankara 2000, s. 39-50.

³⁶ Zîşân TÜRCAN, *Hadis Şerh Geleneği Doğu Gelişimi ve Dönüşümü*, TDV. Yay. Ankara 2011, s. 182, 183.

³⁷ Halit ÖZKAN, *Bir Muhaddis-Sūfînin Rüyalari: İbn Ebî Cemre ve el-Merâi'l-Hisân'ı*, Marmara Üni. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 41 (2011/2), s. 40. Bkz. Talat SAKALLI, *Rüya ve Hadis Rivayeti*, Isparta, 1994, s. 35-50.

³⁸ KARACABEY, ay.

³⁹ Soner AKDAĞ, *Süleyman Çelebi'nin Mevlidi Üzerine*, Atatürk Üni. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı: 36, Erzurum, 2008, s. 94.

İKİNCİ BÖLÜM

B) SÜLEYMAN ÇELEBİ'NİN VESİLETÜ'N-NECAT (MEVLİD-İ ŞERİF) ADLI ESERİNDEKİ HADİS DAYANAKLARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1. Tevhid Faslında Tespit Edilen Rivayetler

Tevhid faslında tespit edilen rivayetlerin bahsedildiği konular sırasıyla Allah'ı (c) zikretmenin ve bismelenin önemi, Allah'ın (c) ezeli olması ve Hz. Peygamber'in (s) varlık âleminin yaratılışına sebep oluşudur.⁴⁰

1. 1. Allah'ı (c) Zikretmenin ve Bismelenin Önemi

Allah'ı (c) birlemek anlamına gelen tevhidin önemli bir parçası da O'nu (c) zikretmektir. Bunun kıymetini kavramış biri olarak Süleyman Çelebi, eserini yazmaya Allah'ı (c) zikretmenin önemini belirterek başlamıştır.

1. 1. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Mevlidin tevhid faslında Allah'ı (c) zikretmenin ve bismelenin önemi ile ilgili beyitler şunlardır:

Allah adın zik idelim evvelâ,
Vacib oldur cümle işte her kula,
Allah adın her kim ol evvel ana,
Her işi âsân ider Allah ana,
Allah adı olsa her işin önü,
Hergiz ebter olmaya anın sonu,
Her nefesde Allah adın di müdâm,
Allah adıyla olur her iş tamam.⁴¹

⁴⁰ Sadettin ÖKTEN, “Mevlid veya Bir Medeniyet Beyannamesi,” *Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslar arası Mevlid Sempozyumu*, TDV. Yay. Ankara 2010, s. 33.

⁴¹ ÇELEBİ, Süleyman, *Vesiletü'n-Necat (Mevlid-i Şerif)*, El Yazması Aslı Nüsha 25x17,5 cm. 16 varak (32 sahife), Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Y. 297 Ankara, v. 1b; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid-i Şerif (Vesiletü'n-Necat)*, DİB Yay. Ankara 2009, s. 49; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 45.

1. 1. 2. Tespit Edilen Rivayetler

Her işe Allah'ın (c) ismiyle başlamamanın gerektiği ile ilgili rivayet *كل أمر ذي بال لا يبدأ فيه بسم الله فهو أبتى* "Allah'ın (c) ismiyle başlamayan her önemli iş güdüktür"⁴² şeklindedir. Aşağıda incelenen rivayette de görüleceği üzere bazı metinlerde *بسم الله* "Allah'ın ismiyle" ifadesi yerine *بِالْحَمْدِ لِلَّهِ* "Allah'ı hamd ile" ifadesi yer almaktadır.

1. Hadis:

كُلُّ كَلَامٍ لَا يُبَدَأُ فِيهِ بِالْحَمْدِ لِلَّهِ فَهُوَ أَجْذَمٌ

"Allah'ı (c) hamd ile başlamayan her söz (eczam) kesiktir."⁴³

Bu rivayet, İbn Mâce'nin ve Darekutnî'nin *Sünen*'lerinde ve İbn Hibban'ın *Sahih*'inde, *كُلُّ كَلَامٍ* "her söz" ifadesinin yerine *كُلُّ أَمْرٍ* "her iş," "eczam" ifadesinin yerine *أَقْطَعُ* "kesik" ifadesiyle tahrir edilmiştir.⁴⁴ Taberânî'nin *Mu'cemü'l-Kebîr*'inde *كُلُّ أَمْرٍ* "her iş" ifadesiyle birlikte *أَقْطَعُ* "kesik veya eczam" ifadeleri mevcuttur.⁴⁵ Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde ise *كُلُّ كَلَامٍ* "her söz veya iş" ifadesiyle birlikte *لَا يَفْتَحُ* "açılmayan" ve *أَبْتَرُ* "güdük" ifadeleri bulunmaktadır. Ayrıca "hamd" yerine "zıkr" kelimesi kullanılmıştır.⁴⁶

a) Sened Tetkiki

Bu rivayetin Ebû Dâvûd'un *Sünen*'indeki senedi aşağıdadır:

Ebû Hüreyre (ö. 57/676)>Ebû Seleme (ö. 94/712)>Zührî (ö. 125/742)>Kurre (ö. 147/764)>Evzâî (ö. 157/774)>Velîd (ö. 194/809)>Ebû Tevbe (ö. 241/855).

⁴² IRÂKÎ, Ebu'l-Fadl Zeynüddîn Abdurrahîm b. El-Hüseyin b. Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. İbrahim, *el-Muğni an Hamli'l-Esfâr fi Tahrîci mâ fi'l-İhyâ mine'l-Ahbâr*, I-II, thk. Eşref Abdülmaksûd, Mektebetü't-Taberiyye, Riyad, 1415/1995, I, 159.

⁴³ EBÛ DÂVÛD, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî, *es-Sünen*, Çağrı Yay, İstanbul 1992, *Edeb*, 21, r. 4840, (V, 172).

⁴⁴ İBN MÂCE, Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid el-Kazvînî, *es-Sünen*, Çağrı Yay, İstanbul 1992, *Nikâh*, 19, r. 1894, (I, 610); İBN HİBBÂN, Muhammed b. Ahmed, *Sahîhu İbn Hibbân bi Tertîbi İbn Belabân*, I-XVIII, thk. Şuayb Arnaût, Müessesetü'r-Risâle, 2. baskı, Beyrut 1414/1993, I, 173-174; DÂREKUTNÎ, Ali b. Ömer Ebu'l-Hasan ed-Dârekutnî el-Bağdâdî, *es-Sünen*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1966, I, 502.

⁴⁵ TABERÂNÎ, Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, I-XX, thk. Hamdi b. Abdilmecid es-Süfî, Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hakem-el-Mevsil, 2. Baskı, 1404/1983, XIX, 72.

⁴⁶ AHMED İBN HANBEL, Ebû Abdillâh Ahmed İbn Muhammed, *Müsned*, Çağrı Yay. İstanbul 1992, II, 359.

Ebû Hüreyre sahabidir.⁴⁷ Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf hakkında “sika”⁴⁸ ifadesi kullanılmıştır.⁴⁹ Muhammed b. Müslim ez-Zührî hakkında İbn Hacer “*fakîh, hafız, mutkîn*”⁵⁰ ifadelerini kullanmış,⁵¹ Buhârî’nin *et-Târîhu’l-Kebîr* adlı eserinde “sika” olduğu ifade edilmiş,⁵² Iclî onun “sika” olduğunu söylemiştir.⁵³ Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde, İbn Mâce’nin, Ebû Dâvûd’un ve Dârekutnî’nin *Sünen*’lerinde ve İbn Hibbân’ın *Sahih*’inde, geçen râvîlerden Kurre b. Abdurrahman hakkında İbn Hacer, “*sadûk*”⁵⁴ olmakla birlikte münkerlerinin olduğunu ifade etmiştir.⁵⁵ Iclî, onun hakkında hadislerinin yazılabileceğini ifade ederken,⁵⁶ İbn Ebî Hâtim ve İbn Adıyy “*münkeru’l-hadîs*”⁵⁷ ifadelerini kullanmıştır.⁵⁸ İbn Hibbân ise *es-Sikât*’ında onu zikretmiştir.⁵⁹ Abdurrahman b. Amr el-Evzâî hakkında İbn Hacer, “*sika, celîl, fakîh*” ifadelerini kullanmış,⁶⁰

Ebû Dâvûd’un ve Dârekutnî’nin *Sünen*’lerindeki tariklerde geçen Velid b. Müslim ismindeki râvî hakkında da “sika” olduğunu, ancak çok tedlis ve tesviye

⁴⁷ BUHÂRÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, *et-Târîhu’l-Kebîr*, I-IX, Dâiretü’l-Meârifî’l-Osmâniyye ty, yy, VI, 132; İBN ABDİLBERR, Ebû Ömer Yusuf, *el-İstîâb fi Ma’rifetü’l-Ashâb*, Dâru’n-Nehdati, Mısır, Kahire ty, II, 69; İBN HİBBÂN, *Sikât*, I-IX, thk. Es-Seyyîd Şerafüddîn Ahmed, Daru’l-Fikr, Beyrut 1395/1975, III, 284; MİZZÎ, Yusuf b. Zeki Abdurrahman Ebu’l-Haccâc, *Tehzîbu’l-Kemâl*, I-XXXV, thk. Dr. Beşşâr Avvâd Ma’rûf, Müessesetü’r-Risâle, Beyrut 1400/1980, XXXIV, 366; İBN HACER, Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, *Tehzîbü’t-Tehzîb*, I-XII, Beyrut 1968, XII, 266; İBN EBÎ HÂTİM, Muhammed Abdurrahman b. Ebî Hâtim er-Râzî, *el-Cerh ve’t-Ta’dil*, Dâiretü’l-Meârifî’l-Osmâniyye, Haydarâbâd Dekken, 1271/1952, VI, 49.

⁴⁸ Bir kimse hakkında “sika” denildiği zaman, onun rivayet ettiği hadislerin huccet olduğu anlaşılır. Cerh ve ta’dilde kullanılan tabirler için bkz. Talat KOÇYİĞİT, *Hadis Usûlü*, TDV. Yay. Ankara 2008, s. 191, 192.

⁴⁹ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXXIII, 370, 371; İBN HACER, *Tehzîb*, XII, 117; ICLÎ, Ahmed b. Abdillâh b. Sâlih Ebu’l-Hasan el-Kûfî, *Ma’rifetü’s-Sikât*, Mektebetü’d-Dâr, I. Baskı, Medîne 1405/1985, II, 405.

⁵⁰ Bir kimse hakkında “fakîh, hafız, mutkîn” denildiği zaman, onun rivayet ettiği hadislerin huccet olduğu anlaşılır. KOÇYİĞİT, *Hadis Usûlü*, s. 191.

⁵¹ İBN HACER, *Tehzîb*, IX, 450.

⁵² BUHÂRÎ, *et-Târîhu’l-Kebîr*, I, 220.

⁵³ ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, II, 253; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dil*, VIII, 71, 72.

⁵⁴ Sadûk ifadesi bir kimsenin hadislerinin tetkik edilmek üzere yazılabileceğini ifade eder. KOÇYİĞİT, *Hadis Usûlü*, s. 191.

⁵⁵ İBN HACER, *Tehzîb*, VIII, 373; *Lisânu’l-Mizân*, I-VII, Müessesetü’l-A’lemî li’l-Matbûât, Beyrut 1406/1986, VII, 342.

⁵⁶ ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, II, 217.

⁵⁷ Münkeru’l-Hadîs cerh ifadesi olup “hadisi kabul edilmeyen, rıza gösterilmeyen kimse” manasına gelir. KOÇYİĞİT, *Hadis Istılahları*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1980, s. 291.

⁵⁸ İBN ADİYY, Ebu Ahmed Abdullah el-Cürçânî, *el-Kâmil fi Duafâi’r-Ricâl*, I-VII, Daru’l-Fikr, Beyrut 1409/1988, VI, 53; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dil*, VII, 131, 132.

⁵⁹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VII, 342, 343.

⁶⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, IV, 240.

tedlisi⁶¹ yaptığını ifade etmiştir.⁶² Ayrıca Velid b. Müslim için “*âlim, sâlihu'l-hadîs*”⁶³ gibi ifadeler de kullanılmıştır.⁶⁴ İclî, onun “*sika*” olduğunu söylemiştir.⁶⁵ Rabi' b. Nâfi' Ebû Tevbe hakkında İbn Hacer “*sika, hüccet, âbid*” ifadelerini kullanmıştır.⁶⁶

Bu hadisin İbn Mâce'nin *Sünen*'indeki senedi, Ebû Dâvûd'un *Sünen*'indeki incelenen senedi ile benzer olup isnad zinciri Evzâî'den sonra şöyle devam etmektedir:

Evzâî>Ubeydullah b. Musa (ö. 213/828)>Ebû Bekr b. Ebî Şeybe (ö. 235/849)- Muhammed b. Yahya (ö. 258/871)-Muhammed b. Halef (ö. 260/873).

Ubeydullah b. Musa ile ilgili İbn Hacer “*sika*” ancak “*teşeyyu*”⁶⁷ demiştir.⁶⁸ Ebû Bekr b. Ebî Şeybe için “*sika, hafız,*” tasnif sahibi ifadelerini kullanan⁶⁹ İbn Hacer, Muhammed b. Yahya hakkında “*sika, hafız, celîl*” demiş,⁷⁰ Muhammed b. Halef için ise “*sadûk*” olduğunu söylemiştir.⁷¹

Heysemî'nin *Mecmau'z-Zevâid* adlı eserinde Taberânî'nin rivâyetindeki Sadaka b. Abdullah isimli râvî hakkında Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim ve diğerlerinin “*zayıf*” olduğunu söyledikleri ifade edilmiştir.⁷²

b) Değerlendirme

Buhârî şârihlerinden Bedreddin Aynî'nin (855/1451) *Umdetü'l-Kârî* adlı eserinde bu rivayet hakkında İbn Salah'ın (643/1239) “*hasen sahîh*” dediğini ifade etmiş ve أقطع “*kesik*” ibaresini “*bereketin azalması*” şeklinde açıklamıştır.⁷³ Münâvî

⁶¹ Tedlis, râvînin şeyhinden işittiği ya da işitmediği hadisleri birbirinden ayırt etmeksizin rivayet etmesidir. Tesviye tedlisi ise zayıf râvîlerin isnaddan çıkarılmasıdır. KOÇYİĞİT, *Hadis Istılahları*, s. 432-434.

⁶² İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 155.

⁶³ Bir kimse için “*sâlihu'l-hadîs*” denilirse hadisi itibâr için yazılır. KOÇYİĞİT, *Hadis Usûlü*, s. 192.

⁶⁴ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, IX, 16, 17.

⁶⁵ ICLÎ, *Ma'rîfetü's-Sikât*, II, 342.

⁶⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, III, 252.

⁶⁷ “*Teşeyyu*” Sahabenin en faziletlisinin Hz. Ali (r) olduğuna inanmak demektir. Bilgi için bkz. Abdullah AYDINLI, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, Timaş Basım Ticaret ve Sanayi A.Ş. İstanbul 1987, s. 155.

⁶⁸ İBN HACER, *Tehzîb*, VII, 52; *Lisânu'l-Mizân*, VII, 297 bkz. MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XIX, 164-169.

⁶⁹ İBN HACER, *Tehzîb*, VI, 4.

⁷⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, IX, 515.

⁷¹ İBN HACER, *Takribu't-Tehzîb*, I-II, thk. Eymân Arafе, el-Mektebetü't-Tevfikîyye, Kâhire ty, II, 48.

⁷² HEYSEMÎ, Nureddin Ali b. Ebî Bekr, *Mecmau'z-Zevaid ve Menbaü'l-Fevaid*, I-X, Daru'l-Fikr, Beyrut 1412/199, II, 414.

⁷³ AYNÎ, Bedruddîn Ebî Muhammed Mahmûd b. Ahmed el-Hanefî, *Umdetü'l-Kârî fî Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, I-XXV, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1. Baskı, Beyrut 1421/2000, I, 35, 36; bkz.

(1031/1622) de bu kelimeyi *Feyzu'l-Kadir* adlı eserinde “*bereketin kesilmesi veya azalması*” şeklinde ifade etmiştir.⁷⁴ Şevkânî, (1250/1834) *Neylu'l-Evtâr* adlı eserinde Allah'ın (c) ismiyle başlamayanın meczûm bir insana benzetildiği ifade edilir.⁷⁵

Elbânî (1420/2000) bu rivayetin “*zayıf*” olduğunu ifade etmiş,⁷⁶ Şuayb el-Arnaût da bu rivâyetin senedinin “*zayıf*” olduğunu söylemiştir.⁷⁷

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Nuh'un (as) gemiye Allah'ın (c) adıyla binmelerini istemesi,⁷⁸ Hz. Süleyman'ın (as) mektubunu besmele ile yazmaya başlaması,⁷⁹ Allah'ın (c) adıyla kesilen hayvanlardan yemenin emredilmesi⁸⁰ besmelenin önemini açıklamaktadır.

Bu hadis zayıf olmakla birlikte, bir başka rivâyette Hz. Peygamber'in (s) “*Kapını Allah'ın adını zikrederek kapat, çünkü şeytan kapalı kapıyı açamaz. Kandilini Allah'ın adını zikrederek söndür, üzerine enine bir şey de koysan kabının ağzını Allah'ın adını zikrederek ört, su kurbanın ağzını Allah'ın adını zikrederek bağla*”⁸¹ buyurması, zikir ve besmelenin önemine işaret eder. Bir başka rivâyette Hz. Peygamber (s) bir bedevîye Allah'ın (c) adını dilinden düşürmemesini tavsiye etmesi anlamlıdır.⁸²

MUBÂREKFÛRÎ, Muhammed Abdurrahman b. Abdurrahim, *Tuhfetu'l-Ahvezî bi Şerhi Câmi' t-Tirmizî*, I-X, Daru'l-Kütübî'l İlmiye, Beyrut ty, IV, 202.

⁷⁴ MÜNÂVÎ, Muhammed Abdürrauf, *Feyzu'l-Kadîr Şerhu Câmi' s-Sağîr*, Daru'l-Kütübî'l İlmiye, Beyrut ty, V, 36.

⁷⁵ ŞEVKÂNÎ, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Neylu'l-Evtâr min Ehâdisi Seyyidi'l-Ahyâr*, I-IX, İdaretü't-Tabâati'l-Müniriyye ty, III, 324.

⁷⁶ ELBÂNÎ, Muhamed Nâsuruddîn, *el-Câmi' s-Sağîr ve Ziyâdetüh*, I-II, el-Mektebu'l-İslâmî Beyrut ty, I, 973; *Sahîhu ve Daifu'l-Câmi' s-Sağîr*, el-Mektebu'l-İslâmî Beyrut ty, XX, 301; *Sahîhu ve Daifu Süneni Ebî Dâvûd*, Müessesetü Garâs li'n-Neşr ve't-Tevzî' Kuveyt ty, X, 340; *Daifu't-Terğîb ve't-Terhîb*, I-II, Mektebetü'l-Meârif, Riyâd 1421/2000, I, 240.

⁷⁷ İBN HİBBAN, *Sahîh*, I, 173-174.

⁷⁸ Hûd, 11/41.

⁷⁹ Neml, 27/30.

⁸⁰ Maide, 5/4; En'am, 6/118-119.

⁸¹ EBÛ DÂVÛD, *Eşribe*, 22, (III, 339); İBN HİBBÂN, *Sahîh*, IV, 88; İBN HUZEYME, Muhammed b. İshâk Ebû Bekr es-Sülemî en-Nisâbüri, *Sahîh*, I-IV, thk. Muhammed Mustafa el-A'zamî, el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut 1390/1970, I, 68; ALÎ EL-MÛTTEKÎ, Alâuddîn Ali b. Hüsâmuddîn el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl fi Süneni'l-Akvâl ve'l-Ef'âl*, I-XVIII, Müessesetü'r-Risâle 5. Baskı Beyrut 1405 / 1985, XV, 351.

⁸² Rivayet için bkz. İBN EBÎ ŞEYBE, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed el-Kûffî, *el-Musannef fi'l-Ehâdis ve'l-Âsâr*, thk. Muhammed Avvâme, Dâru'l-Kible Cidde ty, XV, 237; BEYHAKÎ, Ebû Bekir Ahmed İbn Hüseyin, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, I-X, thk. Muhammed Abdulkâdir Atâ, Mektebetü Dâri'l-Bâz, Mekke 1414/1994, III, 371; *Şuabu'l-İmân*, I-VII, thk. Muhammed Saîd el-Besyûnî, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, I. Baskı, Beyrut, 1410/1990, I, 393, 435, II, 56, 140.

1. 2. Allah'ın (c) Ezeli Oluşu ve Arş, Sema ve Arz gibi Kavramlar

1. 2. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Mevlidin tevhid faslındaki konulardan bir diğeri de Allah'ın (c) ezeli oluşuyla, arş, sema ve arz gibi kavramlarla ilgilidir. İlgili beyitler şunlardır:

Cümle âlem yoğ iken ol var idi,
Yaradılmışdan Ğani Cebbar idi,
Var iken ol yok idi ins ü melek,
Arş u ferş ü ay u gün hem nüh-felek.⁸³

1. 2. 2. Tespit Edilen Rivayetler

Bu beyitlere uygun düşen rivayetlerde Hz. Peygamber (s) Allah'ın (c) ezeli olduğuna işaret etmiştir. Bu rivayetlere göre Peygamberimize (s) gelen Yemenliler yaratılışın başlangıcı ile ilgili sorular sormuşlardı. Hz. Peygamber (s) şöyle cevap verdi:

2. Hadis:

كَانَ اللَّهُ تَعَالَى، وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ قَبْلَهُ، وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ، ثُمَّ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ، وَكَتَبَ فِي الذِّكْرِ
كُلَّ شَيْءٍ

“Allah vardır, O’ndan önce başka bir şey yoktur. O’nun Arşı suyun üzerinde bulunuyordu. Sonra gökleri ve yeri yarattı. Sonra Zikr’e⁸⁴ (ebede kadar cereyan edecek) her şeyi yazdı.”⁸⁵

Buhârî’nin *Sahih*’inde iki tarikle bulunan bu rivayet, “O’ndan önce bir şey yoktu” ifadesinin yerine “O’ndan başka bir şey yoktu” ifadesiyle de mevcuttur. Ayrıca Taberânî’nin *Mu’cemü’l-Kebîr*’inde, “O’ndan önce bir şey yoktu” ifadesiyle de mevcuttur. Ayrıca Taberânî’nin *Mu’cemü’l-Kebîr*’inde, “O’ndan önce bir şey yoktu” ifadesiyle de mevcuttur. Ayrıca Taberânî’nin *Mu’cemü’l-Kebîr*’inde, “O’ndan önce bir şey yoktu” ifadesiyle de mevcuttur. Ayrıca Taberânî’nin *Mu’cemü’l-Kebîr*’inde, “O’ndan önce bir şey yoktu” ifadesiyle de mevcuttur.

⁸³ ÇELEBÎ, *Vesiletü’n-Necat*, v. 2a; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 50; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 48.

⁸⁴ Aynî, “Zikr” ifadesinin “Levh-ı Mahfûz” olduğunu söylemiştir. Bkz. AYNÎ, *Umdetü’l-Kârî*, XXII, 414.

⁸⁵ AHMED, *Müsned*, IV, 431; BUHÂRÎ, *el-Câmiu’s-Sahih*, Çağrı Yay. İstanbul 1992, *Bed’ül-Halk*, 1, (IV, 73); NESÂÎ, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb, *es-Sünenü’l-Kübrâ*, I-XII, Müessesetü’r-Risâle, Beyrut 1421/2001, VI, 363; İBN HİBBÂN, *Sahih*, XIV, 11; TABERÂNÎ, *Mu’cemü’l-Kebîr*, XVIII, 204; BEYHAKÎ, *Sünenü’l-Kübrâ*, IX, 2; ACLÛNÎ, İsmail b. Muhammed el-Cerrâhî, *Keşfu’l-Hafâ*, I-II, Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî 1932, II, 131; ALÎ EL-MÛTTEKÎ, *Kenzu’l-Ummâl*, I, 237; X, 370.

Sahih'inde وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ قَبْلَهُ “O’ndan önce bir şey yoktu” ifadeleriyle yer alan bu rivayet ikinci bir tarikte, وَلَيْسَ شَيْءٌ غَيْرَهُ “O’nun dışında bir şey yoktu” ifadesiyle de bulunmaktadır. *Kenzu’l-Ummâl*’de وَلَمْ يَكُنْ مَعَهُ شَيْءٌ غَيْرَهُ ifadesine ek olarak “O’ndan başka O’nunla birlikte bir şey yoktu” ibaresiyle yer almaktadır. Nesâî’nin *es-Sünenü’l-Kübra* adlı eserinde ve Aclûnî’nin *Keşfu’l-Hafâ* adlı eserinde benzer bir mânâ ile وَلَا شَيْءٌ غَيْرَهُ ifadeleri vardır. Ayrıca Aclûnî’nin *Keşfu’l-Hafâ*’sındaki ikinci bir tarikte ve Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde كَانَ اللَّهُ قَبْلَ كُلِّ شَيْءٍ “Allah (c) her şeyden önceydi” ibaresi mevcuttur.

Arş, sema ve arz gibi kavramların bulunduğu bu rivayetler metin yönünden farklılık göstermemekle birlikte, metnin devamında وَكُتِبَ فِي الذِّكْرِ كُلِّ شَيْءٍ “Her şeyi Zikr’e yazdı” ibaresinin yerine Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde وَكُتِبَ فِي اللُّوحِ ذِكْرُ كُلِّ شَيْءٍ “Her şeyin zikrini Levh’da yazdı” ibaresi mevcuttur.

a) Sened Tetkîki

Bu rivâyetin senedleri incelenecek olursa Buhârî’nin ve İbn Hıbbân’ın *Sahih*’lerinde geçen tariklerde Süleyman b. Mihrân el-A’meş isimli râvînin “sika” olduğu, ancak tedlîs yaptığı söylenmiştir.⁸⁶ Buhârî’deki diğer tarikte, İbn Hacer, Hafs b. Ğiyâs ismindeki râvînin “sika” olduğunu, ancak ömrünün sonlarında hafızasının zayıfladığını ifade etmiştir.⁸⁷ Buhârî onun Kûfe kadısı olduğunu söylemiştir.⁸⁸ Ebû Zür’a onun hafızasının kötü olduğunu ifade etmiştir.⁸⁹ Iclî ve Yahya b. Ma’in onun hakkında “sika” demiştir.⁹⁰ Ayrıca İbn Hacer, aynı râvînin oğlu Ömer b. Hafs b. Ğiyâs hakkında “sika” olmakla birlikte “vehim”⁹¹ sahibi olduğunu söylemiştir.⁹² Ebû Hâtim

⁸⁶ İBN HACER, *Tehzib*, IV, 224; *Lisânu’l-Mizân*, VII, 238 bkz. MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, XII, 76.

⁸⁷ İBN HACER, *Tehzib*, II, 417.

⁸⁸ BUHÂRÎ, *et-Târihu’l-Kebîr*, II, 370.

⁸⁹ BÂCÎ, Ebu’l-Velid Süleyman b. Halef, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, I-III, Dâru’l-Livâ, 1. Baskı, Riyâd 1406/1986, I, 512.

⁹⁰ ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, I, 310; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, III, 185.

⁹¹ Vehim hataya düşmek demektir. Ravinin mürsel veya munkatî’ olan bir hadisi muttasıl olarak, yahutta bir hadisin metnini bir başka hadise idhal ederek rivayet etmesidir. KOÇYİĞİT, *Hadis Istılahları*, s. 463.

⁹² İBN HACER, *Tehzib*, VII, 435.

ve Iclî onun hakkında “*sika*” demiştir.⁹³ İbn Hibbân onu *Sikât*’ında zikretmiş ve hata yapabildiğini söylemiştir.⁹⁴

İbn Hibbân’da geçen râvîlerden Muhammed b. Ebî Ubeyde b. Mean el-Mes’ûdî hakkında “*lâ be’se bih*”⁹⁵ denmiştir.⁹⁶ İbn Hibbân *es-Sikât* adlı eserinde onu zikretmiştir.⁹⁷ Nesâî’nin *Sünen-i Kübrâ* adlı eserinde geçen râvîlerden Abdurrahman b. Abdullah el-Mes’ûdî hakkında İbn Hacer “*sadûk*” olduğunu, ancak ömrünün sonlarında hafızasının zayıfladığını ve karıştırmaya başladığını ifade etmiştir.⁹⁸

b) Değerlendirme

İbn Hacer *Fethu’l-Bârî* adlı eserinde bu hadis hakkında, Allah’tan (c) önce ne su, ne arş, hiçbir şeyin var olmadığını, âlemin başlangıcının arş ve su olduğunu, arşın suyun üstünde olmasındaki maksadın da Allah’ın (c) önce suyu yarattığı sonra arşı suyun üstünde yarattığı şeklinde olduğunu ifade etmiştir.⁹⁹ Aynî, *Umdetü’l-Kârî* adlı eserinde Allah’ın (c) arşının su üzerinde olduğu¹⁰⁰ belirtilen ayetin su ve arşın âlemin başlangıcı olduğuna delalet ettiğini ifade etmektedir. Aynî, bu rivayete göre arşın var olduğunu belirtmiş, yerin ve göğün arş ve sudan sonra yaratıldığını söylemiş, arş ve su arasında da ilk önce suyun yaratıldığını ifade etmiştir.¹⁰¹

Elbânî bu hadisin “*sahîh*” olduğunu ifade etmektedir.¹⁰² Tirmizî’nin *Sünen*’inde bu rivâyet hakkında “*hasen sahîh*”¹⁰³ ifadesi kullanılmıştır.¹⁰⁴

⁹³ BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, III, 1055; ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, II, 164 bkz. İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, VI, 103.

⁹⁴ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 445.

⁹⁵ “Lâ be’se bih” “Bir beis yoktur” veya “Fena değil” manasına gelir. KOÇYİĞİT, *Hadis Istılahları*, s. 203.

⁹⁶ İBN ADİYY, *el-Kâmil fî Duafâi’r-Ricâl*, VI, 233.

⁹⁷ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IX, 46.

⁹⁸ İBN HACER, *Tehzîb*, VI, 211; *Lisânu’l-Mizân*, VII, 518 bkz. MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XVII, 219-226.

⁹⁹ İBN HACER, *Fethu’l-Bârî bi Şerhi Sahîhi’l-Buhârî*, thk. Abdülaziz b. Abdullah b. Baz, Daru’l-Fikr, Beyrut 1416/1996, VI, 289.

¹⁰⁰ Hûd, 11/7.

¹⁰¹ AYNÎ, *Umdetü’l-Kârî*, XV, 150.

¹⁰² ELBÂNÎ, *et-Ta’likâtü’l-Hisân alâ Sahîhi İbni Hibbân*, I-XII, Dâru Bâ Vezîr li’n-Neşr ve’t-Tevzî’ 1. Baskı, Cidde 1424/2003, IX, 6; TEBRÎZÎ, Muhammed b. Abdillâh el-Hatîb, *Mışkâtü’l-Mesâbîh*, I-III, thk. Muhammed Nâsuriddîn el-Elbânî, el-Mektebu’l-İslâmî, Beyrut 1405/1985, III, 238.

¹⁰³ Hadis, iki isnadla rivayet olunduğu zaman, bu isnadlardan birisi hasen, diğeri sahîh olursa, bu hadise hasen sahîh demek doğru olur. Yani hadis, bir isnada nisbetle hasen, diğeri isnada nisbetle sahihtir. KOÇYİĞİT, *Hadis Istılahları*, s. 134, 135.

¹⁰⁴ TİRMİZÎ, Ebû İsa Muhammed b. İsa, *es-Sünen*, Çağrı Yay. İstanbul 1992, *Tefsîru’l-Kur’an*, 5, r. 3045 (V, 250-251).

Allah'ın (c) gökleri ve yeri altı günde yarattığı, bundan önce ise arşının su üzerinde olduğu¹⁰⁵ ifade edilmiş ve bu hadisin sıhhati ayetle desteklenmiştir. Ancak müteşâbih ifadelerin geçtiği nasların yorumlanması gerektiği ve tevhide zarar vereceğinden zahiri manalarına alınamayacağı da bir hakikattir.¹⁰⁶

1. 3. Hz. Peygamber'in (s) Varlık Âleminin Yaratılışına Sebep Oluşu

Tevhid faslında tespit edilen son rivayet, Hz. Peygamber'in (s) varlık âleminin yaratılışına sebep oluşudur. Süleyman Çelebi'nin bu beyitleri "levlâke" diye başlayan halk arasında da kutsî hadis olarak bilinen meşhur rivayeti akla getirmektedir.

1. 3. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Pes Muhammed'dir bu varlığa sebep,

Sıdk ile ânin rızasın kıl taleb.¹⁰⁷

Merhaba ey padişah-ı dü-cihan,

Senin için oldu kevn ile mekân.¹⁰⁸

1. 3. 2. Tespit Edilen Rivayetler

3. Hadis:

لو لا ك لما خلقت الافلاك

"Sen olmasaydın kâinâtı yaratmazdım."¹⁰⁹

Benzer bir rivayet de "Ey Âdem! Muhammed olmasaydı seni yaratmazdım"¹¹⁰ şeklindedir. Başka varyantlarda "dünyayı yaratmazdım"¹¹¹ ya da "cennet ve cehennemi yaratmazdım"¹¹² şeklinde de yer almıştır.

¹⁰⁵ Hûd, 11/7.

¹⁰⁶ Nuri TUĞLU, *Mâturîdî Kelâm Ekolü Çerçevesinde Kelâmî Hadisler'in Değerlendirilmesi*, Basılmamış Doktora Tezi, Isparta 2003, s. 143.

¹⁰⁷ ÇELEBİ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 2a; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 50.

¹⁰⁸ ÇELEBİ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 6a; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 58.

¹⁰⁹ ACLÛNÎ, *Keşfu'l-Hafâ*, II, 164.

¹¹⁰ HÂKİM, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh en-Nîsâbüri, *el-Müstedrek ale's-Sahihayn*, I-IV, Daru'l-Kütübî'l İlmiye, Beyrut 1411/1990, II, 615.

¹¹¹ İBN ARRÂK, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Arrâk el-Kinânî, *Tenzihü's-Şerîati'l-Merfûa ani'l-Ehâdîsi's-Şenîati'l-Mevdûa*, I-II, Daru'l-Kütübî'l İlmiye, Beyrut 1399/1979, I, 370.

¹¹² ACLÛNÎ, *Keşfu'l-Hafâ*, I, 45.

Değerlendirme

Muteber kaynaklarda bulunmayan bu rivayet hakkında “mevzû”¹¹³ olduğu söylenmekte ve rivayet mevzuât kitaplarında yer almaktadır.¹¹⁴ İbn Cevzî bu rivayetin senesinde “meçhûl” ve “zayıf” râvîlerin bulunduğunu, senedindeki Yahya el-Basrî’nin “kezzâb”¹¹⁵ olduğunu, hakkında “metrûk” dendiğini ve rivayetin şüphesiz uydurma olduğunu ifade etmiştir.¹¹⁶ Süyûtî *el-Leâli’l-Masnûa* adlı eserinde bu rivayet hakkında “mevzû” demiştir.¹¹⁷ Sağânî rivayetin “mevzû” olduğunu söylemiştir.¹¹⁸ Aclûnî rivayet hakkında “mevzû” demiş, ancak manasının “sahih” olduğunu söylemiştir.¹¹⁹ Elbânî *es-Silsiletü’t-Daîfe* adlı eserinde bu rivayetlerin uydurma olduğunu ifade etmiştir.¹²⁰

2. Nûr-i Nebî’nin Yaratılışı, İntikali ve Tespit Edilen Rivayetler

Nûr-i Nebî’nin yaratılışı ve intikali fasıllarında Süleyman Çelebi, ilk yaratılanın Hz. Muhammed’in (s) nuru olduğu, Allah’ın (c) Hz. Âdem’i (as) yarattıktan sonra alnına Hz. Muhammed’in (s) nurunu koyduğunu sonra bu nurun Hz. Havva’ya geçtiğini bir süre sonra Hz. Şit’e (as) intikal ettiğini daha sonra Hz. İbrahim (as) ve Hz. İsmail’e (as) verildiğini sonra da bu intikalin kesintisiz devam edip Hz. Peygamber’e (s) kadar geldiğini ifade etmiştir.¹²¹ Bu rivayetlere dayanarak özellikle şeyhler kendilerine bu silsilede yer edinmişlerdir.

¹¹³ “Mevzû hadis” yalan ve iftira ile Hz. Peygamber’e (s) nisbet edilmiş söz demektir. KOÇYİĞİT, *Hadis Istılahları*, s. 225.

¹¹⁴ FETTENÎ, Muhammed Tâhir b. Ali es-Sıddîkî, *Tezkîratü’l-Mevdûât*, İdaretü’t-Tabâati’l-Münîriyye, 1343/1922, s. 86; ZEHEBÎ, Şemsuddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Telhîsu Kitâbi’l-Mevdûât*, Mektebetü’r-Rüşd Riyâd 1419/1998, s. 37; ŞEVKÂNÎ, *el-Fevâidü’l-Mecmûa fi ehâdisi’l-Mevdûa*, Daru’l-Kütübî’l-İlmiye, Beyrut ty, I, 326.

¹¹⁵ “Kezzâb” hadis rivayetinde yalancılığı meslek haline getirenler için kullanılan cerh ifadesidir. KOÇYİĞİT, *Hadis Istılahları*, s. 189.

¹¹⁶ İBN CEVZÎ, Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Ali b. Muhammed, *Kitâbü’l-Mevdûât*, I-III, Mektebetü’s-Selefiyye, Medîne 1388/1968, I, 289, 290.

¹¹⁷ SÜYÛTÎ, Ebu’l-Fadl Celâluddîn Abdurrahman Ebi Bekr, *el-Leâli’l-Masnûa fi Ehâdisi’l-Mevzûa*, I-II, Daru’l-Kütübî’l-İlmiye, Beyrut ty, I, 249.

¹¹⁸ SAĞÂNÎ, Ridâuddîn el-Hasan b. Muhammed b. Hasan b. Haydar el-Adevî el-Kuraşî, *el-Mevdûât*, Dâru’l-Me’mûn li’t-Türâs, 2. Baskı, Dımeşk 1405, s. 52.

¹¹⁹ ACLÛNÎ, *Keşfu’l-Hafâ*, II, 164.

¹²⁰ ELBÂNÎ, *es-Silsiletü’d-Daîfe*, I-XI, Mektebetü’l-Meârif, Riyâd ty, I, 450.

¹²¹ ÖKTEN, *Mevlid Sempozyumu*, s. 35.

2. 1. Hz. Peygamber'in (s) Nurunun Önce Yaratılması

2. 1. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Mustafa nûrunu evvel kıldı var,

Sevdi ânı ol kerim ü Kird-gâr,

Ger Muhammed olmaya idi ayan,

Olmayıserdi zemîn ü âsuman,

Ger Muhammed gelmeseydi âleme,

Tâc-ı izzet irmez idi Âdem'e,

Mustafa nûrunu alnında kodu,

Bil habibim nûrudur bu nûr didi.¹²²

2. 1. 2. Tespit Edilen Rivayetler

Bu beyitlerde Hz. Peygamber'in (s) nurunun önce yaratıldığı ve Hz. Âdem'in (as) alnına konduğu ifade edilmiştir. Bu beyitler sanki aşağıda inceleyeceğimiz şu rivayetlere işaret etmektedir:

4. Hadis:

أول ما خلق الله نوري

“Allah'ın (c) ilk yarattığı benim nurumdur.”¹²³

Benzer metne sahip başka rivayetlerde نوري “*nurum*” ifadesi yerine *نورنيك* Câbir b. Abdillâh'a hitaben “*peygamberinin nuru*”¹²⁴ ifadesiyle yer alırken başka bir rivayette روي “*ruhum*” ifadesi yer almaktadır. Bu durumda metnin anlamı “Allah'ın (c) ilk yarattığı benim ruhumdur”¹²⁵ şeklindedir.

¹²² ÇELEBÎ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 2b, 3a, 3b; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 51, 52; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 54-56.

¹²³ LEKNEVÎ, Abdulhay b. Muhammed Abdilhalim b. Muhammed Emînillah es-Sihâlevî, *el-Âsâru'l-Merfû'a fi'l-Ahbâri'l-Mevdû'a*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiye, Beyrut ty, I, 43.

¹²⁴ ACLÛNÎ, *Keşfu'l-Hafâ*, I, 265.

¹²⁵ ALÎ el-KÂRÎ, Ali b. Muhammed Ebu'l-Hasan Nureddin, Molla el-Herevî, *Mirkâtü'l-Mefâtih Şerhu Mişkâti'l-Mesâbih*, I-IX, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1422/2002, I, 307; KETTÂNÎ, Ebû Abdillâh

Değerlendirme

İlkin yaratılanın ne olduğu ile ilgili; Hz. Peygamber'in (s) nûru ya da ruhunun ilkin yaratıldığı, kalemin ilkin yaratıldığı,¹²⁶ başka bir rivayette aklın ilkin yaratıldığı,¹²⁷ bir diğer rivayette de arşın¹²⁸ ilkin yaratıldığı ifade edilmiştir. Kalemin ilkin yaratıldığı ile ilgili rivayetler Kütüb-i Sitte başta olmak üzere, kaynaklarda bulunduğu görülecektir. Hz. Peygamber'in (s) nûrunun ya da ruhunun ilkin yaratıldığı şeklindeki rivayetler Kütüb-i Tis'a'da yer almamaktadır. Kalemin ilkin yaratılıp yazmasının emredildiği ile ilgili rivayet Elbânî tarafından "*sahîh*" olduğu ifade edilmiştir.¹²⁹ Sağânî aklın ilkin yaratıldığını ifade eden rivayetin "*mevzû*" olduğunu söylemektedir.¹³⁰ İlk yaratılma konusundaki bu rivayetler arasında çelişki bulunmaktadır. Sadece meleklerin nûrdan, şeytanın ise ateşten yaratıldığı¹³¹ ifade edilen bir rivayet ile Hz. Peygamber'in (s) nûrunun ilkin yaratıldığı ifade edilen rivayet çelişmektedir. Elbânî'ye göre Hz. Peygamber'in (s) nûrunun ilkin yaratılmış olması onun nûrdan yaratılmış olması demektir. Zira ilkin yaratılan Hz. Peygamber'in (s) nûru ise bu onun nûrdan yaratılmış olmasını gerektirecektir. Ancak Müslim'den gelen ve meleklerin nûrdan yaratıldığı ifade edilen hadis Hz. Peygamber'in (s) nûrdan yaratılmış olmasını mümkün kılmamaktadır. Dolayısıyla bu çelişki Hz. Peygamber'in (s) nûrunun ilkin yaratıldığı şeklindeki rivayetin "*batıl*" olduğuna işaret etmektedir.¹³² İbn Hacer, daha önce incelenen "*Allah vardır, O'ndan önce başka bir şey yoktur. O'nun Arşı suyun üzerinde bulunuyordu*" anlamındaki rivayeti de ele alarak önce suyun, sonra arşın, sonra da kalemin yaratıldığını ifade etmiştir.¹³³

Muhammed b. Cafer, *en-Nazmü'l-Mütenâsir mine'l-Hadîsi'l-Mütevâtir*, Dâru'l-Kütübî's-Selefiyye, 2. Baskı, Mısır ty, s. 172.

¹²⁶ TAYÂLİSÎ, Süleymân b. Dâvûd b. el-Cârûd, *Müsned*, I-IV, Hacer li't-Tabâati ve'-n-Neşr 1419/1999, I, 471; İBN EBÎ ŞEYBE, *el-Musannef*, XIV, 101; XIX, 552; EBÛ DÂVÛD, *Sünnet*, 16, r. 4700 (V, 76); TİRMİZÎ, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 68, r. 3319 (V, 424); BEZZÂR, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdilhâlık b. Hallâd b. Ubeydillâh, *Müsned*, I-XVIII, Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hikem, Medine, 1429/2009, VII, 137; BEYHAKÎ, *Şuabu'l-Îmân*, XIV, 101, 110, 132; ACLÛNÎ, *Keşfu'l-Hafâ*, I, 237.

¹²⁷ IRÂKÎ, *el-Muğnî an Hamli'l-Esfâr fi Tahrîci mâ fi'l-İhyâ mine'l-Ahbâr*, I, 48; II, 709; EBÛ NUAYM, Ahmed b. Abdillâh el-Esbahânî, *Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakâtü'l-Asfiyâ*, I-X, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 4. Baskı, Beyrut 1405, VII, 318; ACLÛNÎ, *Keşfu'l-Hafâ*, I, 263.

¹²⁸ LEKNEVÎ, *el-Âsâru'l-Merfû'a fi'l-Ahbârî'l-Mevdû'a*, I, 43.

¹²⁹ ELBÂNÎ, *el-Câmiu's-Sağîr ve Ziyâdetüh*, I, 378-379.

¹³⁰ SAĞÂNÎ, *el-Mevdûât*, I, 35.

¹³¹ MÜSLİM, Ebu'l-Huseyn Müslim b. Haccac el-Kuşeyrî, *el-Câmiu's-Sahih*, Çağrı Yay. İstanbul 1992, *Zühd ve Rakâik*, 60, (2996), (III, 2294).

¹³² ELBÂNÎ, *es-Silsiletü's-Sahîha*, I-VII, Mektebetü'l-Meârif, Riyâd ty, I, 820.

¹³³ İBN HACER, *Fethu'l-Bârî*, VI, 289.

5. Hadis:

كنت أول الناس في الخلق وآخرهم في البعث

Aynı doğrultudaki başka bir rivayet, “Ben insanların ilk yaratılanı ama son gönderileniyim”¹³⁴ şeklindedir. Başka bir rivayette de أول الناس “insanların ilki” ifadesi yerine أول النبيين “peygamberlerin ilki”¹³⁵ ifadesi mevcuttur.

a) Sened Tetkîki

Bu rivayetin senedi şöyledir:

Ebû Hüreyre (ö. 57/676)>Hasan el-Basrî (ö. 110/728)>Katâde (ö. 100/718)>Saîd b. Beşîr (ö. 168/784)-Halîd b. Di’lec (ö. 166/782)>Velîd b. Müslim (ö. 194/809)>Hişam b. Ammâr (ö. 245/859)>Cafer b. Ahmed b. Âsım (ö. 307/919).

Ebû Hüreyre sahabidir.¹³⁶ Hasan el-Basrî hakkında İbn Hacer “sika, fakih, meşhûr” ifadelerini kullanmakla birlikte mürsellerinin çok olduğunu ve tedlis yaptığını söylemiştir.¹³⁷ Zehebî, Katâde b. Diâme hakkında “sika” ancak “müdelles” demiştir.¹³⁸ Mizzî’nin *Tehzibu’l-Kemâl* adlı eserinde Saîd b. Beşîr hakkında “sadûk” denmiştir.¹³⁹ İbn Ebî Hâtim’in *el-Cerh ve’t-Ta’dîl* adlı eserinde geçtiği üzere Halîd b. Di’lec hakkında “zayıf” ifadesi kullanılmıştır.¹⁴⁰ Velîd b. Müslim hakkında İclî “sika” olduğunu söylemiştir.¹⁴¹ İbn Hacer, Katâde b. Diâme’nin “sika” ve “sebt” olduğunu,¹⁴² Saîd b. Beşîr ve Halîd b. Di’lec’in “zayıf” olduklarını,¹⁴³ Velîd b. Müslim’in “sika”

¹³⁴ İBN SA’D, Ebû Abdullah Muhammed b. Saîd b. Müni’, *et-Tabakâtü’l-Kübrâ*, I-VIII, Dâru Sâdir, Beyrut ty, I, 149; ALİ EL-MÜTTEKÎ, *Kenzu’l-Ummâl*, XI, 409; Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 128, 130.

¹³⁵ DEYLEMÎ, Ebû Şücâ’ Şîrûye b. Şehredâr Şîrûye, *el-Firdevs bi-Me’sûri’l-Hitâb*, I-V, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut 1406/1986, III, 282.

¹³⁶ BUHÂRÎ, *et-Târîhu’l-Kebîr*, VI, 132; İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, III, 284; İBN HACER, *Tehzîb*, XII, 266; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, VI, 49; MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXXIV, 366; İBN ABDİLBERR, *el-İstâb*, II, 69.

¹³⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, II, 266; EBU’L-VEFÂ, Burhaneddin el-Halebî İbrahim b. Muhammed b. Halil, *et-Tebyîn li Esmâi’l-Müdellesîn*, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut 1406/1986, s. 20; BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, I, 484; İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IV, 122.

¹³⁸ ZEHEBÎ, *Mizânü’l-İtidâl fî Nakdi’r-Ricâl*, I-VIII, Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut 1415/1995, III, 385.

¹³⁹ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, X, 348, 349.

¹⁴⁰ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, III, 384 bkz. İBN ADİYY, *el-Kâmil fî Duafâi’r-Ricâl*, III, 47.

¹⁴¹ ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, II, 342.

¹⁴² İBN HACER, *Tehzîb*, VIII, 355; *Lisânu’l-Mizân*, VII, 341; BUHÂRÎ, *et-Târîhu’l-Kebîr*, VII, 185; İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 321; ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, II, 215; MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXIII, 498, 499.

¹⁴³ İBN HACER, *Tehzîb*, IV, 10; *Lisânu’l-Mizân*, VII, 227; İBN HACER, *Tehzîb*, III, 158.

olduğunu fakat çok tedlis ve tesviye tedlisi yaptığını ifade etmiş,¹⁴⁴ Hişam b. Ammâr hakkında da “*sadûk*” ifadesini kullanmıştır.¹⁴⁵ Ebû Hâtim, Hişam b. Ammâr hakkında “*sadûk*,” Yahya b. Ma’în “*sika*” demiştir.¹⁴⁶ Dârekutnî, Cafer b. Ahmed b. Âsım hakkında “*sika*” olduğunu söylemiştir.¹⁴⁷

b) Değerlendirme

Aclûnî bu rivayetin İbn Sa’d’ın Katâde’den mürsel olarak rivayet ettiğini “*vallâhü a’lem*” (Allah en iyi bilendir) diyerek ifade etmiştir.¹⁴⁸ Münâvî bu hadisi anlamaya aklın yetmeyeceğini söylemiştir.¹⁴⁹ Sağânî ve İbn Teymiye bu rivayet hakkında “*mevzû*” olduğunu söylemişlerdir.¹⁵⁰

İncelediğimiz bu rivayetin senedindeki Saîd b. Beşîr ve Halîd b. Di’lec zayıf olduğu görülmüştür. Bu durumda rivayet bu sened ile zayıftır.

6. Hadis:

وَأَدَمُ بَيْنَ الرُّوحِ وَالْجَسَدِ

Hz. Peygamber’e (s) ne zaman peygamber olarak görevlendirildiği sorulduğunda “*Âdem ruh ile cesed arasında iken*”¹⁵¹ cevabını verdiği rivayet de Hz. Peygamber’in (s) ilk yaratılan olduğu ile ilgilidir.

a) Sened Tetkîki

Bu rivayetin Tirmizî’deki senedi şöyledir:

Ebû Hüreyre (ö. 57/676)>Ebû Seleme (ö. 94/712)>Yahyâ b. Ebî Kesîr (ö. 132/749)>Abdurrahman b. Amr el-Evzâî (ö. 157/773)>Velîd b. Müslim (ö. 194/809)>Ebû Hemmâm el-Velîd b. Şücâ’ (ö. 243/857).

¹⁴⁴ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 155; EBU’L-VEFÂ, *et-Tebyîn li Esmâi’l-Müdekkisîn*, s. 60.

¹⁴⁵ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 54.

¹⁴⁶ BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, III, 1335 bkz. ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, II, 332.

¹⁴⁷ ZEHEBÎ, *Târîhu’l-İslâm*, I-XV, thk. Beşşâr Avvâd Ma’rûf, Dâru’l-Ğarbi’l-İslâmî, yy, 1423/2003 VII, 116.

¹⁴⁸ ACLÛNÎ, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 130.

¹⁴⁹ MÜNÂVÎ, *Feyzu’l-Kadîr*, V, 68.

¹⁵⁰ FETTENÎ, *Tezkîratü’l-Mevdûât*, s. 86.

¹⁵¹ İBN EBÎ ŞEYBE, *el-Musannef*, VII, 329, XIV, 292, XX, 231; TİRMİZÎ, *Menâkıb*, 1, 3609, (V, 585); TABERÂNÎ, *el-Mu’cemu’l-Kebîr*, XII, 92, 119; *el-Mu’cemu’l-Evsat*, I-X, thk. Tarık b. Avdillâh-Abdülmuhsin b. İbrahim, Dâru’l-Harameyn, Kahire 1415/1995, IV, 272; BEYHAKÎ, *Şuabu’l-İmân*, XIV, 292; HÂKİM, *el-Müstedrek*, II, 665.

Ebû Hüreyre sahabidir.¹⁵² İbn Hacer Ebû Seleme'nin "sika" olduğunu,¹⁵³ Yahyâ b. Ebî Kesîr'in "sika" ve "sebt" olmakla birlikte irsal¹⁵⁴ ve tedlis yaptığını söylemiştir.¹⁵⁵ İbn Hacer, Abdurrahman b. Amr el-Evzâî hakkında "sika, celil" ve "fakih" ifadelerini kullanmıştır.¹⁵⁶ İbn Hacer, Velîd b. Müslim hakkında "sika" demiş, tedlis ve tesviye tedlisi yaptığını ifade etmiştir.¹⁵⁷ Ebû Hemmâm el-Velîd b. Şücâ' hakkında ise İbn Hacer, "sika" demiştir.¹⁵⁸ Ebû Hemmâm'ı İbn Hıbbân *es-Sikât* adlı eserinde zikretmiştir.¹⁵⁹ Ebû Hemmâm hakkında "sadûk" olduğu da söylenmiştir.¹⁶⁰

Taberânî'nin *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ındaki senedi şöyledir:

İbn Abbâs (ö. 68/687)>Âmir b. Şerâhîl eş-Şa'bî (ö. 100/718)>Câbir b. Yezîd (ö. 127/744)>Kays b. Rabî' (ö. 100/718)>Nasr b. Müzâhım (ö. 212/827)>Muhammed b. Ammâra b. Sabîh (ö. ?)>Ali b. Abbâs b. Velîd el-Becelî (ö. 310/922).

Abdullah İbn Abbâs sahabidir.¹⁶¹ Âmir b. Şerâhîl eş-Şa'bî hakkında İbn Hacer "sika, meşhûr, fakih, fâzıl" ifadelerini kullanmıştır.¹⁶² İbn Hıbbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.¹⁶³ İbn Hacer, Câbir b. Yezîd'in "zayıf" ve "rafizî" olduğunu ifade etmiş,¹⁶⁴ Kays b. Rabî' hakkında "sadûk" olup yaşlılığında değiştiğini ve rivayet etmediği hadisleri oğlunun ondan rivayet ettiğini ifade etmiştir.¹⁶⁵ Câbir b. Yezîd'in "kezzâb" olduğu da ifade edilmiştir.¹⁶⁶

¹⁵² İBN HACER, *Tehzîb*, XII, 266; BUHÂRÎ, *et-Târîhu'l-Kebîr*, VI, 132; İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, III, 284; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, VI, 49; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXXIV, 366; İBN ABDİLBERR, *el-İstîâb*, II, 69.

¹⁵³ İBN HACER, *Tehzîb*, XII, 117 bkz. İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 1; ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, II, 405.

¹⁵⁴ "İrsal" râvînin sahabeyi atlayıp Hz. Peygamber'den (s) rivayet etmesi demektir. Râvînin mülâkî olmadığı kişiden rivayeti şeklinde de tarif edilmiştir. KOÇYİĞİT, *Hadis İstılahları*, s. 169, 170.

¹⁵⁵ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 269; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXXI, 504-511.

¹⁵⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, VI, 240; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XVII, 307-315.

¹⁵⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 155; EBU'L-VEFÂ, *et-Tebyîn li Esmâi'l-Müde'llisîn*, s. 60.

¹⁵⁸ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 137.

¹⁵⁹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IX, 227.

¹⁶⁰ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, IX, 7; ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İ'tidâl*, IV, 339.

¹⁶¹ İBN HACER, *Tehzîb*, V, 278; EBÛ NUAYM, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, I-VII, Dâru'l-Vatan li'n-Neşr, 1. Baskı, Riyâd 1419/1998, III, 1697; İBN ABDİLBERR, *el-İstîâb*, I, 180.

¹⁶² İBN HACER, *Tehzîb*, V, 68; ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, II, 12.

¹⁶³ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 185.

¹⁶⁴ İBN HACER, *Tehzîb*, II, 48.

¹⁶⁵ İBN HACER, *Tehzîb*, VIII, 394; ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, II, 220.

¹⁶⁶ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, IV, 465-472.

Nasr b. Müzâhım hakkında hadislerinin yazılamayacağı söylenmiş, “*metrûku ’l-hadîs*”¹⁶⁷ denmiştir.¹⁶⁸ İbn Hacer’in *Lisânu ’l-Mîzân* adlı eserinde onun “*sika*” olmadığı, “*zayıf*” olduğu ifade edilmiş, İbn Adiyy onun “*zayıf*” olduğunu söylemiş, Ukaylı, hadislerinde ızdırâb olduğunu ve çok hata yaptığını ifade etmiştir.¹⁶⁹ Muhammed b. Ammâra b. Sabîh’i İbn Hibbân *es-Sikât*’ında zikretmiştir.¹⁷⁰ Ali b. Abbâs b. Velîd el-Becelî hakkında “*muhaddis*” ve “*sadûk*” olduğu ifade edilmiştir.¹⁷¹

b) Değerlendirme

Hiz. Âdem, (as) su ve toprak yaratılmadan önce veya Hiz. Âdem (as) su ve toprak arasında bir yerde iken Hiz. Peygamber’in (s) peygamber olduğu şeklinde geçen rivayetin asıl kaynaklarda olmadığı, sahîh bir senedinin bulunmadığı, uydurma ve yalan olduğu ifade edilirken, “*Âdem ruh ile cesed arasında iken*” ifadesiyle geçen ve Tirmizî’nin de tahriç ettiği rivayet hakkında “*hasen sahîh*” ifadesi kullanılmıştır.¹⁷² İbn Teymiyye, Hiz. Âdem’in (as) ruh ve cesed arasında bir yerde iken Hiz. Peygamber’in, (s) peygamber olduğu şeklinde geçen rivayetin Hiz. Peygamber’in (s) sözü olmadığını söylemiş, Sağanî bu rivayetin “*mevzû*” olduğunu ifade etmiştir.¹⁷³ Elbânî ise bu rivayetin Tirmizî’deki senedinin “*sahîh*” olduğunu ifade etmiştir.¹⁷⁴ Ayrıca Elbânî bu rivayetin senedinin sıhhati hakkında bir delilin olmadığını da söylemiş ve rivayet hakkında “*zayıf*” ifadesini kullanmıştır.¹⁷⁵

2. 2. Hiz. Âdem’in (as) Tevbesinin Kabulü

Hiz. Âdem’in (as) tevbesinin kabulünün sebebinin Hiz. Peygamber’in (s) varlığı olduğu aşağıdaki beyitlerde ifade edilmiştir:

¹⁶⁷ “*Metruku’l-Hadis*” yalancılıkla itham olunan kimselerin rivayetinde kullanılan cerh ifadesidir. KOÇYİĞİT, *Hadis Istılahları*, s. 221.

¹⁶⁸ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve ’t-Ta’dil*, VIII, 468.

¹⁶⁹ İBN HACER, *Lisânu ’l-Mîzân*, VI, 157; ZEHEBÎ, *Mîzânu ’l-İ’tidâl*, IV, 33, 253.

¹⁷⁰ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IX, 112.

¹⁷¹ ZEHEBÎ, *Siyeru A’lâmi ’n-Nübelâ*, XIV, 430.

¹⁷² SÜYÛTÎ, *el-Leâli ’l-Masnâa fi Ehâdisi ’l-Mevzûa*, I, 172; ACLÛNÎ, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 129.

¹⁷³ FETTENÎ, *Tezkîratü’l-Mevdüât*, s. 86; ALÎ el-KÂRÎ, *el-Esrâru ’l-Merfû’a fi ’l-Ehâdisi ’l-Mevdü’a*, thk. Muhammed es-Sabbâğ, Dâru’l-Emânet-Müessesetü’r-Risâle Beyrut 1391/1971, s. 273; ŞEVKÂNÎ, *el-Fevâidü ’l-Mecmûa fi ’l-Ehâdisi ’l-Mevdüa*, I, 104, 326.

¹⁷⁴ ELBÂNÎ, *Sahihu ve Daîfu Süneni ’t-Tirmizî*, I-VIII, Nûru’l-İslâm li Ehbâsi’l-Kurân ve ’s-Sünne İskenderiyye ty, VIII, 109; TEBRÎZÎ, *Mişkâtü’l-Mesâbîh*, III, 251.

¹⁷⁵ ELBÂNÎ, *es-Silsiletü’l-Daîfe*, II, 115; *Mevsûatü’l-Elbânî fi ’l-Akide*, I-IX, Merkezu’n-Nu’mân li’l-Buhûsi ve ’d-Dirâseti’l-İslâmiyye ve Tahkîki’t-Turasi ve ’t-Terceme, San’a’-Yemen 1431/2010, III, 814.

2. 2. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Hem vesîle olduğıyçün ol Rasûl,
Âdem'in Hak tevbesin kıldı kabûl.¹⁷⁶

2. 2. 2. Tespit Edilen Rivayetler

Bazı rivayetlere göre Hz. Âdem'in (as) arşta “Allah'tan başka ilah yoktur. Muhammed Allah'ın rasûludur” yazdığını gördüğü ve Muhammed hakkı için tevbesinin kabulünü istediğı, Cenab-ı Hak'ın Muhammed'i (s) nereden bildiğini sorması üzerine Hz. Âdem, (as) Allah'ın (c) ismiyle Hz. Peygamber'in (s) ismini birlikte gördüğünü ifade etmiştir.

7. Hadis:

فرأيت على قوائم العرش مكتوبا لا إله إلا الله محمد رسول الله

“Arşta O'nun ismini Senin isminle birlikte gördüm.”¹⁷⁷

Sened Tetkiki ve Değerlendirme

Bu rivayetin Hâkim'in *el-Müstedrek* adlı eserindeki senedi aşağıdadır:

Ömer b. Hattâb (ö. 23/643)>Eslem (ö. 80/699)>Zeyd b. Eslem (ö. 136/753)>Abdurrahman b. Zeyd (ö. 182/798)>İsmail b. Mesleme (ö. 209/824)>Ebu'l-Hâris Abdullah b. Müslim (ö. ?)>Ebu'l-Hasan Muhammed b. İshak b. İbrahim (ö. 337/948)>Ebû Said Amr b. Muhammed (ö. 343/954).

Hz. Ömer (r) sahabidir.¹⁷⁸ Eslem, Hz. Ömer 'in (r) mevlâsı olup İbn Hacer hakkında “*sika*” demiştir.¹⁷⁹ Ebû Zür'a onun “*sika*” olduğunu ifade etmiştir.¹⁸⁰ Zeyd b. Eslem, Hz. Ömer 'in (r) mevlâsı Eslem'in oğlu olup İbn Hacer hakkında “*sika, âlim*” demiş, ancak irsâl yaptığını ifade etmiştir.¹⁸¹ Abdurrahman b. Zeyd, Zeyd b. Eslem'in

¹⁷⁶ ÇELEBİ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 3a; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 52; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 56.

¹⁷⁷ HÂKİM, *el-Müstedrek*, II, 672.

¹⁷⁸ İBN HACER, *Tehzîb*, VII, 441; İBN ABDİLBERR, *el-İstîâb*, I, 354.

¹⁷⁹ İBN HACER, *Tehzîb*, I, 266.

¹⁸⁰ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, II, 529-530.

¹⁸¹ İBN HACER, *Tehzîb*, III, 396; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, X, 12.

oğlu olup İbn Hacer onun hakkında “zayıf” ifadesini kullanmıştır.¹⁸² Yahya b. Ma’în onun hakkında “zayıf” demiş, Ebû Hâtim “*leyse bihi be’s*” ifadesini kullanmış, Nesâî “*leyse bi kavî*” demiştir.¹⁸³ İsmail b. Mesleme hakkında İbn Hacer, hata yapmakla birlikte “*sadûk*” olduğunu ifade etmiştir.¹⁸⁴ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.¹⁸⁵ Ebu’l-Hâris Abdullah b. Müslim hakkında fazla bilgi olmamakla birlikte İbn Hacer *Lisânu’l-Mizân* adlı eserinde onun batıl bir rivayet olan “*lev lâke*” hadisini rivayet ettiğini söylemiştir.¹⁸⁶ Ebu’l-Hasan Muhammed b. İshak b. İbrahim hakkında da fazla bilgi olmamakla birlikte onun “*sika, âlim*” olduğu söylenmiştir.¹⁸⁷ Zehebî Ebû Said Amr b. Muhammed hakkında “*zâhid, muaddil*” demiş, ancak ömrünün sonlarında değiştini ifade etmiştir.¹⁸⁸

Leknevî bu rivayeti mevzû eserler hakkında yazmış olduğu eserde zikretmiştir.¹⁸⁹ Görüldüğü üzere rivayette zayıf râviler bulunması hadise ihtiyatla yaklaşmayı gerektirir.

2. 3. Hz. Musa’nın (as) ve Hz. İsa’nın (as) Hz. Peygamber’in (s) Ümmetinden Olmak İstemeleri

Bazı rivayetlerde özellikle Hz. Musa’nın (as) eğer hayatta olsaydı Hz. Peygamber’in (s) ümmetinden olacağı ifade edilmiştir. Süleyman Çelebi de mevlidinde bunu zikretmiştir.

2. 3. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Süleyman Çelebi aşığıdaki beyitlerinde Hz. Musa’nın (as) ve Hz. İsa’nın (as) Hz. Peygamber’in (s) ümmetinden olmak istediğini ifade etmiştir:

Hem dahi Mûsâ elindeki asâ,
Oldu anın hürmetine ejderhâ,

¹⁸² İBN HACER, *Tehzib*, VI, 178.

¹⁸³ MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, XIV, 535-537.

¹⁸⁴ İBN HACER, *Tehzib*, I, 335; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dil*, II, 201.

¹⁸⁵ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 96.

¹⁸⁶ İBN HACER, *Lisânu’l-Mizân*, III, 359.

¹⁸⁷ BAĞDÂDÎ, Ebû Bekr Ahmed b. Ali b. Sâbit b. Ahmed b. Mehdî el-Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, thk. Dr. Beşşâr Avvâd Ma’rûf, Dâru’l-Ğarbi’l-İslâmî, Beyrut ty, IV, 352.

¹⁸⁸ ZEHEBÎ, *Târîhu’l-İslâm*, Dâru’l-Kitâbi’l-Arabî Beyrut 1407/1987, XXV, 283.

¹⁸⁹ LEKNEVÎ, *el-Âsâru’l-Merfû’a fi’l-Ahbâri’l-Mevzûa*, I, 44-45.

Ölmeyip İsâ göğe bulduğu yol,
Ümmetinden olmak için idi ol,
Çok temennî kıldılar Hak'dan bular,
Kim Muhammed ümmetinden olalar.¹⁹⁰

2. 3. 2. Tespit Edilen Rivayetler

Bu beyitler aşağıdaki rivayetten çıkarılmış olabilir:

8. Hadis:

ولو كان موسى حيا ما وسعه إلا اتباعي

“Mûsâ hayatta olsaydı bana uymaktan başka yol bulamazdı”¹⁹¹

Rivayete göre Hz. Peygamber, (s) “Yahudi ve Hristiyanları ne tasdik edin, ne de yalanlayın. Vallahi Mûsâ hayatta olsaydı bana uymaktan başka yol bulamazdı” buyurmuştur.

a) Sened Tetkîki

Bu rivayetin Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'indeki senedi şöyledir:

Câbir b. Abdillâh (ö. 70/689)>Âmir eş-Şa'bî (ö. 100/718)>Mücâlid (ö. 144/761)>Hammâd b. Zeyd (ö. 179/795)>Yunus b. Muhammed (ö. 207/822).

Câbir b. Abdillâh sahabidir.¹⁹² Âmir eş-Şa'bî hakkında İbn Hacer “*sika, meşhûr, fakîh, fâdil*” demiştir.¹⁹³ İbn Ma'in onun hadislerinin “*hüccet*” olduğunu ifade etmiştir.¹⁹⁴ İbn Hibbân onu *Sikât*'ında zikretmiştir.¹⁹⁵ Iclî onun mürsellerinin “*sahîh*” olduğunu ifade etmiştir.¹⁹⁶ Mücâlid hakkında İbn Hacer onun “*kavî*” olmadığını, (leyse

¹⁹⁰ ÇELEBİ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 3a; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 52; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 56.

¹⁹¹ İBN EBÎ ŞEYBE, *el-Musannef*, V, 312; AHMED, *Müsned*, III, 338; Ebû Ya'la, *Müsned*, IV, 102; BEYHAKÎ, *Şuabu'l-İmân*, I, 348.

¹⁹² İBN HACER, *Tehzîb*, II, 43; EBÛ NUAYM, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, II, 531; İBN ABDİLBER, *el-İstîâb*, I, 65.

¹⁹³ İBN HACER, *Tehzîb*, V, 68; BUHÂRÎ, *Târîhu'l-Kebîr*, VI, 450.

¹⁹⁴ BÂCÎ, *et-Ta'dîl ve't-Tecrîh*, III, 1116-1117.

¹⁹⁵ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 185.

¹⁹⁶ ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, II, 12.

bi kavi) ömrünün sonlarında değiştiğini söylemiştir.¹⁹⁷ Yahyâ el-Kattân onun “zayıf” olduğunu ifade etmiştir.¹⁹⁸ Iclî hakkında “câizu’l-hadis,” “hasenu’l-hadis” ifadelerini kullanmış,¹⁹⁹ İbn Ebî Hâtim’in *el-Cerh ve’t-Ta’dil* adlı eserinde onun bir şey ifade etmediği (leyse bi şey) söylenmiş, âhir ömründe değiştiği ifade edilmiş, Ahmed b. Hanbel onun “zayıf” olduğunu söylemiştir.²⁰⁰ Hammâd b. Zeyd hakkında İbn Hacer “sika, sebt, fakih” demiş,²⁰¹ İbn Hibbân onu *Sikât*’ında zikretmiştir.²⁰² Yunus b. Muhammed için İbn Hacer “sika, sebt” olduğunu söylemiş,²⁰³ Ebû Hâtim onun “sadûk” olduğunu ifade etmiştir.²⁰⁴ İbn Ma’in onun “sika” olduğunu söylemiştir.²⁰⁵

b) Değerlendirme

İncelenen râvîler arasındaki Mücâlid’in “zayıf” olduğu görülmüştür. Bu hadisin Beyhakî’nin *Şuabu’l-Îmân* adlı eserinde ve Hâkim’in *el-Müstedrek*’inde geçen senedlerinde de Mücâlid bulunmaktadır. Ebû Ya’la’nın *Müsned*’inde geçtiği üzere bu hadis için Hüseyin Selim Esed isnadının “zayıf” olduğunu söylemiştir.²⁰⁶ Elbânî bu rivayetin “hasen” olduğunu söylemiştir.²⁰⁷

2. 4. Hz. Peygamber’in (s) Nurunun Nesilden Nesile İntikal Etmesi

2. 4. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Hz. Peygamber’in (s) nurunun yaratıldıktan sonra nesilden nesile intikal ettiğini Süleyman Çelebi aşağıdaki beyitlerinde anlatmıştır:

İşbu resm ile müselsel muttasıl,

Tâ olunca Mustafa’ya muntekil.²⁰⁸

¹⁹⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, X, 41.

¹⁹⁸ BUHÂRÎ, *Târihu’l-Kebîr*, VIII, 9.

¹⁹⁹ ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, II, 264.

²⁰⁰ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dil*, VIII, 361; İBN ADİYY, *el-Kâmil fi Duafâi’r-Ricâl*, VI, 420.

²⁰¹ İBN HACER, *Tehzîb*, III, 11.

²⁰² İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VI, 217.

²⁰³ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 448.

²⁰⁴ BÂCÎ, *et-Ta’dil ve’t-Tecrîh*, III, 1417.

²⁰⁵ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXXII, 540.

²⁰⁶ EBÛ YA’LA, *Müsned*, IV, 102.

²⁰⁷ ELBÂNÎ, *Mevsûatü’l-Elbânî fi’l-Akide*, I, 175.

²⁰⁸ ÇELEBÎ, *Vesiletü’n-Necat*, v. 3b; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 53; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 62.

2. 4. 2. Tespit Edilen Rivayetler

9. Hadis:

بعثت من خير قرون بنى آدم قرناً فقرناً حتى كنت من القرن الذى كنت فيه

“İçinde bulunduğum nesle gelinceye kadar, Âdemoğullarının nesillerinin en hayırlısından nesilden nesile intikal ederek gönderildim.”²⁰⁹

a) Sened Tetkîki

Bu rivayetin Buhârî’deki senedi şöyledir:

Ebû Hüreyre (ö. 57/676)>Saîd el-Makburî (ö. 120/737)>Amr b. Ebî Amr (ö. 150/767)>Yakûb b. Abdurrahman (ö. 181/797)>Kuteybe b. Saîd (ö. 240/854).

Ebû Hüreyre sahabidir.²¹⁰ Saîd el-Makbûrî hakkında İbn Hacer “*sika*” demiş, ancak ömrünün son dört yılında durumunun değiştiğini ifade etmiştir.²¹¹ Ebû Hâtim onun hakkında “*sika, sadûk*” ifadelerini kullanmıştır.²¹² İbn Hıbbân onu *Sikât*’ında zikretmiştir.²¹³ İclî onun “*sika*” olduğunu söylemiş,²¹⁴ Ebû Zur’a da onun “*sika*” olduğunu ifade etmiştir.²¹⁵ Amr b. Ebî Amr hakkında İbn Hacer, vehmetmiş olabilmekle birlikte “*sika*” demiştir.²¹⁶ Ebû Zur’a onun “*sika*” olduğunu söylemiş, Ebû Hâtim onda bir beis olmadığını ifade (lâ be’s e bih) etmiştir.²¹⁷ İbn Hıbbân onu *Sikât*’ında zikretmiştir.²¹⁸ Yakûb b. Abdurrahman hakkında İbn Hacer “*sika*” demiş,²¹⁹ İbn Hıbbân onu *Sikât*’ında zikretmiştir.²²⁰ Ali b. el-Medenî onun hakkında “*leyse bi şey*” ifadesini

²⁰⁹ AHMED, *Müsned*, II, 373; BUHÂRÎ, *Menâkıb*, 23 (IV, 166); EBÛ YA’LÂ, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ, *Müsned*, I-XIII, Dâru’l-Me’mûn li’t-Turâs, 1. Baskı, Dımeşk 1404/1984, XI, 431; BEYHAKÎ, *Şuabu’l-İmân*, II, 519.

²¹⁰ BUHÂRÎ, *et-Târîhu’l-Kebîr*, VI, 132; İBN HACER, *Tehzîb*, XII, 266; İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, III, 284; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, VI, 49; MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXXIV, 366; İBN ABDİLBERR, *el-İstîâb*, II, 69.

²¹¹ İBN HACER, *Tehzîb*, IV, 39; BUHÂRÎ, *et-Târîhu’l-Kebîr*, III, 474.

²¹² BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, III, 1222.

²¹³ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IV, 284.

²¹⁴ İCLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, I, 399.

²¹⁵ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, IV, 57.

²¹⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, VIII, 83; BUHÂRÎ, *et-Târîhu’l-Kebîr*, VI, 359.

²¹⁷ BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, III, 1099.

²¹⁸ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 185.

²¹⁹ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 392; *Lisânu’l-Mizân*, VI, 308; MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXXII, 348-349; BUHÂRÎ, *et-Târîhu’l-Kebîr*, VII, 195.

²²⁰ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VII, 644-645.

kullanmış olup,²²¹ Yahya b. Ma'în hakkında “*kârî, sika*” ifadelerini kullanmıştır.²²² Kuteybe b. Saîd için İbn Hacer “*sika, sebt*” ifadelerini kullanmıştır.²²³ İbn Ma'în ve Ebû Hâtim onun “*sika*” olduğunu söylemişlerdir.²²⁴ İbn Hibbân onu *Sikât*'ında zikretmiştir.²²⁵

b) Değerlendirme

Aynî, hadiste geçen “*hayır*” ifadesinin fazilet anlamında olduğunu söylemiştir.²²⁶ Rivayette geçen Hz. Peygamber'in (s) nesilden nesile intikali anlamındaki “*karnen fe karnen*” ifadesine Münâvî “*tabaka*” anlamı vermiştir.²²⁷ Kastalânî *İrşâdü's-Sârî* adlı eserinde Hz. Peygamber'in (s) nesilden nesile intikalinin babaların sulbünde gerçekleştiğini söylemiş, babadan babaya en hayırlı nesille gönderildiğini ifade etmiştir.²²⁸ İmam Beğavî bu hadisin “*sahîh*” olduğunu ifade etmiş,²²⁹ Ebû Ya'la'nın *Müsned*'inde geçtiği üzere bu hadis için Hüseyin Selim Esed isnadının “*sahîh*” olduğunu söylemiştir.²³⁰ Elbânî bu hadisin “*sahîh*” olduğunu ifade etmiştir.²³¹

3. Velâdet Faslı ve Tespit Edilen Rivayetler

Hz. Peygamber'in (s) doğumunda annesi Hz. Âmine'nin yaşadığı olağanüstü olayları konu edinen bu fasılda, doğum gecesi Hz. Âmine'nin evinden bir nur çıktığı sonra biri doğuda, biri batıda, biri de Kâbe'nin üzerinde üç melek gördüğü ve bütün meleklerin inerek Hz. Âmine'nin evini tavaf ettiği anlatılır. Sonra havada bir yatak serildiği, birden evin duvarının yarıp üç hurinin zuhur ettiği, bunlardan birinin Hz. Âsiye, diğerinin Hz. Meryem olduğu, Hz. Âmine'ye selam vererek doğumunu müjdeledikleri ifade edilir. Daha sonra doğum vakti gelince Hz. Âmine'nin çok

²²¹ BÂCÎ, *et-Ta'dil ve't-Tecrîh*, III, 1425.

²²² İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, IX, 210.

²²³ İBN HACER, *Tehzîb*, VIII, 360; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXIII, 523.

²²⁴ BÂCÎ, *et-Ta'dil ve't-Tecrîh*, III, 1212.

²²⁵ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IX, 20.

²²⁶ AYNÎ, *Umdetü'l-Kârî*, XVI, 154.

²²⁷ MÜNÂVÎ, *Feydu'l-Kadir*, III, 264.

²²⁸ KASTALÂNÎ, Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr b. Abdilmelik, *İrşâdü's-Sârî li Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, I-X, el-Matbaatü'l-Kübrâ, 7. Baskı, Emîriyye Mısır 1323/1906, VI, 30.

²²⁹ BEĞAVÎ, el-Hüseyin b. Mes'ûd, *Şerhu's-Sünne*, I-XV, Dâru'n-Neşr el-Mektebu'l-İslâmî, Dimeşk-Beyrut, 1403/1983, XIII, 195.

²³⁰ EBÛ YA'LÂ, *Müsned*, XI, 431.

²³¹ ELBÂNÎ, *el-Câmiu's-Sağîr ve Ziyâdetüh*, I, 515; TEBRÎZÎ, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, III, 247.

susadığı, ona şerbet sunulduğu, doğumuna yardım etmek üzere bir “akkuş” geldiği ve doğumun gerçekleştiği ifade edilir.²³²

3. 1. Hz. Peygamber’in (s) Doğumunda Meydana Geldiği Rivayet Edilen Olaylar

Hz. Peygamber’in (s) doğduğu gece birçok olayın gerçekleştiği rivayet edilir. Süleyman Çelebi de beyitlerinde bunu zikretmiştir.

3. 1. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Hem Muhammed gelmesi oldu yakın,
Çok alametler belürdi gelmedin.²³³

3. 1. 2. Tespit Edilen Rivayetler

Rivayete göre Hz. Peygamber’in (s) doğduğu gecede kisra sarayının on dört sütunu devrilmiş, farsların bin yıldır yanan ateşi sönmüş, Save gölü kurumuştu. İlgili rivayet aşağıda zikredilmiştir.

10. Hadis:

لما كانت الليلة التي ولد فيها رسول الله ارجس ايوان كسرى وسقطت منه اربع عشرة شرفة وخدمت نار فارس ولم تخمد قبل ذلك بألف عام وغازت بحيرة ساوة ورأى الموبدان إبلا صعبا تقود خيلا عرابا قد قطعت دجلة وانتشرت في بلادها

“Hz. Peygamber’in (s) doğduğu gece kisra sarayının on dört sütünü devrilmiş, farsların bin yıldır yanan ateşi sönmüş, Save gölü kurumuş, Mûbezân, (İran Başkadısı) yüzlerce devenin önlerinde Arap atlarıyla Dicle’yi geçip ülkelerine girdiğini görmüştü.”²³⁴

a) Sened Tetkîki

Beyhakî’nin *Delâil*’indeki bu rivayetin senedi aşağıdadır:

²³² ÖKTEN, Mevlid Sempozyumu, s. 36, 37. Not: Bu rivayetlerin birçoğu tek bir senede bağlı olduğu için senedi sayfa 58’de incelenmiştir.

²³³ ÇELEBİ, *Vesiletü’n-Necat*, v. 4a; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 54; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 65.

²³⁴ BEYHAKÎ, *Delâilü’n-Nübüvve*, I-VII, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye-Dâru’r-Reyyân Beyrut 1408/1988, I, 126, 127.

Hâni' el-Mahzûmî (ö. ?)>Mahzûm b. Hâni' el-Mahzûmî (ö. ?)>Ebû Eyyûb el-Becelî (ö. ?)>Ali b. Harb el-Mavsîlî (ö. 261-270/874-883)> Abdurrahman b. Muhammed b. İdrîs (ö. 364)>Hüseyn b. Ali b. Muhammed b. Yahya (ö. ?)-Muhammed b. Muhammed b. Dâvûd (ö. ?)-İbrâhîm b. Muhammed en-Nasrabâzî (ö. ?)> Ebû Abdurrahman Muhammed b. Hüseyn b. Muhammed b. Mûsâ es-Sülemî (ö. ?)>Ebû Ahmed Hüseyn b. Ali et-Temîmî (ö. 375/985)-Ebû Sa'd Abdülmelik b. Ebî Osman ez-Zâhid (ö. 407/1016).

Hâkim, Ebû Sa'd hakkında “*Ondan daha âlim, zâhid ve mütevâzi görmedim*” demiştir.²³⁵ Hatib onun “*sika*” olduğunu söylemiştir.²³⁶ Ebû Ahmed hakkında Hatib “*sika, hüccet*” ifadesini kullanmıştır.²³⁷ Ebû Abdurrahman hakkında “*sika*” olmadığı ve hadis uydurduğu söylenmiştir.²³⁸ Hüseyn b. Ali b. Muhammed b. Yahya ile ilgili “*esbatu'n-Nâs*”²³⁹ ifadesi kullanılmıştır.²⁴⁰ Muhammed b. Muhammed b. Dâvûd hakkında Hâkim “*ehl-i sîdk*” olduğunu söylemiştir.²⁴¹ İbrahim b. Muhammed en-Nasrabâzî hakkında “*imam, muhaddis*” ifadeleri kullanılmıştır.²⁴² Abdurrahman b. Muhammed b. İdris ile ilgili “*şeyh kebir*” ifadeleri söylenmiştir.²⁴³ Ali b. Harb el-Mavsîlî hakkında Ebû Hâtim “*saduk,*” Dârekutnî “*sika*” ifadesini kullanmıştır.²⁴⁴ Ebû Eyyûb hakkında fazla bilgi bulunmamakla birlikte Cerir ailesinden ve dokuzuncu tabakadan olduğu zikredilmiştir.²⁴⁵ Mahzûm b. Hâni' el-Mahzûmî ve babası Hâni' el-Mahzûmî'nin dördüncü tabakadan olduğu, onun dışında hakkında bir şey bilinmediği ifade edilmiştir.²⁴⁶

²³⁵ ZEHEBÎ, *Târîhu'l-İslâm*, I-XV, thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf, Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, yy,1423/2003, IX, 120.

²³⁶ ZEHEBÎ, *Târîhu'l-İslâm*, ay.

²³⁷ ZEHEBÎ, *Târîhu'l-İslâm*, VIII, 411.

²³⁸ BAĞDÂDÎ, *Târîhu Bağdâd*, III, 42.

²³⁹ “Esbatu'n-Nâs” “İnsanların en güvenilirleri” mânâsında hadis râvîlerinin ta'dili için kullanılır. KOÇYİĞİT, *Hadis Istılahları*, s. 100.

²⁴⁰ BAĞDÂDÎ, *Târîhu Bağdâd*, VIII, 627.

²⁴¹ ZEHEBÎ, *Târîhu'l-İslâm*, VIII, 208.

²⁴² ZEHEBÎ, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I-XXV, Müessesetü'r-Risâle 3. Baskı, yy, 1405/1985, XVI, 263.

²⁴³ ZEHEBÎ, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, VIII, 230.

²⁴⁴ ZEHEBÎ, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, VI, 371.

²⁴⁵ HATTÂBÎ, Ebû Süleyman Hamd b. Muhammed b. İbrahim el-Hattâb, *Garîbü'l-Hadis*, I-III, Câmîiatü Ümmi'l-Kurâ, Mekke 1402/1981, I, 624; FÂLÛCÎ, Ekrem b. Muhammed Ziyâde, *el-Mu'cemu's-Sağîr li Ruvâti'l-İmam İbn Cerîr et-Taberî*, I-II, Dâru'l-Eseriyye, Ürdün Dâru İbn Affân, Kâhire ty, II, 665.

²⁴⁶ FÂLÛCÎ, *el-Mu'cemu's-Sağîr li Ruvâti'l-İmam İbn Cerîr et-Taberî*, II, 541.

b) Değerlendirme

Muteber kaynaklarda bulunmayan bu rivayet hakkında Zehebî “*münker garîb*” ifadesini kullanmış, İbn Asâkir rivayetin “*garîb*” olduğunu ifade etmiş, râvîlerden Mahzûm’un babasından aldığı bu rivayetten başka böyle bir rivayetin bilinmediği ve Ebû Eyyûb’un rivayette tek kaldığı belirtilmiştir.²⁴⁷ Bu rivayetin isnadının sabit olmadığı, o devrin tarihinin böyle bir olaya tanıklık etmediği,²⁴⁸ isnadı için “*zayıf*” olduğu söylenmiştir.²⁴⁹

Hiz. Peygamber’in (s) daha ana rahmindeki günlerinden itibaren farklı olduğunu, doğumuyla ve bu esnada Arap Yarımadası ve çevresinde meydana geldiği söylenen hadiseler sebebiyle olağanüstü bir şahsiyet olduğunu, dolayısıyla onun beklenen peygamber olduğunu ima etmektedirler. Biz, Kur’an’da hiç temas edilmediği gibi, muteber hadis kaynaklarında da yer almayan bu konudaki rivayetleri ihtiyatla karşılamaktayız.²⁵⁰

Hiz. Peygamber’in (s) oğlu İbrahim vefat edince güneşin tutulmasını insanlar İbrahim’in ölümüne yorumlamalarını Hiz. Peygamber (s) eleştirmiş ve bir beşerin ölümüyle veya yaşamasıyla güneş ya da ayın tutulmayacağını ifade etmiştir.²⁵¹ Rivayetin bir insanın ölümü veya doğumu sebebiyle bir doğa olayının gerçekleşmeyeceği ifade edilen bu hadis ile çelişmesi ve senedindeki cerh edilen râvîler sebebiyle bu rivayete ihtiyatla yaklaşmak gerekir.

3. 2. Hiz. Peygamber’in (s) Ne Zaman Doğduğu ile İlgili Rivayetler

Hiz. Peygamber’in (s) ne zaman doğduğu ile ilgili rivayetleri de eserinde işleyen Süleyman Çelebi, O’nun (s) Rebîu’l-Evvel ayının on ikinci gecesi doğduğunu beyitlerinde ifade etmiştir.

²⁴⁷ ŞERÎF MURÂD EBÛ AMR, *er-Raddü’l-Emîn*, s. 55 shamela.ws/browse.php/book-1247, Erişim Tarihi: 12.04.2016.

²⁴⁸ MUBÂREKFÛRÎ, Safiyyurrahman, *er-Rahîku’l-Mahtûm*, Dâru’s-Selâm li’n-Neşr ve’t-Tevzî’ Riyad 1396/1976, s. 50.

²⁴⁹ EN-NECCÂR, Muhammed et-Tayyîb en-Neccâr, *el-Kavlü’l-Mübîn fi Sireti Seyyidi’l-Mürselîn*, Dâru’n-Nedveti’l-Cedîde Beyrut ty, s. 84.

²⁵⁰ Bünyamin ERUL, *Hiz. Peygamber’in Risalet Öncesi Hayatına Farklı Bir Yaklaşım*, Diyanet İlmî Dergi, Peygamberimiz Hiz. Muhammed (s) Özel Sayısı, Ankara, 2003, 33-66, s. 36.

²⁵¹ Tayâlisî, *Müsned*, II, 72; BUHÂRÎ, *Kusûf*, 1, 13, (II, 24, 29); EBÛ DÂVÛD, *İstiskâ*, 5, r. 1177, (I, 695, 696); EBÛ AVÂNE, Ya’kûb b. İshâk, *Müsned*, I-V, Dâru’l-Ma’rûfe, Beyrut ty, II, 96; İBN HİBBÂN, *Sahîh*, VII, 75; TABERÂNÎ, *el-Mu’cemu’l-Kebîr*, XX, 421.

3. 2. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Ol Rebû'l-evvel ayın nicesi,
On ikinci gece isneyn gicesi.²⁵²

3. 2. 2. Tespit Edilen Rivayetler

11. Hadis:

فيه ولدت وفيه أنزل على القرآن

Ebû Dâvûd'da geçen bir rivayete göre Hz. Peygamber'e (s) pazartesi günü orucu hakkında sorduklarında Hz. Peygamber (s) “*Ben o gün doğdum ve bana Kur'an o gün indirildi*”²⁵³ cevabını vermiştir.

a) Sened Tetkîki

Ebû Dâvûd'da geçen bu rivayetin senedi aşağıdadır:

Ebû Katâde (ö. 54/673)>Abdullah b. Ma'bed (ö. ?)>Ğaylân b. Cerîr (ö. 129/746)>Mehdî b. Meymûn (ö. 172/788)>Mûsâ b. İsmail (ö. 223/837).

Ebû Katâde sahabidir.²⁵⁴ İbn Hacer, Abdullah b. Ma'bed'in “*sika*” olduğunu söylemiştir.²⁵⁵ İbn Hibbân onu *Sikât*'ında zikretmiştir.²⁵⁶ Iclî, hakkında “*sika*” demiştir.²⁵⁷ Nesâî de onun için “*sika*” ifadesini kullanmıştır.²⁵⁸ Ğaylân b. Cerîr hakkında İbn Hacer “*sika*” demiştir.²⁵⁹ Iclî onun “*sika*” olduğunu söylemiş,²⁶⁰ İbn Hibbân onu *Sikât*'ında zikretmiştir.²⁶¹ Yahya b. Ma'in onun “*sika*” olduğunu söylemiş,²⁶² Ebû Hâtim ve Nesâî de onun hakkında “*sika*” ifadesini kullanmışlardır.²⁶³

²⁵² ÇELEBÎ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 4a; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 54; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 71.

²⁵³ EBÛ DÂVÛD, *Savm*, 54, r. 2426, (II, 808, 809); İBN HİBBÂN, *Sahîh*, VIII, 403.

²⁵⁴ İBN HACER, *Tehzib*, XII, 205; EBÛ NUAYM, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, II, 749; İBN ABDİLBERR, *el-İstîâb*, II, 56.

²⁵⁵ İBN HACER, *Tehzib*, VI, 40; *Lisânu'l-Mizân*, VII, 270.

²⁵⁶ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 43.

²⁵⁷ ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, II, 61.

²⁵⁸ MİZZÎ, *Tehzibu'l-Kemâl*, XVI, 168.

²⁵⁹ İBN HACER, *Tehzib*, VIII, 254.

²⁶⁰ ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, II, 202.

²⁶¹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 291.

²⁶² İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, VII, 52.

²⁶³ MİZZÎ, *Tehzibu'l-Kemâl*, XXIII, 130, 131.

Mehdî b. Meymûn hakkında İbn Hacer “sika” demiş,²⁶⁴ İbn Ma’în onun “sika” olduğunu söylemiş,²⁶⁵ İbn Hıbbân onu *Sikât*’ında zikretmiştir.²⁶⁶ İclî onun hakkında “sika” ifadesini kullanmış,²⁶⁷ Şu’be onun için “sika” demiş,²⁶⁸ Ahmed b. Hanbel ve Nesâî de onun “sika” olduğunu söylemişlerdir.²⁶⁹ İbn Hacer, Mûsâ b. İsmail’in “sika, sebt” olduğunu ifade etmiştir.²⁷⁰ Yahya b. Ma’în onun “sika, me’mûn” olduğunu söylemiştir.²⁷¹

b) Değerlendirme

Elbânî bu hadis hakkında isnadının “sahîh” olduğunu ifade etmiştir.²⁷² Şuayb el-Arnaût, bu hadisin senedinin Müslim’in şartlarına göre “sahîh” olduğunu söylemiştir.²⁷³ Görüldüğü üzere, senedindeki râvîlerin güvenilirliği bu hadisin “sahîh” olduğunu göstermektedir.

Hz. Peygamber’in (s) doğumu hakkındaki bir diğer rivayet şöyledir:

12. Hadis:

ولد رسول الله صلى الله عليه وسلم يوم الاثنين وأنزل عليه يوم الاثنين ومات يوم الاثنين

“Rasûlullah (s) pazartesi günü doğdu, O’na (s) vahiy pazartesi günü indi ve O (s) pazartesi günü vefat etti.”²⁷⁴

Sened Tetkîki ve Değerlendirme

Taberânî’nin rivayet ettiği bu hadisin senedi şöyledir:

Abdullah b. Abbâs (ö. 68/687)>Mücâhid (ö. 101/719)>Müslim el-A’ver (ö. 131/748)>İsrâîl b. Yûnus b. Ebî İshâk (ö. 160/776)>Abdullah b. Recâ (ö. 220/835)>Muhammed b. Zekeriya el-Ğalâbî (ö. ?).

²⁶⁴ İBN HACER, *Tehzîb*, X, 327.

²⁶⁵ BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, II, 835.

²⁶⁶ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VII, 501.

²⁶⁷ İCLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, II, 301.

²⁶⁸ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, I, 153.

²⁶⁹ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXVIII, 592.

²⁷⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, X, 335.

²⁷¹ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXIX, 24.

²⁷² ELBÂNÎ, *Sahîhu Ebî Dâvûd*, VII, 186; *Sahîhu ve Daîfu Süneni Ebî Dâvûd*, V, 426; TEBRÎZÎ, *Mişkâtü’l-Mesâbih*, I, 463.

²⁷³ İBN HİBBÂN, *Sahîh*, VIII, 403.

²⁷⁴ TABERÂNÎ, *Mu’cemü’l-Kebîr*, XI, 85; EBÛ NUAYM, *Hilyetü’l-Evliya*, V, 180.

Abdullah b. Abbâs sahabidir.²⁷⁵ Mücâhid hakkında İbn Hacer “*sika*” demiştir.²⁷⁶ İbn Ma’în onun hakkında “*sika*” olduğunu söylemiştir.²⁷⁷ Ayrıca onun için “*imam*” denmiş ve hakkında “*Şeyhu’l-Kurra ve’l-Müfessirîn*”²⁷⁸ ifadesi kullanılmıştır.²⁷⁹ Ebû Zür’a onun hakkında “*sika*” demiş,²⁸⁰ İbn Hıbbân onu *Sikât*’ında zikretmiştir.²⁸¹ Zehebî onun için “*Mukriu’l-Müfessirîn ve Ehadü’l-A’lâm*” ifadelerini kullanmıştır.²⁸² Müslim el-E’var hakkında İbn Hacer onun “*zayıf*” olduğunu söylemiştir.²⁸³ Ebû Zür’a onun “*zayıf*” olduğunu ifade etmiş,²⁸⁴ hakkında “*zaîfu’l-hadîs, metrûku’l-hadîs*” ifadeleri kullanılmıştır.²⁸⁵ İsrâîl b. Yûnus b. Ebî İshâk hakkında İbn Hacer “*sika*” demiştir.²⁸⁶ Ayrıca hakkında “*hafız, imam, hüccet*” ifadeleri kullanılmıştır.²⁸⁷ Ebû Hâtim onun “*sika, mütkın, sadûk*” olduğunu söylemiş,²⁸⁸ İbn Hıbbân onu *Sikât*’ında zikretmiştir.²⁸⁹ İclî ve İbn Ma’în onun hakkında “*sika*” ifadesini kullanmışlardır.²⁹⁰ Abdullah b. Recâ hakkında İbn Hacer, az vehmetmekle birlikte “*sadûk*” olduğunu söylemiştir.²⁹¹ Onun hakkında “*imam ve muhaddis*” ifadeleri kullanılmıştır.²⁹² Yahya b. Ma’în onun hakkında “*şeyh, sadûk*” demiştir.²⁹³ Muhammed b. Zekeriya el-Ğalâbî hakkında “*zayıf*” olduğu ifade edilmiş, Dârekutnî onun hadis uydurduğunu söylemiştir.²⁹⁴

Kısaca, cerh edilmiş râvî sebebiyle hadisin bu senedine ihtiyatla yaklaşmak gerekir.

²⁷⁵ İBN HACER, *Tehzîb*, V, 278; EBÛ NUAYM, *Ma’rifetü’s-Sahâbe*, III, 1697.

²⁷⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, X, 43; *Lisânu’l-Mizân*, VII, 349 bkz. BUHÂRÎ, *et-Târîhu’l-Kebîr*, VII, 411.

²⁷⁷ ZEHEBÎ, *Târîhu’l-İslâm*, III, 148; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, VIII, 319.

²⁷⁸ “Şeyh” hadis ilminde kâmil mertebede bulunan zattır. Dolayısıyla “Şeyhu’l-Kurra ve’l-Müfessirîn” kıraat ve tefsir ilminde mertebe sahibi demektir. Abdullah AYDINLI, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, Timaş Basım Ticaret ve Sanayi A.Ş. İstanbul 1987, s. 144.

²⁷⁹ ZEHEBÎ, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, IV, 449.

²⁸⁰ BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, II, 828.

²⁸¹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 419.

²⁸² ZEHEBÎ, *Mizânu’l-İ’tidâl*, III, 439.

²⁸³ İBN HACER, *Tehzîb*, X, 136; *Lisânu’l-Mizân*, IX, 422.

²⁸⁴ ZEHEBÎ, *Târîhu’l-İslâm*, III, 736.

²⁸⁵ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXVII, 530-533.

²⁸⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, I, 263; *Lisânu’l-Mizân*, VII, 176 bkz. BUHÂRÎ, *et-Târîhu’l-Kebîr*, II, 56.

²⁸⁷ ZEHEBÎ, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, VII, 355.

²⁸⁸ BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, I, 385; MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, II, 515.

²⁸⁹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VI, 79.

²⁹⁰ İCLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, I, 222; İBN ADİYY, *el-Kâmil fî Duafâi’r-Ricâl*, I, 421, 422.

²⁹¹ İBN HACER, *Tehzîb*, V, 210; *Lisânu’l-Mizân*, VII, 261; BUHÂRÎ, *et-Târîhu’l-Kebîr*, V, 91.

²⁹² İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, V, 55; ZEHEBÎ, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, X, 376; *Mizânu’l-İ’tidâl*, II, 421; *Tezkiratü’l-Huffâz*, I-IV, Daru’l-Kütübi’l-İlmiye, Beyrut 1419/1998, I, 404.

²⁹³ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XIV, 498.

²⁹⁴ İBN HACER, *Lisânu’l-Mizân*, V, 168; ZEHEBÎ, *Mizânu’l-İ’tidâl*, III, 550.

Başka bir rivayette de Hz. Peygamber'in (s) Rebû'l-evvel ayında doğduğu ifade edilir:

13. Hadis:

ولد رسول الله صلى الله عليه وسلم يوم الاثنين لاثنتي عشرة ليلة خلت من شهر ربيع الأول عام الفيل

“*Rasûlullah (s) Rebû'l-Evvel ayının on ikinci gecesini, fil yılında, (fil vakasının gerçekleştiği yıl) pazartesi günü doğdu.*”²⁹⁵

Sened Tetkiki ve Değerlendirme

İbn Hişâm'ın *es-Sîretü'n-Nebeviyye* adlı eserindeki rivayet zinciri şu şekildedir:

Muhammed b. İshak (ö. 150/767)>Ziyad b. Abdillâh el-Bekkâî (ö. 183/799)>Ebû Muhammed Abdûlmelik İbn Hişâm (ö. 213/828).

Muhammed b. İshak hakkında İbn Hacer tedlis yapmakla birlikte “*saduk*” olduğunu ifade etmiştir.²⁹⁶ İbn Hibbân onu *Sikât*'ında zikretmiştir.²⁹⁷ Şu'be onun hakkında “*sadûk fi'l-hadîs*” ifadesini kullanmış, İbn Ma'in onun “*sadûk*” olduğunu ancak “*hüccet*” olmadığını söylemiştir.²⁹⁸ Bazıları da onun yalancı olduğuna şahit olduklarını ifade ederek hakkında “*kezzâb*” demişlerdir.²⁹⁹ İbn Hacer, Ziyad b. Abdillâh el-Bekâî hakkında Megazi konularında “*sadûk, sebt*” olup İbn İshak'ın rivayetleri dışında “*leyyin*”³⁰⁰ olduğunu ifade etmiştir.³⁰¹ İbn Ma'in onun hakkında megâzî konularında beis olmadığını, (lâ be'se bih) onun dışında “*zayıf*” olduğunu söylemiş, hakkında “*leyse bi şey*” ifadesini kullanmıştır.³⁰² Ahmed b. Hanbel onun hakkında “*leyse bihi be's*” demiş, Ebû Hâtim onun “*hüccet*” olmadığını söylemiş, Veki'

²⁹⁵ İBN HİŞÂM, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, I-IV, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 3. Baskı, Beyrut 1410/1990, I, 183.

²⁹⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, IX, 45.

²⁹⁷ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VII, 380.

²⁹⁸ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, VII, 191, 192.

²⁹⁹ İBN ADİYY, *el-Kâmil fi Duafâi'r-Ricâl*, VI, 102, 103.

³⁰⁰ “Leyyin” ifadesi cerhin birinci mertebesinde yer alır. Hadis itibarı için yazılır. KOÇYİĞİT, *Hadis İstılahları*, s. 205.

³⁰¹ İBN HACER, *Tehzîb*, III, 376.

³⁰² ZEHEBÎ, *Târîhu'l-İslâm*, IV, 853; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, III, 537, 538.

hakkında “*kezzâb*” ifadesini kullanmıştır.³⁰³ Ebû Muhammed Abdülmelik İbn Hişâm *es-Sîretü'n-Nebeviyye* adlı eserin müellifi olup “*sika*” olduğu ifade edilmiştir.³⁰⁴

Kısaca, cerh edilmiş râvîlerin bulunması sebebiyle bu rivayete de ihtiyatla yaklaşılması gerekir.

Hız. Peygamber'in (s) ne zaman doğduğu ile ilgili incelenen rivayetler arasında onun Pazartesi günü doğduğu ifade edilen rivayetin sahîh, ancak onun vefatının da Pazartesi günü olduğu ifade edilen rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz. Rebîu'l-Evvel ayının on ikinci gecesi doğduğu ifade edilen rivayete ise ihtiyatla yaklaşılması gerekir.

3. 3. Hz. Peygamber'in (s) Doğumu Esnasında Annesi Hz. Âmine'nin Bir Nur Görmesi

Hız. Peygamber'in (s) doğumu esnasında annesi Hz. Âmine'nin bir nur gördüğü rivayetlerde yer almaktadır. Süleyman Çelebi bunu beyitlerinde ifade etmiştir.

3. 3. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Didi gördüm ol Habibin ânesi,
Bir aceb nûr kim güneş pervanesi,
Berk urup çıktı evimden nâgehân,
Göklere dek nûr ile doldu cihân.³⁰⁵

3. 3. 2. Tespit Edilen Rivayetler

Hız. Peygamber'in (s) annesi Hz. Âmine'nin şöyle söylediği rivayet edilir:

14. Hadis:

لما ولدته خرج منى نور أضاء له قصور الشام

“O’nu (s) doğurduğumda benden Şam saraylarını aydınlatan bir nur çıktı.”³⁰⁶

³⁰³ ZEHEBÎ, *Târîhu'l-İslâm*, IV, 853; İBN ADİYY, *el-Kâmil fi Duafâi'r-Ricâl*, III, 191; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, IX, 487.

³⁰⁴ İRÂKÎ, *Zeylu Mîzânî'l-İ'tidâl*, Daru'l-Kütübi'l İlmiye, Beyrut 1416/1995, s. 152.

³⁰⁵ ÇELEBÎ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 4b; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 55; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 71.

³⁰⁶ İBN SA'D, *Tabakât*, I, 102.

Bir başka rivayette قُصور بُصرى “Busra saraylarını” ifadesi mevcuttur.³⁰⁷

Başka bir rivayette de Şam ve Busra’dan bahsedilmemiş, “yeryüzünü aydınlatan” anlamında الارض ifadesi kullanılmıştır.³⁰⁸ İlgili başka bir rivayette de ما بين المشرق إلى المغرب “doğu ve batı arasını” ifadesi bulunmaktadır.³⁰⁹

a) Sened Tetkîki

Uzun bir senede ve metne sahip olan bu rivayetin İbn Sa’d’ın *Tabakât*’ındaki metninden ve senedinden bir kısmı incelenmekle yetinilecektir.

İbn Sa’d’ın *Tabakât*’ında geçen bu rivayetlerden, “doğu ve batı arasını” ifadesiyle yer alan rivayetin senedindeki bazı râvîler aşağıdadır:

İbn Abbâs (ö. 68/687)>Atâ (ö. 114/732)>Talha b. Amr (ö. 152/769).

Bu rivayetin senedi incelendiğinde, mümkün olmamakla birlikte İbn Abbâs’ın rivayeti Hz. Peygamber’den (s) değil de Hz. Peygamber’in (s) annesi Hz. Âmine’den aktardığı görülmektedir. Halbu ki İbn Abbâs’ın Hz. Peygamber’in (s) annesini görmüş olması mümkün değildir. Râvîler hakkında İbn Hacer, Abdullah b. Abbâs’ın sahabi olduğunu ifade etmiştir.³¹⁰ Atâ b. Ebî Rebâh hakkında İbn Hacer çok irsal yapmakla birlikte “sika, fakîh, fâdil” ifadelerini kullanmıştır.³¹¹ Hakkında “imam, şeyhu’l-islâm, müftî” ifadeleri kullanılmış, “sika” denmiştir.³¹² Ebû Hanîfe hakkında ondan daha faziletisini görmediğini söylemiş, İbn Cüreyc onun, yirmi sene mescidi evi gibi bilip ibadet ettiğini ifade etmiş ve Evzâî ona “insanların en razı olduğu kişi” demiştir.³¹³ Talha b. Amr hakkında İbn Hacer “metrûk” demiştir.³¹⁴ Ahmed b. Hanbel hakkında “metrûku’l-hadîs” ifadesini kullanmış, Ebû Hâtim “kavî” olmadığını söylemiş, Ebû

³⁰⁷ İBN SA’D, *Tabakât*, I, 102.

³⁰⁸ İBN SA’D, *Tabakât*, I, 102.

³⁰⁹ İBN SA’D, *Tabakât*, I, 102.

³¹⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, V, 278; EBÛ NUAYM, *Ma’rifetu’s-Sahâbe*, III, 1697.

³¹¹ İBN HACER, *Tehzîb*, VII, 202.

³¹² ZEHEBÎ, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, V, 78; İBN SA’D, *Tabakât*, V, 467,468; bkz. BUHÂRÎ, *et-Târîhu’l-Kebîr*, VI, 463.

³¹³ ZEHEBÎ, *Târîhu’l-İslâm*, III, 277.

³¹⁴ İBN HACER, *Tehzîb*, V, 23.

Dâvûd ve Dârekutnî “*zayıf*” olduğunu ifade etmiş ve Buhârî hakkında bir değerinin olmadığını söylemiştir.³¹⁵

İclî onun “*zayıf*” olduğunu ifade etmiş,³¹⁶ Nesâî onun hakkında “*metrûku’l-hadîs*” ifadesini kullanmış, Ebû Dâvûd onun “*zayıf*” olduğunu söylemiş, İbn Ma’în hakkında “*leyse bi şey*” demiştir.³¹⁷

“*Şam saraylarını*” ifadesiyle yer alan rivayetin râvîleri şöyledir:

İshak b. Abdullah (ö. 132/749)>Hemmâm b. Yahyâ (ö. 164/780)>Amr b. Âsım el-Kilâbî (ö. 213/828).

Rivayeti incelediğimizde İshak b. Abdullah’ın tâbîinden olduğunu görürüz. Ayrıca bu rivayette de isnad zinciri, İshak b. Abdullah’tan yukarıda Hz. Peygamber (s) değil, Hz. Peygamber’in (s) annesi Hz. Âmine şeklindedir. Ayrıca İshak b. Abdullah’ın tâbîinden olduğu dikkate alınır ise isnadda irsal söz konusudur. Râvîleri incelersek İshak b. Abdullah hakkında İbn Hacer “*sika, hüccet*” demiştir.³¹⁸ Tâbîîn ulemâsından olduğu ifade edilmiş,³¹⁹ ancak Alâ’î’nin *Câmi’u’t-Tahsîl fi Ahkâmi’l-Merâsîl* adlı eserinde ifade edildiği üzere irsal yaptığı söylenmiştir.³²⁰ Ebû Hâtim ve Ebû Zür’a onun “*sika*” olduğunu söylemişlerdir.³²¹ İbn Hibbân onu *Sikât*’ında zikretmiştir.³²² İclî onun için “*sika*” demiştir.³²³ Yahya b. Ma’în de onun “*sika*” olduğunu ifade etmiştir.³²⁴ Hemmâm b. Yahyâ hakkında hata yapabileceği söylenmekle birlikte “*sika*” olduğu ifade edilmiş,³²⁵ Ebû Hâtim ona “*sadûk, sika*” demiş, Ebû Zür’a hakkında “*lâ be’se bih*” ifadesini kullanmış, İbn Ma’în “*sika*” olduğunu söylemiştir.³²⁶ İbn Hacer onun vehim sahibi olabileceğini söylemiş, bununla birlikte “*sika*” olduğunu ifade etmiştir.³²⁷

³¹⁵ ZEHEBÎ, *Târîhu’l-İslâm*, IV, 91; *Dîvânü’d-Duafâ ve’l-Metrûkîn*, thk. Hammâd b. Muhammed el-Ensârî, Mektebetü’n-Nehdati’l-Hadîse 2. Baskı Mekke 1387/1967, I, 201.

³¹⁶ ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, I, 478.

³¹⁷ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XIII, 427.

³¹⁸ İBN HACER, *Tehzîb*, I, 240.

³¹⁹ ZEHEBÎ, *Târîhu’l-İslâm*, III, 612.

³²⁰ ALÂÎ, Ebû Said b. Halil b. Keykeledî, *Câmi’u’t-Tahsîl fi Ahkâmi’l-Merâsîl*, Âlemü’l-Kütüb 2. Baskı Beyrut 1407/1986, s. 144.

³²¹ BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, I, 359.

³²² İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IV, 23.

³²³ ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, I, 219.

³²⁴ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, II, 226; MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, II, 445.

³²⁵ İBN SA’D, *Tabakât*, VII, 282.

³²⁶ BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, III, 1342, 1343; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, IX, 108.

³²⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 70.

Zehebî hakkında “*imam, hafız, sadûk, hüccet*” demiştir.³²⁸ İbn Hibbân onu *Sikât*’ında zikretmiştir.³²⁹ Amr b. Âsım el-Kilâbî hakkında “*sika*” denmiş,³³⁰ Zehebî, tâbiîn ulemasından olduğunu söylemiş, hakkında “*sadûk, meşhûr*” demiş,³³¹ “*hafız, ehadü’l-esbât*” ifadelerini kullanmış,³³² İbn Ma’în hakkında “*sika, sâlih*” olduğunu söylemiş,³³³ İbn Hacer onun için “*sadûk*” demiştir.³³⁴

“*Şam saraylarını*” ifadesiyle yer alan bir diğer rivayetin isnadı şöyledir:

Ebû Ümâme el-Bâhilî (ö. 86/705)>Lokman b. Âmir (ö. 111/729)>Ferec b. Fedâle (ö. 177/793)>Sa’d b. Mansûr (ö. ?).

Râvîler hakkındaki bilgilere göre Ebû Ümâme el-Bâhilî hakkında İbn Hacer ve Zehebî “*sahabî*” demiştir.³³⁵ Lokman b. Âmir hakkında hadislerinin yazılabileceği ifade edilmiş,³³⁶ Ebû hâtim onun hakkında “*yüktebu hadîsühû*”³³⁷ ifadesini kullanmıştır.³³⁸ İbn Hacer ve Zehebî onun “*sadûk*” olduğunu söylemişlerdir.³³⁹ Ferec b. Fedâle’nin İbn Hacer “*zayıf*” olduğunu söylemiş,³⁴⁰ hakkında “*münkeru’l-hadîs*” denmiş,³⁴¹ hadislerinin “*maklûb, münker*” olduğu ifade edilmiştir.³⁴² Ebû Hâtim onun “*sadûk*” olduğunu, ancak “*hüccet*” olmadığını ifade etmiştir.³⁴³ İbnu’l-Medîni “*kavî*” olmadığını söylemiş, İbn Ma’în “*zayıf*” demiştir.³⁴⁴ Sa’d b. Mansûr hakkında kaynaklarda fazla bilgi olmayıp İbn Hacer ve Zehebî bu râvîyi bilmediklerini (lâ a’rifuhû) ifade etmişlerdir.³⁴⁵

³²⁸ ZEHEBÎ, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, VII, 296.

³²⁹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VII, 586.

³³⁰ İBN SA’D, *Tabakât*, VII, 305.

³³¹ ZEHEBÎ, *Mizânu’l-İ’tidâl*, III, 269.

³³² ZEHEBÎ, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, X, 256.

³³³ ZEHEBÎ, *Târîhu’l-İslâm*, V, 412; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, VI, 250.

³³⁴ İBN HACER, *Tehzîb*, VIII, 59.

³³⁵ İBN HACER, *Tehzîb*, IV, 120; ZEHEBÎ, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, III, 359; *Târîhu’l-İslâm*, II, 1020; İBN ABDİLBERR, *el-İstîâb*, II, 9; EBÛ NUAYM, *Ma’rifetü’s-Sahâbe*, III, 1526.

³³⁶ ZEHEBÎ, *Târîhu’l-İslâm*, III, 304; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, VII, 182.

³³⁷ “Yüktebu hadîsühû” “hadisleri yazılabilir” anlamına gelir. AYDINLI, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, s. 161.

³³⁸ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXIV, 246.

³³⁹ İBN HACER, *Tehzîb*, VIII, 456; ZEHEBÎ, *Mizânu’l-İ’tidâl*, III, 419.

³⁴⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, VIII, 262.

³⁴¹ BUHÂRÎ, *et-Târîhu’l-Kebîr*, VII, 134.

³⁴² İBN ADİYY, *el-Kâmil fî Duafâi’r-Ricâl*, VI, 28.

³⁴³ ZEHEBÎ, *Mizânu’l-İ’tidâl*, III, 344; *Târîhu’l-İslâm*, IV, 750.

³⁴⁴ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, VII, 86; MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXIII, 158; BAĞDÂDÎ, *Târîhu Bağdâd*, XIV, 377.

³⁴⁵ İBN HACER, *Lisânü’l-Mizân*, III, 20; ZEHEBÎ, *Mizânu’l-İ’tidâl*, II, 125.

“Busra saraylarını” ifadesiyle yer alan rivayetin isnadı şöyledir:

Ebu'l-Acfâ' (ö. 90/708)>Sevr b. Yezîd (ö. 150/767) >Abdülvehhâb b. Atâ' el-Iclî (ö. 204/819).

Ebu'l-Acfâ' tâbiînin büyüklerinden olup hakkında İbn Hacer “*makbûl*”³⁴⁶ demiştir.³⁴⁷ İbn Ma'în ve İbn Hibbân “*sika*” olduğunu söylemişlerdir.³⁴⁸ Ebû Ahmed el-Hâkim onun hakkında “*leyse hadîsuhû bi'l-kâim*” ifadesini kullanmıştır.³⁴⁹ Sevr b. Yezîd hakkında tedlis yaptığı söylenmiştir.³⁵⁰ İbn Hacer kader konusu haricinde “*sika*” demiştir.³⁵¹ İbn Hibbân onu *Sikât*'ında zikretmiştir.³⁵² İbn Ma'în onun hakkında “*sika*” demiş, ayrıca hakkında “*sadûk, hafız*” ifadeleri kullanılmış ancak Kaderiyye'den olduğu ifade edilmiştir.³⁵³ Abdülvehhâb b. Atâ' el-Iclî hakkında “*lâ be'se bih*” denmiş,³⁵⁴ Zehebî “*imam, sadûk, âbid*” ifadelerini kullanmış,³⁵⁵ İbn Hacer, hata yapabilmekle birlikte “*sadûk*” demiş, Sevr b. Yezîd'den tedlis yaptığı da söylenmiştir.³⁵⁶ Ayrıca Abdülvehhâb b. Atâ' el-Iclî hakkında Ahmed b. Hanbel “*zayıf,*” Nesâî “*leyse bi kavi,*” Dârekutnî “*sika*” ifadelerini kullanmıştır.³⁵⁷

“*Yeryüzünü aydınlatan*” anlamıyla yer alan rivayetin isnadı şöyledir:

Ubeydullah b. Kıbtiyye (ö. 111/729)>Abdullah b. Avn (ö. 150/767)>Muâz b. Muâz el-Anberî (ö. 196/811).

Ubeydullah b. Kıbtiyye dördüncü tabakadan olup tâbiînin ortalarında yaşamıştır. Hakkında İbn Hacer “*sika*” demiştir.³⁵⁸ İbn Hibbân onu *Sikât*'ında zikretmiştir.³⁵⁹ Iclî

³⁴⁶ “Makbûl” haberleri kabul sıfatını kazanmış kimseler için söylenen ta'dîl ifadesidir. KOÇYİĞİT, *Hadis Istılahları*, s. 208.

³⁴⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, XII, 165.

³⁴⁸ İBN HACER, *Lisânu'l-Mîzân*, VII, 474; İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 514; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, IX, 110; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXXIV, 78.

³⁴⁹ ZEHEBÎ, *Mîzânu'l-İ'tidâl*, IV, 550.

³⁵⁰ İBN HACER, *Tabakâtü'l-Müdekkisîn*, Mektebetü'l-Menâr, Ürdün ty, I, 60.

³⁵¹ İBN HACER, *Tehzîb*, II, 35.

³⁵² İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VI, 129.

³⁵³ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, II, 468; İBN ADİYY, *el-Kâmil fî Duafâi'r-Ricâl*, II, 102, 103.

³⁵⁴ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, VI, 72.

³⁵⁵ ZEHEBÎ, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, IX, 451.

³⁵⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, VI, 452; SÜYÛTÎ, *Esmâu'l-Müdekkisîn*, Dâru'l-Ceyl Beyrut ty, s. 74; İBN HACER, *Tabakâtü'l-Müdekkisîn*, I, 41.

³⁵⁷ ZEHEBÎ, *Mîzânu'l-İ'tidâl*, II, 681.

³⁵⁸ İBN HACER, *Tehzîb*, VII, 44.

³⁵⁹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 74.

onun için “sika” demiş ve Yahya İbn Ma’în onun “sika” olduğunu söylemiştir.³⁶⁰ İbn Hacer, Abdullah b. Avn hakkında “sika, sebt, fâdil” ifadelerini kullanmış,³⁶¹ İbn Mübârek “ondan daha faziletlisini görmedim” demiştir.³⁶² Ebû Hâtim onun “sika” olduğunu söylemiş,³⁶³ İbn Hıbbân onu *Sikât*’ında zikretmiştir.³⁶⁴ İbn Hacer, Muâz b. Muâz el-Anberî hakkında “sika, mutkîn” demiştir.³⁶⁵ Ebû Hâtim de onun “sika” olduğunu söylemiştir.³⁶⁶

b) Değerlendirme

Hz. Peygamber’in (s) doğumunda annesi Âmine’nin kendisinden bir nur çıktığı ifade edilen bu rivayetler hakkında Elbânî bazı tariklerinin “sahîh,” bazılarının “hasen,” bazılarının ise “zayıf” olduğunu ifade etmiştir.³⁶⁷ Bu hadis hakkında Şuayb el-Ârnaût “sahîh li ğayrihi”³⁶⁸ ifadesini kullanmıştır.³⁶⁹ Ahmed b. Hanbel’de geçen rivayetin “hasen” olduğu ifade edilmiştir.³⁷⁰

Hz. Peygamber’in (s) risalet öncesi hayatına dair güvenilir bilgilere sahip değiliz. Doğumundan itibaren onda görüldüğü iddia edilen olağanüstü haller doğru olsaydı hayatının her anı izlenir ve şiir, destan, masal vb. edebiyata konu olurdu. Oysa Hz. Peygamber’in (s) delikanlılık döneminin on yılı hakkında hemen hemen hiçbir malumat bulamamaktayız.³⁷¹ Mekke’den Şam, Busra gibi mekânların görülebilmesinin mümkün olmadığı dikkate alındığında, Hz. Peygamber’in (s) “Ben babam İbrahim’in duası, kardeşim İsa’nın müjdesi ve annem Âmine’nin kendisinden nur çıktığını gördüğü rüyasyım”³⁷² buyurması bu vâkıanın rüyada gerçekleştiği ihtimali kuvvetlenmektedir.

³⁶⁰ ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, II, 113; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dil*, V, 331; MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, XIX, 142.

³⁶¹ İBN HACER, *Tehzib*, V, 348.

³⁶² BUHÂRÎ, *et-Târihu’l-Kebîr*, V, 163.

³⁶³ BÂCÎ, *et-Ta’dil ve’t-Tecrîh*, II, 937.

³⁶⁴ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VII, 3.

³⁶⁵ İBN HACER, *Tehzib*, X, 195.

³⁶⁶ BÂCÎ, *et-Ta’dil ve’t-Tecrîh*, II, 783; MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXVIII, 132-134.

³⁶⁷ Bilgi için bkz. ELBÂNÎ, *el-Câmiu’s-Sağîr ve Ziyâdetüh*, I, 23, 491, 681; *es-Silsiletü’s-Sahîha*, IV, 59

³⁶⁸ “Sahîh li ğayrihi” râvisindeki bir kusur sebebiyle sahîh derecesine ulaşmamış bir hadisin râvisindeki bu kusurun diğer yollarla giderilerek sahîh derecesine ulaşması demektir. AYDINLI, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, s. 135.

³⁶⁹ İBN HİBBÂN, *Sahîh*, XIV, 312.

³⁷⁰ HEYSEMÎ, *Mecmau’z-Zevâid*, VIII, 407.

³⁷¹ ERUL, *Hz. Peygamber’in Risalet Öncesi Hayatına Farklı Bir Yaklaşım*, Diyanet İlmî Dergi, s. 59.

³⁷² AHMED, *Müsned*, IV, 184, 185; İBN HİBBÂN, *Sahîh*, XIV, 312; TABERÂNÎ, *el-Mu’cemu’l-Kebîr*, XVIII, 253; XXII, 333.

3. 4. Hz. Âmine'nin Üç Melek Görmesi

Hz. Peygamber'in (s) doğumu esnasında annesi Hz. Âmine'nin üç melek gördüğü biri doğuda, biri batıda biri de Kâbe'nin üzerinde olduğu rivayet edilir.

3. 4. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Gökler açıldı vü feth oldu zulem,
Üç melek gördüm elinde üç alem,
Biri meşrik biri mağribde ânın,
Biri dâmında dikildi Ka'be'nin.³⁷³

3. 4. 2. Tespit Edilen Rivayetler

Rivayete göre Hz. Peygamber'in (s) doğumunda Hz. Âmine şöyle demiştir:

15. Hadis³⁷⁴:

ورأيت ثلاثة أعلام مضروبات علماً في المشرق وعلماً في المغرب وعلماً على ظهر الكعبة

“*Rasûlullah'in doğumunda üç alem (işaret, iz, alamet) gördüm. Biri doğuda, biri batıda ve birisi de Ka'be'nin üzerindeydi.*”³⁷⁵

3. 5. Meleklerin İnmesi

Hz. Peygamber'in (s) doğumu esnasında gökten meleklerin indiği ifade edilmiş ve Süleyman Çelebi de beyitlerinde bunu zikretmiştir.

3. 5. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

İndiler gökten melekler sâf sâf,
Ka'be gibi kıldılar evim tavaf.³⁷⁶

³⁷³ ÇELEBİ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 4b; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 55; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 71.

³⁷⁴ Bu rivayet uzun bir metne sahip olup numara verilmeyen rivayetler de bu metindendir. Bu rivayetleri Süyûtî, Ebû Nuaym'ın İbn Abbâs'tan rivayet ettiğini ifade ederek tahric etmiştir. Bkz. EBÛ NUAYM, *Delâilü'n-Nübüvve*, I-II, Dâru'n-Nefâis, 2. Baskı, Beyrut 1406/1986, I, 135-138.

³⁷⁵ SÜYÛTÎ, *el-Hasâisü'l Kübrâ*, Daru'l-Kütübi'l İlmiye, Beyrut 1405/1985, I, 82.

³⁷⁶ ÇELEBİ, Süleyman, *Vesiletü'n-Necat*, v. 4b; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 55.

3. 5. 2. Tespit Edilen Rivayetler

وأمر الله الملائكة بالحضور

“Allah meleklerle gelmelerini (inmelerini) emretti.”³⁷⁷

Süleyman Çelebi'nin yukarıdaki beyitlerinden çıkarılan rivayete göre **الله** وأمر الله الملائكة بالحضور Allah meleklerine gelmelerini (inmelerini) emrettiği ifade edilir. Rivayetin devamında **فلم يبق ملك إلا حضر** gelmeyen (inmeyen) hiçbir meleğin kalmadığı³⁷⁸ söylenir. Süleyman Çelebi, kendi hayal dünyasını da esas alarak inen meleklerin Hz. Âmine'nin evini tavaf etmesi şeklinde bir anlatım kullanmıştır.

3. 6. Hz. Âmine'ye Bazı Hurilerin Gelmesi

Hz. Peygamber'in (s) doğumu esnasında annesi Hz. Âmine'nin Abdümenaf kızlarına benzeyen kadınlar gördüğü ifade edilir. Süleyman Çelebi beyitlerinde bunu “*hûri*” şeklinde anlatmıştır.

3. 6. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Geldi hûriler bölük bölük buğûr,
Yüzleri nûrundan evim doldu nûr.³⁷⁹

3. 6. 2. Tespit Edilen Rivayetler

Yukarıdaki beyitlere göre doğumda Hz. Âmine'nin **رأيت نسوة كالنخل الطوال كأنهن من عبد بنات مناف** “*Hurma ağaçları gibi uzun boylu, Abdümenaf kızlarına benzeyen kadınlar gördüm*” dediği rivayet edilir.³⁸⁰

3. 7. Hz. Âmine'nin Gördüğü Hurilerden Birinin Hz. Âsiye Diğeri Hz. Meryem Olması

Süleyman Çelebi'nin “*hûri*” olarak nitelediği, Hz. Âmine'nin doğumda gördüğü rivayet edilen bu kadınlardan birinin Hz. Âsiye, diğeri Hz. Meryem olduğu beyitlerinde ifade edilir.

³⁷⁷ SÜYÛTÎ, *Hasâis*, I, 80.

³⁷⁸ SÜYÛTÎ, *Hasâis*, I, 80.

³⁷⁹ ÇELEBÎ, Süleyman, *Vesiletü'n-Necat*, v. 4b; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s.55; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 72.

³⁸⁰ SÜYÛTÎ, *Hasâis*, I, 82.

3. 7. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Ba'zılar derler ki ol üç dil-berin,
Âsiye'ydi biri ol meh-peykerin,
Biri Meryem Hâtun idi âşikâr,
Birisi hem hûrîlerden bir nigâr.³⁸¹

3. 7. 2. Tespit Edilen Rivayetler

Hiz. Âmine'nin gördüğü hûrîlerden birinin Hiz. Âsiye diğçerinin Hiz. Meryem olduğu, rivayetlerde bulunmamakla birlikte Süleyman Çelebi yukarıdaki beyitlerini geniş hayal dünyasını da katarak aşağıdaki rivayete dayandırdığı düşünülebilir:

16. Hadis:

إن أفضل نساء أهل الجنة خديجة بنت خويلد وفاطمة بنت محمد ومريم بنت عمران وآسية بنت مزاحم
إمرأة فرعون

“Cennet kadınlarının en faziletliileri; Hatice binti Huveylid, Fatıma binti Muhammed, Meryem binti İmran ve Firavun'un hanımı Âsiye binti Müzâhım buyurdu.”³⁸²

a) Sened Tetkiki

Değişik kaynaklarda birçok tariki bulunan bu rivayetin bazı tarikleri incelenecektir.

Nesâî'nin *Sünen-i Kübrâ* adlı eserindeki tariklerinden biri aşağıdaki şekildedir:

Abdullah b. Abbâs (ö. 68/687)>İkrime (ö. 104/722)>İlbâ b. Ahmer (ö. ?)>Dâvûd b. Ebi'l-Furât (ö. ?)>Yûnus b. Muhammed (ö. 207/822)>Abbâs b. Muhammed (ö. ?).

Abdullah b. Abbâs sahabidir.³⁸³ İbn Hacer İkrime'nin “*sika, sebt*” ve tefsirde âlim olduğunu belirtmiş, Ebû Hâtım onun “*sika*” ve “*hüccet*” olduğunu ifade

³⁸¹ Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 55.

³⁸² AHMED, *Müsned*, I, 316; NESÂÎ, *es-Sünen-i Kübrâ*, V, 94; EBÛ YA'LA, *Müsned*, V, 110; TABERÂNÎ, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, XI, 336; XXIII, 7; İBN HİBBÂN, *Sahih*, XV, 402; HÂKİM, *el-Müstedrek*, II, 539.

³⁸³ İBN HACER, *Tehzîb*, V, 278; EBÛ NUAYM, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, III, 1697.

etmiştir.³⁸⁴ İkrime hakkında “sika” olmadığı, “muzdaribu’l-hadîs”³⁸⁵ olduğu da söylenmiştir.³⁸⁶ İlbâ b. Ahmer hakkında İbn Hacer “sadûk” demiş,³⁸⁷ İbn Hanbel onun hakkında “onda hayırdan başka bir şey bilmiyorum” ifadesini kullanmış, İbn Ma’în ve Ebû Zür’a onun “sika” olduğunu söylemişlerdir.³⁸⁸ Dâvûd b. Ebi’l-Furât hakkında İbn Hacer, Yahya İbn Ma’în, Abdullah b. Mübârek “sika” olduğunu söylemişlerdir.³⁸⁹ Yûnus b. Muhammed hakkında İbn Hacer “sika, sebt” ifadelerini kullanmış,³⁹⁰ İbn Ma’în onun hakkında “sika,” Ebû Hâtim “sadûk” demiştir.³⁹¹ İbn Hacer, Abbâs b. Muhammed hakkında ise “sika, hâfız” olduğunu söylemiş,³⁹² Nesâî onun “sika” olduğunu ifade etmiş,³⁹³ İbn Hibbân onu *Sikât*’ında zikretmiştir.³⁹⁴

Bu rivayetin İbn Hibbân’ın *Sahih*’indeki tariki Nesâî’deki incelenen tarikiyle benzerlik göstermekte, ancak Dâvûd b. Ebi’l-Furât’dan sonraki râviler sırasıyla Muhammed b. Ebân el-Vâsitî (ö. 238/852) ve Hasan b. Süfyan (ö. ?)’dır.

Muhammed b. Ebân el-Vâsitî hakkında İbn Hacer “sadûk” ifadesini kullanmıştır.³⁹⁵ İbn Hibbân, onun hata yapmış olabildiğini söylemekle birlikte onu *Sikât*’ında zikretmiştir.³⁹⁶ Zehebî, Hasan b. Süfyan hakkında “hafız, müsned” ve “erbaûn”³⁹⁷ sahibi olduğunu söylemiş, onun hakkında “onda bir beis bilmiyorum” demiştir.³⁹⁸

³⁸⁴ İBN HACER, *Tehzîb*, VII, 271; BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, III, 1150.

³⁸⁵ Râvilerinde adalet ve zabt yönünden bir sorun olmamasına rağmen birbirine muhalefet eden iki hadis arasında tercih yapılamamasına “muzdarib hadis” denir. “Muzdaribu’l-hadîs” de bu anlamda cerh ifadesidir. KOÇYİĞİT, *Hadis Istılahları*, s. 357.

³⁸⁶ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XX, 264-284.

³⁸⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, VII, 274.

³⁸⁸ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XX, 293.

³⁸⁹ İBN HACER, *Tehzîb*, III, 197; BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, II, 285; MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, VIII, 438; ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, I, 341; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, III, 419; ZEHEBÎ, *Mizânu’l-İ’tidâl*, II, 18.

³⁹⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 448.

³⁹¹ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXXII, 542, 543.

³⁹² İBN HACER, *Tehzîb*, V, 130.

³⁹³ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XIV, 248.

³⁹⁴ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 513.

³⁹⁵ İBN HACER, *Tehzîb*, IX, 3.

³⁹⁶ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IX, 87.

³⁹⁷ “Erbaûn” kırk anlamına gelir. Kırk hadis mecmualarına verilmiş isimdir. KOÇYİĞİT, *Hadis Istılahları*, s. 97.

³⁹⁸ ZEHEBÎ, *Mizânu’l-İ’tidâl*, I, 492.

Hadisin Ebû Ya'la'nın *Müsned*'indeki tariki ile Nesâî'deki incelenen tariki benzerlik göstermekte ancak Yûnus b. Muhammed'den sonra son râvî Züheyr b. Harb (ö. 234/848)'dir.

Züheyr b. Harb'ı İbn Hibbân *es-Sikât* adlı eserinde zikretmiş, onun hakkında “*mutkîn, zâbit*” ifadelerini kullanmıştır.³⁹⁹ İbn Ma'în onun için “*sika*,” Ebû Hâtim “*sadûk*” demiştir.⁴⁰⁰

Hadisin Taberânî'nin *el-Mu'cemu'l-Kebîr* adlı eserindeki tariki ile Nesâî'deki incelenen tariki benzerlik göstermekte ancak sened Dâvûd b. Ebi'l-Furât'dan sonra şöyle devam etmektedir:

Dâvûd b. Ebi'l-Furât>Ali b. Osman el-Lâhikî (ö. 229/843)>Ahmed b. Ali el-Âbâr (ö. 230/844).

Dâvûd b. Ebi'l-Furât>Ârim Ebu'n-Nu'mân (ö. 223/837)-Haccâc b. Minhâl (ö. 216/831)> Ali b. Abdilaziz (ö. ?).

Ali b. Osman el-Lâhikî'yi İbn Hibbân *es-Sikât* adlı eserinde zikretmiştir.⁴⁰¹ İbn Hacer onun “*sika, sâhibu'l-hadîs*” olduğunu söylemiş, Ebû Hâtim onun hakkında “*sika*” demiş,⁴⁰² Ebû Zür'a onun için “*sika*” ifadesini kullanmıştır.⁴⁰³ Ahmed b. Ali el-Âbâr hakkında “*hafîz*” denmiştir.⁴⁰⁴ İbn Hacer, Ârim Ebu'n-Nu'mân hakkında “*sika, sebt*” demiş, ömrünün sonlarında durumunun değiştiğini ifade etmiştir.⁴⁰⁵ İclî onun “*sika*” olduğunu söylemiştir.⁴⁰⁶ Haccâc b. Minhâl hakkında İbn Hacer “*sika, fâdil*” ifadelerini kullanmıştır.⁴⁰⁷ İbn Hibbân onu *es-Sikât* adlı eserinde zikretmiştir.⁴⁰⁸ İclî onun için “*sika*” demiş,⁴⁰⁹ İbn Hanbel onun hakkında “*onda bir beis görmedim*” demiş

³⁹⁹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 256.

⁴⁰⁰ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, IX, 404.

⁴⁰¹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 465.

⁴⁰² İBN HACER, *Lisânu'l-Mizân*, IV, 243.

⁴⁰³ ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İtidâl*, III, 144.

⁴⁰⁴ ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İtidâl*, I, 12.

⁴⁰⁵ İBN HACER, *Tehzîb*, IX, 404; İCLÎ, *Ma'rîfetü's-Sikât*, II, 5 bkz. MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXVI, 287-291; ALÂÎ, *el-Muhtelîtin*, thk. Rifat Fevzî Abdulmuttalib-Ali Abdulbâsit Mezîd, Mektebetü'l-Hâncî Kâhire 1417/1996, I, 116.

⁴⁰⁶ İCLÎ, *Ma'rîfetü's-Sikât*, II, 250.

⁴⁰⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, II, 207.

⁴⁰⁸ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 202.

⁴⁰⁹ İCLÎ, *Ma'rîfetü's-Sikât*, I, 286.

ve “sika” olduğunu ifade etmiştir.⁴¹⁰ Ebû Hâtim onun için “sika, fâdil” demiştir.⁴¹¹ Ali b. Abdilaziz’in “sika, hafız” olduğu ifade edilmiş, Dârekutnî onun “sika, me’mûn” olduğunu söylemiştir.⁴¹²

b) Değerlendirme

İbn Hacer bu rivayet hakkında Nesâî ve Tirmizî’ye göre bu rivayetin “sahîh” olduğunu ifade etmiştir.⁴¹³ İbn Hibbân’ın *Sahîh*’inde bu rivayet için Şuayb el-Arnaût “sahîh” demiştir.⁴¹⁴ Ebû Ya’la’nın *Müsned*’indeki bu rivayet için Hüseyin Selîm Esed “sahîh” olduğunu söylemiştir.⁴¹⁵ Mubârekfûrî *Tuhfetu’l-Ahvezî* adlı eserinde bu rivayetin “hasen sahîh” olduğunu ifade etmiştir.⁴¹⁶ Elbânî *es-Silsiletü’s-Sahîha* adlı eserinde rivayetin “sahîh” olduğunu söylemiştir.⁴¹⁷

Kur’an-ı Kerim’de Hz. Meryem’in bir iffet âbidesi oluşu,⁴¹⁸ Allah’ın (c) onu seçmesi, tertemiz yaratmış olması ve bütün kadınlardan üstün kılması,⁴¹⁹ fevkalâde bir şekilde rızıklandırılması,⁴²⁰ ibadet şuuru içinde oluşu⁴²¹ anlatılmaktadır. Bu ayetlerin Hz. Peygamber’in (s) hadisini desteklediği söylenebilir.

3. 8. Meleklerin Hz. Peygamber’i (s) Müjdelemesi

Hz. Peygamber’in (s) doğumu esnasında annesi Hz. Âmine’nin gördüğü meleklerin Hz. Peygamber’i (s) müjdelediği ifade edilmiştir. Süleyman Çelebi bunu beyitlerinde zikretmiştir.

3. 8. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Çevre yanıma gelip oturdular,

⁴¹⁰ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dil*, III, 167.

⁴¹¹ MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, V, 457.

⁴¹² İBN HACER, *Lisânu’l-Mizân*, IV, 241; ZEHEBÎ, *Mizânu’l-İ’tidâl*, III, 143.

⁴¹³ İBN HACER, *Fethu’l-Bârî*, VI, 471; MÜNÂVÎ, *Feyzu’l-Kâdir*, II, 68.

⁴¹⁴ İBN HİBBÂN, *Sahîh*, XV, 402.

⁴¹⁵ EBÛ YA’LA, *Müsned*, V, 110.

⁴¹⁶ MUBÂREKFÛRÎ, *Tuhfetu’l-Ahvezî*, X, 265.

⁴¹⁷ ELBÂNÎ, *es-Silsiletü’s-Sahîha*, IV, 13.

⁴¹⁸ Âl-i İmrân, 3/45-47.

⁴¹⁹ Âl-i İmrân, 3/42.

⁴²⁰ Âl-i İmrân, 3/37.

⁴²¹ Âl-i İmrân, 3/43.

Mustafa'yı birbirine muştular.⁴²²

3. 8. 2. Tespit Edilen Rivayetler

Hız. Peygamber'in (s) doğumunu müjdelemek üzere inen meleklerin فنزلت تبشرا بعضها بعضا birbirlerine Hız. Peygamber'i (s) müjdelediği ifade edilmektedir.⁴²³

3. 9. Hız. Âmine'nin Havada Asılı Şeyler Görmesi

Süleyman Çelebi eserinde Hız. Peygamber'in (s) doğumu esnasında Hız. Âmine'nin havada asılı bir şeyler gördüğünü söyler. Rivayetlerde bu "Ellerinde gümüş ibrikler bulunan adamlar" şeklinde olsa da o bunu beyitlerinde "döşek" şeklinde ifade etmesi Süleyman Çelebi'nin hayal dünyasının bir ürünü olduğu âşikardır.

3. 9. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Hem hevâ üzre döşendi bir döşek,
Adı Sündüs döşeyen ânı melek.⁴²⁴

3. 9. 2. Tespit Edilen Rivayetler

ورأيت رجالا قد وقفوا في الهواء بأيديهم أباريق فضة

"Ellerinde gümüş ibrikler bulunan adamlar gördüm. Havada duruyorlardı."⁴²⁵

3. 10. Meleklerin Hız. Âmine'ye Bu Ümmetin Efendisine Hamile Kaldığını Söylemeleri

Hız. Peygamber'in (s) doğumu esnasında annesi Hız. Âmine'nin gördüğü meleklerin Hız. Âmine'ye Bu Ümmetin Efendisine Hamile Kaldığını söyledikleri ve onu bu şekilde müjdeledikleri ifade edilir.

3. 10. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Didiler oğlun gibi hiç bir oğul,

⁴²² ÇELEBİ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 4b; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 55; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 72.

⁴²³ SÜYÛTÎ, *Hasâis*, I, 80.

⁴²⁴ ÇELEBİ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 4b; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 55; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 71.

⁴²⁵ SÜYÛTÎ, *Hasâis*, I, 82.

Yaradılalı cihân gelmiş değil,
Bu senin oğlun gibi kadri cemil,
Bir anaya virmemiştir ol Celîl,
Ulu devlet buldun ey dil-dâr sen,
Doğıserdir senden ol hulk-ı hasen.⁴²⁶

3. 10. 2. Tespit Edilen Rivayetler

17. Hadis:

إنك قد حملت بسيد هذه الأمة

“Sen bu ümmetin efendisine hamile kaldın.”⁴²⁷

Sened Tetkîki ve Değerlendirme

Bu rivayetin Beyhakî'nin *Şuabu'l-Îmân* adlı eserindeki senedi şöyledir:

İshâk b. Yesâr (ö. ?)>Muhammed b. İshâk (ö. 150/767)>Yûnus b. Bükeyr (ö. 199/814)>Ahmed b. Abdilcabbâr (ö. 272/885)>Ebu'l-Abbâs Muhammed b. Ya'kûb (ö. 346/957)>Muhammed b. Abdillâh el-Hâfız (ö. ?).

İshâk b. Yesâr tâbiînden olup İbn Hacer hakkında “sika” demiştir.⁴²⁸ İbn Hıbbân onu *es-Sikât* adlı eserinde zikretmiş,⁴²⁹ Ebû Zür'a ve Yahya b. Ma'în onun “sika” olduğunu ifade etmişlerdir.⁴³⁰ Ancak Dârekutnî “hüccet” olmadığını (lâ yuhteccü bih) söylemiştir.⁴³¹ Muhammed b. İshâk için İbn Hacer “sadûk” demiş ancak tedlis yaptığını da ifade etmiştir.⁴³² Muhammed b. İshâk'ın özellikle zayıf rivayetlerinin olduğu söylenmiştir.⁴³³ İbn Hıbbân onu *es-Sikât* adlı eserinde zikretmiş,⁴³⁴ “hüccet” olmadığı, (leyse bi hüccetin) hadisinin yazılabileceği (yüktebu hadîsühû) söylenmiş, Ebû Zür'a ve

⁴²⁶ ÇELEBÎ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 5a; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 56; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 72.

⁴²⁷ BEYHAKÎ, *Şuabu'l-Îmân*, II, 514; *Delâilü'n-Nübüvve*, I, 82

⁴²⁸ İBN HACER, *Tehzîb*, I, 257.

⁴²⁹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VI, 48.

⁴³⁰ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, II, 237-238; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, II, 495; İBN HACER, *Lisânu'l-Mîzân*, VII, 175.

⁴³¹ ZEHEBÎ, *Mîzânu'l-İtidâl*, I, 205.

⁴³² İBN HACER, *Tehzîb*, IX, 45.

⁴³³ EBU'L-VEFÂ, *et-Tebyîn li Esmâi'l-Müde'llisîn*, s. 47.

⁴³⁴ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VII, 380.

Şu'be onun hakkında “*sadûk*” demiştir.⁴³⁵ İbn Ma'în onun hakkında “*sika*” demiş,⁴³⁶ Zehebî onun hakkında “*ehadü'l-eimme*” ifadesini kullanmıştır.⁴³⁷ Ayrıca Muhammed b. İshâk hakkında “*deccâl, kezzâb*” gibi ifadeler de kullanılmıştır.⁴³⁸ Yûnus b. Bükeyr hakkında İbn Hacer, hata yaptığını ifade etmiş ve “*sadûk*” demiştir.⁴³⁹ İbn Hıbbân onu *es-Sikât* adlı eserinde zikretmiş,⁴⁴⁰ Iclî onun için “*daîfu'l-hadîs*” ifadesini kullanmış,⁴⁴¹ İbn Ma'în onun “*sadûk*” olduğunu söylemiş,⁴⁴² Nesâî onun “*kavî*” olmadığını ifade etmiş (leyse bi kavî) ve “*zayıf*” olduğunu söylemiştir.⁴⁴³ Ahmed b. Abdilcabbâr hakkında İbn Hacer “*zayıf*” demiştir.⁴⁴⁴ Onun “*kavî*” olmadığı ifade edilmiş, (leyse bi kavî) “*zayıf*” olduğu söylenmiştir.⁴⁴⁵ Ebû Hâtîm onun “*kavî*” olmadığını ifade etmiştir.⁴⁴⁶ Ebu'l-Abbâs Muhammed b. Ya'kûb hakkında fazla bilgi olmamakla birlikte asrının muhaddislerinden olduğu söylenmiş,⁴⁴⁷ İbnü'l-Esîr onun “*sika*” olduğunu ifade etmiştir.⁴⁴⁸ Muhammed b. Abdillâh hakkında fazla bilgi yoktur. Sadece “*el-Hâfız*” lakabıyla ve Ebû Abdullah künyesiyle anılmış olup Nîsâbûr'lu olduğu ifade edilmiştir.⁴⁴⁹

Muteber kaynaklarda bulunmayan, senedin hangi sahabelen geldiği belirtilmeyen ve senedinde ciddi zafiyet olan bu rivayetin zayıf olduğu söylenebilir.

3. 11. Hz. Âmine'nin Susaması ve Susuzluğunun Giderilmesi

Hz. Peygamber'in (s) doğumu esnasında Hz. Âmine'nin susadığını ve kendisinin susuzluğunun giderildiğini Süleyman Çelebi beyitlerinde zikretmiştir.

⁴³⁵ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, VII, 191-192.

⁴³⁶ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXIV, 411.

⁴³⁷ ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İ'tidâl*, III, 468.

⁴³⁸ İBN ADİYY, *el-Kâmil fî Duafâi'r-Ricâl*, VI, 102-103.

⁴³⁹ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 435.

⁴⁴⁰ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VII, 651.

⁴⁴¹ ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, II, 377.

⁴⁴² İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, IX, 236; İBN ADİYY, *el-Kâmil fî Duafâi'r-Ricâl*, VII, 176; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXXII, 493, 494.

⁴⁴³ ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İ'tidâl*, IV, 477.

⁴⁴⁴ İBN HACER, *Tehzîb*, I, 52.

⁴⁴⁵ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, II, 62; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, I, 378; İBN HACER, *Lisânu'l-Mizân*, VII, 172.

⁴⁴⁶ ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İ'tidâl*, I, 112.

⁴⁴⁷ ZEHEBÎ, *Târîhu'l-İslâm, thk. Beşşâr*, VII, 841.

⁴⁴⁸ ZİRİKLÎ, Hayruddîn b. Mahmûd b. Muhammed b. Ali b. Fâris, *el-A'lâm*, Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn 15. Baskı, yy, 1423/2002, *el-A'lâm*, VII, 145.

⁴⁴⁹ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXIV, 363.

3. 11. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Susadım gâyet harareten katı,
Sundular bir câm dolusu şerbeti,
İçtim anı oldu cismim nûra gark,
İdemezdüm nurdan kendümi fark.⁴⁵⁰

3. 11. 2. Tespit Edilen Rivayetler:

كنت عطشى فإذا أنا بشربة بيضاء لبناً فتناولتها فشربتها فأضاء منى نور عال

“Susamıştım. Bir de baktım beyaz bir içecek, süt! Aldım, içtim ve benden yüksek bir nur çıktı.”⁴⁵¹

3. 12. Bir Kuşun Hz. Âmine'nin Doğumuna Yardımcı Olması

Rivayette Hz. Peygamber'in (s) doğumu esnasında beyaz bir kuşun gelip Hz. Âmine'nin doğumuna yardımcı olduğu anlatılır. Süleyman Çelebi bunu beyitlerinde zikretmiştir.

3. 12. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Geldi bir akkuş kanadıyla revân,
Arkamı sığadı kuvvetle hemân.⁴⁵²

3. 12. 2. Tespit Edilen Rivayetler

فرأيت كأن جناح طير أبيض قد مسح على فوادی

“Kalbimi sıvazlayan beyaz kuş kanadı gibi bir şey gördüm.”⁴⁵³

⁴⁵⁰ ÇELEBÎ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 5a; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 56; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 73.

⁴⁵¹ SÜYÛTÎ, *Hasâis*, I, 82.

⁴⁵² ÇELEBÎ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 5b; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 57; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 74.

⁴⁵³ SÜYÛTÎ, *Hasâis*, I, 82; EBÛ NUAYM, *Delâilü'n-Nübüvve*, I-II, Dâru'n-Nefâis, 2. Baskı, Beyrut 1406/1986, II, 611.

3. 13. Hz. Peygamber (s) Doğunca Secdeye Kapanması ve Parmağını Kaldırıp Dua Etmesi

Hz. Peygamber (s) doğunca secdeye kapandığı, parmağını kaldırıp dua ettiği ifade edilir. Süleyman Çelebi bunu beyitlerinde zikretmiştir.

3. 13. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Şöyle Beytu'llah'a karşı ol Rasûl,
Yüz yire urmuş ve secde kılmış ol,
Secdede başı dili tahmîd eder,
Hem getürmüş parmağın tevhîd eder.⁴⁵⁴

3. 13. 2. Tespit Edilen Rivayetler

فلما خرج من بطنى نظرت إليه فإذا أنا به ساجداً قد رفع إصبعيه كالمترعرع المبتهل

“Muhammed (s) karnımdan çıkınca O'nu secde ederken gördüm. İki parmağını kaldırmıştı. Yalvarıp yakarır gibiydi.”⁴⁵⁵

Sened Tetkiki ve Değerlendirme

Hz. Peygamber'in (s) doğumu esnasında annesi Âmine'nin şahit olduğu ifade edilen bu rivayetler incelendiğinde Âmine'nin doğuda, batıda ve Kâbe'nin üzerinde olmak üzere üç melek gördüğünü, Abdümenaf kızlarına benzeyen kadınların geldiğini, havada asılı birilerine şahit olduğunu, Âmine'nin susuzluğunun giderildiğini ve doğumuna yardım eden bir ak kuşun geldiğini, Hz. Peygamber (s) doğunca secdeye kapanıp dua ettiğini Ebû Nuaym İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir.⁴⁵⁶ Bu rivayetin bulunabilen tek senedi aşağıdaki şekildedir:

Abdullah b. Abbâs(ö. 68/687)>Ömer el-Ensârî (ö. ?)>Saîd b. Ömer el-Ensârî (ö. ?)>Ebû Bekr b. Ebî Meryem (ö. 156/772)>Yahya b. Abdullah el-Bâbilî (ö. 218/833)>Hafs b. Amr b. es-Sabbâh (ö. 271/884)>Süleyman b. Ahmed (ö. ?).

⁴⁵⁴ ÇELEBÎ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 6b; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 59; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 76.

⁴⁵⁵ SÜYÛTÎ, *Hasâis*, I, 82.

⁴⁵⁶ İBN KESİR, Ebu'l-Fidâ' İsmail b. Ömer b. Kesîr el-Kuraşî, *el-Bidâyetü ve'n-Nihâye*, I-XIV, thk. Ali Şîrî, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, yy, 1408/1988, VI, 330.

Rivayet zinciri incelendiğinde şeyh-talebe ilişkisi açısından ciddi sorunların olduğu görülmüştür. Saîd b. Ömer el-Ensârî hakkında İbn Hacer “*sika*” demiş,⁴⁵⁷ İbn Hibbân *es-Sikât* adlı eserinde zikretmiş,⁴⁵⁸ Elbânî “*müdelles*” olduğunu ifade etmiştir.⁴⁵⁹ Babası hakkında bilgi olmadığı için Abdullah b. Abbâs’dan rivayet ettiği tespit edilememiştir. Ebû Bekr b. Ebî Meryem ve Yahya b. Abdillâh el-Bâbilî hakkında İbn Hacer “*zayıf*” ifadesini kullanmıştır.⁴⁶⁰ Ebû Bekr b. Ebî Meryem hakkında Ebû Zur’a, “*zaîfu’l-hadîs, münkeru’l-hadîs*” ifadelerini kullanmıştır.⁴⁶¹ Hafs b. Amr b. es-Sabbâh’ın “*mutabaât*”⁴⁶² sağlanmayan hadisleri rivayet ettiği söylenmiştir.⁴⁶³ İbn Hibbân *es-Sikât* adlı eserinde zikretmiştir.⁴⁶⁴ Hakkında “*imâm, muhaddis, sadûk*” denmiştir.⁴⁶⁵ Ancak Süleyman b. Ahmed ile arasında şeyh-talebe ilişkisi tespit edilememiş, Süleyman b. Ahmed adlı râvî hakkında bilgi bulunamamıştır.

Rivayet hakkında yahudi desîsesi olduğu söylenmiş, “*isrâiliyyat*” denmiştir.⁴⁶⁶ Kütüb-i Tis’a gibi muteber kaynaklarda bulunmayan ve senesinde ciddi sıkıntılar bulunan bu rivayete ihtiyatla yaklaşmak gerekir.

3. 14. Hz. Peygamber’in (s) Göbek Bağının Kesik ve Sünnetli Doğması

Süleyman Çelebi’nin eserinde zikrettiği bir diğer husus da Hz. Peygamber’in (s) göbek bağının kesik ve sünnetli olarak doğmasıdır.

3. 14. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Sürmelenmiş gözleri gör hikmeti,

Göbeği kesilmiş olmuş sünneti.⁴⁶⁷

⁴⁵⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, IV, 69.

⁴⁵⁸ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VI, 361.

⁴⁵⁹ İBN HACER, *Tabakâtü’l-Müdellesîn*, I, 61.

⁴⁶⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, XII, 29; İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 241.

⁴⁶¹ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, II, 405; İBN ADİYY, *el-Kâmil fî Duafâi’r-Ricâl*, II, 36, 37.

⁴⁶² “Mutâbaât” şeyhinden rivayetiyle tek kalmış bir râviye, bir başka râvinin tâbi olarak, ya o şeyhten yahutta şeyhin şeyhinden aynı hadisi rivayet etmesi demektir. KOÇYİĞİT, *Hadis Isılahları*, s. 334.

⁴⁶³ İBN HACER, *Lisânu’l-Mizân*, II, 328; ZEHEBÎ, *Mizânu’l-İtidâl*, I, 566.

⁴⁶⁴ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 201.

⁴⁶⁵ ZEHEBÎ, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, XIII, 405, 406.

⁴⁶⁶ DİMEŞKÎ, Abdurrahman Muhammed Saîd, *el-Habeşi: Şuzûzuhû ve Ahtâuhû*, s. 213, Neşr: Mevkiu’l-Furkân, www.frqan.com /http://www.saaid.net Erişim Tarihi: 12.04.2016.

⁴⁶⁷ ÇELEBÎ, *Vesiletü’n-Necat*, v. 6b; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 59; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 77.

3. 14. 2. Tespit Edilen Rivayetler

18. Hadis:

ولد النبي صلى الله عليه وسلم مختونا مسرورا

“*Rasûlullah (s) sünnetli ve göbeği kesilmiş olarak doğdu.*”⁴⁶⁸

Sened Tetkîki ve Değerlendirme

Rivayetin İbn Sa’d’ın *et-Tabakâtü’l-Kübrâ* adlı eserindeki isnadı aşağıdaki şekildedir:

Abbâs b. Abdulmuttalib (ö. 32/652)>Abdullah b. Abbâs (ö. 68/687)>İkrime (ö. 104/722)>Hakem b. Ebân el-Adenî (ö. 154/770)>Yunus b. Atâ el-Mekkî (ö. ?)

Sened incelendiğinde Abbâs b. Abdulmuttalib⁴⁶⁹ ve Abdullah b. Abbâs ‘in⁴⁷⁰ sahabi oldukları görülür. İkrime hakkında İbn Hacer “*sika, sebt*” ifadelerini kullanmış ve onun tefsirde “*âlim*” olduğunu belirtmiştir.⁴⁷¹ Ebû Hâtim onun “*sika*” ve “*hüccet*” olduğunu ifade etmiştir.⁴⁷² İkrime hakkında “*sika*” olmadığı, “*muzdaribu’l-hadîs*” olduğu da söylenmiştir.⁴⁷³ Hakem b. Ebân el-Adenî hakkında İbn Hacer vehmettiğini ifade etmekle birlikte “*sadûk*” olduğunu söylemiştir.⁴⁷⁴ Yahya b. Ma’in onun hakkında “*sika,*” Ebû Zür’a “*sâlih*” demiştir.⁴⁷⁵ Yunus b. Atâ hakkında “*hüccet*” olamayacağı ifade edilmiştir.⁴⁷⁶ Onun uydurma rivayetleri naklettiği söylenir.⁴⁷⁷ Elbânî Yunus b. Atâ’nın “*hüccet*” olmasının caiz olmayacağını söylemiştir.⁴⁷⁸

Kısaca, muteber kaynaklarda bulunmayan ve senedinde ciddi sıkıntılar bulunan bu rivayete ihtiyatla yaklaşmak gerekir.

⁴⁶⁸ İBN SA’D, *Tabakât*, I, 103; BEYHAKÎ, *Delâilü’n-Nübüvve*, I, 114.

⁴⁶⁹ İBN HACER, *Tehzîb*, V, 123; EBÛ NUAYM, *Ma’rifetü’s-Sahâbe*, IV, 2120.

⁴⁷⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, V, 278; EBÛ NUAYM, *Ma’rifetü’s-Sahâbe*, III, 1697.

⁴⁷¹ İBN HACER, *Tehzîb*, VII, 271.

⁴⁷² BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, III, 1150.

⁴⁷³ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XX, 264-284.

⁴⁷⁴ İBN HACER, *Tehzîb*, II, 423.

⁴⁷⁵ İBN EBÛ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, III, 113; MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, VII, 86, 87.

⁴⁷⁶ İBN HİBBÂN, *Kitâbu’l-Mecrûhîn*, I-III, thk. Mahmûd İbrahim Zâyid, Dâru’l-Vai, Haleb ty, III, 141; ZEHEBÎ, *Mîzânü’l-İ’tidâl*, IV, 482.

⁴⁷⁷ EBÛ NUAYM, *Kitâbu’d-Duafâ*, Dâru’s-Sekâfe-Dâru’l-Beydâ, 1. Baskı, yy, 1405/1984, I, 166; İBN HACER, *Lisânü’l-Mîzân*, VI, 333.

⁴⁷⁸ ELBÂNÎ, *Silsiletü’l-Ehâdîsi’d-Daîfeti ve’l-Mevdûa*, Dârül-Meârif, 1. Baskı, Riyâd 1412/1992, XIII, 577.

Enes b. Mâlik'ten (r) gelen bir rivayete göre de Hz. Peygamber (s) şöyle buyurmuştur:

19. Hadis:

من كرامتي علي ربي أنى ولدت مختوناً ولم ير أحد سوائى

“Sünnetli doğmam ve avret yerimi kimsenin görmemiş olması, Rabbimin bana olan lütuflarındandır.”⁴⁷⁹

Sened Tetkîki ve Değerlendirme

Bu rivayet, Taberânî'nin *el-Mu'cemu's-Sağîr* ve *el-Mu'cemu'l-Evsat* adlı eserlerinde aynı isnadla geçmekte olup râvî zinciri aşağıdaki şekildedir:

Enes b. Mâlik (ö. 92/710)>El-Hasan el-Basrî (ö. 110/728)>Yunus b. Ubeyd (ö. 139/756)>Huşeym b. Beşîr (ö. 183/799)>Süfyân b. Muhammed el-Fezârî (ö. ?)>Muhammed b. Ahmed el-Ferac (ö. ?).

Enes b. Mâlik'in sahabi olduğu belirtilmiştir.⁴⁸⁰ El-Hasan el-Basrî hakkında İbn Hacer “*sika, fakîh, fâzıl*” ve “*meşhûr*” ifadelerini kullanmıştır.⁴⁸¹ Onun tedlis yapmakta meşhûr olduğu da ifade edilmiştir.⁴⁸² İbn Hibbân onu *es-Sikât* adlı eserinde zikretmiş,⁴⁸³ Iclî onun “*sika, sâlih*” olduğunu söylemiştir.⁴⁸⁴ Yunus b. Ubeyd İbn Hacer'e göre “*sika, sebt*” ve “*fâzıl*”dır.⁴⁸⁵ Ebû Hâtim onun “*sika*” olduğunu ifade etmiştir.⁴⁸⁶ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁴⁸⁷ Yahya b. Ma'in onun hakkında “*sika*” demiştir.⁴⁸⁸ Huşeym b. Beşîr ile ilgili İbn Hacer “*sika*” ve “*sebt*” olduğunu ifade etmiş ancak gizli irsal ve çok tedlis yaptığını söylemiştir.⁴⁸⁹ İbn Adiy, Süfyân b. Muhammed

⁴⁷⁹ TABERÂNÎ, *el-Mu'cemu's-Sağîr*, I-II, el-Mektebu'l-İslâmî, Dâru'l-Ammâr-Beyrut, Ummân 1405/1985, II, 145; *el-Mu'cemu'l-Evsat*, VI, 188; SÜYÛTÎ, *Hasâis*, I, 91; EBÛ NUAYM, *Hilyetü'l-Evliyâ*, III, 24.

⁴⁸⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, I, 378; EBÛ NUAYM, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, VI, 3113; İBN ABDİLBER, *el-İstîâb*, I, 35.

⁴⁸¹ İBN HACER, *Tehzîb*, II, 266.

⁴⁸² EBU'L-VEFÂ, *et-Tebyîn li Esmâi'l-Müde'llisîn*, s. 20.

⁴⁸³ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IV, 122.

⁴⁸⁴ ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, I, 292.

⁴⁸⁵ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 445.

⁴⁸⁶ BÂCÎ, *et-Ta'dîl ve't-Tecrîh*, III, 1418.

⁴⁸⁷ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VII, 647.

⁴⁸⁸ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXXII, 517-520.

⁴⁸⁹ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 62; *Tabakâtü'l-Müde'llisîn*, I, 47; ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, II, 334; EBU'L-VEFÂ, *et-Tebyîn li Esmâi'l-Müde'llisîn*, s. 59; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXX, 283.

el-Fezârî hakkında hadis çaldığını ifade etmiştir.⁴⁹⁰ İbn Hibbân onun “*hüccet*” olmadığını ifade etmiş,⁴⁹¹ Ebû Zür’a onun hadislerini terk etmiş ve onun hakkında “*zaîfu’l-hadîs*” ifadesini kullanmıştır.⁴⁹² Muhammed b. Ahmed el-Ferac hakkında fazla bilgi olmamakla birlikte *Târîhu’l-Bağdâd* adlı eserde Süfyân b. Muhammed’den hadis naklettiği söylenir.⁴⁹³ Taberânî’ye göre bu rivayeti Yunus b. Ubeyd’den Huşeym’den başkası nakletmemiş olup Süfyân b. Muhammed de aynı şekilde teferrüd etmiştir.⁴⁹⁴

Elbânî bu rivayet için “*zayıf*” ve “*münker*” ifadelerini kullanmıştır.⁴⁹⁵ Heysemî bu rivayetteki Süfyân b. Muhammed el-Fezârî’nin cerh edildiğini ifade etmiştir.⁴⁹⁶

Kütüb-i Tis’a’da bulunmayan ve senesinde zayıf râvîler bulunan bu rivayetin zayıf olduğu söylenebilir.

Başka rivayetlerde de Hz. Peygamber’in (s) doğduktan sonra sünnet edildiği ifade edilmektedir. Ebû Bekre’den (r) gelen bir rivayete göre şöyle söylenmiştir:

20. Hadis:

أن جبريل عليه السلام ختن النبي صلى الله عليه وسلم حين طهر قلبه

“*Cebrâîl Hz. Peygamber’in (s) kalbini temizlediği zaman O’nun sünnetini de yapmıştır.*”⁴⁹⁷

a) Sened Tetkîki

Bu rivayetin Taberânî’nin *el-Mu’cemu’l-Evsat* adlı eserindeki senedi aşağıdadır:

Ebû Bekre Nufey’ b. el-Hâris (ö. 51/671)>Muhârib b. Müslim b. Ziyâd (ö. ?)>Mesleme b. Muhârib (ö. ?)>Ali b. Muhammed Ebu’l-Hasan el-Medâinî (ö. 221/835)>Abdurrahman b. Uyeyne el-Basrî (ö. ?)>Muhammed b. Abdullah el-Hadramî (ö. 291/903).

⁴⁹⁰ İBN ADİYY, *el-Kâmil fî Duafâi’r-Ricâl*, III, 419.

⁴⁹¹ İBN HİBBÂN, *Kitâbu’l-Mecrûhîn*, I, 358.

⁴⁹² İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, IV, 231; İBN HACER, *Lisânu’l-Mizân*, III, 54; ZEHEBÎ, *Mizânu’l-İ’tidâl*, II, 172.

⁴⁹³ BAĞDÂDÎ, *Târîhu Bağdâd*, II, 179.

⁴⁹⁴ TABERÂNÎ, *el-Mu’cemu’s-Sağîr*, II, 145.

⁴⁹⁵ ELBÂNÎ, *el-Câmiu’s-Sağîr ve Ziyâdetüh*, I, 1209; *Silsiletü’Daîfe*, XXIV, 575.

⁴⁹⁶ HEYSEMÎ, *el-Mecmau’z-Zevâid*, VIII, 224.

⁴⁹⁷ TABERÂNÎ, *el-Mu’cemu’l-Evsat*, VI, 70.

Sened incelendiğinde Ebû Bekre'nin sahabi olduğu görülür.⁴⁹⁸ Muhârib b. Müslim b. Ziyâd'ı İbn Hibbân *es-Sikât* adlı eserinde zikretmiş,⁴⁹⁹ ancak onun Ebû Bekre'den rivayet ettiği görülmemiştir. Mesleme b. Muhârib babası Muhârib b. Müslim b. Ziyâd'dan rivayet etmiştir.⁵⁰⁰ İbn Hibbân Mesleme'yi *es-Sikât* adlı eserinde zikretmiş,⁵⁰¹ hadislerinin “*sahîh*” olduğu ifade edilmiştir.⁵⁰² Ali b. Muhammed Ebu'l-Hasan el-Medâinî hakkında siyer ve meğazi konularda “*allame, hâfiz*” ve “*sâdik*” denmiştir.⁵⁰³ Ancak Mesleme'den hadis aldığı tespit edilmemiştir. İbn Adiy onun hadiste “*kavî*” olmadığını (leyse bi kavi fi'l-hadîs) ifade etmiştir.⁵⁰⁴ Abdurrahman b. Uyeyne el-Basrî hakkında fazla bilgi yoktur. Taberânî bu rivayetin Ebû Bekre'den sadece bu isnadla geldiğini ve râvîlerden Abdurrahman b. Uyeyne'nin rivayetinde tek kaldığını söylemiştir.⁵⁰⁵ Muhammed b. Abdullah el-Hadramî hakkında “*şeyh, hâfiz, sâdik, muhaddis*” ifadeleri kullanılmıştır.⁵⁰⁶

b) Değerlendirme

Elbânî bu rivayet için “*münker*” ifadesini kullanmış, râvîlerden Abdurrahman b. Uyeyne'yi bulamadığını ifade etmiş, Mesleme b. Muhârib'i İbn Hibbân *es-Sikât*'ında zikretmiş olsa da bu râvînin cerh edilip ta'dil edilmediğini söylemiştir. Elbânî, râvîlerden Muhârib ez-Ziyâdî'nin “*meçhûl*” olduğunu ifade etmiş, bu rivayetin senedinin “*zayıf*” olduğunu, “*hüccet*” olmadığını söylemiştir.⁵⁰⁷ Heysemî *el-Mecmau'z-Zevâid* adlı eserinde bu rivayetteki râvîlerden Mesleme b. Muhârib ve Abdurrahman b. Uyeyne hakkında bilgisinin olmadığını diğer râvîlerin ise “*sika*” olduğunu ifade etmiştir.⁵⁰⁸

Kısaca, muteber kaynaklarda bulunmayan ve senedinde ciddi sıkıntılar bulunan bu rivayete ihtiyatla yaklaşmak gerekir.

⁴⁹⁸ İBN HACER, *Takrîb*, II, 167, 245; EBÛ NUAYM, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, V, 2680; İBN ABDÛLBER, *el-İstîâb*, I, 484.

⁴⁹⁹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 452.

⁵⁰⁰ BUHÂRÎ, *et-Târihu'l-Kebîr*, VII, 387.

⁵⁰¹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VII, 490.

⁵⁰² İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, VIII, 266; BUHÂRÎ, *et-Târihu'l-Kebîr*, VII, 387.

⁵⁰³ ZEHEBÎ, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, X, 400; *Târihu'l-İslâm*, V, 638.

⁵⁰⁴ İBN ADİYY, *el-Kâmil fi Duafâi'r-Ricâl*, V, 213; İBN HACER, *Lisânu'l-Mizân*, IV, 253; ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İ'tidâl*, III, 153.

⁵⁰⁵ TABERÂNÎ, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, VI, 70.

⁵⁰⁶ ZEHEBÎ, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, XIV, 41; *Târihu'l-İslâm*, VI, 1032.

⁵⁰⁷ ELBÂNÎ, *es-Silsiletü'd-Daîfe*, XXIV, 584; *Silsiletü'l-Ehâdîsi'd-Daîfeti ve'l-Mevdûa*, XIII, 584.

⁵⁰⁸ HEYSEMÎ, *Mecmau'z-Zevâid*, VIII, 224.

Başka bir rivayette de Hz. Peygamber'i (s) doğumundan sonra dedesi Abdülmuttalib'in sünnet ettirdiği rivayet edilmiştir:

21. Hadis:

أن عبد المطلب ختن النبي صلى الله عليه وسلم يوم سابعه وجعل له مأدبة وسماه محمداً

“Abdülmuttalib (doğumun) yedinci günü O’nu sünnet ettirerek bir ziyafet vermiş ve O’na ‘Muhammed’ ismini koymuştur.”⁵⁰⁹

a) Sened Tetkîki

Temel hadis kaynaklarında olmayan bu rivayetin İbn Abdilberr’in *el-İstîâb* adlı eserindeki senedi aşağıdadır:

Abdullah b. Abbâs (ö. 68/687)>İkrime (ö. 104/722)>Atâ el-Horasânî (ö. 135/752)>Şuayb İbn Ebî Hamza (ö. ?)>Velid b. Müslim (ö. 194/809)>Muhammed b. Ebi’s-Seriyyi’l-Askalânî (ö. 238/852)>Yahya b. Ebî Eyyûb (ö. 289/901)>Muhammed b. İsa et-Tirmizî (ö. 279/892)>Ahmed b. Muhammed b. Ahmed (ö. 276/889).

Abdullah b. Abbâs sahabîdir.⁵¹⁰ İkrime hakkında İbn Hacer “*sika, sebt*” ifadelerini kullanmış olup tefsirde “*âlim*” olduğunu belirtmiş, Ebû Hâtim onun “*sika*” ve “*hüccet*” olduğunu ifade etmiştir.⁵¹¹ İkrime hakkında “*sika*” olmadığı, “*muzdaribu’l-hadîs*” olduğu da söylenmiştir.⁵¹² Atâ el-Horasânî hakkında İbn Hacer “*sadûk*” olmakla birlikte çok vehmettiğini, irsal ve tedlis yaptığını ifade etmiştir.⁵¹³ İbn Ma’in onun hakkında “*sika*” demiş,⁵¹⁴ İbn Hibbân ise çok vehmettiğini (kesiru’l-vehm) söylemiştir.⁵¹⁵ İbn Hacer Şuayb’ın hata yapmakla birlikte “*sadûk*” olduğunu,⁵¹⁶ Velid b.

⁵⁰⁹ İBN ABDİLBERR, *el-İstîâb*, I, 17; İBNÜ’L-ESİR, Ebu’l-Hasan Ali b. Ebi’l-Kerem Muhammed b. Muhammed b. Abdilkerîm b. Abdilvâhid, *Üsdü’l-Gâbe fî Ma’rifeti’s-Sahâbe*, I-VIII, Daru’l-Kütübi’l-İlmiye, Beyrut 1415/1994, I, 21.

⁵¹⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, V, 278; EBÛ NUAYM, *Ma’rifetü’s-Sahâbe*, III, 1697.

⁵¹¹ İBN HACER, *Tehzîb*, VII, 271; BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, III, 1150.

⁵¹² MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XX, 264-284.

⁵¹³ İBN HACER, *Tehzîb*, VII, 214.

⁵¹⁴ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, VI, 334, 335; MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XX, 109.

⁵¹⁵ İBN HİBBÂN, *Kitâbu’l-Mecrûhîn*, II, 130, 131.

⁵¹⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, IV, 353.

Müslim'in ise çok tedlis yaptığını ancak “*sika*” olduğunu zikretmiştir.⁵¹⁷ Mizzî, Velid hakkında “*sika*” demiştir.⁵¹⁸

Şuayb hakkında Dârekutnî “*sika*” demiş,⁵¹⁹ Ezdî onun “*leyyin*” olduğunu ifade etmiştir.⁵²⁰ İbn Hibbân *es-Sikât*'ında onu zikretmiş ancak Atâ el-Horasânî'den aldığı rivayetler dışında hadislerine itibar edileceğini ifade etmiştir.⁵²¹ Şuayb hakkında “*lâ be'se bih*” ifadesi de kullanılmıştır.⁵²² Velid b. Müslim hakkında İclî “*sika*,” Ebû Hâtim “*sâlihu'l-hadîs*” demiştir.⁵²³ Muhammed b. Ebi's-Seriyyi'l-Askalânî hakkında “*sadûk*” denmiş, ancak çok vehmettiği ifade edilmiştir.⁵²⁴ İbn Ma'în onun hakkında “*sika*” demiş, Ebû Hâtim “*leyyinu'l-hadîs*” ifadesini kullanmış, İbn Adiyî ise onun çok hata yaptığını (kesîru'l-galat) söylemiştir.⁵²⁵ Yahya b. Ebî Eyyûb hakkında İbn Hacer “*sadûk*” olduğunu söylemiştir.⁵²⁶ Nesâî onun hakkında “*sâlih*” demiştir.⁵²⁷ Muhammed b. İsa et-Tirmizî hadis musannıfı olup İbn Hacer hakkında “*ehadü'l-eimme*” ifadesini kullanmıştır.⁵²⁸ Ahmed b. Muhammed hakkında “*imam, muhaddis, adl*” gibi ifadeler kullanılmıştır.⁵²⁹

b) Değerlendirme

Hz. Peygamber'in (s) sünnetli doğduğu, Cebrâil'in (as) onu sünnet ettiği veya onu dedesinin sünnet ettirdiği ile ilgili rivayetler ihtilaflıdır. Hz. Peygamber'in (s) sünnetli doğduğu ve Cebrâil'in (as) onu sünnet ettiği ile ilgili rivayetler “*zayıf*” ve “*münker*” olarak değerlendirilmiştir. Elbânî, Hz. Peygamber'i (s) dedesinin sünnet ettirdiği ile ilgili rivayetin illetli olduğunu ifade etmiştir.⁵³⁰ Arapların önceleri de sünnet oldukları rivayet edilir.⁵³¹ Ayrıca Hz. İbrâhim'in (as) seksen yaşlarında sünnet olduğu

⁵¹⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 155.

⁵¹⁸ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXXI, 91.

⁵¹⁹ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XII, 524.

⁵²⁰ ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İ'tidâl*, II, 276.

⁵²¹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 308.

⁵²² İBN EBİ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, IV, 346.

⁵²³ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXXI, 94.

⁵²⁴ İBN HACER, *Tehzîb*, IX, 425.

⁵²⁵ ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İ'tidâl*, IV, 23, 24.

⁵²⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 185.

⁵²⁷ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXXI, 231.

⁵²⁸ İBN HACER, *Tehzîb*, IX, 388.

⁵²⁹ ZEHEBÎ, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, XIV, 492.

⁵³⁰ ELBÂNÎ, *es-Silsiletü'd-Daîfe*, XXIV, 583.

⁵³¹ İBN ABDİLBERR, *el-İstîâb*, I, 17.

da hadislerde ifade edilir.⁵³² Bu da erkeklerin sünnet olmasının daha öncelere dayandığının kanıtıdır.

Dolayısıyla, Hz. Peygamber'in (s) sünnetli doğduğu, Cebrâil'in (as) onu sünnet ettiği veya dedesinin sünnet ettirdiği ile ilgili ihtilaflı rivayetler arasında onu dedesinin sünnet ettirdiği ile ilgili rivayetin tercih edilmesi akla uygundur.

3. 15. Hz. Peygamber'in (s) Şefa'at Etmesi

Süleyman Çelebi *Vesiletü'n-Necat*'ında şefa'at ile ilgili rivayetleri beyitlerinde çokça kullanmıştır. Hz. Peygamber'in (s) doğumunun anlatıldığı velâdet faslında ve devamındaki beyitlerde, mirac, münâcât, dua ve iltica fasıllarında şefa'at konusuna değinen Süleyman Çelebi, Hz. Peygamber'in (s) şefa'at ile ilgili hadislerinden yararlandığı söylenebilir.

3. 15. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Rahmeten li'l-âlemin'dir Mustafa,
Hem şefîu'l-müznibîn'dir Mustafa.⁵³³
Merhaba ey âsî ümmet melcei,
Merhaba ey çaresizler eşfa'i,
Merhaba ey rahmeten li'l-âlemin,
Merhaba sensin şefîu'l-müznibîn.⁵³⁴
Ya İlâhî ol Muhammed hakkıçün,
Ol şefâat kâni Ahmed hakkıçün.⁵³⁵

3. 15. 2. Tespit Edilen Rivayetler

Süleyman Çelebi, eserindeki yukarıda geçen beyitlerinde ifade ettiği şefa'at fikrini Hz. Peygamber'in (s) mahşer günü ümmetine şefa'at etmesi ile ilgili hadislerinden edinmiş olmalıdır.

⁵³² BUHÂRÎ, *Enbiyâ*, 8, (IV, 111); Müslim, *Fedâil*, 151, (2370), (II, 1839).

⁵³³ ÇELEBÎ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 5a; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 56.

⁵³⁴ ÇELEBÎ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 5b, 6a; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 57, 58.

⁵³⁵ ÇELEBÎ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 13a; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 72.

22. Hadis:

شفاعتي لأهل الكبائر من أمتي

“Şefaatiim ümmetimden büyük günah işleyenler içindir.”⁵³⁶

a) Sened Tetkiki

Birçok kaynakta bulunan bu hadisin Ebû Dâvûd’un ve Tirmizî’nin *Sünen*’inde, İbn Hıbbân’ın *Sahih*’inde, Taberanî’nin *el-Mu’cemu’l-Evsat*’ında ve Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde bulunan tariklerden birer tane incelenecektir.

Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde ve aynı tarikle Ebû Dâvûd’un *Sünen*’indeki inceleyeceğimiz rivayetin senedi aşağıdaki şekildedir:

Enes b. Mâlik (ö. 92/710)>Eş’as el-Hiddânî (ö. ?)>Bistâm b. Hurays (ö. ?)>Süleyman b. Harb (ö. 224/838).

Enes b. Mâlik sahabidir.⁵³⁷ Eş’as el-Hiddânî hakkında İbn Hacer “*sadûk*” demiş,⁵³⁸ Bistâm b. Hurays ile ilgili “*sika*” ifadesini kullanmış,⁵³⁹ Süleyman b. Harb hakkında “*sika, imam, hafız*” gibi ifadeler kullanmıştır.⁵⁴⁰ İbn Ma’in Eş’as el-Hiddânî’nin “*sika*” olduğunu ifade etmiş,⁵⁴¹ Nesâî onun için “*sika*” demiştir.⁵⁴² Bistâm b. Hurays’i İbn Hıbbân *es-Sikât*’ında zikretmiştir.⁵⁴³ Süleyman b. Harb hakkında Ebû Hâtim, “*imâm mine’l-eimme*” ifadesini kullanmıştır.⁵⁴⁴ İbn Hıbbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.⁵⁴⁵

Tirmizî’nin *Sünen*’indeki inceleyeceğimiz rivayetin isnadı aşağıdaki şekildedir:

⁵³⁶ AHMED, *Müsned*, III, 213; EBÛ DÂVUD, *Sünnet*, 20, r. 4739, (V, 106); TİRMİZÎ, *Sıfatü’l-Kıyâmeti ve’r-Rakâik ve’l-Vera’*, 11, r. 2435, (IV, 625); İBN HİBBÂN, *Sahih*, XIV, 386; HÂKİM, *el-Müstedrek*, I, 139, 140.

⁵³⁷ İBN HACER, *Tehzib*, I, 378; EBÛ NUAYM, *Ma’rifetü’s-Sahâbe*, VI, 3113; İBN ABDİLBERR, *el-İstîâb*, I, 35.

⁵³⁸ İBN HACER, *Tehzib*, I, 355.

⁵³⁹ İBN HACER, *Tehzib*, I, 439.

⁵⁴⁰ İBN HACER, *Tehzib*, IV, 180.

⁵⁴¹ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dil*, II, 273, 274.

⁵⁴² MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, III, 273.

⁵⁴³ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VI, 112.

⁵⁴⁴ BÂCÎ, *et-Ta’dil ve’t-Tecrîh*, III, 1256.

⁵⁴⁵ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 276.

Enes b. Mâlik (ö. 92/710)>Sâbit b. Eslem el-Bünânî (ö. 100/718)>Ma'mer b. Râşid (ö. 154/770)>Abdurrazzak b. Hemmâm (ö. 211/826)>Abbâs el-Anberî (ö. 240/854).

Sâbit b. Eslem el-Benânî hakkında İbn Hacer “*sika*” ve “*âbid*” ifadelerini kullanmış,⁵⁴⁶ Ma'mer b. Râşid ile ilgili Sâbit'ten aldığı rivayetler dışında “*sika*” ve “*sebt*” demiş,⁵⁴⁷ Abdurrazzak'ın musannif olduğunu ifade edip hakkında “*sika, hafız*” demiş,⁵⁴⁸ Abbâs el-Anberî hakkında da “*sika*” ve “*hafız*” ifadelerini kullanmıştır.⁵⁴⁹ Sâbit b. Eslem el-Benânî'yi İbn Hibbân *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁵⁵⁰ Iclî onun “*sika, sâlih*” olduğunu ifade etmiş, Nesâî hakkında “*sika*” demiştir.⁵⁵¹ Ma'mer b. Râşid ile ilgili Sâbit'ten aldığı rivayetlerin “*muzdarib*” olduğu ifade edilmekle birlikte onun hakkında “*sâlihu'l-hadis*” denmiştir.⁵⁵² Ma'mer b. Râşid'i İbn Hibbân *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁵⁵³ Iclî onun “*sika*” olduğunu ifade etmiştir.⁵⁵⁴ Abdurrazzak b. Hemmâm'ı İbn Hibbân *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁵⁵⁵ Iclî onun “*sika*” olduğunu söylemiştir.⁵⁵⁶ Zehebî onun hakkında “*imam, ehadü'l-a'lâm*” ifadelerini kullanmıştır.⁵⁵⁷ Abbâs el-Anberî'yi İbn Hibbân *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁵⁵⁸ Onun hakkında *el-Cerh ve't-Ta'dil* adlı eserde “*sadûk*” denmiştir.⁵⁵⁹ Ebû Hâtim onun hakkında “*sadûk*” demiş, Nesâî onun “*sika, me'mûn*” olduğunu ifade etmiştir.⁵⁶⁰

Tirmizî bu hadisin “*hasen sahîh*” olduğunu söylemiştir.⁵⁶¹ Dolayısıyla bu rivayetin senedinin “*sahîh*” olduğu söylenebilir.

İbn Hibbân'ın *Sahîh*'indeki rivayetin isnadı aşağıdaki şekildedir:

⁵⁴⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, II, 3; *Lisânu'l-Mîzân*, VII, 187.

⁵⁴⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, X, 245.

⁵⁴⁸ İBN HACER, *Tehzîb*, VI, 314; *Lisânu'l-Mîzân*, VII, 287.

⁵⁴⁹ İBN HACER, *Tehzîb*, V, 122.

⁵⁵⁰ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IV, 89.

⁵⁵¹ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, IV, 347.

⁵⁵² BÂCÎ, *et-Ta'dil ve't-Tecrîh*, II, 818.

⁵⁵³ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VII, 484.

⁵⁵⁴ ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, II, 290.

⁵⁵⁵ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 412.

⁵⁵⁶ ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, II, 93.

⁵⁵⁷ ZEHEBÎ, *Mîzânul-İ'tidâl*, II, 609.

⁵⁵⁸ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 511.

⁵⁵⁹ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, VI, 216.

⁵⁶⁰ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XIV, 224.

⁵⁶¹ TİRMİZÎ, *Sıfatü'l-Kıyâmeti ve'r-Rakâik ve'l-Vera'*, 11, r. 2435, (IV, 625).

Câbir b. Abdillâh (ö. 70/689)>Ebû Cafer Muhammed b. Ali (ö. 100/718)>Cafer b. Muhammed (ö. 148/765)>Züheyr b. Muhammed el-Anberî (ö. 162/778)>Amr b. Ebî Seleme (ö. 213/828)>Muhammed b. Yahya (ö. 258/871)-Ahmed b. Yusuf es-Sülemî (ö. 264/877)>Ahmed b. Muhammed eş-Şarkî (ö. 325/936).

Câbir b. Abdillâh hakkında “*sahabi*” denmiştir.⁵⁶² Ebû Cafer Muhammed b. Ali hakkında İbn Hacer “*sika*” demiş,⁵⁶³ Cafer b. Muhammed ile ilgili “*sadûk, fakîh, imam*” ifadelerini kullanmış,⁵⁶⁴ Züheyr b. Muhammed el-Anberî hakkında Şam ehlinin ondan aldıkları rivayetler sebebiyle “*zayıf*” olduğunu söylemiştir.⁵⁶⁵ Amr b. Ebî Seleme hakkında vehmetmekle birlikte İbn Hacer “*sadûk*” demiş,⁵⁶⁶ Muhammed b. Yahya ile ilgili “*sika, hafız*” ve “*celil*” ifadelerini kullanmış,⁵⁶⁷ Ahmed b. Yusuf es-Sülemî hakkında “*hafız, sika*” demiştir.⁵⁶⁸ Ahmed b. Muhammed eş-Şarkî’nin “*hafız*” ve “*mutkîn*” olduğu söylenmiştir.⁵⁶⁹ Ebû Cafer Muhammed b. Ali’yi İbn Hibbân *es-Sikât*’ında zikretmiş,⁵⁷⁰ Iclî onun “*sika*” olduğunu söylemiştir.⁵⁷¹ İbn Ma’in ve Şafî, Cafer b. Muhammed hakkında “*sika*” ifadesini kullanmışlar,⁵⁷² İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.⁵⁷³ Züheyr b. Muhammed el-Anberî hakkında Ebû Zür’a “*lâ be’sê bih*” ifadesini kullanmış, Şam ehlinin ondan “*münker*” hadisler rivayet ettiği söylenmiştir.⁵⁷⁴ İbn Hanbel onun “*sika*” olduğunu söylemiş,⁵⁷⁵ Iclî onun hakkında “*câizu’l-hadis*” demiş, Nesâî onun “*kavî*” olmadığını (leyse bi kavî) söylemiş, Ebû Hâtim hafızasının kötü olduğunu ifade etmiştir.⁵⁷⁶ Amr b. Ebî Seleme hakkında Ebû Hâtim hadislerinin yazılabileceğini ancak “*hüccet*” olmayacağını ifade etmiştir.⁵⁷⁷ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiş,⁵⁷⁸ İbn Ma’in onun “*zayıf*” olduğunu söylemiştir.⁵⁷⁹

⁵⁶² İBN HACER, *Tehzîb*, II, 43; İBN ABDİLBERR, *el-İstîâb*, I, 65.

⁵⁶³ İBN HACER, *Tehzîb*, IX, 351.

⁵⁶⁴ İBN HACER, *Tehzîb*, II, 104.

⁵⁶⁵ İBN HACER, *Tehzîb*, III, 350.

⁵⁶⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, VIII, 44.

⁵⁶⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, IX, 515.

⁵⁶⁸ İBN HACER, *Tehzîb*, I, 92.

⁵⁶⁹ ZEHEBÎ, *Târîhu’l-İslâm*, VII, 504.

⁵⁷⁰ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 348.

⁵⁷¹ ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, II, 249.

⁵⁷² İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, II, 487; MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, V, 77.

⁵⁷³ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VI, 131.

⁵⁷⁴ BUHÂRÎ, *et-Târîhu’l-Kebîr*, III, 427.

⁵⁷⁵ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, IX, 416.

⁵⁷⁶ ZEHEBÎ, *Mîzânu’l-İ’tidâl*, II, 84.

⁵⁷⁷ BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, III, 1109.

⁵⁷⁸ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 482.

⁵⁷⁹ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, VI, 235; MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXII, 54.

Evvâî onun hakkında “*sadûk, meşhûr*” demiştir.⁵⁸⁰ Muhammed b. Yahya hakkında Ebû Zûr’a “*imam*” ifadesini kullanmıştır.⁵⁸¹ Ebû Hâtîm ve Nesâî onun “*sika*” olduğunu söylemişlerdir.⁵⁸² Ahmed b. Yusuf es-Sülemî hakkında Nesâî “*lâ be’s bih*” ifadesini kullanmış, Dârekutnî onun “*sika*” olduğunu ifade etmiştir.⁵⁸³ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.⁵⁸⁴

Şuayb el-Arnaût İbn Hibbân’ın *Sahîh*’indeki bu rivayetin “*sahîh*” olduğunu söylemiştir.⁵⁸⁵ Dolayısıyla rivayet bu sened ile sahîhtir.

Taberanî’nin *el-Mu’cemu’l-Evsat*’ındaki inceleyeceğimiz rivayetin senedi aşağıdaki gibidir:

Enes b. Mâlik (ö. 92/710)>Âsım b. Süleyman el-Ahval (ö. 140/757)>Abdullah b. Mübârek (ö. 181/797)>Urve b. Mervân (ö. ?)>Hayr b. Arafat et-Tecîbî el-Mısrî (ö. 281/894).

Enes b. Mâlik’ten rivayet eden Âsım el-Ahval hakkında İbn Hacer “*sika*” demiş,⁵⁸⁶ Abdullah b. Mübârek hakkında “*sika, sebt, fakîh, âlim, mücâhid*” gibi ifadeler kullanmıştır.⁵⁸⁷ Urve b. Mervân hakkında be’s olmadığı (lâ be’s bih) ifade edilmiştir.⁵⁸⁸ İbn Yûnus abidlerden olduğunu söylemiş, Dârekutnî ise “*ümmî*” olduğunu hadislerinin “*kavî*” olmadığını (leyse bi’l-kavî) ifade etmiştir.⁵⁸⁹ Hayr b. Arafat hakkında “*muhaddis, sadûk*” gibi ifadeler kullanılmıştır.⁵⁹⁰ Âsım el-Ahval hakkında İclî “*sika*” olduğunu ifade etmiş,⁵⁹¹ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.⁵⁹² İbn Ma’in onun hakkında “*sika,*” Ali el-Medînî “*sebt*” ifadelerini kullanmışlardır.⁵⁹³ Yahya b. Saîd onun “*zayıf*” olduğunu söylemiş, İbn Hanbel onun hakkında “*sika*” demiştir.⁵⁹⁴

⁵⁸⁰ ZEHEBÎ, *Mizânu’l-İ’tidâl*, III, 262.

⁵⁸¹ BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, II, 752.

⁵⁸² MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXVI, 628.

⁵⁸³ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, I, 524.

⁵⁸⁴ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 47.

⁵⁸⁵ İBN HİBBÂN, *Sahîh*, XIV, 386.

⁵⁸⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, V, 43.

⁵⁸⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, V, 386.

⁵⁸⁸ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, VI, 398; İBN HACER, *Lisânu’l-Mizân*, IV, 164; VII, 135.

⁵⁸⁹ ZEHEBÎ, *Mizânu’l-İ’tidâl*, III, 64-65.

⁵⁹⁰ ZEHEBÎ, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, XIII, 413.

⁵⁹¹ ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, II, 8.

⁵⁹² İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 237.

⁵⁹³ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, VI, 343, 344.

⁵⁹⁴ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XIII, 485-489.

Abdullah b. Mübârek hakkında İbn Ma'în “*sika, âlim, sahîhu'l-hadis*” demiş,⁵⁹⁵ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁵⁹⁶ Iclî onun “*sika, sebt*” olduğunu ifade etmiştir.⁵⁹⁷

b) Değerlendirme

Elbânî şefaât ile ilgili bu hadisin “*sahîh*” olduğunu ifade etmiştir.⁵⁹⁸ Allah'ın (c) izni olmadan hiç kimsenin şefaât edemeyeceği ile ilgili ayetlere⁵⁹⁹ bakıldığında şefaatin söz konusu olduğu görülür. Hz. Peygamber'in (s) “*Şefaâtim ümmetimden Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmadan ölenler içindir*”⁶⁰⁰ mânâsındaki hadis de şefaatin var olduğunu desteklemektedir.

Şefaatin olmayacağı ile ilgili ayetlerin⁶⁰¹ öncesi ve sonrası nankör bir kavim⁶⁰² olan Yahudilerle ilgilidir. Diğer ayetlerde de kâfir olarak ölenler için şefaatin olamayacağından⁶⁰³ Hz. Nûh (as) oğluna ve karısına, Hz. Lût (as) da karısına şefaât edemeyecektir.⁶⁰⁴

Ebû Hanîfe'ye (150/767) göre büyük günah işleyenlere şefaatin olacağı gerçektir.⁶⁰⁵ İmam Eş'arî'ye (324/936) göre şefaatin var olduğu konusunda icma vardır.⁶⁰⁶ İmam Mâturîdî de şefaât konusunun Kur'an ve hadislerle sabit ve hakkında büyük delil olduğunu belirtir.⁶⁰⁷ Dolayısıyla Hz. Peygamber'in (s) şefaât ile ilgili hadislerinin sahîh olduğu söylenebilir.

⁵⁹⁵ BÂCÎ, *et-Ta'dîl ve't-Tecrîh*, II, 925.

⁵⁹⁶ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VII, 7-8.

⁵⁹⁷ ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, II, 54.

⁵⁹⁸ ELBÂNÎ, *el-Câmiu's-Sağîr ve Ziyâdetüh*, I, 603; *Sahîhu't-Terğîb ve't-Terhîb*, I-III, Mektebetü'l-Meârif, Riyâd 1421/2000, III, 241.

⁵⁹⁹ Bakara, 2/255; Yunus, 10/3; Meryem, 19/87; Tâhâ, 20/109; Enbiyâ, 21/28.

⁶⁰⁰ İBN EBÎ ŞEYBE, *el-Musannef*, VI, 320; İBN HİBBÂN, *Sahîh*, XIV, 376; TABERÂNÎ, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, XVIII, 72; BEYHAKÎ, *Şuabu'l-İmân*, XI, 487; BEZZÂR, *Müsned*, VII, 119. Elbânî bu hadisin sahîh olduğunu ifade etmiştir. ELBÂNÎ, *et-Ta'likâtü'l-Hisân alâ Sahîhi İbni Hibbân*, IX, 199.

⁶⁰¹ Bakara, 2/48, 123.

⁶⁰² Bakara, 2/51.

⁶⁰³ Tevbe, 9/80; Munâfikûn, 63/6; Şuarâ, 26/100, 101.

⁶⁰⁴ Hûd, 11/46; Tahrim, 66/10.

⁶⁰⁵ MANİSÂVÎ, Ebu'l Muntehâ Ahmed b. Muhammed, *Şerhu'l-Fıkhü'l-Ekber*, Haydarâbâd, 1365/1946, s. 63.

⁶⁰⁶ EŞ'ARÎ, Ebu'l-Hasan, *el-İbâne an Usûli'd-Diyâne*, Kâhire, 1385/1965, s. 74.

⁶⁰⁷ MÂTURÎDÎ, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd, *Kitâbu't-Tevhîd*, thk. Fethullah Huleyf, Beyrut, 1970, s. 365. Şefaât konusunda bkz. Emrullah YÜKSEL, *İslam'da Şefaât Yetkisi*, İstanbul Üni. İlahiyat Fak. Dergisi, 2002, Sayı: 5, s. 17-31.

4. Hz. Peygamber'in (s) Mucizeleri, Peygamber Olarak Gönderilmesi Fasılları ve Tespit Edilen Rivayetler

Hz. Peygamber'in (s) risâletinin ve mucizelerinin anlatıldığı bu fasıllarda da Süleyman Çelebi'nin birçok rivayetten yararlandığı görülmektedir.

Bu fasıllarda Hz. Peygamber'in (s) kırk yaşında peygamber olduğu, gölgesinin olmadığı, her zaman başının üzerinde bir bulutun olduğu ve arkasında da gözü olup görebildiği ve ayı ikiye bölmesi gibi mucizelerden bahsedilmiştir.

4. 1. Hz. Peygamber'in (s) Kırk Yaşında Peygamber Olması

Rivayetlerde Hz. Peygamber'in (s) kırk yaşında peygamber olduğu ifade edilmektedir. Süleyman Çelebi de bunu beyitlerinde zikretmiştir.

4. 1. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Fahr-i âlem irdi çün kırk yaşına,
Kondu pes tâc-ı risâlet başına.⁶⁰⁸

4. 1. 2. Tespit Edilen Rivayetler

23. Hadis:

أنزل عليه وهو ابن أربعين

“O’na (Hz. Peygamber’e vahiy) kırk yaşında indirildi.”⁶⁰⁹

Bu hadis İbn Hibbân’ın *Sahîh*’inde أنزل عليه “O’na indirildi” ifadesi yerine بعث “gönderildi” ifadesiyle yer almıştır. Taberânî’nin *el-Mu’cemu’l-Kebîr* adlı eserinde ise أوحى “vahyedildi” ifadesiyle mevcuttur.

⁶⁰⁸ ÇELEBİ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 7b; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 61.

⁶⁰⁹ ABDURRAZZÂK, Ebû Bekr İbn Hemmâm es-San’ânî, *el-Musannef*, thk. Habîburrahmân el-A’zamî, I-XI, el-Mektebu’l-İslâmî Beyrut 1403/1983, III, 598; İBN EBÎ ŞEYBE, *el-Musannef*, XVIII, 331; BUHÂRÎ, *Menâkıb*, 23, (IV, 164); TİRMİZÎ, *Menâkıb*, 4, r. 3621, (V, 591); İBN HİBBÂN, *Sahîh*, XIV, 301; TABERÂNÎ, *el-Mu’cemu’l-Kebîr*, XI, 417; XII, 194; XVIII, 342; BEYHAKÎ, *Şuabu’l-İmân*, XIII, 45.

a) Sened Tetkiki

Birçok kaynakta aynı anlamı içeren ve farklı metinlerle yer alabilen bu rivayetin aşağıdaki bazı senedleri incelenecektir.

Hadisin Buharî’de geçen senedi aşağıdadır:

Enes b. Mâlik (ö. 92/710)>Rebîa b. Ebî Abdîrrahmân (ö. 136/753)>Saîd b. Ebî Hilâl (ö. 149/766)>Hâlid b. Yezîd (ö. 139/756)>Leys b. Sa’d (ö. 175/791)>Yahya b. Abdillâh b. Bükeyr (ö. 231/845).

Enes b. Mâlik sahabidir.⁶¹⁰ İbn Hacer Rebîa b. Ebî Abdîrrahmân hakkında “*sika, fakîh, meşhûr*” demiş,⁶¹¹ Saîd b. Ebî Hilâl hakkında “*sadûk*” olduğunu söylemiş⁶¹² ve Hâlid b. Yezîd’e “*sika, fakîh*” demiştir.⁶¹³ Leys b. Sa’d hakkında “*sika, sebt, fakîh*” ve “*imam*” ifadelerini kullanan⁶¹⁴ İbn Hacer, İbn Bükeyr’in Leys’ten aldığı rivayetlerinde “*sika*” olduğunu söylemiştir.⁶¹⁵ Rebîa b. Abdîrrahmân hakkında İclî “*sika*” demiş,⁶¹⁶ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.⁶¹⁷ İbn Hanbel, Ebû Hâtîm, Nesâî onun “*sika*” olduğunu ifade etmişlerdir.⁶¹⁸ Saîd b. Ebî Hilâl’i İbn Hibbân *es-Sikât*’ında zikretmiştir.⁶¹⁹ Onun hakkında Ebû Hâtîm “*lâ be’sê bih*” demiştir.⁶²⁰ Hâlid b. Yezîd hakkında İclî “*sika*” demiş,⁶²¹ Evzâî onun “*meçhûl*” olduğunu ifade etmiş,⁶²² Ebû Zür’a ve Nesâî onun “*sika*” olduğunu ifade etmiş, Ebû Hâtîm onun hakkında “*lâ be’sê bih*” demiştir.⁶²³ Leys b. Sa’d hakkında İbn Ma’in ve Ebû Zür’a “*sika*” olduğunu söylemişlerdir.⁶²⁴ Yahya b. Abdillâh b. Bükeyr hakkında Ebû Ahmed “*esbetü’n-nâs*” demiş, Ebû Hâtîm hadislerinin yazılabileceğini ancak “*hüccet*” olamayacağını ifade

⁶¹⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, I, 378; EBÛ NUAYM, *Ma’rifetü’s-Sahâbe*, VI, 3113; İBN ABDİLBER, *el-İstîâb*, I, 35.

⁶¹¹ İBN HACER, *Tehzîb*, III, 258.

⁶¹² İBN HACER, *Tehzîb*, IV, 95.

⁶¹³ İBN HACER, *Tehzîb*, III, 129.

⁶¹⁴ İBN HACER, *Tehzîb*, VIII, 464.

⁶¹⁵ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 237.

⁶¹⁶ ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, I, 358.

⁶¹⁷ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IV, 231.

⁶¹⁸ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, IX, 125.

⁶¹⁹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VI, 374.

⁶²⁰ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XI, 96; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, IV, 71.

⁶²¹ ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, I, 332.

⁶²² İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, III, 356.

⁶²³ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, VIII, 210.

⁶²⁴ BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, II, 664.

etmiştir.⁶²⁵ İbn Hıbbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁶²⁶ Nesâî onun “*zayıf*” olduğunu söylemiştir.⁶²⁷

Hadisin Buhârî’de geçen diğer bir senedindeki rivayet zinciri aşağıdadır:

İbn Abbâs (ö. 68/687)>İkrime (ö. 104/722)>Hişâm (ö. 147/764)>Nadr b. Şümeyl (ö. 204/819)>Ahmed b. Ebî Recâ’ (ö. 232/846).

İbn Abbâs sahabidir.⁶²⁸ İkrime hakkında İbn Hacer “*sika, sebt*” ve tefsirde “*âlim*” olduğunu ifade etmiş,⁶²⁹ Hişâm için “*sika*” demiştir.⁶³⁰ İkrime hakkında Ebû Hâtim “*sika*” ve “*hüccet*” olduğunu ifade etmiştir.⁶³¹ Hişâm hakkında İclî “*sika*” demiş, İbn Ma’in “*lâ be’se bih*” ifadesini kullanmıştır.⁶³² Yahya b. Kattân onun Atâ’dan aldığı hadislerde “*zayıf*” olduğunu ifade etmiştir.⁶³³ Nadr hakkında “*sika, sebt*” ifadelerini kullanan⁶³⁴ İbn Hacer Ahmed b. Ebî Recâ’ ile ilgili “*sika*” olduğunu söylemiştir.⁶³⁵ Nadr hakkında Ali b. el-Medîni onun sikalardan olduğunu söylemiş,⁶³⁶ İbn Hıbbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁶³⁷ Ahmed b. Ebî Recâ’ hakkında Ebû Hâtim ve Ebû Zür’a “*sadûk*” ifadesini kullanmışlardır.⁶³⁸

Hadisin Tirmizî’de bulunan senedindeki râvîler, Buhârî’de ikinci olarak incelenen sened ile benzerlik göstermekte, ancak Hişâm’dan sonra rivayet zinciri şöyle devam etmektedir:

Hişâm>Muhammed b. Ebî Adıyy (ö. 194/809)>Muhammed b. Beşşâr (ö. 252/866)> Muhammed b. İsmail (ö. 311/923).

⁶²⁵ BÂCÎ, *et-Ta’dil ve’t-Tecrîh*, III, 1386; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dil*, IX, 165.

⁶²⁶ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IX, 262.

⁶²⁷ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXXI, 403.

⁶²⁸ İBN HACER, *Tehzîb*, V, 278; EBÛ NUAYM, *Ma’rifetü’s-Sahâbe*, III, 1697.

⁶²⁹ İBN HACER, *Tehzîb*, VII, 271.

⁶³⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 36.

⁶³¹ İBN HACER, *Tehzîb*, VII, 271; BÂCÎ, *et-Ta’dil ve’t-Tecrîh*, III, 1150.

⁶³² MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXX, 190, 191.

⁶³³ İBN HACER, *Lisânu’l-Mizân*, VII, 418.

⁶³⁴ İBN HACER, *Takrîb*, II, 163.

⁶³⁵ İBN HACER, *Tehzîb*, I, 46.

⁶³⁶ BÂCÎ, *et-Ta’dil ve’t-Tecrîh*, II, 853.

⁶³⁷ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IX, 212.

⁶³⁸ BÂCÎ, *et-Ta’dil ve’t-Tecrîh*, I, 308; MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, I, 364.

İbn Hacer, İbn Ebî Adiyy hakkında “*sika*” demiş,⁶³⁹ Muhammed b. Beşşâr’ın da “*sika*” olduğunu söylemiştir.⁶⁴⁰ Muhammed b. Ebî Adiyy hakkında Ebû Hâtîm ve Nesâî “*sika*” olduğunu söylemişlerdir.⁶⁴¹ Ebû Hâtîm, Muhammed b. Beşşâr’ın “*sadûk*” olduğunu ifade etmiş, İclî onun için “*sika*” demiş, Nesâî onun hakkında “*sâlih*” ifadesini kullanmıştır.⁶⁴² Muhammed b. İsmail hakkında “*sika, celîl*” ifadeleri kullanılmıştır.⁶⁴³

Bu rivayetin Tirmizî’de “*hasen sahîh*” olduğu ifade edilmiştir.⁶⁴⁴ Dolayısıyla senedinin sahîh olduğu söylenebilir.

Hadisin İbn Hibbân’ın *Sahîh*’indeki senedi aşağıdadır:

İbn Abbâs (ö. 68/687)>Muhammed b. Sîrîn (ö. 110/728)>Hişâm (ö. 147/764)>Cafer b. Süleyman (ö. 178/794)>el-Hasen b. Ömer b. Şakîk (ö. 232/846)>el-Hasen b. Süfyân (ö. ?).

İbn Abbâs sahabidir.⁶⁴⁵ İbn Hacer, Muhammed b. Sîrîn’in “*sika, sebt*” olduğunu ve mânâ ile rivayet etmediğini ifade etmiş,⁶⁴⁶ Hişâm’ın “*sika*” olduğunu ve İbn Sîrîn’den aldığı rivayetlerin sağlam olduğunu söylemiş,⁶⁴⁷ Cafer b. Süleyman hakkında “*sadûk, zâhid*” ifadelerini kullanmıştır.⁶⁴⁸ Muhammed b. Sîrîn hakkında İclî “*sika*” olduğunu söylemiş,⁶⁴⁹ İbn Hanbel, İbn Ma’în ve Ebû Zür’a onun “*sika*” olduğunu ifade etmişlerdir.⁶⁵⁰ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.⁶⁵¹ Cafer b. Süleyman hakkında İclî “*sika*” demiş,⁶⁵² İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiş,⁶⁵³ İbn Ma’în onun “*sika*” olduğunu ifade etmiştir.⁶⁵⁴ el-Hasen b. Ömer b. Şakîk hakkında İbn Hacer “*sadûk*”

⁶³⁹ İBN HACER, *Tehzîb*, IX, 13.

⁶⁴⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, IX, 72.

⁶⁴¹ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXIV, 323.

⁶⁴² MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXIV, 517; BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, II, 674.

⁶⁴³ ZEHEBÎ, *Târîhu’l-İslâm*, VII, 243; BAĞDÂDÎ, *Târîhu Bağdâd*, II, 375.

⁶⁴⁴ TİRMİZÎ, *Menâkıb*, 4, r. 3621, (V, 591).

⁶⁴⁵ İBN HACER, *Tehzîb*, V, 278; EBÛ NUAYM, *Ma’rifetü’s-Sahâbe*, III, 1697.

⁶⁴⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, IX, 216.

⁶⁴⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 36.

⁶⁴⁸ İBN HACER, *Tehzîb*, II, 97.

⁶⁴⁹ ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, II, 240.

⁶⁵⁰ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, VII, 281.

⁶⁵¹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 348, 349.

⁶⁵² ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, I, 268.

⁶⁵³ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VI, 140.

⁶⁵⁴ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, II, 481.

demiş,⁶⁵⁵ Ebû Zür'a "lâ be'se bih" ifadesini kullanmış ve Ebû Hâtim "sadûk" olduğunu ifade etmiştir.⁶⁵⁶ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁶⁵⁷ el-Hasen b. Süfyân hakkında "sadûk" denmiş,⁶⁵⁸ İbn Hibbân *es-Sikât* adlı eserinde onu zikretmiştir.⁶⁵⁹

Taberânî'nin *el-Mu'cemu'l-Kebîr* adlı eserinde inceleyeceğimiz rivayetin senedi aşağıdadır:

İbn Abbâs (ö. 68/687)>Küreyb b. Ebî Müslim (ö. 98/716)>Ubeydullah b. Ömer (ö. 100/718)>Cinâde b. Selem (ö. ?)>Sehl b. Osman (ö. 235/849)>Abdurrahman b. Selem er-Râzî (ö. 291/903).

İbn Abbâs sahabidir.⁶⁶⁰ İbn Hacer, Küreyb hakkında "sika" demiş,⁶⁶¹ Ubeydullah b. Ömer hakkında "sika, sebt" demiştir.⁶⁶² Küreyb hakkında İbn Ma'în "sika" olduğunu söylemiş,⁶⁶³ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁶⁶⁴ Nesâî onun "sika" olduğunu ifade etmiştir.⁶⁶⁵ Ubeydullah b. Ömer hakkında Ebû Zür'a ve Ebû Hâtim "sika" olduğunu söylemişler,⁶⁶⁶ Iclî onun için "sika, sebt" ifadelerini kullanmış,⁶⁶⁷ İbn Hanbel onun hakkında "sika" demiş,⁶⁶⁸ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁶⁶⁹ Cinâde b. Selem hakkında hatalarının olup "sadûk" olduğu ifade edilmiş ancak Ubeydullah b. Ömer'den aldığı rivayetlerde "münkeru'l-hadîs" olduğu söylenmiştir.⁶⁷⁰ Cinâde b. Selem hakkında Ebû Zür'a "zayıf" olduğunu ifade etmiş,⁶⁷¹ Ebû Hâtim "zaîfu'l-hadîs" ifadesini kullanmıştır.⁶⁷² Sehl b. Osman hakkında İbn Hacer "ehadü'l-huffâz" ifadesini kullanmıştır.⁶⁷³ Onun hakkında "hafız" denmiştir.⁶⁷⁴ Zehebî

⁶⁵⁵ İBN HACER, *Tehzîb*, II, 309.

⁶⁵⁶ BÂCÎ, *et-Ta'dîl ve't-Tecrîh*, I, 483; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, III, 25; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, VI, 279.

⁶⁵⁷ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 172.

⁶⁵⁸ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, III, 16.

⁶⁵⁹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 171.

⁶⁶⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, V, 278.

⁶⁶¹ İBN HACER, *Tehzîb*, VIII, 433.

⁶⁶² İBN HACER, *Tehzîb*, VII, 40.

⁶⁶³ BÂCÎ, *et-Ta'dîl ve't-Tecrîh*, II, 661; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, VII, 168.

⁶⁶⁴ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 339.

⁶⁶⁵ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXIV, 174.

⁶⁶⁶ BÂCÎ, *et-Ta'dîl ve't-Tecrîh*, II, 991.

⁶⁶⁷ ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, II, 112.

⁶⁶⁸ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XIX, 128.

⁶⁶⁹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VII, 149.

⁶⁷⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, II, 117.

⁶⁷¹ ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İ'tidâl*, I, 424.

⁶⁷² MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, V, 136.

⁶⁷³ İBN HACER, *Takrîb*, I, 269.

Abdurrahman b. Selem er-Râzî hakkında “*hâfiz, allâme, müfessir*” gibi ifadeler kullanmıştır.⁶⁷⁵

b) Değerlendirme

Hz. Peygamber’e (s) vahyin kırk yaşında gelmeye başladığı ile ilgili incelenen rivayetlerden Taberânî’nin *el-Mu’cemu’l-Kebîr* adlı eserindeki incelenen senedin “*zayıf,*” diğer incelenen senedlerin “*sahîh*” olduğu görülmüştür. İbn Hıbbân’ın *Sahîh*’inde ifade edildiği üzere Şuayb el-Arnaût bu rivayetin sıhhat şartlarını taşıdığını ifade etmiştir. Elbânî, Hz. Peygamber’e (s) vahyin kırk yaşında gelmeye başladığı ile ilgili rivayetin “*sahîh*” olduğunu ifade etmiştir.⁶⁷⁶ Dolayısıyla Hz. Peygamber’e (s) vahyin kırk yaşında gelmeye başladığı ile ilgili rivayetin “*sahîh*” olduğu söylenebilir.

4. 2. Hz. Peygamber’in (s) Gölgesinin Olmaması

Hz. Peygamber’in (s) gölgesinin olmadığı, ay ve güneş ışığında gölgesinin yere düşmediği rivayet edilmiştir. Süleyman Çelebi de bunu beyitlerinde zikretmiştir.

4. 2. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Evvelâ ol kim mübârek cisminin,
Gölgesi düşmezdi yere resminin,
Nûr idi baştan ayağa gövdesi,
Bu ayândır nûrun olmaz gölgesi.⁶⁷⁷

4. 2. 2. Tespit Edilen Rivayetler

Hz. Peygamber’in (s) gölgesinin yere düşmediği aşağıdaki rivayette anlatılmıştır. Hakîm et-Tirmizî’nin Zekvân’dan tahrir ettiği rivayette Hz. Peygamber’in (s) güneş ya da ay ışığında gölgesinin olmadığını ifade etmiştir.

24. Hadis:

ان رسول الله لم يكن له ظل في شمس ولا قمر

⁶⁷⁴ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XII, 197.

⁶⁷⁵ ZEHEBÎ, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, XIII, 530.

⁶⁷⁶ ELBÂNÎ, *Sahîhu ve Daîfu Süneni’t-Tirmizî*, VIII, 121.

⁶⁷⁷ ÇELEBÎ, *Vesiletü’n-Necat*, v. 7b; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 61; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 85.

“Rasûlullah’ın (s) güneş ya da ay ışığında gölgesi yoktu.”⁶⁷⁸

Sened Tetkiki ve Değerlendirme

Bu rivayetin senedindeki Abdurrahman b. Kays ez-Ze’ferânî’nin “zayıf” bir râvî olduğu konusunda ittifak vardır.⁶⁷⁹ Hakkında İbn Hacer “*metrûk*” ifadesini kullanmış,⁶⁸⁰ Ebû Zür’a onun yalancı olduğunu ifade etmiştir.⁶⁸¹ Abdurrahman b. Mehdî onun hakkında “*kezzâb*” demiştir.⁶⁸² Ciddi bir şekilde cerh edilen bu râvî sebebiyle rivayete ihtiyatla yaklaşılması gerekir. Süyûtî’nin *el-Hasâisü’l-Kübrâ* adlı eserinde geçtiği üzere Hz. Peygamber’in (s) de bir insan olduğu, yiyip içmek gibi insani özelliklerinin bulunduğu, Hz. Peygamber’in (s) çıplak gezmediği ve üzerindeki elbisenin gölgesinin bulunacağı ifade edilmiştir.⁶⁸³

4. 3. Hz. Peygamber’in (s) Başı Üzerinde Bir Bulutun Bulunması

Hz. Peygamber’in (s) her zaman başı üzerinde bir bulutun olduğu ve onu her zaman güneşten koruduğu şeklindeki meşhur rivayeti, Süleyman Çelebi beyitlerinde ele almıştır.

4. 3. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Hem mübarek başı üzre her zaman,
Bir bölük bulut olurdu sâye-bân,
Her nere varsa bile varırdı ol,
Başı üzre dâimâ dururdu ol.⁶⁸⁴

4. 3. 2. Tespit Edilen Rivayetler

25. Hadis:

فجاء و عليه غمامة تُظله

⁶⁷⁸ SÜYÛTÎ, *Hasâis*, I, 117, 121.

⁶⁷⁹ İBN HACER, *Lisânu’l-Mizân*, IX, 356.

⁶⁸⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, VI, 258.

⁶⁸¹ ZEHEBÎ, *Dîvânü’l-Duafâ*, s. 244.

⁶⁸² ZEHEBÎ, *Târîhu’l-İslâm*, V, 108.

⁶⁸³ SÜYÛTÎ, *el-Hasâisü’l-Kübrâ*, thk. Muhammed Halil Hirâs Dâru’l-Kütübi’l-Hadîse, I-III, yy, ty, I, 169.

⁶⁸⁴ ÇELEBÎ, *Vesiletü’n-Necat*, v. 8a; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 62; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 85.

“Üzerinde onu gölgeleyen bir bulutla geldi”⁶⁸⁵

Bulutun Hz. Peygamber’i (s) gölgelemesi ile ilgili oldukça uzun rivayete göre Ebû Tâlib bir grupla Şam’a gider. Yanında Muhammed’i (s) de götürür. Bir rahibin yanında konaklarlar. Rahip Muhammed’i (s) tutar ve onun peygamber olduğunu iddia eder. Nereden bildiği sorulunca rahip, onu sıfatlarıyla rahibin kendilerine indirilen kitapta bulunduğunu, ona taş ve ağaçların secde ettiğini ve peygamberlik mührünün omzunda olduğunu ifade eder. Rahip yemek getirmek üzere gider. O sırada Muhammed (s) develerin başındadır. Diğerlerinin yanına geldiğinde başında onu gölgeleyen bir bulut vardır. Ötekilerin yanına varınca ağacın gölgesini kaptıkları için Muhammed (s) güneşte oturunca ağacın gölgesi ona meyleder. Daha sonra rahip, Muhammed’i (s) Rum diyarına götürmemelerini söyler. Zira onu tanıyıp öldürebilirler. Sonra manastıra yedi Rum gelip Araplar içinden çıkacak bir peygamberin memleketlerine doğru geldiği haberini aldıklarını söylerler. Sonra rahip onlara Hz. Peygamber’i (s) gösterip ona biat etmelerini söyleyince onlar biat ederler. Rahip, Muhammed’in (s) velisini sorunca Ebû Tâlib’i gösterirler. Rahip, Muhammed’i (s) geri götürmesini rica edince Ebû Tâlib O’nu (s) Hz. Ebû Bekir’in (r) gittiği, Bilal’in de bulunduğu bir grupla geri gönderir. Rahip Hz. Peygamber (s) için yol azığı verir.⁶⁸⁶

Kısaca aktarılan yukarıdaki uzun rivayette Hz. Peygamber’in (s) başında bir bulutun olduğu ve onu güneşten koruduğu “Hz. Peygamber (s) geldi ve üzerinde O’nu (s) gölgeleyen bir bulut vardı” ifadelerinden anlaşılmaktadır.

a) Sened Tetkîki

Bu hadisin Tirmizî’nin *Sünen*’inde ve Bezzâr’ın *Müsned*’inde senedi aşağıdaki gibidir:

Ebû Mûsâ el-Eş’arî (ö. 50/670)>Ebû Bekr b. Ebî Mûsâ (ö. 106/724)>Yûnus b. Ebî İshâk (ö. 152/769)>Abdurrahman b. Ğazvân Ebû Nûh (ö. 187/802)>Fazl b. Sehl Ebu’l-Abbâs (ö. 255/868).

⁶⁸⁵ İBN EBÎ ŞEYBE, *el-Musannef*, VII, 327; TİRMİZÎ, *Menâkıb*, 3, r. 3620, (V, 590); BEZZÂR, *Müsned*, VIII, 97; BEYHAKÎ, *Şuabu’l-İmân*, XIV, 287.

⁶⁸⁶ İBN EBÎ ŞEYBE, *el-Musannef*, VII, 327; TİRMİZÎ, *Menâkıb*, 3, r. 3620, (V, 590); BEZZÂR, *Müsned*, VIII, 97; BEYHAKÎ, *Şuabu’l-İmân*, XIV, 287.

Bu hadisin senedi Beyhakî'nin *Şuabu'l-İmân* adlı eserinde ve İbn Ebî Şeybe'nin *el-Musannef*'inde yukarıdaki senedle aynı olup rivayet zinciri Abdurrahman b. Ğazvân'a kadar gelmektedir.

Ebû Mûsâ el-Eş'arî sahabidir.⁶⁸⁷ İbn Hacer, Ebû Bekr b. Ebî Mûsâ hakkında "sika" demiştir.⁶⁸⁸ Iclî onun "sika" olduğunu ifade etmiş,⁶⁸⁹ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁶⁹⁰ İbn Hacer, Yûnus b. Ebî İshâk için ise az vehmetmekle birlikte "sadûk" ifadelerini kullanmıştır.⁶⁹¹ Iclî onun "sika, câizu'l-hadîs" olduğunu söylemiş,⁶⁹² İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁶⁹³ İbn Ma'in onun hakkında "sika" demiş,⁶⁹⁴ Ebû Hâtim "sadûk" ifadesini kullanmıştır.⁶⁹⁵ Abdurrahman b. Ğazvân'ın rivayetlerinde tek kaldığını ancak "sika" olduğunu⁶⁹⁶ ifade eden İbn Hacer, Fazl b. Sehl'in "sadûk" olduğunu söylemiştir.⁶⁹⁷ Abdurrahman b. Ğazvân hakkında İbn Ma'in ve Ebû Hâtim "sâlih" ifadesini kullanmış, Ali el-Medînî ise onun "sika" olduğunu söylemiştir.⁶⁹⁸ Fazl b. Sehl hakkında Ebû Hâtim "sadûk" demiş,⁶⁹⁹ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁷⁰⁰ Nesâî onun "sika" olduğunu ifade etmiştir.⁷⁰¹

b) Değerlendirme

Bu rivayetin "hasen garib" olduğu ifade edilmiş olup, Tirmizî'nin *Sünen*'inde de geçtiği senedinin dışında başka bir tarihi bilinmemektedir.⁷⁰² Elbânî bu hadisin "sahih" olduğunu fakat hadisin epeyce uzun olan metninde geçen, "Rahibin Muhammed'i (s) geri götürmesini rica edince Ebû Tâlib'in onu Hz. Ebû Bekir'in (r)

⁶⁸⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, V, 363; İBN ABDİLBERR, *el-İstiâb*, I, 299, 300.

⁶⁸⁸ İBN HACER, *Tehzîb*, XII, 41; *Lisânu'l-Mizân*, VII, 454.

⁶⁸⁹ ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, II, 389.

⁶⁹⁰ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 592.

⁶⁹¹ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 434; *Lisânu'l-Mizân*, VII, 449.

⁶⁹² ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, II, 377.

⁶⁹³ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VII, 650.

⁶⁹⁴ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, IX, 243, 244.

⁶⁹⁵ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXXII, 492; ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İ'tidâl*, IV, 482.

⁶⁹⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, VI, 248.

⁶⁹⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, VIII, 278.

⁶⁹⁸ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XVII, 337.

⁶⁹⁹ BÂCÎ, *et-Ta'dil ve't-Tecrîh*, III, 1184; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, VII, 63; ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İ'tidâl*, III, 352.

⁷⁰⁰ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IX, 7-8.

⁷⁰¹ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXIII, 223.

⁷⁰² İBNÜ'L-ESİR, *Mecdüddîn Ebu's-Saâdat el-Mubârek b. Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Abdülkerîm, Câmiu'l-Usûl fî Ehâdisi'r-Rasûl*, I-XII, Mektebetü'l-Halvânî-Mektebetü Dâri'l-Beyân, yy, 1392/1972, XI, 259.

*gittiği, Bilal'in (r) de bulunduğu bir grupla geri gönderdiği” ifadesinde hata bulunduğunu söylemiştir. Zira o tarihte Bilal (r) henüz doğmamıştır.*⁷⁰³

Enbiya Yıldırım, Hz. Ebû Bekir'in (r) Hz. Bilal'i (r) Hz. Peygamber'in (s) yanına katıp göndermesi mümkün gözükmediğini şöyle ifade etmiştir:

“Rivayette bulutun Hz. Peygamber'e (s) gölge ettiği, ağaçların onu gölgelendirdiği, sırtındaki nübüvvet mührünün rahipçe bilindiği, Bizanslıların Hz. Peygamber'in (s) yolda olduğunu tespit ettikleri gibi adeta Hz. Peygamber'in (s) nübüvvetini haber veren olağanüstülükler zikredilmektedir. Ancak bu harika hallerin ne Mekkelileri ne de bu yolculukta bulunanları Hz. Peygamber'in (s) nübüvvetine hazırlamadığı anlaşılmaktadır. Çünkü Hz. Peygamber (s) nübüvvetini ilan ettiğinde de hiç kimse bu olağanüstü şeyleri anarak ‘*Sen zaten şöyle halleri olmuş birisin*’ diyerek iman etmemişlerdir. Hz. Peygamber'in (s) bu kadar harika halleri yaşayan biri olarak vahye ilk muhatap olduğunda şok olması ise bunların gerçek olmadığını ortaya koymaktadır. Hz. Peygamber'in (s) rahiple irtibatlandırılması ise onun bu kültürden beslendiği iddialarını teyid eder mahiyettedir. Tüm bunlar hadisin mevzû olduğunu göstermektedir.”⁷⁰⁴

Rahip Bahîrâ kıssasını çok yönlü eleştiren Ahmet Önkal da Bizans'tan gelen müfrezenin, (yedi Rum) Hz. Peygamber'in (s) Busra'ya gelişini günü gününe bilerek onu yakalayıp öldürmek üzere geldiklerini kabul etmenin imkansız olduğunu, hele hele künye ve lakaplarıyla tanınan bazı sahabilerin isimleri dahi tam tespit edilememişken, Hz. Peygamber'in (s) hayatının pek de öyle önem taşımadığı ve dikkat çekmediği bir devresinde sadece bu olayda görünüp kaybolan bu yabancı insanların adlarına kadar bazı kaynaklarda tespit edilmiş olmasına şaşırdığını ifade etmiştir.⁷⁰⁵ Esasen Bahîrâ olayını kabul veya reddetmenin Hz. Peygamber'in şahsiyeti ve İslâm dini bakımından herhangi bir önemi olmamakla birlikte,⁷⁰⁶ rivayet güvenilir kaynaklarda yer aldığı ve senedi sahîh olduğu için bu hadisin isnaden sahîh olduğu söylenebilir.

⁷⁰³ TEBRÎZÎ, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, III, 287.

⁷⁰⁴ Enbiya YILDIRIM, *Hadis Problemleri*, Rağbet Yay. 4. Baskı, İstanbul, 2011, s. 289.

⁷⁰⁵ ERUL, *Hz. Peygamber'in Risalet Öncesi Hayatına Farklı Bir Yaklaşım*, Diyanet İlmî Dergi, s. 48.

⁷⁰⁶ Mustafa FAYDA, “Bahîrâ,” DİA, TDV, Ankara, 1991, IV, 487.

4. 4. Hz. Peygamber'in (s) Arkasından Görebilmesi

Rivayetlerde Hz. Peygamber'in (s) önünü görebildiği gibi arkasını da görebildiği ifade edilmiştir. Süleyman Çelebi de bunu beyitlerinde ele almıştır.

4. 4. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Nîce kim önünde görürdü ayân,
Öyle ardında görürdü ol hemân.⁷⁰⁷

4. 4. 2. Tespit Edilen Rivayetler

26. Hadis:

إني لأراكم من وراء ظهري

“Şüphesiz sizi arkamdan (sirtımın arkasından) görürüm.”⁷⁰⁸

Buhârî'nin *Sahîh*'indeki bu rivayet Müslim'in *Sahîh*'inde “rukû ve secdenizde” ifadesiyle mevcuttur. Nesâî'nin *Sünen*'inde “sizi önümden gördüğüm gibi” ifadesi vardır.

a) Sened Tetkîki

Birçok tariki bulunan bu hadisin Kütüb-i Sitte'deki senedi incelenecektir.

Buhârî'nin *Sahih*'indeki bir senedi aşağıdadır:

Ebû Hüreyre (ö. 57/676)>A'rac (ö. 117/735)>Ebu'z-Zinâd Abdullah b. Zekvân (ö. 130/747)>Mâlik b. Enes (ö. 179/795)>Abdullah b. Yusuf (ö. 218/833).

⁷⁰⁷ ÇELEBİ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 8a; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 62; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 85.

⁷⁰⁸ MÂLİK, *Muvatta*, *Kasru's-Salâti fi's-Sefer*, 23, 70 (I, 167); AHMED, *Müsned*, III, 125, 182; BUHÂRÎ, *Salât*, 40, (I, 108); *Ezân*, 88, (I, 181); MÜSLİM, *Salât*, 110 (425), (I, 319, 320); NESÂÎ, *es-Sünen*, Çağrı Yay. İstanbul 1992, *Kitâbu'l-İmâme*, 27, 811, 28, 813, (II, 91, 92); BEZZÂR, *Müsned*, II, 300; EBÛ YA'LÂ, *Müsned*, V, 341; ; EBÛ AVÂNE, *Müsned*, I, 380; TABERÂNÎ, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, II, 321.

Ebû Hüreyre sahabidir.⁷⁰⁹ Abdurrahman b. Hürmüz el- A'rac hakkında İbn Hacer “*sika, sebt, âlim*” ifadelerini kullanmış,⁷¹⁰ Ebu'z-Zinâd için “*sika, fakîh*” demiştir.⁷¹¹ A'rac hakkında Iclî “*sika*” demiş,⁷¹² Ebû Zür'a onun “*sika*” olduğunu söylemiş,⁷¹³ Ali el-Medînî onun hakkında “*sika*” ifadesini kullanmıştır.⁷¹⁴ İbn Hanbel, Ebu'z-Zinâd'ın “*sika*” olduğunu ifade etmiştir.⁷¹⁵ Muvatta sahibi İmam Mâlik b. Enes hakkında “*ra'sü'l-mutkinîn ve kebîru'l-mütesebbitîn*” ifadelerini kullanan⁷¹⁶ İbn Hacer, Abdullah b. Yusuf ile ilgili olarak “*sika, mutkin*” olduğunu söylemiş ve Muvatta'daki en güvenilir (esbatü'n-nâs) şahıslardan olduğunu ifade etmiştir.⁷¹⁷ İbn Ma'în, Mâlik b. Enes'in “*sika*” olduğunu ifade etmiş,⁷¹⁸ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁷¹⁹ Abdullah b. Yusuf hakkında Iclî “*sika*” demiş, Buhârî onun Şam ulamasının esbatı (esbatü's-Şâmiyyîn) olduğunu söylemiştir.⁷²⁰ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁷²¹

Buhârî'nin *Sahih*'indeki diğer rivayetin senedi aşağıdadır:

Enes b. Mâlik (ö. 92/710)>Hilâl b. Ali (ö. 100/718)>Füleyh b. Süleyman (ö. 168/784)>Yahyâ b. Sâlih (ö. 222/836).

Enes b. Mâlik sahabidir.⁷²² İbn Hacer, Hilâl b. Ali hakkında “*sika*” demiş,⁷²³ Füleyh b. Süleyman hakkında çok hata yapmakla birlikte “*sadûk*” olduğunu söylemiştir.⁷²⁴ Ayrıca onun “*zayıf*” olduğu, “*kavî*” ve “*hüccet*” olmadığı da ifade edilmiştir.⁷²⁵ Hilâl b. Ali için Ebû Hâtim “*şeyh*” ifadesini kullanmış, hadislerinin

⁷⁰⁹ İBN HACER, *Tehzîb*, XII, 266; Buhârî, *et-Târihu'l-Kebîr*, VI, 132; İbn Hibbân, *es-Sikât*, III, 284; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, VI, 49; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXXIV, 366; İBN ABDİLBERR, *el-İstîâb*, II, 69.

⁷¹⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, VI, 291.

⁷¹¹ İBN HACER, *Tehzîb*, V, 205.

⁷¹² ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, II, 89.

⁷¹³ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, V, 297.

⁷¹⁴ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XVII, 470.

⁷¹⁵ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XIV, 478.

⁷¹⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, X, 8.

⁷¹⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, VI, 88.

⁷¹⁸ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, VIII, 205; BÂCÎ, *et-Ta'dîl ve't-Tecrîh*, II, 763-765.

⁷¹⁹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VII, 459.

⁷²⁰ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XVI, 335.

⁷²¹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 349.

⁷²² İBN HACER, *Tehzîb*, I, 378; EBÛ NUAYM, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, VI, 3113; İBN ABDİLBERR, *el-İstîâb*, I, 35.

⁷²³ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 82.

⁷²⁴ İBN HACER, *Tehzîb*, VIII, 304.

⁷²⁵ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXIII, 319.

yazılabileceğini (yüktebu hadîsühû) söylemiş ve Nesâî onun hakkında “*leyse bihî be’s*” demiştir.⁷²⁶ Zehebî ise onun “*sika*” olduğunu ifade etmiştir.⁷²⁷ Fülejh b. Süleyman hakkında İbn Ma’în “*sâlih*” demiş, bir keresinde de “*zayıf*” olduğunu ifade etmiş, Ebû Hâtim onun “*kavî*” olmadığını (leyse bi kavî) söylemiştir.⁷²⁸ Ancak İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.⁷²⁹ İbn Hacer, Yahyâ b. Sâlih’in ehl-i rey’den olup “*sadûk*” olduğunu ifade etmiştir.⁷³⁰ İbn Ma’în onun “*sika*” olduğunu söylemiş,⁷³¹ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.⁷³² Ebû Hâtim onun “*sadûk*” olduğunu ifade etmiş, Ebû Avâne onun hakkında “*hasenu’l-hadîs, sâhibu’r-re’y*” ifadelerini kullanmıştır.⁷³³

Buhârî’nin *Sahîh*’indeki diğer bir rivayetin senedi aşağıdadır:

Enes>Katâde (ö. 100/718)>Şu’be (ö. 160/776)>Muhammed b. Cafer (ö. 193/808)>Muhammed b. Beşşâr (ö. 252/866).

İbn Hacer, Katâde b. Diâme’nin “*sika*” ve “*sebt*” olduğunu söylemiş,⁷³⁴ Şu’be hakkında “*sika, hafız, mutkîn*” ifadelerini kullanmıştır.⁷³⁵ İclî, Şu’be’nin “*sika, sebt*” olduğunu ifade etmiş, ancak râvî isimlerinde hata yapabildiğini söylemiştir.⁷³⁶ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.⁷³⁷ Zehebî, Katâde b. Diâme hakkında “*sika*” ancak “*müdelîs*” demiştir.⁷³⁸ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.⁷³⁹ Muhammed b. Cafer hakkında “*sika*” ifadesini kullanan⁷⁴⁰ İbn Hacer, gaflet haricinde onun “*sahihu’l-kitâb*” olduğunu söylemiş, Muhammed b. Beşşâr için de “*sika*” demiştir.⁷⁴¹ Muhammed b. Cafer için Ebû Hâtim “*sadûk*” ifadesini kullanmıştır.⁷⁴² Muhammed b.

⁷²⁶ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXX, 344.

⁷²⁷ ZEHEBÎ, *Mizânu’l-İ’tidâl*, IV, 311.

⁷²⁸ BÂCÎ, *et-Ta’dil ve’t-Tecrîh*, III, 1190.

⁷²⁹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VII, 324.

⁷³⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 231.

⁷³¹ BÂCÎ, *et-Ta’dil ve’t-Tecrîh*, III, 1384; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dil*, IX, 158.

⁷³² İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IX, 260.

⁷³³ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXXI, 379.

⁷³⁴ İBN HACER, *Tehzîb*, VIII, 355.

⁷³⁵ İBN HACER, *Tehzîb*, IV, 345.

⁷³⁶ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XII, 494.

⁷³⁷ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VI, 446.

⁷³⁸ ZEHEBÎ, *Mizânu’l-İ’tidâl*, III, 385.

⁷³⁹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 321.

⁷⁴⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, IX, 98.

⁷⁴¹ İBN HACER, *Tehzîb*, IX, 72.

⁷⁴² MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXV, 8.

Beşşâr hakkında Ebû Hâtim “*sadûk*” ifadesini kullanmış,⁷⁴³ Iclî “*sika, kesîru ’l-hadîs*” demiş, Nesâî onun için “*sâlih, lâ be’se bih*” ifadelerini kullanmıştır.⁷⁴⁴

Bu hadisin Müslim’in *Sahih*’inde bulunan tariklerinden birinin senedi Buhârî’deki rivayetlerin birinin senediyle benzerlik göstermekte olup aşağıdaki gibidir:

Enes >Katâde>Şu’be>Muhammed b. Cafer>Muhammed b. Beşşâr-Muhammed b. Müsennâ (ö. 252/866).

Muhammed b. Müsennâ hakkında “*sika, sebt*” ifadesi mevcuttur.⁷⁴⁵ İbn Ma’în onun hakkında “*sika*” ifadesini kullanmış,⁷⁴⁶ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.⁷⁴⁷

Müslim’in *Sahih*’inde bulunan rivayetlerden bir diğerinin senedi aşağıdadır:

Enes >Katâde>Hişâm b. Ebî Abdullah (ö. 154/770)>Muâz b. Hişâm b. Ebî Abdullah (ö. 200/815)>Ebû Ğassân Mâlik b. Abdilvâhid (ö. 230/844).

İbn Hacer, Hişâm b. Ebî Abdullah hakkında “*sika*” ve “*sebt*” ifadelerini kullanmış,⁷⁴⁸ oğlu Muâz için vehmetmekle birlikte “*sadûk*” olduğunu söylemiştir.⁷⁴⁹ Ebû Ğassân’ın ise “*sika*” olduğunu ifade etmiştir.⁷⁵⁰ Ebû Ğassân’ı İbn Hibbân *es-Sikât*’ında zikretmiştir.⁷⁵¹ Hişâm b. Ebî Abdullah hakkında Iclî “*sika, sebt*” demiş,⁷⁵² Ali el-Medîni “*sebt*” olduğunu söylemiş,⁷⁵³ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.⁷⁵⁴ İbn Ma’în, Muâz b. Hişâm hakkında Şu’be’den gelen rivayetlerde “*sebt*” olduğunu ifade ederek “*sika*” demiş,⁷⁵⁵ bir keresinde de onun “*hüccet*”

⁷⁴³ BÂCÎ, *et-Ta’dil ve’t-Tecrîh*, II, 674.

⁷⁴⁴ MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXIV, 517.

⁷⁴⁵ İBN HACER, *Tehzîb*, IX, 427; *Lisânu’l-Mizân*, VII, 373.

⁷⁴⁶ MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXVI, 362.

⁷⁴⁷ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IX, 111.

⁷⁴⁸ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 45.

⁷⁴⁹ İBN HACER, *Tehzîb*, X, 197.

⁷⁵⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, X, 20.

⁷⁵¹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IX, 164.

⁷⁵² ICLÎ, *Ma’rifetu’s-Sikât*, II, 330; İBN HACER, *Lisânu’l-Mizân*, VII, 418.

⁷⁵³ MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXX, 215.

⁷⁵⁴ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VII, 569.

⁷⁵⁵ BÂCÎ, *et-Ta’dil ve’t-Tecrîh*, II, 784; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dil*, VIII, 249.

olmadığını ifade ederek “*sadûk*” olduğunu söylemiştir.⁷⁵⁶ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.⁷⁵⁷

Katâde’nin Enes’ten aldığı bir diğer rivayetin senedi aşağıdadır:

Enes>Katâde>Saîd b. Ebî Arûbe (ö. 156/772)>İbn Ebî Adiyy (ö. 194/809)>Muhammed b. Müsennâ (ö. ?).

İbn Hacer, Saîd b. Ebî Arûbe’nin çok tedlis yaptığını ve karıştırdığını ifade etmiş, ancak hakkında “*sika, hafız*” ifadelerini kullanmış ve Katâde’den aldığı hadislerde güvenilir olduğunu söylemiştir.⁷⁵⁸ Saîd b. Ebî Arûbe’nin tedlis yapmakla meşhur olduğu ifade edilmiş,⁷⁵⁹ İclî onun “*sika*” olduğunu söylemiş ancak ömrünün sonlarında karıştırdığı ifade edilmiş,⁷⁶⁰ Ebû Hâtim onun karıştırmadan önceleri “*sika*” olduğunu söylemiş, İbn Ma’in, Nesâî ve Ebû Zür’a onun hakkında “*sika, me’mûn*” ifadelerini kullanmışlardır.⁷⁶¹ İbn Ebî Adiyy’in “*sika*” olduğu söylenmiştir.⁷⁶² Ebû Hâtim ve Nesâî onun “*sika*” olduğunu ifade etmişlerdir.⁷⁶³

Nesâî’nin *Sünen*’indeki rivayetin senedi aşağıdadır:

Enes>Sâbit b. Eslem (ö. 100/718)>Hammâd b. Seleme (ö. 167/783)>Behz b. Esed (ö. 200/815)>Ebû Bekr b. Nâfi’ (ö. 240/854).

İbn Hacer, Sâbit b. Eslem için “*sika, âbid*” demiş,⁷⁶⁴ Hammâd b. Seleme’nin de “*sika, âbid*” olduğunu söylemiş ve Hammâd’ın Sâbit’ten aldığı rivayetlerin güvenilir olduğunu ancak ömrünün sonlarında hafızasının zayıfladığını ifade etmiştir.⁷⁶⁵ Sâbit b. Eslem hakkında Yahyâ b. Ma’in “*sika*” demiş, İbn Hanbel onun için “*sebt fi’l-hadîs*” ifadesini kullanmıştır.⁷⁶⁶ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.⁷⁶⁷ Hammâd b. Seleme hakkında İbn Hanbel “*sâlih*” demiş, İbn Ma’in onun “*sika*” olduğunu söylemiş

⁷⁵⁶ MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXVIII, 141; İBN HACER, *Lisânu’l-Mizân*, VII, 391.

⁷⁵⁷ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IX, 176.

⁷⁵⁸ İBN HACER, *Tehzîb*, IV, 64.

⁷⁵⁹ SÜYÛTÎ, *Esmâu’l-Müdekkisîn*, s. 50; İBN HACER, *Tabakâtü’l-Müdekkisîn*, I, 31.

⁷⁶⁰ İCLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, I, 403; İBN ADİYY, *el-Kâmil fi Duafâi’r-Ricâl*, III, 394; ZEHEBÎ, *Mizânu’l-İtidâl*, II, 151.

⁷⁶¹ BÂCÎ, *et-Ta’dil ve’t-Tecrîh*, III, 1229; MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, XI, 8.

⁷⁶² İBN HACER, *Tehzîb*, IX, 13.

⁷⁶³ MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXIV, 323.

⁷⁶⁴ İBN HACER, *Tehzîb*, II, 3; *Lisânu’l-Mizân*, VII, 187.

⁷⁶⁵ İBN HACER, *Tehzîb*, III, 13.

⁷⁶⁶ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dil*, II, 449; MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, IV, 346.

⁷⁶⁷ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IV, 89.

ve Sâbit b. Eslem'den gelen rivayetlerde “*esbatü'n-nâs*” olduğunu ifade etmiştir.⁷⁶⁸ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁷⁶⁹ Behz b. Esed için “*sika, sebt*” ifadesini kullanan⁷⁷⁰ İbn Hacer, Ebû Bekr b. Nâfi' hakkında “*sadûk*” demiştir.⁷⁷¹ Behz b. Esed hakkında İbn Ma'in ve Nesâî “*sika*” demiş, Ebû Hâtim onun “*imam, sadûk, sika*” olduğunu ifade etmiştir.⁷⁷²

Nesâî'nin *Sünen*'inde bulunan ve Müslim'in *Sahîh*'inde de geçtiği üzere Saîd b. Arûbe'nin Katâde'den, Katâde'nin de Enes'ten aldığı bir diğer rivayetin senedi şöyle devam etmektedir:

Enes>Katâde>Saîd b. Ebî Arûbe>Abde b. Süleyman (ö. 187/802)>İshâk b. İbrahim (ö. 257/870).

İbn Hacer, Abdetü'bnü Süleyman hakkında “*sika*” ve “*sebt*” ifadelerini kullanmış,⁷⁷³ İshâk b. İbrahim için “*sika*” demiştir.⁷⁷⁴ Abde b. Süleyman hakkında İbn Hanbel “*sika sika*” ifadesini kullanmış, İclî ise onun için “*sika, racul sâlih*” demiştir.⁷⁷⁵ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁷⁷⁶ İshâk b. İbrahim hakkında “*sadûk*” denmiş,⁷⁷⁷ İbn Hanbel onun “*sadûk*” olduğunu söylemiş, Nesâî onun hakkında “*sika*” ifadesini kullanmış, Dârekutnî onun “*sika, me'mûn*” olduğunu ifade etmiştir.⁷⁷⁸ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁷⁷⁹

b) Değerlendirme

Bu rivayetin sebab-i vurûdu incelendiğinde Hz. Peygamber (s) bu sözünü namaz kıldıracağı vakit ashabına söylediği görülecektir. Rivayete göre Hz. Peygamber (s) namaz kıldıracağı anda ashabına “*Ben sizin imamınızım. Rukû ve secdede benden geri kalmayın. Şüphesiz sizi önümden ve arkamdan görürüm*” buyurmuşlardır. Elbânî, Hz. Peygamber'in (s) namaz kıldıracağı vakit ashabına söylediği “*Şüphesiz sizi arkamdan*

⁷⁶⁸ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, III, 141; MİZZÎ, *Tehzibu'l-Kemâl*, VII, 262.

⁷⁶⁹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VI, 216.

⁷⁷⁰ İBN HACER, *Tehzib*, I, 497.

⁷⁷¹ İBN HACER, *Tehzib*, IX, 24.

⁷⁷² İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, II, 431; MİZZÎ, *Tehzibu'l-Kemâl*, IV, 258, 259.

⁷⁷³ İBN HACER, *Tehzib*, VI, 459.

⁷⁷⁴ İBN HACER, *Tehzib*, I, 213.

⁷⁷⁵ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, VI, 89; MİZZÎ, *Tehzibu'l-Kemâl*, XVIII, 533.

⁷⁷⁶ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VII, 164.

⁷⁷⁷ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, II, 211.

⁷⁷⁸ MİZZÎ, *Tehzibu'l-Kemâl*, II, 362.

⁷⁷⁹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 117.

görüürüm” mânâsındaki hadisin “*müttefekun aleyh*” olduğunu ifade etmiş⁷⁸⁰ ve bu hadisin “*sahîh*” olduğunu söylemiştir.⁷⁸¹

Hız. Peygamber’in (s) bütün meziyet veya harikulâde evsâfına dair rivayetlerin hakikat olup olmadığının aradaki beşer fonksiyonunun görmezlikten gelinerek yanlış yorumlanmasının bir tezahürü olduğu sonucuna varılmıştır.⁷⁸² Hâlbuki Hız. Peygamber’in (s) beşerî yönünün en bariz tezahürlerinden bir tarafını da onun aile hayatı oluşturur. Hız. Aişe (r) onu anlatırken kendi elbisesini yamadığını, koyununu kendi sağdığını, kendi işini kendisinin yaptığını ve ev işlerinde ailesine hizmet ettiğini ifade etmiştir.⁷⁸³ Nitekim Hız. Aişe (r) “*Biz Âl-i Muhammed bir ay evde otururduk da ateş yanmaz, günümüzü sadece hurma ve su ile geçirirdik*” demekle Hız. Peygamber’in (s) ve ailesinin sıradan bir hayat sürdüğünü ifade etmektedir.⁷⁸⁴

Bu hadisi, namaz esnasında saflara dikkat etmeyen sahabiye karşı Hız. Peygamber’in (s) “*Ben göz ucuyla halinizi görüyorum*” dediği şekilde anlamak mümkündür. Ancak Hız. Peygamber’in (s) peygamberlik ve beşer vasfı arasındaki dengeyi koruyamayanlar onun arkasında ya da sırtında gözün veya gözlerinin olduğu, çeşitli şekillerde arkasından da gördüğü gibi ilginç yorumlar yapmışlardır.⁷⁸⁵ Ayrıca hadiste geçen من وراء ظهري “*sırtımın arkasından*” ifadesi “*önümden*” şeklinde de anlaşılabilir. Dolayısıyla Hız. Peygamber’in (s) arkasından değil de önünden gördüğü söylenebilir. Zira sırtın arkası kişinin önünü ifade eder.

4. 5. Hız. Peygamber’in (s) Karanlıkları Aydınlatması

Bazı rivayetlerde Hız. Peygamber’in (s) karanlıkları aydınlattığı ifade edilmektedir. Süleyman Çelebi de *Vesiletü'n-Necât*’ında bunu şöyle ifade etmiştir:

⁷⁸⁰ TEBRİZÎ, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, I, 189.

⁷⁸¹ ELBÂNÎ, *el-Câmiu's-Sağîr ve Ziyâdetüh*, I, 13, 207, 425, 1299; *Sahîhu ve Daîfu'l-Câmiu's-Sağîr*, I, 121; VI, 13; X, 191; XXVII, 57; *Sahîhu ve Daîfu Süneni'n-Nesâi*, I-XII, Nûru'l-İslâm li Ebhâsi'l-Kurân ve's-Sünne İskenderiyye ty, II, 457; III, 261.

⁷⁸² Aşır ÖRENÇ, *Hız. Peygamber'e Yapılan Saygısızlıklar ve İlgili Hadislerin Değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi SDÜ. Isparta 2007, s. 129.

⁷⁸³ ERUL, *Sahabenin Sünnet Anlayışı*, TDV. Yay. Ankara 2008, s. 84; Hadis için bkz. AHMED, *Müsned*, VI, 256.

⁷⁸⁴ Yusuf AÇIKEL, *Kur'an ve Hadisler Işığında Geçmişten Günümüze Ehl-i Beyt*, Nobel, Yay. Ankara 2009, s. 47; Hadis için bkz. Müslim, *Zühd ve Rakâik*, 26, (2972), (III, 2282).

⁷⁸⁵ Mehmet GÖRMEZ, *Sünnet ve Hadisin Anlaşılması ve Yorumlanmasında Metodoloji Sorunu*, TDV. Yay. Ankara 1997, s. 214.

4. 5. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

İnci dişleri şuâından gice,
İğne düşse bulunurdu ey hoca,
Sadrı nûrundan karanû giceler,
Yolda yürürdü yiğitler kocalar.⁷⁸⁶

4. 5. 2. Tespit Edilen Rivayetler

Hiz. Âişe'den (r) şöyle rivayet edilmektedir:

27. Hadis:

كنت أخط في السحر فسقطت منى الإبرة فطلبتها فلم أقدر عليها فدخل رسول الله فتبينت الإبرة بشعاع نور وجهه

“Seher vaktinde dikiş dikiyordum. İğne (yere) düştü. (Bulmak) istedim. (Karanlık sebebiyle) güç yetiremedim. Rasûlullah (s) (içeri) girdi. Yüzünün nurunun aydınlığından iğne ortaya çıktı.”⁷⁸⁷

Sened Tetkiki ve Değerlendirme

Kütüb-i Tis'a'da bulunmayan bu rivayetin senedi İbn Asâkir'in *Târîhu Dimeşk* adlı eserinde bulunduğu üzere şöyledir:

Âişe (ö. 57/676)>Urve b. Zübeyr (ö. 94/712)>Yezîd b. Rûmân (ö. 130/747)-
Salih b. Keysân (ö. 130/747)>Muhammed b. İshak b. Yesâr (ö. 150/767)>Seleme b.
Fazl (ö. 190/805)>Ammâr b. Hasan (ö. 242/856)>Muhammed b. Ahmed b. Ebî Avn (ö.
310/922)>Mes'ade b. Bekr el-Ferğânî (ö. ?)>Ebu'l-Hasan Muhammed b. Ali b. Hüseyin
el-Cürçânî (ö. ?)> Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Yahya b. el-Fazl b. Abdullah el-
Fârisî (ö. ?)>Ebû İbrahim İsmail b. İsa b. Abdullah (ö. ?)>Ebû Muhammed el-Hüseyin
b. Ahmed es-Semerkindî (ö. 491/1097).

⁷⁸⁶ ÇELEBÎ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 8a; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 62; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 86-87.

⁷⁸⁷ İBN ASÂKİR, Ali b. el-Hasan b. Hibetillâh b. Abdillâh b. el-Hasan Ebu'l-Kâsım ed-Dimeşkî eş-Şâfiî, *Târîhu Dimeşk*, I-L, Daru'l-Fikr, Beyrut 1417/1997, III, 310; SÜYÛTÎ, *Hasâis*, I, 109; ALİ EL-MÛTTEKÎ, *Kenzu'l-Ummâl*, XII, 429.

Uzun bir senede sahip olan bu rivayette Hz. Aişe (r) sahabi ve Hz. Peygamber'in (s) eşlerinden olup İbn Hacer onun hakkında “*ümmü'l-mü'minîn, efkahu'n-nisâ*” ifadelerini kullanmıştır.⁷⁸⁸ Urve b. Zübeyr için “*sika,*”⁷⁸⁹ Yezîd b. Rûmân hakkında “*sika,*”⁷⁹⁰ Salih b. Keysân için “*sika, sebt, fakîh*”⁷⁹¹ ifadelerini kullanan İbn Hacer, Muhammed b. İshak b. Yesâr'ın tedlis yaptığını,⁷⁹² Seleme b. Fazl'ın ise çok hata yaptığını ancak ikisinin de “*sadûk*”⁷⁹³ olduğunu ifade etmiştir. Ammâr b. Hasan hakkında ise “*sika*” demiştir.⁷⁹⁴ Urve b. Zübeyr hakkında Iclî “*sika*” demiş,⁷⁹⁵ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁷⁹⁶ Zehebî, Muhammed b. Ahmed b. Ebî Avn hakkında “*hafiz, muhaddis, sika*” demiştir.⁷⁹⁷ Mes'ade b. Bekr el-Fergânî hakkında Muhammed b. Ahmed b. Ebî Avn'dan aldığı rivayetlerin yalan haber olduğu ifade edilmiştir.⁷⁹⁸ Ebu'l-Hasan Muhammed b. Ali el-Cürcânî hakkında “*hafiz*” denmiştir.⁷⁹⁹ Ebu'l-Hasan el-Fârisî için “*imâm, sika*” denmiş, mukrîlerden olduğu söylenmiş ve birçok tarih kitaplarında ismi zikredilmiştir.⁸⁰⁰ Ebû İbrahim İsmail b. İsa'nın Semerkand'da tâcir olduğu ifade edilmiş,⁸⁰¹ Zehebî *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ* adlı eserinde künyesinin Ebû Muhammed olduğunu ifade etmiş olup hakkında “*imam, hafiz*” ifadelerini kullanmıştır.⁸⁰² Ebû Muhammed el-Hüseyin b. Ahmed es-Semerkandî hakkında zamanının hadis imamı olduğu ifade edilmiş, Zehebî onun hakkında “*İslamda misli olmadığını*” söylemiştir.⁸⁰³

Muteber kaynaklarda yer almayan ve râvîleri hakkında yeterli bilgiye ulaşılamayan bu rivayetin incelenen senedindeki Mes'ade b. Bekr el-Fergânî adlı râvî cerh edilmiştir. Dolayısıyla rivayetin zayıf olduğu söylenebilir.

⁷⁸⁸ İBN HACER, *Tehzîb*, XII, 436.

⁷⁸⁹ İBN HACER, *Tehzîb*, VII, 184.

⁷⁹⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 325.

⁷⁹¹ İBN HACER, *Tehzîb*, IV, 399.

⁷⁹² İBN HACER, *Tehzîb*, IX, 45.

⁷⁹³ İBN HACER, *Tehzîb*, IV, 154.

⁷⁹⁴ İBN HACER, *Takrîb*, I, 471.

⁷⁹⁵ ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, II, 133.

⁷⁹⁶ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 194.

⁷⁹⁷ ZEHEBÎ, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, XIV, 433; *Târîhu'l-İslâm*, VII, 159, 268.

⁷⁹⁸ ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İtidâl*, IV, 98.

⁷⁹⁹ ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İtidâl*, III, 488.

⁸⁰⁰ İBN CEZERÎ, Ebu'l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed, *Ğâyetü'n-Nihâye fî Tabakâtü'l-Kurrâ*, I-II, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1427/2006, I, 511; CÜRCÂNÎ, Hamza b. Yusuf Ebu'l-Kâsım, *Târîhu Cürcân*, Âlemü'l-Kütüb, 3. Baskı, Beyrut 1401/1981, I, 341; İBN ASÂKİR, *Târîhu Dimeşk*, XLIII, 171.

⁸⁰¹ İBN ASÂKİR, *Târîhu Dimeşk*, III, 310.

⁸⁰² ZEHEBÎ, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, XI, 102.

⁸⁰³ ZEHEBÎ, *Târîhu'l-İslâm*, X, 703.

4. 6. Hz. Peygamber'in (s) Terinin Güzel Kokması

Hz. Peygamber'e (s) has özelliklerden çokça bahseden Süleyman Çelebi, eserinde O'nun (s) terinin gül gibi koktuğunu zikretmiştir.

4. 6. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Terlese güller olurdu her teri,
Hoş dererlerdi terinden gülleri.⁸⁰⁴

4. 6. 2. Tespit Edilen Rivayetler

Hz. Peygamber'in (s) hoş koktuğu ile ilgili olarak Enes'ten gelen bir rivayet şöyledir:

28. Hadis:

ولا شممت رائحة قط أطيب من ريح رسول الله صلى الله عليه وسلم

Hz. Peygamber'in (s) kokusundan daha güzelini koklamadım.⁸⁰⁵

Sened Tetkiki ve Değerlendirme

Bu rivayetin bazı senedleri incelenecektir. Buhârî'deki senedi aşağıdadır:

Enes (ö. 92/710)>Sâbit b. Eslem (ö. 100/718)>Hammâd b. Zeyd (ö. 179/795)>Süleyman b. Harb (ö. 224/838).

Enes b. Mâlik sahabidir.⁸⁰⁶ Sâbit b. Eslem el-Benânî hakkında İbn Hacer “*sika*” ve “*âbid*” ifadelerini kullanmış,⁸⁰⁷ Hammâd b. Zeyd için “*sika, sebt, fakih*” demiş,⁸⁰⁸ Süleyman b. Harb'in “*sika, imam, hafız*” olduğunu söylemiştir.⁸⁰⁹ Sâbit b. Eslem hakkında Yahyâ b. Ma'în “*sika*” demiş, İbn Hanbel onun için “*sebt fi'l-hadîs*” ifadesini

⁸⁰⁴ ÇELEBİ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 8a; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 62; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 87.

⁸⁰⁵ DÂRİMÎ, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman, *es-Sünen*, Çağrı Yay. İstanbul 1992, *Mukaddime*, 10, 62, (I, 33, 34); BUHÂRÎ, *Menâkıb*, 23, (IV, 167); MÜSLİM, *Fedâil*, 81-82, (2330) (II, 1814, 1815); TİRMİZÎ, *el-Birr ve's-Sıla*, 69, 2015, (IV, 368); İBN HİBBÂN, *es-Sahih*, XIV, 211-212; BEYHAKÎ, *Şuabu'l-İmân*, III, 17.

⁸⁰⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, I, 378; EBÛ NUAYM, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, VI, 3113; İBN ABDİLBERR, *el-İstîâb*, I, 35.

⁸⁰⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, II, 3.

⁸⁰⁸ İBN HACER, *Tehzîb*, III, 11.

⁸⁰⁹ İBN HACER, *Tehzîb*, IV, 180.

kullanmıştır.⁸¹⁰ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁸¹¹ Hammâd b. Zeyd hakkında Nesâî “*sebt, sika*” demiş, İbn Ma’în “*âlim*” ifadesini kullanmıştır.⁸¹² İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁸¹³ Süleyman b. Harb hakkında Ebû Hâtîm, “*imâm mine'l-eimme*” ifadesini kullanmıştır.⁸¹⁴ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁸¹⁵

Görüldüğü üzere rivayetin Buhârî'deki bu senedi sahîhtir.

İbn Hibbân'ın *Sahîh*'indeki sened, Buhârî'deki ile aynı olup rivayet zinciri Süleyman b. Harb adlı râvîden sonra Ebu Halîfe el-Fadl b. Habbâb (ö. 305) ile devam edip son bulmaktadır. Ebu Halîfe el-Fadl b. Habbâb, İbn Hibbân'ın *es-Sikat* adlı eserinde geçmektedir.⁸¹⁶ İbn Hacer hakkında “*sika, âlim*” demiştir.⁸¹⁷ Zehebî onun “*imâm, allâme, muhaddis*” olduğunu ifade etmiştir.⁸¹⁸

İbn Hibbân'ın *Sahîh*'indeki senedin de sahîh olduğu söylenebilir.

Rivayetin Müslim'de geçen tariklerinden biri aşağıdadır:

Enes> Sâbit>Cafer b. Süleyman (ö. 178/794)>Kuteybe b. Saîd (ö. 240/854).

İbn Hacer, Cafer b. Süleyman'ın “*sadûk, zâhid*” olduğunu söylemiş ancak onun hakkında “*teşeyyu*” demiştir.⁸¹⁹ Kuteybe b. Saîd⁸²⁰ için “*sika, sebt*” ifadelerini kullanmıştır. İclî de Cafer b. Süleyman'ın “*sika*” ancak “*teşeyyu*” olduğunu söylemiştir.⁸²¹ İbn Ma'în onun “*sika*” olduğunu söylemiştir.⁸²² Onun Hz. Ali'nin (r) faziletini ifade eden rivayetleri naklettiği ifade edilir.⁸²³ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında

⁸¹⁰ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, II, 449; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, IV, 346.

⁸¹¹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IV, 89.

⁸¹² BÂCÎ, *et-Ta'dil ve't-Tecrîh*, I, 524; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, III, 137-139.

⁸¹³ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VI, 217.

⁸¹⁴ BÂCÎ, *et-Ta'dil ve't-Tecrîh*, III, 1256.

⁸¹⁵ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 276.

⁸¹⁶ İBN HİBBÂN, *es-Sikat*, IX, 8.

⁸¹⁷ İBN HACER, *Lisânu'l-Mizân*, IV, 438.

⁸¹⁸ ZEHEBÎ, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, XIV, 7.

⁸¹⁹ İBN HACER, *Tehzîb*, II, 97.

⁸²⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, VIII, 360.

⁸²¹ İCLÎ, *Ma'rifetu's-Sikât*, I, 268.

⁸²² İBN ADİYY, *el-Kâmil fî Duafâi'r-Ricâl*, II, 144; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, V, 46.

⁸²³ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, II, 481.

zikretmiştir.⁸²⁴ İbn Ma'în, Nesâî ve Ebû Hâtim, Kuteybe b. Saîd'in "sika" olduğunu söylemişlerdir.⁸²⁵ İbn Hıbbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁸²⁶

Rivayetin Müslim'de geçen tariklerinden bir diğeri de aşağıdadır:

Enes> Sâbit>Süleyman b. Muğîre (ö. 165/781)>Hâşim b. el-Kâsım (ö. 207/822)>Züheyr b. Harb (ö. 234/848).

İbn Hacer, Süleyman b. Muğîre hakkında "sika, sika" ifadelerini kullanmış,⁸²⁷ Hâşim b. el-Kâsım hakkında "sika" ve "sebt" olduğunu söylemiş⁸²⁸ ve Züheyr b. Harb için de "sika" ve "sebt" demiştir.⁸²⁹ Süleyman b. Muğîre hakkında İclî "sika" demiş,⁸³⁰ İbn Hıbbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁸³¹ İbn Hanbel onun için "sebt sebt" ifadesini kullanmış, İbn Ma'în ve Nesâî onun "sika" olduğunu söylemişlerdir.⁸³² Hâşim b. el-Kâsım hakkında Ebû Hâtim "sadûk" demiş,⁸³³ İbn Hıbbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁸³⁴ İclî onun "sika" olduğunu söylemiş,⁸³⁵ İbn Ma'în ve Ali el-Medînî onun hakkında "sika" ifadesini kullanmışlardır.⁸³⁶ Züheyr b. Harb hakkında İbn Ma'în "sika" demiş, Ebû Hâtim "sadûk" olduğunu söylemiştir.⁸³⁷

Kısaca, Müslim'de geçen tariklerin sahîh olduğu söylenebilir.

Dârimî'nin *Sünen*'indeki rivayetin senedi aşağıdadır:

Enes> Sâbit>Hammâd b. Seleme (ö. 167/783)>Haccâc b. Minhâl (ö. 216/831).

İbn Hacer, Hammâd b. Seleme için "sika" ve "âbid" demiş,⁸³⁸ Haccâc b. Minhâl hakkında "sika, fâdil" ifadelerini kullanmıştır.⁸³⁹ Hammâd b. Seleme hakkında

⁸²⁴ İBN HİBBÂN, *es-Sikat*, VI, 140.

⁸²⁵ BÂCÎ, *et-Ta'dil ve't-Tecrîh*, III, 1212; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXIII, 528, 529.

⁸²⁶ İBN HİBBÂN, *es-Sikat*, IX, 20.

⁸²⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, IV, 220.

⁸²⁸ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 19.

⁸²⁹ İBN HACER, *Tehzîb*, III, 343.

⁸³⁰ ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, I, 431.

⁸³¹ İBN HİBBÂN, *es-Sikat*, VI, 390.

⁸³² İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, IV, 145; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XII, 72.

⁸³³ BÂCÎ, *et-Ta'dil ve't-Tecrîh*, III, 1346.

⁸³⁴ İBN HİBBÂN, *es-Sikat*, IX, 243.

⁸³⁵ ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, II, 323; ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İ'tidâl*, IV, 290.

⁸³⁶ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, IX, 105; İBN ADİYY, *el-Kâmil fî Duafâi'r-Ricâl*, VII, 114.

⁸³⁷ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, IX, 404.

⁸³⁸ İBN HACER, *Tehzîb*, III, 13.

⁸³⁹ İBN HACER, *Tehzîb*, II, 207.

İbn Hanbel “*sâlih*” demiş, İbn Ma’in onun “*sika*” olduğunu söylemiş ve Sâbit b. Eslem’den gelen rivayetlerde “*esbatü’n-nâs*” olduğunu ifade etmiştir.⁸⁴⁰ İbn Hıbbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.⁸⁴¹ Haccâc b. Minhâl hakkında Iclî “*sika*,” “*racul sâlih*” ifadelerini kullanmış,⁸⁴² onun hakkında İbn Hanbel ve Nesâî “*sika*,” Ebû Hâtim “*sika*, *fâdil*” demişlerdir.⁸⁴³ İbn Hıbbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.⁸⁴⁴

Dârimî’nin *Sünen*’indeki rivayetin senedinin sahîh olduğu söylenebilir.

Bu hadis Tirmizî’de geçtiği üzere “*hasen sahîh*” olduğu ifade edilmiştir. Elbânî bu hadisin “*muttefekun aleyh*” olduğunu söylemiş ve hadis hakkında “*sahîh*” ifadesini kullanmıştır.⁸⁴⁵ Hz. Peygamber’in (s) hoş koktuğu ile ilgili bir diğer rivayet de Hz. Enes’in (r) annesinin Hz. Peygamber’in (s) terini bir kaptı biriktirip onu koku olarak kullandığı şeklindedir.⁸⁴⁶

Ancak mîrâc gecesi kırmızı gülün Hz. Cebrâîl’in, beyaz gülün Hz. Peygamber’in (s), sarı gülün de mîrâcdaki Burak adlı bineğin terinden yaratıldığı gibi rivayetlerin tamamı, mevzû hadislerin yer aldığı eserlerde geçmektedir.⁸⁴⁷ Gülün Hz. Peygamber’in (s) terinden yaratıldığına dair rivayetlerin tamamı uydurmadır. Sahîh hadis kaynaklarında yer alan rivayetlerin tamamında anlaşılan, Hz. Peygamber’in terinin değil kendisinin güzel koku kullanması sebebiyle güzel koktuğudur.⁸⁴⁸

4. 7. Hz. Peygamber’in (s) Ayı İkiye Bölmesi

Şakk-ı Kamer diye bilinen ayın ikiye bölünmesini de Süleyman Çelebi beyitlerinde ifade etmiştir.

4. 7. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Çün işaret kıldı ol mahbûb-ı Hak,

⁸⁴⁰ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve ’t-Ta’dil*, III, 141; MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, VII, 262.

⁸⁴¹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VI, 216.

⁸⁴² ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, I, 286.

⁸⁴³ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve ’t-Ta’dil*, III, 167; MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, V, 459.

⁸⁴⁴ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 202.

⁸⁴⁵ ELBÂNÎ, *Sahîhu ve Daifu Süneni’t-Tirmizî*, V, 15; *et-Ta’likâtu’l-Hisân alâ Sahîh-i İbni Hıbbân*, IX, 112-113; TEBRÎZÎ, *Mişkâtü’l-Mesâbih*, III, 257.

⁸⁴⁶ MÜSLİM, *Fedâil*, 83, (2331), (II, 1815).

⁸⁴⁷ ELBÂNÎ, *Silsiletü’l-Ehâdîsi’d-Daifeti ve’l-Mevdûa*, II, 187; İBN ARRÂK, *Tenzîhü’s-Şerîa*, II, 342; FETTENÎ, *Tezkîratü’l-Mevdûât*, I, 161.

⁸⁴⁸ Recep TUZCU, *Hz. Peygamber’in (s) Teri ile İlgili Rivayetlerin Değerlendirilmesi*, Çukurova Üni. İlahiyat Fak. Dergisi, Sayı: 1, Cilt: 10, Ocak-Haziran 2010, s. 187.

Parmağıla aya oldu iki şak.⁸⁴⁹

4. 7. 2. Tespit Edilen Rivayetler

İbn Mes'ûd (r) ve İbn Abbâs (r) şöyle rivayet etmektedir:

29. Hadis:

انشق القمر على عهد رسول الله صلى الله عليه و سلم شقين فقال النبي صلى الله عليه و سلم اشهدوا

“*Rasûlullah zamanında ay ikiye bölündü ve Allah Rasûlü (s) ‘Şahit olun’ buyurdu.*”⁸⁵⁰

Enes b. Mâlik’in (r) rivayetine göre Mekkeli müşrikler Hz. Peygamber’den (s) mucize göstermesini istemişler ve O (s) da onlara ayın yarılma mucizesini göstermiştir. Buhârî’nin tefsir bölümündeki Kamer Sûresi ile ilgili rivayette ay ikiye bölündüğünde ayın bir parçası dağın üstünde, bir parçası başka yerde görüldüğü ifade edilir.⁸⁵¹

Birçok kaynakta aynı ya da aynı anlama gelen ancak farklı metinlerle geçen bu hadisin bazı senedleri incelenecektir.

a) Sened Tetkîki

Hadisin Buhârî’deki tariklerinden birinin senedi aşağıdadır:

Abdullah b. Mes'ûd (ö. 32/652)>Ebû Ma'mer (ö. ?)>Mücâhid (ö. 101/719)> Abdullah b. Ebî Necîh (ö. 131/748)>Süfyân b. Uyeyne (ö. 198/813)>Sadaka b. Fadl (ö. 223/837).

⁸⁴⁹ ÇELEBÎ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 8a; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 62; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 87.

⁸⁵⁰ ABDURRAZZAK, *el-Musannef*, III, 193; AHMED, *Müsned*, II, 60; BUHÂRÎ, *Menâkıb*, 27, (IV, 186); MÜSLİM, *Sıfatü'l-Kıyâmeti ve'l-Cenneti ve'n-Nâr*, 43, 44, 45, 2800, (III, 2158, 2159); TİRMİZÎ, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 54, 3285, 3286, 3287, 3288, 3289 (V, 397, 398); NESÂÎ, *es-Sünen-i Kübrâ*, VI, 476; İBN HİBBÂN, *Sahih*, XIV, 420, 421, 422; TABERÂNÎ, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, II, 132; X, 74, 303; XII, 399.

⁸⁵¹ BUHÂRÎ, *Tefsîru Sûreti'l-Kamer*, 1, (VI, 51).

Abdullah b. Mes'ûd sahabidir.⁸⁵² İbn Hacer, Ebû Ma'mer hakkında "sika" demiş,⁸⁵³ Mücâhid'in "sika" ve tefsirde "imam" olduğunu söylemiştir.⁸⁵⁴ Abdullah b. Ebî Necîh için "sika" ifadesini kullanan İbn Hacer, onun kadercilikle suçlandığını ve tedlis yapabilme ihtimalinin olduğunu söylemiştir.⁸⁵⁵ İbn Hacer, Süfyân b. Uyeyne hakkında "sika, hafız, fakih, imam, hüccet" ifadelerini kullanmış ancak ömrünün sonlarına doğru hafızasının zayıfladığını ve tedlis yapabilme ihtimalinin olduğunu ifade etmiştir.⁸⁵⁶ Sadaka b. Fadl hakkında ise "sika" denmiştir.⁸⁵⁷ Yahyâ b. Ma'în, Ebû Ma'mer'in "sika" olduğunu ifade etmiştir.⁸⁵⁸ Mücâhid hakkında Ebû Zür'a "sika" demiş,⁸⁵⁹ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁸⁶⁰ Zehebî onun hakkında "mukriu'l-müfessir, ehadü'l-e'lâm" ifadelerini kullanmıştır.⁸⁶¹ Abdullah b. Ebî Necîh hakkında İclî "sika" demiş,⁸⁶² İbn Ma'în, Ebû Zür'a ve Nesâî "sika" olduğunu söylemişlerdir.⁸⁶³ Ancak Nesâî onun tedlîs yaptığını ifade etmiştir.⁸⁶⁴ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁸⁶⁵ İbn Ma'în, Süfyân b. Uyeyne'nin "sika" olduğunu ifade etmiş,⁸⁶⁶ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁸⁶⁷ Sadaka b. Fadl hakkında Nesâî "sika" ifadesini kullanmıştır.⁸⁶⁸ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁸⁶⁹

Görüldüğü üzere hadis bu senedle sahîhtir.

Hadisin Nesâî'nin *es-Sünen-i Kübrâ* adlı eserinde geçen tariklerinden birinin senedi yukarıda incelediğimiz sened ile benzer olup Süfyân b. Uyeyne'den sonraki râvî Ubeydullah b. Saîd (ö. 241) olup hakkında İbn Hacer "sika, me'mûn" demiştir.⁸⁷⁰ Ebû

⁸⁵² İBN HACER, *Tehzîb*, VI, 28; İBN ABDİLBERR, *el-İstiâb*, I, 302.

⁸⁵³ İBN HACER, *Tehzîb*, V, 231.

⁸⁵⁴ İBN HACER, *Tehzîb*, X, 43.

⁸⁵⁵ İBN HACER, *Tehzîb*, VI, 54.

⁸⁵⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 120.

⁸⁵⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, IV, 417.

⁸⁵⁸ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XV, 7.

⁸⁵⁹ BÂCÎ, *et-Ta'dîl ve't-Tecrîh*, II, 829; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, VIII, 319; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXVII, 233.

⁸⁶⁰ İBN HİBBÂN, *es-Sikat*, V, 419.

⁸⁶¹ ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İ'tidâl*, III, 439.

⁸⁶² İCLÎ, *Ma'rîfetü's-Sikât*, II, 64.

⁸⁶³ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, V, 203; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XVI, 217.

⁸⁶⁴ İBN HACER, *Tabakâtü'l-Müdekkisîn*, I, 39.

⁸⁶⁵ İBN HİBBÂN, *es-Sikat*, VII, 5.

⁸⁶⁶ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, IV, 227.

⁸⁶⁷ İBN HİBBÂN, *es-Sikat*, VI, 403.

⁸⁶⁸ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XIII, 145.

⁸⁶⁹ İBN HİBBÂN, *es-Sikat*, VIII, 321.

⁸⁷⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, VII, 17.

Hâtim, Ubeydullah b. Saîd'in sikât'dan (mine's-sikât) olduğunu söylemiş, Ebû Ahmed onun hakkında "fâdil" demiştir.⁸⁷¹ İbn Hıbbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁸⁷²

Hadisin bu senedle de sahîh olduğu söylenebilir.

Hadisin Buhârî'deki tariklerinden bir diğeri senedi aşağıdadır:

Abdullah b. Abbâs (ö. 68/687)>Ubeydullah b. Abdillâh b. Utbe b. Mesud (ö. 94/712)>İrâk b. Mâlik (ö. 100/718)>Cafer b. Rabîa (ö. 136/753)>Bekr b. Mudır b. Muhammed b. Hakîm (ö. 173/789)>Yahyâ b. Bükeyr (ö. 231/845).

Abdullah b. Abbâs sahabidir.⁸⁷³ İbn Hacer, Ubeydullah b. Abdillâh hakkında "sika, fakîh, sebt" ifadelerini kullanmış,⁸⁷⁴ İrâk b. Mâlik'in "sika" olduğunu söylemiş⁸⁷⁵ ve Cafer b. Rabîa⁸⁷⁶ için de "sika" demiştir. Bekr b. Mudır hakkında ise "sika, sebt" demiştir.⁸⁷⁷ İbn Hacer, Yahyâ b. Bükeyr'in Leys'ten aldığı hadislerde "sika" olduğunu ancak Mâlik b. Enes'ten aldığı rivayetler hakkında söylentilerin olduğunu ifade etmiştir.⁸⁷⁸ Ubeydullah b. Abdillâh hakkında Ebû Zür'a "imâm, sika, me'mûn" ifadelerini kullanmış,⁸⁷⁹ İclî onun "sika" olduğunu söylemiş,⁸⁸⁰ İbn Hıbbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁸⁸¹ Ebû Hâtim ve Ebû Zür'a, İrâk b. Mâlik'in "sika" olduğunu söylemişlerdir.⁸⁸² İbn Hıbbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁸⁸³ Cafer b. Rabîa hakkında Ebû Zür'a "sika," bir başka yerde de "sadûk" demiş, İbn Hanbel'in "sika" dediği ifade edilmiş,⁸⁸⁴ Nesâî onun "sika" olduğunu söylemiş⁸⁸⁵ ve İbn Hıbbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁸⁸⁶ Bekr b. Mudır hakkında İbn Hanbel "sika," "leyse bihî be's" demiş, İbn Ma'in, Nesâî, Ebû Hâtim "sika" olduğunu söylemişlerdir.⁸⁸⁷ İbn Hıbbân onu

⁸⁷¹ BÂCÎ, *et-Ta'dîl ve't-Tecrîh*, II, 993.

⁸⁷² İBN HİBBÂN, *es-Sikat*, VIII, 406.

⁸⁷³ İBN HACER, *Tehzîb*, V, 278; EBÛ NUAYM, *Ma'rîfetü's-Sahâbe*, III, 1697.

⁸⁷⁴ İBN HACER, *Tehzîb*, VII, 24.

⁸⁷⁵ İBN HACER, *Tehzîb*, VII, 173.

⁸⁷⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, II, 90.

⁸⁷⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, I, 487.

⁸⁷⁸ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 237.

⁸⁷⁹ BÂCÎ, *et-Ta'dîl ve't-Tecrîh*, II, 988; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, V, 320.

⁸⁸⁰ İCLÎ, *Ma'rîfetü's-Sikat*, II, 111.

⁸⁸¹ İBN HİBBÂN, *es-Sikat*, V, 63.

⁸⁸² BÂCÎ, *et-Ta'dîl ve't-Tecrîh*, III, 1171; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XIX, 547.

⁸⁸³ İBN HİBBÂN, *es-Sikat*, V, 281.

⁸⁸⁴ BÂCÎ, *et-Ta'dîl ve't-Tecrîh*, I, 453; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, II, 478.

⁸⁸⁵ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, V, 31.

⁸⁸⁶ İBN HİBBÂN, *es-Sikat*, VI, 132.

⁸⁸⁷ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, IV, 229.

es-Sikât'ında zikretmiştir.⁸⁸⁸ Ebû Hâtim, Yahyâ b. Bükeyr'in hadislerinin yazılabileceğini (yüktebu hadîsühû) ancak "*hüccet*" olmayacağını (lâ yuhteccü bih) ifade etmiş,⁸⁸⁹ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁸⁹⁰ Nesâî onun "*sika*" olmadığını, "*zayıf*" olduğunu söylemiştir.⁸⁹¹

Hadisin Buhârî'deki bu senedinde Yahyâ b. Bükeyr'in zayıf olduğu görülmektedir.

Hadisin Buhârî'deki bir başka tarikinin senedi aşağıdadır:

Enes (ö. 92/710)>Katâde b. Diâme (ö. 100/718)>Şu'be (ö. 160/776)>Yahya el-Kattân (ö. 198/813)>Müsedded (ö. 228/842).

Enes b. Mâlik sahabidir.⁸⁹² İbn Hacer, Katâde hakkında "*sika, sebt*" demiş,⁸⁹³ Şu'be⁸⁹⁴ ve Yahya el-Kattân için "*sika, hafız, mutkîn*" ifadelerini kullanmış,⁸⁹⁵ Müsedded'in "*sika, hafız*" olduğunu söylemiştir.⁸⁹⁶ İclî Şu'be hakkında "*sika, sebt*" olduğunu ifade etmiş ancak râvî isimlerinde hata yapabildiğini söylemiştir.⁸⁹⁷ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁸⁹⁸ Zehebî, Katâde b. Diâme hakkında "*sika*" ancak "*müdelîs*" demiştir.⁸⁹⁹ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁹⁰⁰ Yahya el-Kattân için Ali el-Medîni "*ondan daha âlimini görmedim*" dediği ifade edilmiştir. İbn Hanbel onun hakkında "*onun benzerini görmedim*" demiştir.⁹⁰¹ Müsedded hakkında İclî "*sika*" demiş,⁹⁰² İbn Hanbel ve İbn Ma'in onun "*sadûk*" olduğunu söylemişlerdir.⁹⁰³

⁸⁸⁸ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VI, 104.

⁸⁸⁹ BÂCÎ, *et-Ta'dîl ve't-Tecrîh*, III, 1386; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, IX, 165.

⁸⁹⁰ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IX, 262.

⁸⁹¹ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXXI, 403.

⁸⁹² İBN HACER, *Tehzîb*, I, 378; EBÛ NUAYM, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, VI, 3113; İBN ABDİLBERR, *el-İstîâb*, I, 35.

⁸⁹³ İBN HACER, *Tehzîb*, VIII, 355.

⁸⁹⁴ İBN HACER, *Tehzîb*, IV, 345.

⁸⁹⁵ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 220.

⁸⁹⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, X, 109.

⁸⁹⁷ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XII, 494.

⁸⁹⁸ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VI, 446.

⁸⁹⁹ ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İtidâl*, III, 385.

⁹⁰⁰ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 321.

⁹⁰¹ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXXI, 336.

⁹⁰² İCLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, II, 272.

⁹⁰³ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, VIII, 438.

Nesâî ve Ebû Hâtîm onun hakkında “*sika*” ifadesini kullanmıştır.⁹⁰⁴ İbn Hıbbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.⁹⁰⁵

Hadisin Buhârî’deki bu senedinin ise sahîh olduğu söylenebilir.

Müslim’deki tariklerden birinin senedi Buhârî’deki incelediğimiz senedlerden biri ile aynı olup Süfyân b. Uyeyne’den sonra râvî zinciri şöyledir:

Süfyân b. Uyeyne>Amr en-Nâkıd (ö. 232/846)-Züheyr b. Harb (ö. 234/848).

Amr en-Nâkıd hakkında İbn Hacer vehmetmekle birlikte “*sika, hafız*” olduğunu söylemiş,⁹⁰⁶ Züheyr b. Harb için ise “*sika, sebt*” demiştir.⁹⁰⁷ Ebû Hâtîm, Amr en-Nâkıd’ın “*sika, emîn, sadûk*” olduğunu söylemiş,⁹⁰⁸ İbn Hıbbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.⁹⁰⁹ Züheyr b. Harb hakkında Ebû Hâtîm “*sadûk*” demiş,⁹¹⁰ İbn Ma’în onun “*sika*” olduğunu ifade etmiş, Nesâî onun için “*sika, me’mûn*” ifadesini kullanmıştır.⁹¹¹ İbn Hıbbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.⁹¹²

Müslim’deki diğer tariklerden birinde de rivayet zinciri şöyledir:

İbn Mes’ûd>Ebû Ma’mer>İbrahim en-Nehaî (ö. 96/714)>Süleyman el-A’meş (ö. 148/765)>Şu’be (ö. 160/776)>Muâz el-Anberî (ö. 196/811)>Ubeydullah b. Muâz el-Anberî (ö. 237/851).

İbrahim en-Nehaî’nin çok irsâl yaptığı ifade edilmiş ancak hakkında “*sika, fakih*” denmiştir.⁹¹³ Zehebî onun “*ehadü’l-e’lâm*” olduğunu söylemiş ancak irsâl yaptığını ifade etmiştir.⁹¹⁴ İclî onun “*sika*” olduğunu söylemiştir.⁹¹⁵ İbn Hacer, Süleyman el-A’meş için tedlis yapmakla birlikte “*sika, hafız*” olduğunu söylemiştir.⁹¹⁶

⁹⁰⁴ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXVII, 446, 447.

⁹⁰⁵ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IX, 200.

⁹⁰⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, VIII, 97.

⁹⁰⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, III, 343.

⁹⁰⁸ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dil*, VI, 262.

⁹⁰⁹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 487.

⁹¹⁰ BÂCÎ, *et-Ta’dil ve’t-Tecrîh*, II, 627.

⁹¹¹ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, IX, 404, 405.

⁹¹² İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 256, 257.

⁹¹³ İBN HACER, *Tehzîb*, I, 178.

⁹¹⁴ ZEHEBÎ, *Mizânu’l-İ’tidâl*, I, 74.

⁹¹⁵ İCLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, I, 209.

⁹¹⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, IV, 224; *Lisânu’l-Mizân*, VII, 238; MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XII, 76.

İbn Hacer, Şu'be hakkında “*sika, hafız, mutkın*” demiş,⁹¹⁷ Muâz el-Anberî için “*sika, mutkın*” ifadesini kullanmış,⁹¹⁸ oğlu Ubeydullah'ın ise “*sika, hafız*” olduğunu söylemiştir.⁹¹⁹ Iclî, Şu'be'nin “*sika, sebt*” olduğunu ifade etmiş ancak râvî isimlerinde hata yapabildiğini söylemiştir.⁹²⁰ Ebû Hâtim, Muâz el-Anberî'nin “*sika*” olduğunu söylemiştir.⁹²¹ Ubeydullah b. Muâz el-Anberî hakkında Ebû Hâtim “*sika*” ifadesini kullanmış,⁹²² İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁹²³

Netice itibariyle hadis bu senedle sahîhtir.

Hadisin Tirmizî'deki tariklerinden birinin senedi aşağıdadır:

Cübeyr b. Mut'ım (ö. 58/677)>Muhammed b. Cübeyr b. Mut'ım (ö. 100/718)>Husayn b. Abdirrahman (ö. 136/753)>Süleyman b. Kesîr (ö. 233/847)>Muhammed b. Kesîr (ö. 223/837)>Abd b. Hamîd (ö. 249/863).

Cübeyr b. Mut'ım sahabidir.⁹²⁴ İbn Hacer, Muhammed b. Cübeyr için “*sika*” demiş,⁹²⁵ Husayn'ın “*sika*” olduğunu söylemiş, ancak ömrünün sonlarında karıştırdığını ifade etmiş,⁹²⁶ Süleyman b. Kesîr hakkında “*lâ be'se bih*” demiştir.⁹²⁷ Muhammed b. Kesîr'in “*sika*” olduğunu söyleyen⁹²⁸ İbn Hacer, Abd b. Hamîd için “*sika, hafız*” demiştir.⁹²⁹ Muhammed b. Cübeyr hakkında Iclî “*sika*” demiş,⁹³⁰ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁹³¹ Husayn b. Abdirrahman hakkında Iclî “*sika, sebt*” ifadesini

⁹¹⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, IV, 345.

⁹¹⁸ İBN HACER, *Tehzîb*, X, 195.

⁹¹⁹ İBN HACER, *Takrîb*, I, 427.

⁹²⁰ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XII, 494.

⁹²¹ BÂCÎ, *et-Ta'dîl ve't-Tecrîh*, II, 783; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXVIII, 132-134.

⁹²² BÂCÎ, *et-Ta'dîl ve't-Tecrîh*, II, 987; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, V, 335; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XIX, 158, 159.

⁹²³ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 406.

⁹²⁴ İBN HACER, *Tehzîb*, II, 64; EBÛ NUAYM, *Ma'rîfetü's-Sahâbe*, VI, 3176; İBN ABDİLBERR, *el-İstîâb*, I, 69.

⁹²⁵ İBN HACER, *Tehzîb*, IX, 92.

⁹²⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, II, 382.

⁹²⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, IV, 216; İBN ADİYY, *el-Kâmil fi Duafâi'r-Ricâl*, III, 288.

⁹²⁸ İBN HACER, *Tehzîb*, IX, 418.

⁹²⁹ İBN HACER, *Tehzîb*, VI, 456.

⁹³⁰ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXIV, 574.

⁹³¹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 355.

kullanmış,⁹³² İbn Hanbel onun “*sika, me'mûn*” olduğunu söylemiş ve Yahyâ b. Ma'în onun “*sika*” olduğunu ifade etmiştir.⁹³³

İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁹³⁴ Süleyman b. Kesîr hakkında Iclî, “*câizu'l-hadis*,” “*lâ be'se bih*” ifadelerini kullanmış,⁹³⁵ Ebû Hâtim onun hadislerinin yazılabileceğini (yüktebu hadîsühû) söylemiş, İbn Ma'în onun “*zayıf*” olduğunu ifade etmiş, Nesâî onun hakkında Zührî'den aldığı rivayetlerin dışında “*leyse bihî be's*” olduğunu söylemiştir.⁹³⁶ Muhammed b. Kesîr hakkında “*sadûk*” denmiş,⁹³⁷ Ebû Hâtim onun “*sadûk*” olduğunu söylemiş, İbn Ma'în onun “*sika*” olmadığını ifade etmiş ve “*ondan hadis yazmayın*” demiştir.⁹³⁸ Ancak İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.⁹³⁹

Kısaca, hadisin bu senedindeki Süleyman b. Kesîr ve Muhammed b. Kesîr isimli râvîlerin zayıf olduğu ifade edilmiştir.

İbn Hibbân'ın *Sahîh*'indeki rivayetlerden birinin senedi aşağıdadır:

Abdullah b. Ömer (ö. 73/692)>Mücâhid (ö. 101/719)>Süleyman el-A'meş (ö. 148/765)>Şu'be (ö. 160/776)>İbn Ebî Adiyy (ö. 194/809)>Muhammed b. Beşşâr (ö. 252/866)>Hüseyin b. Muhammed b. Ebî Ma'ser (ö. 271/884-280/893).

Abdullah b. Ömer sahabidir.⁹⁴⁰ İbn Hacer, Mücâhid'in “*sika*” olduğunu söylemiş,⁹⁴¹ Süleyman el-A'meş için “*sika, hafız*” demiş,⁹⁴² Şu'be için “*sika, hafız, mutkîn*” ifadelerini kullanmıştır.⁹⁴³ Iclî, Şu'be'nin “*sika, sebt*” olduğunu ifade etmiş ancak râvî isimlerinde hata yapabildiğini söylemiştir.⁹⁴⁴ İbn Hacer, İbn Ebî Adiyy hakkında “*sika*” demiş⁹⁴⁵ ve Muhammed b. Beşşâr'ın da “*sika*” olduğunu

⁹³² ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, I, 305.

⁹³³ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, III, 193; MİZZÎ, *Tehzibu'l-Kemâl*, VI, 521.

⁹³⁴ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VI, 210.

⁹³⁵ ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, I, 430.

⁹³⁶ MİZZÎ, *Tehzibu'l-Kemâl*, XII, 57; ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İ'tidâl*, II, 220.

⁹³⁷ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, VIII, 70.

⁹³⁸ MİZZÎ, *Tehzibu'l-Kemâl*, XXVI, 335; ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İ'tidâl*, IV, 18.

⁹³⁹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IX, 77, 78.

⁹⁴⁰ İBN HACER, *Tehzib*, V, 330; İBN ABDİLBERR, *el-İstîâb*, I, 289.

⁹⁴¹ İBN HACER, *Tehzib*, X, 43.

⁹⁴² İBN HACER, *Tehzib*, IV, 224; *Lisânu'l-Mizân*, VII, 238; MİZZÎ, *Tehzibu'l-Kemâl*, XII, 76.

⁹⁴³ İBN HACER, *Tehzib*, IV, 345.

⁹⁴⁴ MİZZÎ, *Tehzibu'l-Kemâl*, XII, 494.

⁹⁴⁵ İBN HACER, *Tehzib*, IX, 13.

söylemiştir.⁹⁴⁶ Muhammed b. Ebî Adiyy hakkında Ebû Hâtim ve Nesâî “*sika*” olduğunu söylemişlerdir.⁹⁴⁷ Ebû Hâtim, Muhammed b. Beşşâr’ın “*sadûk*” olduğunu ifade etmiş, İclî onun için “*sika*” demiş, Nesâî onun hakkında “*sâlih*” ifadesini kullanmıştır.⁹⁴⁸ İbn Ma’în, Mücâhid hakkında “*sika*” olduğunu söylemiştir.⁹⁴⁹ Ayrıca onun için “*imam*” denmiş ve hakkında “*Şeyhu’l-Kurra ve’l-Müfessirîn*” ifadesi kullanılmıştır.⁹⁵⁰ Hüseyin b. Muhammed b. Ebî Ma’şer için ise “*sika*” olmadığı ifade edilmiş, onun “*zayıf*” olduğu söylenmiştir.⁹⁵¹

Görüldüğü üzere bu senedin râvîlerinden Hüseyin b. Muhammed b. Ebî Ma’şer hakkında onun zayıf olduğu ifade edilmiştir.

b) Değerlendirme

Ayın yarılması olayı sahâbeden Abdullah b. Mes’ûd, Enes b. Mâlik, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbâs, Cübeyr b. Mut’ım, Ali b. Ebî Tâlib ve Huzeyfe b. el-Yemân tarafından rivayet edilmiş olup “*muttefekun aleyh*” hadislerdir.⁹⁵²

Ayın ikiye yarılma mucizesinin birçok tarikle gelmesi, buna dair rivayetlerin sıhhatini artırmıştır. Buhârî’deki rivayetlere göre müşriklerin Hz. Peygamber’den (s) mucize göstermesini istemeleriyle ayın ikiye bölünmesi gerçekleşmiştir. Hz. Peygamber’in (s) ayı ikiye böldüğü rivayet edilen bu hadisin Tirmizî’de geçtiği üzere “*hasen sahîh*” olduğu ifade edilmiştir.⁹⁵³ Şuayb Arnaût bu hadisin Buhârî ve Müslim’in şartlarına göre “*sahîh*” olduğunu söylemiştir.⁹⁵⁴ Elbânî bu hadisin “*sahîh*” olduğunu ifade etmiştir.⁹⁵⁵ Ayrıca Elbânî’ye göre bu hadis mütevâtir olup üzerinde ittifak edilmiştir.⁹⁵⁶

⁹⁴⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, IX, 72.

⁹⁴⁷ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXIV, 323.

⁹⁴⁸ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXIV, 517; BÂCÎ, *et-Ta’dil ve’t-Tecrîh*, II, 674.

⁹⁴⁹ ZEHEBÎ, *Târîhu’l-İslâm*, III, 148; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dil*, VIII, 319.

⁹⁵⁰ ZEHEBÎ, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, IV, 449.

⁹⁵¹ ZEHEBÎ, *Mizânu’l-İtidâl*, I, 547; *Târîhu’l-İslâm*, XX, 337-338; İBN HACER, *Lisânu’l-Mizân*, II, 312.

⁹⁵² Erdinç AHATLI, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed’in Peygamberliği*, DİB. Yay. Ankara 2011, s. 228.

⁹⁵³ TİRMİZÎ, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 54, 3285, 3286, 3287, 3288, 3289 (V, 397, 398).

⁹⁵⁴ İBN HİBBÂN, *Sahîh*, XIV, 420, 421, 422.

⁹⁵⁵ ELBÂNÎ, *Sahîhu ve Da’ifu Süneni’t-Tirmizî*, VII, 287-289; *et-Ta’likâtü’l-Hisân alâ Sahîhi İbni Hıbbân*, IX, 225, 226.

⁹⁵⁶ ELBÂNÎ, *et-Ta’likâtü’l-Hisân alâ Sahîhi İbni Hıbbân*, IX, 226; TEBRÎZÎ, *Mişkâtü’l-Mesâbih*, III, 273.

5. Mîrâc Faslı ve Tespit Edilen Rivayetler

Hız. Peygamber'in (s) mirâc ile ilgili rivayeti oldukça uzun olmakla birlikte kısaca aktarılacaktır:

Kaynaklarda geçtiği üzere Cebrail'in (as) geldiği ve Hız. Peygamber'in (s) göğsünü yarıp kalbini temizlediği, sonra burak isminde bineğe binip Cebrail ile birlikte dünya semasına geldiği anlatılır. Kapı açılınca orada Hız. Âdem'i (as) görüp O'nunla selamlaştığı, daha sonra ikinci semaya geldiklerinde orada Hız. Yahya (as) ve Hız. İsa (as) ile karşılaşıp selamlaştığı, sonra sırasıyla üçüncü semada Hız. Yusuf (as), dördüncü semada Hız. İdris (as), beşinci semada Hız. Harun (as), altıncı semada Hız. İbrahim (as) ile karşılaştığı ve her gördüğü peygamberle selamlaştığı rivayet edilir. Daha sonra Sidretü'l-Münteha'ya geldiklerinde orada dört nehir görüp birinin Nil, diğerinin Fırat olduğu, sonra Beytü'l-Ma'mûr'a yükseldiği, orada Hız. Peygamber'e (s) bir kapta şarap, bir kapta süt ve bir kapta bal getirilip Hız. Peygamber'in (s) sütü seçtiği ifade edilir. Sonra günde elli vakit namazın farz kılınıp Hız. Musa'nın (as) tavsiyesi üzerine Hız. Peygamber'in (s) Cenâb-ı Hakk'a dönüp yalvardığı ve Allah'ın (c) namazı on vakit azalttığı, Hız. Musa'nın (as) tavsiyesiyle Hız. Peygamber'in (s) tekrar rabbine yönelip yalvardığı ve Allah'ın (c) on vakit daha azalttığı (bazı rivayetlerde beşer beşer azaltıldığı) ve böylece bu gidiş-gelişin beş vakte düşünceye kadar devam ettiği, Hız. Musa'nın (as) insanların buna da güç yetiremeyeceğini söyleyip Hız. Peygamber'den (s) rabbine tekrar yalvarmasını istediği ve Hız. Peygamber'in (s) artık rabbinden namazın hafifletilmesi konusunda gidip gelmekten utandığı ve böylece günde beş vakit namazın bu şekilde farz kılındığı rivayet edilir.⁹⁵⁷

Birçok muteber kaynakta yer alan mîrâc hadisinin senedlerinin incelenmesinden ziyade, Süleyman Çelebi'nin eserinde geçen ifadeler incelenip kaynaklardaki rivayetlerle karşılaştırılacaktır.

Süleyman Çelebi mevlidinin mîrâc faslında sahîh senedlerle gelen rivayetleri kullanmakla birlikte zayıf ya da uydurma rivayetleri de eserine almıştır.

⁹⁵⁷ BUHARÎ, *Bed'ü'l-Halk*, 6, (IV, 77, 78); *Menâkıbu'l-Ensâr*, 42, (IV, 248-250); MÜSLİM, *İmân*, 264 (164), (I, 149-151); NESÂÎ, *Kitâbu's-Salât*, 1, 446, 447, 448, 449, 450, (I, 217-224).

5. 1. İsrâ gecesi Hz. Peygamber'in (s) Ümmü Hânî'nin Evinde Olması

Rivayetlere göre İsrâ gecesi Hz. Peygamber (s) Ebû Tâlib'in kızı Ümmü Hânî'nin evinde bulunduğunu Süleyman Çelebi eserinde ifade etmiştir.

5. 1. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Ol hümâyûn baht ol kadri yüce,
Ümmü Hânî hânesindeydi gice.⁹⁵⁸

5. 1. 2. Tespit Edilen Rivayetler

Ümmü Hânî'den gelen rivayetlerde Ebû Tâlib'in kızı Ümmü Hânî şöyle demiştir:

30. Hadis:

ما أسري برسول الله صلى الله عليه وسلم إلا وهو في بيتي نائم عندئذ تلك الليلة

“İsrâ gecesi Rasûlullah (s) benim evimde yanımda uyuyordu.”⁹⁵⁹ Başka bir rivayet ise بات رسول الله صلى الله عليه وسلم ليلة أسري به في بيتي “*Rasûlullah (s) İsrâ gecesi benim evimde geceledi*” şeklindedir.⁹⁶⁰

a) Sened Tetkîki

Rivayetin senedi aşağıdadır:

Ümmü Hânî (ö. 51/671)>Ebû Sâlih (ö. ?)>Muhammed b. Sâib el-Kelbî (ö. 146/763)>İbn İshak (ö. 150/767).

Ümmü Hânî Hz. Peygamber'in (s) amcası Ebû Tâlib'in kızı olup sahabidir.⁹⁶¹ Ebû Sâlih Ümmü Hânî'nin mevlâsıdır. Hakkında “*zayıf*” olduğu ve irsal yaptığı söylenmiştir.⁹⁶² Nesâî “*sika*” olmadığını söylemiş, İbn Ma'in “*leyse bihi be's*” demiştir.⁹⁶³ İbn Hacer, Muhammed b. Sâib el-Kelbî'nin yalancılıkla itham edildiğini

⁹⁵⁸ ÇELEBİ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 8b; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 63.

⁹⁵⁹ İBN SA'D, *Tabakât*, I, 183; SÜYÛTÎ, *Hasâis*, I, 302; TABERÎ, Muhammed b. Cerîr, *Tefsîr*, (*Câmiu'l-Beyân fi Te'vîli'l-Kur'ân*) I-XXIV, thk. Ahmed Muhammed Şâkir, Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000, XVII, 331.

⁹⁶⁰ SÜYÛTÎ, *Hasâis*, I, 302.

⁹⁶¹ İBN HACER, *Tehzîb*, XII, 481.

⁹⁶² İBN HACER, *Tehzîb*, I, 417.

⁹⁶³ ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İ'tidâl*, I, 296.

(müttehemün bi'l-kizb) ifade etmiş,⁹⁶⁴ Muhammed b. İshak için “*sadûk*” olduğunu ancak tedlis yaptığını söylemiştir.⁹⁶⁵

b) Değerlendirme

Süyûtî'nin *el-İsrâ ve'l-Mi'râc* adlı eserinde Muhammed b. Sâib el-Kelbî'nin “metrûk, sâkıt” olduğu söylenmiş ve hadis uydurmakla itham edildiği ifade edilmiştir.⁹⁶⁶ Mirac ile ilgili Buhârî ve Müslim'den gelen rivayette Hz. Peygamber (s) evinde iken Cebrail'in gelip Hz. Peygamber'in (s) göğsünü yardığı, zezem ile yıkadığı, iman ve hikmetle doldurduğu ve böylelikle mirac olayının gerçekleştiği anlatılır.⁹⁶⁷ Ümmü Hânî'den gelen rivayetin devamında Ümmü Hânî, Hz. Peygamber (s) ile birlikte sabah namazını kıldığını ifade etmiş, ancak Ümmü Hânî'nin Mekke'nin fethinde Müslüman olduğu ifade edilmiştir.⁹⁶⁸ Cerh edilmiş râvîler ve Mirac olayının Mekke'nin fethinden çok önce vukû bulduğu dikkate alındığında Ümmü Hânî'den gelen bu rivayete ihtiyatla yaklaşmak gerekir.

5. 2. Allah'ın (c) Hz. Peygamber'e (s) Gönderdiği Burak'ın Ağlaması

Kaynaklarda bulunmayan, Hz. Peygamber'in (s) isrâ yolculuğunda⁹⁶⁹ bindiği rivayet edilen “*Burak*” isimli bineğin ağladığını Süleyman Çelebi beyitlerinde zikretmiştir.

5. 2. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Anda iken nâgehân ol yüzü ak,
Cennete var didi Cebrail'e Hak,
Bir murassa' tâc bir hulle kemer,
Hem dahi al bir burâk-ı mu'teber,
Ol Habîb'ime ilet binsin anı,
Arşımı seyr eylesün görsün beni,
İçlerinden bir burâk ağlar katı,

⁹⁶⁴ İBN HACER, *Tehzîb*, IX, 180.

⁹⁶⁵ İBN HACER, *Tehzîb*, IX, 45.

⁹⁶⁶ SÜYÛTÎ, *el-İsrâ ve'l-Mi'râc*, Dâru'l-Hadîsi'l-Kâhîre Beyrut 1409/1989, I, 29.

⁹⁶⁷ BUHARÎ, *Bed'ü'l-Halk*, 6, (IV, 77, 78); MÜSLİM, *İmân*, 264 (164), (I, 149-151).

⁹⁶⁸ ZEHEBÎ, *Târîhu'l-İslâm*, thk. Beşşâr, II, 559.

⁹⁶⁹ İsrâ, 17/1.

Yimez içmez kalmamış hiç tâkatı,
Yâ Muhammed diyüben çağırdılar,
Bir sadâ birle ki yürekler deler,
Ol zamandan bilmezem ki n'olmuşam,
O adın ıssına âşık olmuşam.⁹⁷⁰

Yukarıdaki anlatıma göre Allah (c) Cebrail'e (as) cennete gidip bir murassa taç, bir hulle, bir kemer ve bir de burak almasını ve Hz. Peygamber'e (s) arşını seyredip kendisini görmesi için iletmesini emreder. Süleyman Çelebi'nin beyitlerinde anlatılanlara göre Cebrail (as) cennete vardığında birçok burak içerisinde birinin ağladığını görür.⁹⁷¹

Devam eden anlatıma göre Cebrail (as) ağlayan burağa niçin ağladığını sorunca o da Hz. Peygamber'e (s) âşık olduğunu ifade eder.⁹⁷²

Cebrail'in (as) cennette birçok burak içinde birisinin ağladığını gördüğü şeklindeki anlatım bazı mîrâcnâmelerde bulunmakta olup sahîh hadis kaynaklarında yoktur. Bazı mîrâcnâmelerde ifade edildiğine göre Cebrâil (as) burakı almak için cennete geldiğinde onu hüznü içinde bulur ve sebebini sorar. Burak, bir defasında “*Yâ Muhammed*” diye bir nida duyduğunu, o andan beri bu isme âşık olduğunu, ondan uzak olmanın hüznü içinde bulunduğunu söyler. Cebrâil (as) kendisini müjdeleyerek onu Hz. Muhammed'e (s) götürmeye geldiğini bildirince sevinir ve uçarcasına Mekke'ye ulaşır. Ancak Hz. Peygamber (s) binmek istediğinde huysuzlanır. Cebrâil (as) sebebini sorunca, “*Vefâ gösterip cennette de beni binek olarak kabul ederse razıyım*” diyerek istediği teminatı alınca uysallaşır, Hz. Peygamber (s) de üzerine biner.⁹⁷³

⁹⁷⁰ ÇELEBİ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 8b, 9a; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 63-64.

⁹⁷¹ ÖKTEN, *Mevlid Sempozyumu*, s. 40.

⁹⁷² ÖKTEN, *Mevlid Sempozyumu*, s. 40.

⁹⁷³ Mustafa UZUN, “Burak,” DİA, TDV, Ankara 1992, VI, 418.

5. 3. Hz. Peygamber'in (s) Burak'a Binip Mescid-i Aksâ'ya Gelmesi

Cebrail burağı alıp Hz. Peygamber'e (s) götürür. Daha sonra birlikte Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'ya gelirler. Burada Hz. Peygamber (s) bütün peygamberlerin ruhlarına iki rek'at namaz kıldırır.⁹⁷⁴

5. 3. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Aldı Cebrail burâkı ol zaman,
Ta cenâb-ı Ahmed'e geldi revân,
Tarfetü'l-nyn içre Sultân-ı ümem,
Geldi Kuds'e irdi vü basdı kadem.⁹⁷⁵

5. 3. 2. Tespit Edilen Rivayetler

31. Hadis:

أتيت بالبراق وهو دابة أبيض طويل فوق الحمار ودون البغل فركبت حتى أتيت ببيت المقدس

“Bana Burak getirildi. O eşekten büyük, katırdan küçük beyaz bir hayvandı. Ona bindim ve Beytü'l-Makdis'e getirildim.”⁹⁷⁶

Değerlendirme

Mirac ile ilgili kaynaklar incelendiğinde birçok kaynakta Hz. Peygamber'in (s) “Burak” adında bir bineğe bindiği rivayet edilir.⁹⁷⁷ Elbânî, Hz. Peygamber'in (s) isrâ yolculuğunda Burak'a bindiği rivayet edilen hadisin senedinin “sahîh” olduğunu ifade etmiştir.⁹⁷⁸ Tirmizî ise rivayetin “hasen garîb” olduğunu söylemiştir.⁹⁷⁹

⁹⁷⁴ ÖKTEN, *Mevlid Sempozyumu*, s. 40.

⁹⁷⁵ ÇELEBÎ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 9b; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 65-66; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 92.

⁹⁷⁶ SÜYÛTÎ, *Hasâis*, I, 250.

⁹⁷⁷ AHMED, *Müsned*, III, 148; BUHARÎ, *Bed'ü'l-Halk*, 6, (IV, 77, 78); MÜSLİM, *Îmân*, 259 (162), (I, 145); TİRMİZÎ, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 18, 3131 (V, 301); EBÛ YA'LÂ, *Müsned*, V, 459; EBÛ AVÂNE, *Müsned*, I, 114; İBN HİBBÂN, *Sahîh*, I, 234; TABERÂNÎ, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, X, 69; *el-Mu'cemu'l-Evsat*, IV, 165.

⁹⁷⁸ ELBÂNÎ, *el-İsrâ ve'l-Mi'râc*, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 5. Baskı, Ummân-Ürdün 1421/2000, I, 26, 37; *el-Câmiu's-Sağîr ve Ziyâdetüh*, I, 13; *Silsiletü's-Sahîha*, X, 193; Tebrîzî, *Mişkâtü'l-Mesâbîh*, III, 275.

⁹⁷⁹ TİRMİZÎ, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 18, 3131, (V, 301);TEBRÎZÎ, *Mişkâtü'l-Mesâbîh*, III, 287.

Kısaca, Kütüb-i Tis'a'da yer alan Hz. Peygamber'in (s) "Burak" adında bir bineğe bindiği rivayet edilen hadislerin sahîh olduğu söylenebilir.

5. 4. Hz. Peygamber'in (s) Beytü'l-Makdis'te Bütün Peygamberlere Namaz Kıldırması

Hz. Peygamber'in (s) Beytü'l-Makdis'te bütün peygamberlere namaz kıldırıldığı ile ilgili rivayeti de Süleyman Çelebi beyitlerinde zikretmiştir.

5. 4. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Pes geçüp mihrâba ol Hayru'l-enam,
Enbiyâ ervâhına oldu imam,
İki rek'at kıldı Aksa'da namaz,
Öyle emr itmiş idi ol bî-niyâz.⁹⁸⁰

5. 4. 2. Tespit Edilen Rivayetler

32. Hadis:

ثم دخلت بيت المقدس فجمع لي الأنبياء عليهم السلام فقدمني جبريل حتى أمتهم

"Sonra Beytü'l-Makdis'e girdim. Peygamberler benim için toplandılar. Cebrail beni onlara imamlık yapmam için öne geçirdi."⁹⁸¹

Değerlendirme

Hz. Peygamber'in (s) peygamberlere namaz kıldırıldığı ile ilgili rivayet Kütüb-i Sitte müelliflerinden sadece Nesâî'nin *Sünen*'inde geçmektedir.⁹⁸² Elbânî rivayetin senedindeki Yezîd b. Abdurrahman'ın vehmettiğini, Saîd b. Abdülaziz'in ise ömrünün sonlarında hafızasının zayıflayıp karıştırdığını belirtmiş, rivayette ciddi garabet olduğunu söylemiş⁹⁸³ ve "münker" olduğunu ifade etmiştir.⁹⁸⁴

Dolayısıyla bu rivayetin zayıf olduğu söylenebilir.

⁹⁸⁰ ÇELEBİ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 10a; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 65-66; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 92.

⁹⁸¹ İBN SA'D, *Tabakât*, I, 182; SÜYÛTÎ, *Hasâis*, I, 254.

⁹⁸² NESÂÎ, *Kitâbu's-Salât*, 1, 448, (I, 222).

⁹⁸³ ELBÂNÎ, *el-İsrâ ve'l-Mi'râc*, I, 42.

⁹⁸⁴ ELBÂNÎ, *Sahîhu ve Daîfu Süneni'n-Nesâi*, II, 94.

5. 5. Hz. Peygamber'in (s) Bazı Peygamberlerle Görüşmesi

Süleyman Çelebi'nin eserinde Hz. Peygamber'in (s) daha sonra göğe yükseldiğini, orada gök ehli diye ifade ettiği peygamberlerle görüştüğü ve selamlaştığı ifade edilir.

5. 5. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

İrdiler evvel göğe bi'l-ihtirâm,
Kapu açıldı vü girdi ol hümâm,
Hep gök ehli cümle karşı geldiler,
Mustafa'ya izzet ikrâm kıldılar.⁹⁸⁵

5. 5. 2. Tespit Edilen Rivayetler

Uzunca anlatılan rivayetlere göre Hz. Peygamber (s) Cebrail (as) ile sema kapılarına geldiğinde bir peygamber onu karşılar. Çıkılan her sema katında ve karşılaşılan her peygamberle tekrarlanan konuşmalardan bir tanesi aşağıda zikredilmiştir:

33. Hadis:

ثم عرج بنا إلى السماء الدنيا فاستفتح جبرئيل فقبل من أنت؟ قال جبرئيل، قيل من معك؟ قال محمد، وقد بعث إليه؟ قد بعث إليه، ففتح لنا فإذا أنا بآدم فرحب بي فدعا لي بخير

“Sonra (Cebrail ile birlikte) dünya semasına çıkınca (Cebrail'e hitaben) ‘Sen kimsin?’ denildi. ‘Cebrail’ dedi. ‘Yanında kim var?’ denildi. Cebrail: ‘Muhammed’ dedi. ‘Muhammed’e peygamberlik gönderildi mi?’ denildi. Cebrail: ‘Gönderildi’ dedi. Kapı bize açıldı ve bir de baktım ki Âdem! Bana ‘merhaba’ dedi ve benim için hayır duada bulundu.”⁹⁸⁶

⁹⁸⁵ ÇELEBİ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 10a; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 66; PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 92.

⁹⁸⁶ Mîrâc olayı birçok rivayette aynı metinle ya da aynı mânâdaki farklı metinlerle geçmektedir.

Değerlendirme

Mirac olayında Hz. Peygamber'in (s) birtakım peygamberlerle görüştüğü rivayeti birçok kaynakta yer almaktadır.⁹⁸⁷ Elbânî hadis hakkında senedinin “*sahîh*” olduğunu ifade etmiştir.⁹⁸⁸

Kısaca, bu rivayetin Kütüb-i Tis'a'da yer alması ve senedinin sahîh olması hadisin sahîh olduğunu gösterir.

5. 6. Cebrail'in Sidre'yi Geçmesine İzin Verilmemesi

Hz. Peygamber'in (s) Cebrail ile yaptığı bu yolculukta Sidretü'l-Müntehâ'ya geldiklerinde Cebrail'in Sidre'yi geçmesine izin verilmediği, Hz. Peygamber'in (s) yoluna artık kendisinin devam edeceğini Süleyman Çelebi eserinde şöyle anlatır:

5. 6. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Her birinden türlü hikmet gördü ol,
Tâ ki vardı Sidre'ye irişdi yol,
Bilmezem bu yolları ben ni'deyim,
Kim garibem bunda kande gideyim,
Ger geçem bir zerre denlü ilerü,
Yanarım başdan ayağa ey Ulu.⁹⁸⁹

5. 6. 2. Tespit Edilen Rivayetler

Rivayete göre Hz. Peygamber (s) Cebrail ile birlikte Sidre'ye geldiğinde Cebrail (as) Hz. Peygamber'e (s) şöyle demiştir:

34. Hadis:

يا محمد هذه الشجرة التي ذكرها الله تعالى فيما أنزل فقال (عند سدرة المنتهى) لأنها كان ينتهي إليها كل ملك مقرب ونبي مرسل لم يجاوزها عبد من عباد الله قط غيرك

⁹⁸⁷ İBN EBÎ ŞEYBE, *el-Musannef*, VII, 333; AHMED, *Müsned*, III, 148; BUHARÎ, *Bed'ü'l-Halk*, 6, (IV, 77, 78); MÜSLİM, *İmân*, 259 (162), (I, 145); EBÛ YA'LÂ, *Müsned*, VI, 216; EBÛ AVÂNE, *Müsned*, I, 114; BEYHAKÎ, *Şuabu'l-İmân*, XIV, 302.

⁹⁸⁸ ELBÂNÎ, *el-İsrâ ve'l-Mi'râc*, I, 22; *el-Câmiu's-Sağîr ve Ziyâdetüh*, I, 13; *Silsiletü's-Sahîha*, X, 193; TEBRİZÎ, *Mişkâtü'l-Mesâbîh*, III, 275.

⁹⁸⁹ ÇELEBÎ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 10b; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 67.

“Ey Muhammed! Bu, Allah’ın sana indirdiği kitapta ‘Sidretü’l-Müntehâ’ diye zikrettiği ağaçtır. Ona yaklaşan her melek ve gönderilmiş her peygamber için o, son duraktır. Senin dışında hiçbir kula ileriye geçmesi için izin verilmemiştir.”⁹⁹⁰

Bir başka ifadeyle Cebrail (as) Hz. Peygamber’e (s) Sidre’ye geldiğinde şöyle demiştir:

35. Hadis:

يا محمد إنك في موقف لا يكون نبي مرسل ولا ملك مقرب ههنا

“Ey Muhammed! Şüphesiz ki sen gönderilmiş hiçbir peygamberin ve mukarreb hiçbir meleğin bulunmadığı bir yerdesin.”⁹⁹¹

Değerlendirme

İncelendiği üzere Sidretü’l-Müntehâ’yı Cebrail’in (as) geçemeyeceği ile ilgili her iki rivayetin de mevzûât kitaplarında yer aldığı görülmüştür. Rivayetin “münker” olduğu da ifade edilmiştir.⁹⁹² Süyûtî rivayetin “münker” olduğunu ifade etmiş, râvîlerinden el-Kantarî’nin “meçhûl” olduğunu söylemiştir.⁹⁹³

Sonuç itibariyle bu rivayete ihtiyatla yaklaşmak gerekir.

5. 7. Hz. Peygamber’in (s) Ref Ref ile Yola Devam Etmesi

Hz. Peygamber’in (s) Sidre’den sonra yoluna ref ref adında başka bir binekle devam ettiğini Süleyman Çelebi eserinde şöyle ifade etmektedir:

5. 7. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Söylesürken Cebrail ile kelim,

Geldi Refref önüne virdi selam.⁹⁹⁴

⁹⁹⁰ İBN ARRÂK, *Tenzihü’ş-Şeria*, I, 182,183; SÜYÛTÎ, *el-Leâli’l-Masnûa fi Ehâdîsi’l-Mevdûa*, I, 72.

⁹⁹¹ SÜYÛTÎ, *el-Leâli’l-Masnûa fi Ehâdîsi’l-Mevdûa*, I, 26; İBN CEVZÎ, *Kitâbu’l-Mevzûât*, I, 118; İBN ARRÂK, *Tenzihü’ş-Şeria*, I, 147.

⁹⁹² ŞEVKÂNÎ, *el-Fevâidü’l-Mecmûa fi’l-Ehâdîsi’l-Mevdûa*, I, 443, 444.

⁹⁹³ SÜYÛTÎ, *el-Leâli’l-Masnûa fi Ehâdîsi’l-Mevdûa*, I, 26.

⁹⁹⁴ ÇELEBÎ, *Vesiletü’n-Necat*, v. 11a; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 68.

5. 7. 2. Tespit Edilen Rivayetler

36. Hadis:

رأى رفرفا أخضر قد ملأ الأفق

“Ref ref’in yeşil renk olduğunu ve ufku kapladığını gördü.”⁹⁹⁵

İbn Mes’ûd’dan gelen bu rivayette Hz. Peygamber (s) ref ref’in yeşil renkli olduğunu ve ufku kapladığını ifade etmiştir. Kütüb-i Sitte’den Buhârî’nin *Sahîh*’inde, Nesâî’nin *es-Sünenü’l-Kübrâ* adlı eserinde ve Taberânî’nin *el-Mu’cemu’l-Kebîr* adlı eserinde yer alan bu rivayetin senedi incelenecektir.

Sened Tetkiki ve Değerlendirme

Rivayetin Buhârî’deki senedi şöyledir:

Abdullah b. Mes’ûd (ö. 32/652)>Alkame b. Kays (ö. 60/679)>İbrahim en- Nehaî (ö. 96/714)>Süleyman el-A’meş (ö. 147/764)>Şu’be b. el-Haccâc (ö. 160/776)>Hafs b. Ömer (ö. 225/839).

Abdullah b. Mes’ûd sahabidir.⁹⁹⁶ İbn Hacer, Alkame’nin “*sika, sebt*” olduğunu söylemiştir.⁹⁹⁷ İbn Hanbel ve İbn Ma’in onun “*sika*” olduğunu ifade etmişlerdir.⁹⁹⁸ İbrahim en-Nehaî’nin çok irsâl yaptığı ifade edilmiş ancak hakkında “*sika, fakîh*” denmiştir.⁹⁹⁹ Zehebî onun “*ehadü’l-e’lâm*” olduğunu söylemiş ancak irsâl yaptığını ifade etmiştir.¹⁰⁰⁰ Iclî onun “*sika*” olduğunu söylemiştir.¹⁰⁰¹ İbn Hacer, Süleyman el-A’meş için tedlis yapmakla birlikte “*sika, hafız*” olduğunu söylemiştir.¹⁰⁰² İbn Hacer, Şu’be hakkında “*sika, hafız, mutkîn*” demiş,¹⁰⁰³ Iclî, onun “*sika, sebt*” olduğunu ifade etmiş ancak râvî isimlerinde hata yapabildiğini söylemiştir.¹⁰⁰⁴ İbn Hibbân onu *es-*

⁹⁹⁵ BUHÂRÎ, *Bed’ü’l-Halk*, 7, (IV, 83); *Tefsîru’l-Kur’ân*, 53, (VI, 51); NESÂÎ, *es-Sünenü’l-Kübrâ*, VI, 473; TABERÂNÎ, *el-Mu’cemu’l-Kebîr*, IX, 216; SÜYÛTÎ, *Hasâis*, I, 271.

⁹⁹⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, VI, 28; İBN ABDÛLBERR, *el-İstîâb*, I, 302.

⁹⁹⁷ İBN HACER, *Tehzîb*, VII, 278.

⁹⁹⁸ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, VI, 404; MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XX, 302, 303.

⁹⁹⁹ İBN HACER, *Tehzîb*, I, 178.

¹⁰⁰⁰ ZEHEBÎ, *Mizânu’l-İ’tidâl*, I, 74.

¹⁰⁰¹ ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, I, 209.

¹⁰⁰² İBN HACER, *Tehzîb*, IV, 224; *Lisânu’l-Mizân*, VII, 238; MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XII, 76.

¹⁰⁰³ İBN HACER, *Tehzîb*, IV, 345.

¹⁰⁰⁴ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XII, 494.

Sikât'ında zikretmiştir.¹⁰⁰⁵ İbn Hacer, Hafs b. Ömer'in hadis için ücret aldığını ifade etmiş ancak hakkında “*sika, sebt*” demiştir.¹⁰⁰⁶ İbn Hanbel onun “*sika, sebt, mutkân*” olduğunu ifade etmiş,¹⁰⁰⁷ Ebû Hâtim onun hakkında “*sadûk, sika*” ifadelerini kullanmıştır.¹⁰⁰⁸

Görüldüğü üzere rivayet bu senedle sahihtir.

Rivayetin Buhârî'deki diğer senedi Süleyman el-A'meş'e kadar aynı olup el-A'meş'ten sonra şöyledir:

Süleyman el-A'meş>Süfyân es-Sevrî (ö. 161/777)>Kabîsa b. Ukbe (ö. 215/830).

Süfyân es-Sevrî hakkında İbn Hacer “*sika, hafız, fakîh, âbid, imam, hüccet*” gibi ifadeler kullanmış, tedlis yapmış olmasının mümkün olduğunu söylemiştir.¹⁰⁰⁹ İbn Ma'in onun “*sika*” olduğunu ifade etmiştir.¹⁰¹⁰ İbn Hacer, Kabîsa b. Ukbe hakkında “*sadûk*” ifadesini kullanmış,¹⁰¹¹ Ebû Hâtim onun hakkında “*muhaddislerden onun gibisini görmedim*” demiştir.¹⁰¹² İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.¹⁰¹³ İclî onun “*sika*” olduğunu söylemiş,¹⁰¹⁴ İbn Ma'in onun hakkında Süfyân es-Sevrî'den aldığı rivayetler dışında “*sika*” olduğunu ifade etmiştir.¹⁰¹⁵

Görüldüğü üzere bu rivayette de ciddi anlamda cerhe uğramış râvî bulunmamaktadır.

Nesâî'deki rivayet ise Şu'be'ye kadar aynı olup şöyle devam eder:

Şu'be>Abdurrahman b. Mehdî (ö. 198/813)>Amr b. Ali (ö. 249/863).

Abdurrahman b. Mehdî hakkında İbn Hacer “*sika, sebt, hafız*” demiş, hadis ve ricâl ilimleriyle tanındığını ifade etmiş, İbn Medîni, ondan daha âlimini görmediğini

¹⁰⁰⁵ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VI, 446.

¹⁰⁰⁶ İBN HACER, *Tehzib*, II, 406.

¹⁰⁰⁷ İBN HACER, *Lisânu'l-Mizân*, VII, 475.

¹⁰⁰⁸ BÂCÎ, *et-Ta'dîl ve't-Tecrîh*, I, 511; MİZZÎ, *Tehzibu'l-Kemâl*, VII, 29.

¹⁰⁰⁹ İBN HACER, *Tehzib*, IV, 114.

¹⁰¹⁰ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, IV, 225.

¹⁰¹¹ İBN HACER, *Tehzib*, VIII, 349.

¹⁰¹² BÂCÎ, *et-Ta'dîl ve't-Tecrîh*, III, 1207.

¹⁰¹³ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IX, 21.

¹⁰¹⁴ İCLÎ, *Ma'rîfetü's-Sikât*, II, 214.

¹⁰¹⁵ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, VII, 126; MİZZÎ, *Tehzibu'l-Kemâl*, XXIII, 484, 485.

söylemiştir.¹⁰¹⁶ Ebû Hâtim onun hakkında “*imam, sika*” ifadesini kullanmış,¹⁰¹⁷ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.¹⁰¹⁸ Amr b. Ali için İbn Hacer “*sika, hafız*” ifadelerini kullanmıştır.¹⁰¹⁹ Ebû Hâtim onun “*sadûk*” olduğunu söylemiş,¹⁰²⁰ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.¹⁰²¹ Nesâî onun hakkında “*sika*” demiştir.¹⁰²²

Dolayısıyla rivayetin bu senedinin de sahîh olduğu söylenebilir.

Nesâî’deki bir diğer isnad ise A’meş’ten sonra şöyle devam eder:

A’meş>Süfyân es-Sevrî>Yahya b. Saîd el-Kattân (ö. 198/813)>Amr b. Ali (ö. ?).

Yahya b. Saîd el-Kattân hakkında İbn Hacer “*sika, mutkîn, hafız, imam,*” gibi ifadeler kullanmıştır.¹⁰²³ İclî, Ebû Hâtim, Nesâî ve Ebû Zür’a, Yahya b. Saîd el-Kattân’ın “*sika*” olduğunu ifade etmişlerdir.¹⁰²⁴ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.¹⁰²⁵

Kısaca, bu senedin de sahîh olduğu görülmektedir.

Taberânî’nin *el-Mu’cemu’l-Kebîr* adlı eserindeki sened Süfyân’a kadar aynı olup şöyle devam eder:

Süfyân>Muhammed b. Yusuf Ebû Abdullah el-Feryâbî (ö. 212/827)>Abdullah b. Muhammed b. Saîd b. Ebî Meryem (ö. ?).

Muhammed b. Yusuf hakkında İbn Hacer “*sika, fâdil*” demiş,¹⁰²⁶ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.¹⁰²⁷ İclî onun “*sika*” olduğunu söylemiştir.¹⁰²⁸ Abdullah b. Muhammed’in el-Feryâbî’den “*batıl*” rivayetleri naklettiği ifade edilmiştir.¹⁰²⁹

Rivayetin bu senedinin zayıf olduğu görülmektedir.

¹⁰¹⁶ İBN HACER, *Tehzib*, VI, 281.

¹⁰¹⁷ BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, II, 963; MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, XVII, 440, 441.

¹⁰¹⁸ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 373.

¹⁰¹⁹ İBN HACER, *Tehzib*, VIII, 81.

¹⁰²⁰ BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, III, 1104; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, VI, 249.

¹⁰²¹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 487.

¹⁰²² MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXII, 165.

¹⁰²³ İBN HACER, *Tehzib*, XI, 220.

¹⁰²⁴ MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXXI, 329.

¹⁰²⁵ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VII, 611.

¹⁰²⁶ İBN HACER, *Tehzib*, IX, 537.

¹⁰²⁷ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IX, 57.

¹⁰²⁸ İCLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, II, 257; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, VIII, 120.

¹⁰²⁹ İBN ADİYY, *el-Kâmil fî Duafâi’r-Ricâl*, IV, 255; İBN HACER, *Lisânu’l-Mîzân*, III, 337.

Taberânî'deki diğer isnad Şu'be'ye kadar aynı olup şöyle devam eder:

Şu'be>Süleyman b. Harb (ö. 224/838)-Sehl b. Bükkâr (ö. 227/841)>Ebû Müslim İbrahim b. Abdullah (ö. 291/903).

İbn Hacer Süleyman b. Harb hakkında “*sika, imam, hafız*” gibi ifadeler kullanmış,¹⁰³⁰ Sehl'in vehmetmekle birlikte “*sika*” olduğunu söylemiştir. Sehl b. Bükkâr hakkında Ebû Hâtim “*sika, sadûk*” demiş,¹⁰³¹ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.¹⁰³² Zehebî, Ebû Müslim hakkında “*şeyh, imam, hafız*” ifadelerini kullanmıştır.¹⁰³³

Görüldüğü üzere bu senedin sahîh olduğu söylenebilir. Elbânî, ref ref ile ilgili bu rivayetin “*muttefekun aleyh*” olduğunu ifade etmiştir.¹⁰³⁴ Dolayısıyla ref ref ile ilgili incelenen hadislerin sahîh olduğu görülmektedir.

5. 8. Allah'ın (c) Hz. Peygamber'i (s) Çağırması

Rivayetlerde Hz. Peygamber (s) mîrâc yolculuğuna devam ederken Allah'ın (c) O'nu (s) çağırdığı ifade edilir. Süleyman Çelebi beyitlerinde şöyle anlatır:

5. 8. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Her birisinden geçerken ilerü,

Emr olurdu yâ Muhammed gel berü.¹⁰³⁵

5. 8. 2. Tespit Edilen Rivayetler

37. Hadis:

حملني على جناح جبريل حتى أتى بي السماء السابعة وجاوزت سدرة المنتهى عند جنة المأوى حتى
تعلقت بساق العرش فنودي من فوق العرش يا محمد إني أنا الله لا إله إلا أنا

“*Cebrail beni kanadında yedinci kat samâya taşıdı. Cennetü'l-Me'vâ'nın yanındaki Sidretü'l-Müntehâ'yı geçmeme izin verildi. Tâ ki arşın ayaklarına geldim.*

¹⁰³⁰ İBN HACER, *Tehzib*, IV, 180; MİZZÎ, *Tehzibu'l-Kemâl*, XI, 389.

¹⁰³¹ BÂCÎ, *et-Ta'dil ve't-Tecrîh*, III, 1279; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, IV, 194; MİZZÎ, *Tehzibu'l-Kemâl*, XII, 175.

¹⁰³² İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 291, 292.

¹⁰³³ ZEHEBÎ, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, XIII, 423.

¹⁰³⁴ TEBRÎZÎ, *Miškâtü'l-Mesâbih*, III, 230.

¹⁰³⁵ ÇELEBÎ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 11b; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 69.

Arşın üzerinden şöyle seslenildi: “Ey Muhammed! Ben Allahım, benden başka ilah yoktur.”¹⁰³⁶

Değerlendirme

İncelendiği üzere bu rivayetin mevzûât kitaplarında yer aldığı görülmüş olup, Süyûtî bu rivayetin uydurulmuş olduğundan şüphe olmadığını ifade etmiştir.¹⁰³⁷

Bu rivayetin muteber kaynaklarda bulunmadığı, mevzûât kitaplarında yer aldığı ve rivayet hakkında uydurma olduğunun söylendiği görülmektedir. Netice itibariyle rivayete ihtiyatla yaklaşmak gerekir.

5. 9. Hz. Peygamber’in (s) Allah’ı (c) Görüp Görmediği

Hz. Peygamber’in (s) mîrâcda Allah’ı (c) görüp görmediği ihtilafıdır.¹⁰³⁸ Ulemâ arasında ihtilafı olan bu meseleye de eserinde yer veren Süleyman Çelebi bunu şöyle ifade eder:

5. 9. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Şeş-cihetden ol münezzeh Zü'l-Celal,
Bî-kem ü keyf ana gösterdi Cemal,
Zaten ol sultan-ı mâ zâğa'l-basar,
Eylemişdi Hakk'a tahsîs-i nazar,
Âşikâre gördü Rabbü'l-izzeti,
Âhiretde öyle görür ümmeti.¹⁰³⁹

Ol gice söyleşilen söz hakkıçün

Ol gice Hakk'ı gören göz hakkıçün¹⁰⁴⁰

¹⁰³⁶ SÜYÛTÎ, *el-Leâli'l-Masnûa fî Ehâdisi'l-Mevdûa*, I, 248; İBN CEVZÎ, *el-Mevzûât*, I, 286; İBN ARRÂK, *Tenzihü ş-Şeria*, I, 367.

¹⁰³⁷ SÜYÛTÎ, *el-Leâli'l-Masnûa fî Ehâdisi'l-Mevdûa*, I, 248.

¹⁰³⁸ Bilgi için bkz. Lütfi ŞENTÜRK, *Mirac'da Resul-i Ekrem (SAV) Allah'ı Gördü mü*, Diyanet İlmî Dergi, 1978, Sayı: 3-4, s. 133-139.

¹⁰³⁹ ÇELEBÎ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 11b; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 69.

¹⁰⁴⁰ ÇELEBÎ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 13a; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 72.

5. 9. 2. Tespit Edilen Rivayetler:

38. Hadis:

رأيت ربي عزوجل

“*Rabbimi gördüm*”¹⁰⁴¹

نظر محمد إلى ربه

“*Muhammed (s) rabbine baktı*”¹⁰⁴²

إن محمداً رأى ربه مرتين مرة ببصره ومرة بفؤاده

“*Şüphesiz Muhammed (s) rabbini biri gözüyle, biri de kalbiyle olmak üzere iki defa gördü*”¹⁰⁴³

Değerlendirme

Hz. Peygamber’in (s) mîrâçta Allah’ı (c) gördüğü şeklindeki rivayetler incelendiğinde İbn Hanbel’in İbn Abbâs’tan tahrir ettiği rivayete göre Hz. Peygamber (s) رأيت ربي عزوجل “*Rabbi’mi gördüm*” buyurmuşlardır. Heysemî, *Mecmau’z-Zevâid* adlı eserinde bu rivayetin senedinin “*sahîh*” olduğunu ifade etmiştir.¹⁰⁴⁴ Başka bir rivayet ise نظر محمد إلى ربه “*Muhammed (s) Rabbi’ne baktı*” şeklindedir. Heysemî, bu rivayetdeki râvîlerden Hafs b. Ömer hakkında Ebû Hâtim’in “*sika,*” Nesâî’nin ise “*zayıf*” dediğini ifade etmiştir.¹⁰⁴⁵ Taberânî’nin İbn Abbâs’tan tahrir ettiği rivayet, إن محمداً رأى ربه مرتين مرة ببصره ومرة بفؤاده “*Şüphesiz Muhammed (s) Rabbi’ni biri gözüyle, biri de kalbiyle olmak üzere iki defa gördü*” şeklindedir. Heysemî bu rivayetin de senedinin “*sahîh*” olduğunu söylemiştir.¹⁰⁴⁶ İkrime, İbn Abbâs’a “*Gözler O’nu idrak edemez, O, gözleri idrak eder*”¹⁰⁴⁷ ayetini sorduğunda İbn Abbâs, Allah (c) nuruyla tecelli ettiği takdirde gözlerin O’nu idrak edemeyeceğini ifade etmiş ve Hz. Peygamber’in (s) Rabbi’ni iki defa gördüğünü söylemiştir.¹⁰⁴⁸ Ancak Elbânî bu

¹⁰⁴¹ AHMED, *Müsned*, I, 285; SÜYÛTÎ, *Hasâis*, I, 266.

¹⁰⁴² TABERÂNÎ, *el-Mu’cemu’l-Evsat*, IX, 152; SÜYÛTÎ, *Hasâis*, I, 267.

¹⁰⁴³ TABERÂNÎ, *el-Mu’cemu’l-Evsat*, VI, 50.

¹⁰⁴⁴ HEYSEMÎ, *Mecmau’z-Zevâid*, I, 250.

¹⁰⁴⁵ HEYSEMÎ, *Mecmau’z-Zevâid*, I, 251.

¹⁰⁴⁶ HEYSEMÎ, *Mecmau’z-Zevâid*, I, 250.

¹⁰⁴⁷ En’âm, 6/103.

¹⁰⁴⁸ TİRMİZÎ, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 53, r. 3279, (V, 395).

rivayetin “zayıf” olduğunu belirtmiştir.¹⁰⁴⁹ Ebû İsa, (İmam Tirmizî) rivayetin bu yönüyle “hasen garib” olduğunu söylemiştir.¹⁰⁵⁰ Mesrûk’un Hz. Âişe’ye (r) Hz. Peygamber’in (s) Rabbi’ni görüp görmediği hakkında sorduğu ve Hz. Âişe’nin (r) “O Cebrail idi” şeklinde cevap verdiği rivayet¹⁰⁵¹ hakkında Elbânî isnadının “zayıf” olduğunu ifade etmiştir.¹⁰⁵² Abdullah b. Şakîk’in, Ebû Zerr’e “Hz. Peygamber’e, (s) ömrüm yetseydi Rabbi’ni görüp görmediğini sorardım” dediğinde Ebû Zerr’in aynı soruyu Hz. Peygamber’e (s) sorduğu ve Hz. Peygamber’in (s) “O (Allah) (c) bir nurdur, O’nu nasıl göreyim” diye cevap verdiği ifade edilmiştir.¹⁰⁵³ Elbânî bu rivayet için “sahîh” demiştir.¹⁰⁵⁴ Ebû İsa, “hasen” ifadesini kullanmıştır.¹⁰⁵⁵ Ebû Hâtim, bu rivayet için Hz. Peygamber’in (s) Allah’ı (c) görmediğini, yaratılmış nurlardan bir nur gördüğünü ifade etmiştir.¹⁰⁵⁶ Hz. Âişe’nin (r) şöyle dediği rivayet edilir: “Kim üç şeyi söylerse yalan söylemiş olur; Muhammed’in (s) Rabbi’ni gördüğünü, sonra şu ayetleri okudu: Gözler O’nu idrak edemez, O, gözleri idrak eder.¹⁰⁵⁷ Allah (c) bir beşer ile ancak vahiy ya da perde arkasından konuşur.¹⁰⁵⁸ Yarın ne olacağını bildiğini ve Hz. Peygamber’in, (s) (vahyi) gizlediğini söyleyen yalan söylemiştir.”¹⁰⁵⁹ Hz. Âişe’nin (r) başka bir rivayeti de “Kim Muhammed’in (s) Rabbi’ni gördüğünü iddia ederse yalan söylemiştir”¹⁰⁶⁰ şeklindedir. Elbânî bu rivayetlerin “sahîh” olduğunu ifade etmiştir.¹⁰⁶¹

Hz. Peygamber’in (s) Allah’ı (c) görüp görmediği ile ilgili deliller, bu mevzûda kesin bir hüküm verecek kadar vâzih olmadığı gibi, meselenin münakaşasında ru’yetin nefyi veya ispatı hususunda müspet bir neticeye ulaştıracak evsafa da sahip değildir.¹⁰⁶² Ru’yet hakkında söylenebilecek son söz, bu mesele hem bir inanç, hem de bir başka

¹⁰⁴⁹ ELBÂNÎ, *Sahîhu ve Daîfu Süneni’t-Tirmizî*, VII, 279; *Daîfu Süneni’t-Tirmizî*, Mektebu’t-Terbiyyeti’l-Arabî Riyâd- el-Mektebu’l-İslâmî Beyrut ty, I, 419.

¹⁰⁵⁰ TİRMİZÎ, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 53, r. 3279, (V, 395).

¹⁰⁵¹ BUHÂRÎ, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 53, (VI, 50); TİRMİZÎ, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 53, r. 3278, (V, 394, 395).

¹⁰⁵² ELBÂNÎ, *Sahîhu ve Daîfu Süneni’t-Tirmizî*, VII, 278.

¹⁰⁵³ MÜSLİM, *İmân*, 291, 178 (I, 161); TİRMİZÎ, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 53, 3282, (V, 396); TABERÂNÎ, *el-Mu’cemu’l-Evsat*, VIII, 170.

¹⁰⁵⁴ ELBÂNÎ, *Sahîhu ve Daîfu Süneni’t-Tirmizî*, VII, 282; TEBRİZÎ, *Mişkâtü’l-Mesâbih*, III, 229.

¹⁰⁵⁵ TİRMİZÎ, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 53, r. 3282, (V, 396).

¹⁰⁵⁶ ELBÂNÎ, *et-Ta’likâtü’l-Hisân alâ Sahîhi İbni Hibbân*, I, 185.

¹⁰⁵⁷ En’âm, 6/103.

¹⁰⁵⁸ Şûrâ, 42/51.

¹⁰⁵⁹ BUHÂRÎ, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 53, (VI, 50); TİRMİZÎ, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 53, r. 3278 (V, 394, 395); EBÛ AVÂNE, *Müsned*, I, 135.

¹⁰⁶⁰ İSHÂK B. RÂHÛYE, İshâk b. İbrahim b. Mahled b. Râhûye el-Hanzalî, *Müsned*, I-V, Mektebetü’l-İmân, Medine 1412/1991, III, 669.

¹⁰⁶¹ TEBRİZÎ, *Mişkâtü’l-Mesâbih*, III, 230.

¹⁰⁶² KOÇYİĞİT, *Hadiscilerle Kelamcılar Arasındaki Münakaşalar*, TDV. Yay. Ankara 1989, s. 184.

dünya ile ilgili olması dolayısıyla aklın dar çerçevesi içinde halledilebilecek bir mesele değildir.¹⁰⁶³

5. 10. Elli Vakit Namazın Beş Vakte Düşürülmesi

Beş vakit namazın mîrâçta farz olduğu ve önce elli vakit olan namazın Hz. Peygamber'in, (s) Allah'a (c) yalvarmasıyla beş vakte kadar düşürüldüğü şeklindeki rivayetleri eserinde işleyen Süleyman Çelebi beyitlerinde şöyle ifade etmiştir:

5. 10. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Sıdk ile beş vakt olundukça edâ,

Elli vaktin ecrin eyler Hak atâ.¹⁰⁶⁴

5. 10. 2. Tespit Edilen Rivayetler

Mîrâc ile ilgili rivayetlerde namazın önce elli vakit farz kılındığı, Hz. Musa'nın (as) Peygamberimize (s) tavsiyesiyle, Hz. Peygamber'in (s) namazı Allah'a (c) hafifletmesi için yalvardığı ifade edilir. Birçok rivayette geçen Hz. Musa (as) ile Peygamberimiz (s) arasındaki konuşma kısaca şöyledir:

39. Hadis:

ثم فرضت علي الصلوات خمسين صلاة كل يوم فرجعت فمررت على موسى فقال بم أمرت ؟ قال أمرت بخمسين صلاة كل يوم قال أمتك لا تستطيع خمسين صلاة كل يوم وإني والله قد جربت الناس قبلك وعالجت بني إسرائيل أشد المعالجة فارجع إلي ربك فاسأله التخفيف لأمتك فرجعت فوضع عني عشرا فرجعت إلى موسى فقال مثله فرجعت فوضع عني عشر فرجعت إلى موسى فقال مثله فرجعت فوضع عني عشر فرجعت إلى موسى فقال مثله فرجعت فأمرت بعشر صلوات كل يوم فرجعت فقال مثله فرجعت فأمرت بخمس صلوات كل يوم فرجعت إلى موسى فقال بما أمرت ؟ قلت أمرت بخمس صلوات كل يوم قال إن أمتك لا تستطيع خمس صلوات كل يوم وإني قد جربت الناس قبلك وعالجت بني إسرائيل أشد المعالجة فارجع إلي ربك فاسأله التخفيف لأمتك قال سألت ربي حتى استحيت

“Sonra namaz günde elli vakit olmak üzere farz kılındı. Hz. Musa'ya (as) gelinceye kadar indim. ‘Rabbin ümmetine neyi farz kıldı?’ diye sordu. ‘Günde elli vakit namaz’ dedim. ‘Vallahi ben tecrübe ettim. İsrâiloğullarıyla çok mücadele ettim.

¹⁰⁶³ KOÇYİĞİT, *Kur'an ve Hadiste Ru'yet Meselesi*, Ankara Üni. İlahiyat Fakültesi Yay: 128, Ankara Üni. Basımevi, Ankara, 1974, s. 98.

¹⁰⁶⁴ ÇELEBİ, *Vesiletü'n-Necat*, v. 12b; Mehmet AKKUŞ-Uğur DERMAN, *Mevlid*, s. 71.

Ümmetin ona güç yetiremez. Dön ve rabbinden ümmetin için hafifletmesini iste' dedi. Döndüm ve rabbim benden on vakit¹⁰⁶⁵ hafifletti. Musa'ya döndüm ve 'Rabbim benden on vakit hafifletti' dedim. 'Dön ve rabbinden hafifletmesini iste' dedi. Döndüm ve rabbim benden on vakit daha hafifletti. Musa'ya döndüm ve 'Rabbim benden on vakit daha hafifletti' dedim. 'Dön ve rabbinden hafifletmesini iste' dedi. Bu günde beş vakit namazla emrolana kadar sürdü. Musa'ya döndüm ve 'Günde beş vakit namazla emrolundum' dedim. 'Vallahi ben tecrübe ettim. İsrâiloğullarıyla çok mücadele ettim. Ümmetin ona güç yetiremez. Dön ve ümmetin için rabbinden daha hafifletmesini iste' dedi. Artık rabbime (namaz konusunda) dönmeye utandım."¹⁰⁶⁶

Değerlendirme

Hz. Peygamber'in (s) Allah'a (c) yalvarmasıyla namazın elli vakitten beş vakte kadar düşürüldüğü anlatılan bu rivayet hakkında Şuayb el-Arnaût, Buhârî ve Müslim'in şartlarına göre senedinin "sahih" olduğunu ifade etmiştir.¹⁰⁶⁷ A'zamî, hadisin isnadının "sahih" olduğunu söylemiştir.¹⁰⁶⁸ Hüseyin Süleym Esed, hadis hakkında isnadı "sahih" demiştir.¹⁰⁶⁹ Heysemî, hadisin Bezzâr'ın *Müsned*'inde geçen tarikindeki râvîlerden Rabî b. Enes'in Ebû Âliye'den aldığı rivayette, takip eden râvîlerin "meçhûl" olduğunu ifade etmiştir.¹⁰⁷⁰ Heysemî, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen rivayetin ricâlinin "sahih" olduğunu söylemiştir.¹⁰⁷¹ Elbânî bu hadisin "sahih" olduğunu ifade etmiş¹⁰⁷² ve hadis hakkında "müttefekun aleyh" demiştir.¹⁰⁷³

Mirac'da elli vakit namazın beş vakte düşürüldüğü meselesine itiraz eden İbrahim Sarmış, Kur'an'da namaz vakitlerinin zikredildiğini¹⁰⁷⁴ ve beş vakit namazın

¹⁰⁶⁵ Bazı rivayetlerde Allah'ın (c) namaz vakitlerini beşer beşer hafiflettiği ifade edilir.

¹⁰⁶⁶ İBN EBÎ ŞEYBE, *el-Musannef*, VII, 333; AHMED, *Müsned*, III, 148; BUHÂRÎ, *Menâkıbu'l-Ensâr*, 42, (IV, 250); MÜSLİM, *İmân*, 264, (164), (I, 149-151); İBN MÂCE, *Kitâbu İkâmeti's-Salât*, 194, 1399, 1400, (I, 448); EBÛ YA'LÂ, *Müsned*, VI, 216; EBÛ AVÂNE, *Müsned*, I, 111; I, 367; İBN HİBBÂN, *Sahih*, I, 236; TABERÂNÎ, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, VI, 172; BEZZÂR, *Müsned*, II, 326; BEYHAKÎ, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, I, 529; *Şuabu'l-İmân*, XIV, 304; İBN HUZEYME, *Sahih*, I, 153.

¹⁰⁶⁷ İBN HİBBÂN, *Sahih*, I, 236.

¹⁰⁶⁸ İBN HUZEYME, *Sahih*, I, 153.

¹⁰⁶⁹ EBÛ YA'LÂ, *Müsned*, VI, 216.

¹⁰⁷⁰ HEYSEMÎ, *Mecmau'z-Zevâid*, I, 236.

¹⁰⁷¹ HEYSEMÎ, *Mecmau'z-Zevâid*, I, 250.

¹⁰⁷² ELBÂNÎ, *et-Ta'likâtü'l-Hisân alâ Sahihi İbni Hibbân*, I, 174; *Sahihu ve Daifu'l-Câmiu's-Sağîr*, I, 127; XII, 124; *el-Câmiu's-Sağîr ve Ziyâdetüh*, I, 13, 518.

¹⁰⁷³ TEBRÎZÎ, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, III, 275.

¹⁰⁷⁴ Tâhâ, 20/130; Kâf, 50/39, 40.

Kur'an'da farz kılındığını¹⁰⁷⁵ ifade etmiştir. Sarmış, Kâf Sûresinin peygamberliğin 6. yılında indiğini söyleyerek beş vakit namazın yaygın kanaatin aksine çok daha erken yıllarda farz kılındığını iddia etmiştir. Sarmış, Mirac yolculuğu sırasında namazın uzun pazarlık sonunda beş vakte indirilerek farz kılınmış olmasının söz konusu olamayacağını söylemiştir.¹⁰⁷⁶ Beş vaktin on katı elli vakit olduğunu düşünürsek yapılan bir iyiliğin on katından yedi yüz katına kadar ecrinin verileceği bildirilen hadise¹⁰⁷⁷ dayanarak Sarmış'ın bu görüşüne katılmıyoruz.

6. Hz. Peygamber'in (s) Vefatı Faslı ve Tespit Edilen Rivayetler

Oldukça uzun beyitlerden oluşan bu fasılda, vefatına yakın bir zamanda Hz. Peygamber'in (s) yerine namaz kıldırmak üzere Hz. Ebû Bekir'i (r) tayin ettiği, vefatında Hz. Ali'nin (r) cenazesini yıkamasını vasiyet ettiği anlatılmaktadır.

6. 1. Hz. Peygamber'in (s) Vefatında Hz. Ebû Bekir'in (r) Namazları Kıldırması, Cenazesini Hz. Ali'nin (r) Yıkaması, Bilal'in (r) Salâ Vermesi

Hz. Peygamber'in (s) vefatına yakın bir zamanda yerine namaz kıldırmak üzere Hz. Ebû Bekir'i (r) tayin ettiği, vefatında Hz. Ali'nin (r) cenazesini yıkadığı rivayet edilmektedir. Süleyman Çelebi bunu eserinde zikretmiştir. Temel kaynaklarda yer almamakla birlikte Hz. Bilal'in (r) salâ verdiği bilgisi de beyitlerde yer almıştır.

6. 1. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Çağırın Bilal'e hem salâ virsin,

Ali yusun Fazlı suyumu kosun,

Ebû Bekir dursun namazı kılsın,

Ashablarım size olsun elvedâ.¹⁰⁷⁸

¹⁰⁷⁵ Tâhâ, 20/132.

¹⁰⁷⁶ İbrahim SARMIŞ, *Rivâyet Kültürü ve Yanlış Din Anlayışı*, Düşün Yay. İstanbul 2011, s. 216-218.

¹⁰⁷⁷ BUHÂRÎ, *Rîkâk*, 31 (VII, 187); MÜSLİM, *İmân*, 207 (131) (I, 118).

¹⁰⁷⁸ ÇELEBİ, *Tam Musahhah Mevlid-i Şerif*, Pamuk Yay. İstanbul ty, s. 20. Not: Halk arasındaki birçok mevlid kitapçığında mevcuttur.

6. 1. 2. Tespit Edilen Rivayetler:

40. Hadis:

مروا أبا بكر فليصل بالناس

Hız. Peygamber'in (s) vefat ettiği hastalığında Hız. Ebû Bekir'e (r) namazı kıldırmasını emrettiği ile ilgili rivayet "Ebû Bekir'e emredin (söyleyin) insanlara namaz kıldırın"¹⁰⁷⁹ şeklindedir. Buhârî'deki rivayete göre Hız. Peygamber (s) hastalandığı ve hastalığının şiddetlendiği sırada Hız. Ebû Bekir'i (r) yerine görevlendirmiştir. Rivayetin devamında Hız. Âişe'nin (r) Hız. Peygamber'e (s) babası Hız. Ebû Bekir'i (r) değil de Hız. Ömer'i (r) görevlendirmesini istediği anlatılır. Çünkü babasının yufka yürekli olduğunu, Hız. Peygamber'in (s) makamında ağlamaktan namaz kıldıramayacağını ifade eder. Ancak Hız. Peygamber (s) Hız. Âişe'nin (r) bu isteğini kabul etmez.

a) Sened Tetkiki

Birçok tariki olan bu rivayetin bazı senedleri incelenecektir.

Buhârî'deki rivayetlerden birinin senedi aşağıdadır:

Ebû Mûsâ el-Eş'arî (ö. 50/670)>Ebû Bürde b. Ebî Mûsâ (ö. 104/722)>Abdumelik b. Umeyr (ö. 136/753)>Zâide b. Kudâme (ö. 160/776)>Hüseyn b. Ali el-Cu'fî (ö. 203/818)>İshâk b. İbrahim (ö. 242/856).

Ebû Mûsâ el-Eş'arî sahabidir.¹⁰⁸⁰ Oğlu Ebû Bürde hakkında İbn Hacer "sika" demiş,¹⁰⁸¹ Abdumelik b. Umeyr için "sika, fasîh, âlim" ifadesini kullanmış, ancak Abdumelik b. Umeyr'in hafızasının zayıfladığını belki de tedlîs yaptığını söylemiştir.¹⁰⁸² Zâide b. Kudâme hakkında "sika, sebt, sâhibu's-sünne" ifadelerini kullanan¹⁰⁸³ İbn Hacer, Hüseyn b. Ali el-Cu'fî için "sika, âbid" demiş,¹⁰⁸⁴ İshâk b. İbrahim hakkında ise

¹⁰⁷⁹ MÂLİK, b. Enes, *el-Muvatta*, Çağrı Yay. İstanbul 1992, *Kitâbu Kasri's-Salâti fi's-Sefer*, 24, 83, (I, 170); ABDURRAZZAK, *el-Musannef*, V, 428; İSHÂK B. RÂHÜYE, *Müsned*, II, 110; DÂRİMÎ, *Mukaddime (Sünen)*, 14, 83 (I, 39); BUHARÎ, *Ezân*, 46, (I, 165); MÜSLİM, *Salât*, 94, (418), (I, 311, 312); İBN MÂCE, *Kitâbu İkâmeti's-Salât*, 142, 1232, (I, 389); TİRMİZÎ, *Menâkıb*, 16, 3672, (V, 613); İBN HUZEYME, *Sahih*, III, 20; İBN HİBBÂN, *Sahih*, V, 485; TABERÂNÎ, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, II, 11; DÂREKUTNÎ, *Sünen*, I, 398; II, 252.

¹⁰⁸⁰ İBN HACER, *Tehzib*, V, 363; İBN ABDİLBERR, *el-İstîâb*, II, 68.

¹⁰⁸¹ İBN HACER, *Tehzib*, XII, 18.

¹⁰⁸² İBN HACER, *Tehzib*, VI, 412.

¹⁰⁸³ İBN HACER, *Tehzib*, III, 307.

¹⁰⁸⁴ İBN HACER, *Tehzib*, II, 359.

“*sadûk*” ifadesini kullanmıştır.¹⁰⁸⁵ Ebû Bürde b. Ebî Mûsâ hakkında Iclî “*sika*” demiştir.¹⁰⁸⁶ Abdulmelik b. Umeyr için Iclî “*sika*” demiş,¹⁰⁸⁷ Ebû Hâtim onun ölmeden önce hafızasının zayıfladığını ifade etmiş ve hakkında “*sâlihu’l-hadîs*” ifadesini kullanmış, Nesâî onun hakkında “*leyse bihî be’s*” demiştir.¹⁰⁸⁸ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.¹⁰⁸⁹ Zâide b. Kudâme hakkında Nesâî, Iclî ve Ebû Hâtim “*sika*” ifadesini kullanmış, Ebû Zür’a onun “*sadûk*” olduğunu söylemiştir.¹⁰⁹⁰ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.¹⁰⁹¹ Hüseyin b. Ali el-Cu’fi hakkında Yahyâ b. Ma’in “*sika*” demiştir.¹⁰⁹²

Görüldüğü üzere hadisin bu senedinin sahîh olduğu söylenebilir.

Müslim’deki sened ise şöyledir:

Hiz. Âişe (r) (ö. 57/676)>Hamza b. Abdillâh b. Ömer (ö. ?)>Muhammed b. Müslim ez-Zührî (ö. 125/742)>Ma’mer b. Râşid (ö. 154/770)>Abdürrezzak b. Hemmâm (ö. 211/826)>Muhammed b. Râfi’ (ö. 245/859)-Abd b. Humeyd (ö. 249/863).

Hiz. Âişe (r) Hiz. Peygamber’in (s) zevcelerinden olup sahabidir. İbn Hacer, onun hakkında “*ümmü’l-mü’minîn, efkahu’n-nisâ*” ifadelerini kullanmıştır.¹⁰⁹³ Hamza b. Abdillâh b. Ömer hakkında İbn Hacer “*sika*” demiş,¹⁰⁹⁴ Muhammed b. Müslim ez-Zührî için “*fakîh, hafız, mutkîn*” demiş,¹⁰⁹⁵ Ma’mer b. Râşid hakkında “*sika, sebt, fâdil*” ifadelerini kullanmıştır.¹⁰⁹⁶ Abdürrezzak’ın “*sika, hafız*” ve “*musannef*” sahibi olduğunu¹⁰⁹⁷ ifade eden İbn Hacer, Muhammed b. Râfi’ için “*sika*” demiş,¹⁰⁹⁸ Abd b. Humeyd için “*sika, hafız*” demiştir.¹⁰⁹⁹ Hamza b. Abdillâh b. Ömer hakkında Iclî

¹⁰⁸⁵ İBN HACER, *Tehzib*, I, 219.

¹⁰⁸⁶ ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, II, 387; MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXXIII, 69.

¹⁰⁸⁷ ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, II, 104.

¹⁰⁸⁸ MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, XVIII, 374, 375.

¹⁰⁸⁹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 116.

¹⁰⁹⁰ MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, IX, 277.

¹⁰⁹¹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VI, 339, 340.

¹⁰⁹² MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, VI, 451.

¹⁰⁹³ İBN HACER, *Tehzib*, XII, 436.

¹⁰⁹⁴ İBN HACER, *Takrîb*, I, 169.

¹⁰⁹⁵ İBN HACER, *Tehzib*, IX, 450.

¹⁰⁹⁶ İBN HACER, *Tehzib*, X, 245.

¹⁰⁹⁷ İBN HACER, *Tehzib*, VI, 314.

¹⁰⁹⁸ İBN HACER, *Tehzib*, IX, 161.

¹⁰⁹⁹ İBN HACER, *Tehzib*, VI, 456.

“sika” demiş,¹¹⁰⁰ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.¹¹⁰¹ Muhammed b. Müslim ez-Zührî’yi İbn Hibbân *es-Sikât*’ında zikretmiştir.¹¹⁰² Yahyâ b. Ma’în, Ma’mer b. Râşid’in “sika” olduğunu ifade etmiş, Nesâî onun “sika, me’mûn” olduğunu söylemiştir.¹¹⁰³ Abdürrazzak b. Hemmâm’ı İbn Hibbân *es-Sikât*’ında zikretmiştir.¹¹⁰⁴ İbn Ma’în onun “sika” olduğunu söylemiştir.¹¹⁰⁵ Muhammed b. Râfi’ hakkında Ebû Zür’a “şeyh, sadûk” ifadelerini kullanmış,¹¹⁰⁶ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.¹¹⁰⁷

Görüldüğü üzere hadisin bu senedinin de sahîh olduğu söylenebilir.

Tirmizî’de geçen senedi şöyledir:

Hiz. Âişe (r)>Urve b. Zübeyr (ö. 94/712)>Hişâm b. Urve (ö. 145/762)>Mâlik b. Enes (ö. 179/795)>Ma’n b. İsa (ö. 198/813)>İshâk b. Mûsâ el-Ensârî (ö. 244/858).

Urve b. Zübeyr hakkında İbn Hacer “sika” demiş,¹¹⁰⁸ Hişâm b. Urve için tedlis yapmış olabilmekle birlikte “sika, fakîh” demiş,¹¹⁰⁹ Mâlik b. Enes hakkında “*imam, dâru’l-hicret, ra’sü’l-mutkînîn*,”¹¹¹⁰ *kebîru’l-müsebbitîn*”¹¹¹¹ ifadelerini kullanmış,¹¹¹² Ma’n b. İsa için “sika, sebt” demiş,¹¹¹³ İshâk b. Mûsâ el-Ensârî hakkında “sika, mutkîn” olduğunu söylemiştir.¹¹¹⁴ Urve b. Zübeyr hakkında İclî “sika” demiş,¹¹¹⁵ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.¹¹¹⁶ Hişâm b. Urve hakkında Ebû Hâtim “sika,

¹¹⁰⁰ ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, I, 322; MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, VII, 330, 331; BUHÂRÎ, *et-Târîhu’l-Kebîr*, III, 47; BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, I, 538; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, III, 212.

¹¹⁰¹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IV, 168.

¹¹⁰² İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 349.

¹¹⁰³ MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXVIII, 309, 310; İBN HACER, *Lisânu’l-Mizân*, VII, 394.

¹¹⁰⁴ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 412.

¹¹⁰⁵ İBN ADİYY, *el-Kâmil fî Duafâi’r-Ricâl*, V, 311; BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, III, 1039, 1040.

¹¹⁰⁶ BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, II, 687; MİZZÎ, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXV, 193.

¹¹⁰⁷ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IX, 102.

¹¹⁰⁸ İBN HACER, *Tehzib*, VII, 184.

¹¹⁰⁹ İBN HACER, *Tehzib*, XI, 51.

¹¹¹⁰ “Mutkîn” İtkan’dan ism-i fail olan mutkîn, râvinin hadis tahammul ve rivayetinde hâzik, mâhir, titiz ve dikkatli olduğunu belirtmek maksadıyla kullanılan tabirlerden biridir. “ra’sü’l-mutkînîn” ifadesi de “mutkîn olanların başı” anlamına gelir. İbn Salah’a göre sika, sebt gibi tabirlerler birlikte ta’dîl’in birinci mertebesinde yer alır. KOÇYİĞİT, *Hadis Istılahları*, s. 349.

¹¹¹¹ “Sebt” İrâkî’ye göre ta’dîl’in ikinci mertebesinde yer alan bir tabirdir. “kebîru’l-müsebbitîn” ifadesi de “sebt olanların büyüğü” anlamına gelir. AYDINLI, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, s. 136.

¹¹¹² İBN HACER, *Tehzib*, X, 8; BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, II, 763; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, VIII, 204; İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VII, 459.

¹¹¹³ İBN HACER, *Tehzib*, X, 253.

¹¹¹⁴ İBN HACER, *Tehzib*, I, 251.

¹¹¹⁵ ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, II, 133.

¹¹¹⁶ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 194.

imâm fi'l-hadîs” ifadelerini kullanmış,¹¹¹⁷ Iclî onun “*sika*” olduğunu söylemiş,¹¹¹⁸ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.¹¹¹⁹ Ma'n b. İsbâ hakkında “*sika, kesîru'l-hadîs*” denmiştir.¹¹²⁰ İshâk b. Mûsâ el-Ensârî hakkında Nesâî “*sika*” demiş,¹¹²¹ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.¹¹²²

Görüldüğü üzere hadisin bu senedinin de sahîh olduğu söylenebilir.

Bu hadisin İbn Mâce'deki senedi şöyledir:

Hz. Âişe (r)>Esved b. Yezîd (ö. 74/693)>İbrahim en-Nehaî (ö. 96/714)>Süleyman el-A'meş (ö.148/765)>Veki' b. el-Cerrâh (ö. 196/811)>Ali b. Muhammed (ö. 233/847).

Esved b. Yezîd hakkında İbn Hacer “*sika, fakîh*” demiştir.¹¹²³ İbn Hanbel onun “*sika*” olduğunu ifade etmiştir.¹¹²⁴ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.¹¹²⁵ İbrahim en-Nehaî'nin çok irsâl yaptığı ifade edilmiş ancak hakkında “*sika, fakîh*” denmiştir.¹¹²⁶ Zehebî onun “*ehadü'l-e'lâm*” olduğunu söylemiş ancak irsâl yaptığını ifade etmiştir.¹¹²⁷ Iclî onun “*sika*” olduğunu söylemiştir.¹¹²⁸ İbn Hacer, Süleyman el-A'meş için tedlis yapmakla birlikte “*sika, hafîz*” olduğunu söylemiştir.¹¹²⁹ Veki' b. el-Cerrâh hakkında “*sika, hafîz, âbid*” ifadelerini kullanan¹¹³⁰ İbn Hacer, Ali b. Muhammed için “*sika*” demiştir.¹¹³¹ Veki' b. el-Cerrâh hakkında İbn Hanbel “*hâfîz*” demiş, İbn Ma'in “*sebt*” olduğunu söylemiş, Ali el-Medînî onu tevsîk etmiştir.¹¹³² Zehebî onun hakkında “*hâfîz, ehadü'l-eimme*” ifadelerini kullanmış,¹¹³³ İbn Hibbân onu

¹¹¹⁷ BÂCÎ, *et-Ta'dîl ve't-Tecrîh*, III, 1333; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, IX, 64.

¹¹¹⁸ ICLÎ, *Ma'rîfetü's-Sikât*, II, 332.

¹¹¹⁹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, V, 502.

¹¹²⁰ BÂCÎ, *et-Ta'dîl ve't-Tecrîh*, II, 798; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXVIII, 339.

¹¹²¹ MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, II, 482.

¹¹²² İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 116.

¹¹²³ İBN HACER, *Tehzîb*, I, 343.

¹¹²⁴ BÂCÎ, *et-Ta'dîl ve't-Tecrîh*, I, 378; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, III, 235.

¹¹²⁵ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IV, 31.

¹¹²⁶ İBN HACER, *Tehzîb*, I, 178.

¹¹²⁷ ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İ'tidâl*, I, 74.

¹¹²⁸ ICLÎ, *Ma'rîfetü's-Sikât*, I, 209.

¹¹²⁹ İBN HACER, *Tehzîb*, IV, 224; *Lisânu'l-Mizân*, VII, 238; MİZZÎ, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XII, 76.

¹¹³⁰ İBN HACER, *Tehzîb*, XI, 130.

¹¹³¹ İBN HACER, *Tehzîb*, VII, 379.

¹¹³² İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, IX, 38.

¹¹³³ ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İ'tidâl*, IV, 335.

es-Sikât'ında zikretmiştir.¹¹³⁴ Ali b. Muhammed hakkında Ebû Hâtim “*sika, sadûk*” ifadelerini kullanmıştır.¹¹³⁵

Görüldüğü üzere hadis bu senedle sahihtir.

İbn Mâce'deki bir diğer sened ise A'meş'ten sonra şöyle devam eder:

Süleyman el-A'meş>Ebû Muâviye Muhammed b. Hâzim (ö. 195/810) >Ebû Bekr b. Ebî Şeybe (ö. 235/849).

Ebû Muâviye'nin A'meş'ten aldığı hadisler hakkında “*sika, hafız*” olduğunu söyleyen¹¹³⁶ İbn Hacer, Ebû Bekr b. Ebî Şeybe'nin “*sika, hafız*” ve tasnif sahibi olduğunu ifade etmiştir.¹¹³⁷ Ebû Muâviye hakkında İclî ve Nesâî “*sika*” demişlerdir.¹¹³⁸ İbn Ebî Şeybe hakkında İbn Hanbel “*sadûk*” demiş,¹¹³⁹ İbn Hıbbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.¹¹⁴⁰

Görüldüğü üzere hadis bu senedle sahihtir.

41. Hadis:

Hadisin başka bir versiyonu ise أمر أبا بكر أن يصلي بالناس “Hz. Peygamber (s) insanlara namaz kıldırması için Ebû Bekir'e emretti”¹¹⁴¹ şeklindedir. Hz. Peygamber'in (s) vefatından sonra ensardan biri “Bizden de sizden de emirler var” demesi üzerine Hz. Ömer (r) gelip “Hz. Peygamber'in (s) insanlara namaz kıldırması için Ebû Bekir'e emrettiğini bilmiyor musunuz? Ebû Bekir'in önüne geçmede hanginiz ondan daha lâyıık olabilir?” dediği rivayet edilir.

Nesâî'de geçen bu rivayetin senedi şöyledir:

¹¹³⁴ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VII, 562.

¹¹³⁵ MİZZÎ, *Tehzibu'l-Kemâl*, XXI, 120.

¹¹³⁶ İBN HACER, *Tehzib*, IX, 139.

¹¹³⁷ İBN HACER, *Tehzib*, VI, 4; *Lisânu'l-Mizân*, VII, 268.

¹¹³⁸ MİZZÎ, *Tehzibu'l-Kemâl*, XXV, 132.

¹¹³⁹ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, V, 160.

¹¹⁴⁰ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 358.

¹¹⁴¹ İBN SA'D, *Tabakât*, II, 191; İBN EBÎ ŞEYBE, *el-Musannef*, VII, 432; AHMED, *Müsned*, VI, 229; NESÂÎ, *Kitâbu'l-İmâme*, 1, 775, (II, 74, 75); 17, 796, (II, 84); EBÛ AVÂNE, *Müsned*, I, 441; BEYHAKÎ, *Şuabu'l-İmân*, XIV, 567.

Abdullah b. Mes'ûd (ö. 32/652)>Zirr b. Hubeys (ö. 81/700)>Âsım b. Behdele (ö. 128/745)>Zâide b. Kudâme (ö. 160/776)>Hüseyin b. Ali el-Cu'fî (ö. 203/818)> Hennâd b. es-Seriyy (ö. 243/857)-İshâk b. İbrahim (ö. ?).

Abdullah b. Mes'ûd sahabidir.¹¹⁴² İbn Hacer, Zirr b. Hubeys hakkında “*sika, celîl*” demiş,¹¹⁴³ Âsım b. Behdele için vehm sahibi olmakla birlikte “*sadûk*” ve kıraat ilminde “*hüccet*” olduğunu söylemiş,¹¹⁴⁴ Zâide b. Kudâme için “*sika, sebt*” demiş¹¹⁴⁵ ve Hüseyin b. Ali el-Cu'fî hakkında “*sika, âbid*” demiştir.¹¹⁴⁶ İbn Hacer, İshâk b. İbrahim için “*sika, hâfiz*” demiş¹¹⁴⁷ ve Hennâd b. es-Seriyy hakkında ise onun “*sika*” olduğunu ifade etmiştir.¹¹⁴⁸ İbn Adıyy, İshâk b. İbrahim'in “*sika*” olduğunu söylemiştir.¹¹⁴⁹ Zirr b. Hubeys hakkında İbn Ma'în “*sika*” demiş,¹¹⁵⁰ Iclî onun “*sika*” olduğunu ifade etmiş,¹¹⁵¹ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.¹¹⁵² Âsım b. Behdele hakkında İbn Hanbel ve Ebû Zür'a “*sika*” demişlerdir. İbn Ma'în onun hakkında “*leyse bihî be's*” demiştir.¹¹⁵³ Nesâî onun “*hâfiz*” olmadığını söylemiş, Dârekutnî onun hafızasının “*zayıf*” olduğunu ifade etmiş, Ebû Hâtim onun hakkında “*sıdk*” ifadesini kullanmış, Zehebî onun “*hasenu'l-hadîs*” olduğunu söylemiştir.¹¹⁵⁴ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.¹¹⁵⁵ Zâide b. Kudâme hakkında Nesâî, Ebû Hâtim, Iclî “*sika*” demiş, Ebû Zür'a onun “*sadûk*” olduğunu söylemiştir.¹¹⁵⁶ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.¹¹⁵⁷ Hüseyin b. Ali el-Cu'fî hakkında İbn Hanbel “*ondan daha efdalini görmedim*” demiş, İbn Ma'în onun “*sika*” olduğunu söylemiştir.¹¹⁵⁸ Hennâd b. es-

¹¹⁴² İBN HACER, *Tehzib*, VI, 28; İBN ABDİLBERR, *el-İstiâb*, I, 302.

¹¹⁴³ İBN HACER, *Tehzib*, III, 321.

¹¹⁴⁴ İBN HACER, *Tehzib*, V, 39.

¹¹⁴⁵ İBN HACER, *Tehzib*, III, 307.

¹¹⁴⁶ İBN HACER, *Tehzib*, II, 359.

¹¹⁴⁷ İBN HACER, *Tehzib*, I, 221.

¹¹⁴⁸ İBN HACER, *Takrîb*, II, 180.

¹¹⁴⁹ MİZZÎ, *Tehzibu'l-Kemâl*, II, 394.

¹¹⁵⁰ BÂCÎ, *et-Ta'dîl ve't-Tecrîh*, II, 633; MİZZÎ, *Tehzibu'l-Kemâl*, IX, 336; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, III, 622.

¹¹⁵¹ ICLÎ, *Ma'rîfetü's-Sikât*, I, 370.

¹¹⁵² İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IV, 269.

¹¹⁵³ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, VI, 341.

¹¹⁵⁴ ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İ'tidâl*, II, 357.

¹¹⁵⁵ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VII, 256.

¹¹⁵⁶ MİZZÎ, *Tehzibu'l-Kemâl*, IX, 277.

¹¹⁵⁷ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VI, 339, 340.

¹¹⁵⁸ MİZZÎ, *Tehzibu'l-Kemâl*, VI, 451.

Seriyy hakkında Nesâî “*sika*,” Ebû Hâtim “*sadûk*” demiştir.¹¹⁵⁹ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.¹¹⁶⁰

Görüldüğü üzere hadisin bu senedinde zayıf olduğu söylenen râvîler mevcuttur.

Abdullah b. Mes’ûd’dan gelen bu rivayet ile ilgili olarak, İbn Ebî Şeybe’nin *el-Musannef*’inde ve Beyhakî’nin *Şuabu’l-Îmân* adlı eserinde hadisin senedi Hüseyin b. Ali el-Cu’fî isimli râvîye kadardır.

Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’indeki sened şöyledir:

Hz. Âişe (r)>Ubeydullah b. Abdillâh (ö. 94/712)>Musa b. Ebî Âişe (ö. ?)>Şu’be b. el-Haccâc (ö. 160/776)>Ebû Dâvûd et-Tayâlisî (ö. 204/819).

Ubeydullah b. Abdillâh için İbn Hacer “*sika, fakîh, sebt*” demiş,¹¹⁶¹ Musa b. Ebî Âişe için irsâl yapmakla birlikte “*sika, âbid*” demiş,¹¹⁶² Şu’be b. el-Haccâc hakkında “*sika, hafız, mutkîn*” olduğunu söylemiştir.¹¹⁶³ Ebû Dâvûd et-Tayâlisî için hadislerde hataları olmakla birlikte “*sika, hafız*” demiştir.¹¹⁶⁴ Ubeydullah b. Abdillâh hakkında Ebû Zûr’a “*imâm, sika, me’mûn*” ifadelerini kullanmış,¹¹⁶⁵ Iclî onun “*sika*” olduğunu söylemiş,¹¹⁶⁶ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.¹¹⁶⁷ Musa b. Ebî Âişe hakkında “*sika*” olduğu söylenmiş, İbn Ma’in onun “*sika*” olduğunu ifade etmiştir.¹¹⁶⁸ Iclî, Şu’be’nin “*sika, sebt*” olduğunu ifade etmiş ancak râvî isimlerinde hata yapabildiğini söylemiştir.¹¹⁶⁹ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.¹¹⁷⁰ Ebû Dâvûd et-Tayâlisî hakkında Ebû Hâtim “*muhaddis, sadûk, kesîru’l-hata*” ifadelerini kullanmış,¹¹⁷¹ Iclî

¹¹⁵⁹ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXX, 312; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, IX, 120.

¹¹⁶⁰ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IX, 246.

¹¹⁶¹ İBN HACER, *Tehzîb*, VII, 24.

¹¹⁶² İBN HACER, *Tehzîb*, X, 353.

¹¹⁶³ İBN HACER, *Tehzîb*, IV, 345.

¹¹⁶⁴ İBN HACER, *Tehzîb*, IV, 185.

¹¹⁶⁵ BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, II, 988; İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, V, 320.

¹¹⁶⁶ ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, II, 111.

¹¹⁶⁷ İBN HİBBÂN, *es-Sikat*, V, 63.

¹¹⁶⁸ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, VIII, 156; MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXIX, 91.

¹¹⁶⁹ MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XII, 494.

¹¹⁷⁰ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VI, 446.

¹¹⁷¹ BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, III, 1258.

onun “*sika, kesîru’l-hata*” olduğunu söylemiş,¹¹⁷² İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.¹¹⁷³

Görüldüğü üzere hadis bu senedle sahihtir.

Ebû Avâne bu hadisi Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) ve oğlu Abdullah b. Ahmed b. Hanbel’den (ö. 290/902) almış olup *Müsned*’inde aynı sened ile zikretmiştir. İbn Hacer, Ahmed b. Hanbel hakkında “*imam, sika, hafız, fakîh, hüccet*” ifadelerini kullanmış,¹¹⁷⁴ oğlu Abdullah için ise “*sika*” olduğunu söylemiştir.¹¹⁷⁵ Ahmed b. Hanbel hakkında İbn Ma’în “*racul sâlih*” ifadelerini kullanmış,¹¹⁷⁶ İclî onun “*sika, sebt, fakîh fi’l-hadîs*” olduğunu söylemiş,¹¹⁷⁷ Ali el-Medîni onun hakkında “*arkadaşlarımız arasında ondan daha hâfızı (ahfazı) yok*” demiştir.¹¹⁷⁸ İbn Hibbân onu *es-Sikât*’ında zikretmiştir.¹¹⁷⁹ Abdullah b. Ahmed b. Hanbel hakkında “*sika, sebt*” denmiştir.¹¹⁸⁰

b) Değerlendirme

Elbânî, Hz. Peygamber’in (s) vefatıyla sonuçlanan hastalığında Hz. Ebû Bekir’e (r) namaz kıldırmasını emretmesi ile ilgili rivayet hakkında Ma’mer’in Zühri’den aldığı hadisin senedinin Buhârî ve Müslim’in şartlarına göre “*sahîh*” olduğunu ifade etmiştir.¹¹⁸¹ Hadisin Tirmizî’de geçen senedi hakkında “*hasen sahîh*” olduğu söylenmiştir.¹¹⁸² Elbânî, hadisin Tirmizî ve İbn Mâce’deki senedinin “*sahîh*” olduğunu belirtmiştir.¹¹⁸³ Şuayb el-Arnaût bu hadisin İbn Hibban’ın *Sahih*’indeki senedleri hakkında “*sahîh*” ve “*hasen*” gibi ifadeler kullanmıştır.¹¹⁸⁴

Kısaca, Hz. Peygamber’in (s) vefat ettiği hastalığında Hz. Ebû Bekir’e (r) namazı kıldırmasını emrettiği ile ilgili incelenen rivayetlerin sahih olduğu söylenebilir.

¹¹⁷² ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, I, 427.

¹¹⁷³ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 275.

¹¹⁷⁴ İBN HACER, *Tehzib*, I, 75.

¹¹⁷⁵ İBN HACER, *Tehzib*, V, 143.

¹¹⁷⁶ BÂCÎ, *et-Ta’dîl ve’t-Tecrîh*, I, 299.

¹¹⁷⁷ ICLÎ, *Ma’rifetü’s-Sikât*, I, 194.

¹¹⁷⁸ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, II, 69.

¹¹⁷⁹ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 18.

¹¹⁸⁰ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, V, 7; MİZZÎ, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XIV, 290.

¹¹⁸¹ ELBÂNÎ, *el-Câmiu’s-Sağîr ve Ziyâdetüh*, I, 3.

¹¹⁸² TİRMİZÎ, *Menâkıb*, 16, 3672, (V, 613).

¹¹⁸³ ELBÂNÎ, *Sahîhu ve Daîfu Süneni İbni Mâce*, I-IX, Nûru’l-İslâm li Ehbâsi’l-Kurân ve’s-Sünne İskenderiyye ty, III, 232; *Sahîhu ve Daîfu Süneni’t-Tirmizî*, VIII, 172; *Sahîhu ve Daîfu Süneni’n-Nesâi*, II, 477.

¹¹⁸⁴ İBN HİBBÂN, *Sahih*, V, 485, 489.

Hız. Peygamber'in (s) vefatından sonra O'nu (s) Hız. Ali, (r) Fazl b. Abbas, (r) ve Üsâme b. Zeyd'in (r) yıkadığı ifade edilmiştir:

42. Hadis:

غسل رسول الله صلى الله عليه وسلم على والفضل وأسامة بن زيد

“Rasûlullah'ı (s) Hız. Ali, Fazl b. Abbâs ve Üsâme b. Zeyd yıkadı.”¹¹⁸⁵

a) Sened Tetkiki

Ebû Dâvûd'un *Sünen*'inde geçen bu rivayetin senedi aşağıdadır:

Âmir eş-Şa'bî (ö. 100/718)>İsmail b. Ebî Hâlid (ö. 146/763)>Züheyr b. Muâviye (ö. 172/788)>Ahmed b. Abdillâh b. Yunus (ö. 227/841).

Ebû Dâvûd'da bulunan bu hadisin senedindeki Âmir eş-Şa'bî tâbiînden olup İbn Hacer hakkında “*sika, meşhûr, fakîh, fâdil*” olduğunu söylemiştir.¹¹⁸⁶ İbn Ma'in ve Ebû Zür'a onun “*sika*” olduğunu ifade etmişlerdir.¹¹⁸⁷ İsmail b. Ebî Hâlid¹¹⁸⁸ ve Züheyr b. Muâviye hakkında “*sika, sebt*” diyen¹¹⁸⁹ İbn Hacer, Ahmed b. Abdillâh b. Yunus için “*sika, hâfiz*” ifadelerini kullanmıştır.¹¹⁹⁰ İsmail b. Ebî Hâlid hakkında İbn Ma'in, Ebû Hâtim ve Iclî “*sika*” demiş,¹¹⁹¹ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.¹¹⁹² Züheyr b. Muâviye hakkında İbn Ma'in, Ebû Hâtim ve Ebû Zür'a “*sika*” demişlerdir.¹¹⁹³ Ahmed b. Abdillâh b. Yunus hakkında Nesâi ve Iclî “*sika*” demiş,¹¹⁹⁴ Ebû Hâtim ve Ebû Zür'a “*sika, mutkîn*” demişlerdir.¹¹⁹⁵ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.¹¹⁹⁶

Ebû Dâvûd'daki bu rivayetin devamında Hız. Peygamber'i (s) kabre Hız. Ali, Fazl b. Abbâs ve Üsâme b. Zeyd'in koyduğu da ifade edilir. Sahabi olduğu hakkında

¹¹⁸⁵ EBÛ DÂVÛD, *Cenâiz*, 60, r. 3209, (III, 544, 545); BEYHAKÎ, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, IV, 87; İBN SA'D, *Tabakât*, II, 277.

¹¹⁸⁶ İBN HACER, *Tehzib*, V, 68.

¹¹⁸⁷ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, VI, 323, 324.

¹¹⁸⁸ İBN HACER, *Tehzib*, I, 292.

¹¹⁸⁹ İBN HACER, *Tehzib*, III, 352.

¹¹⁹⁰ İBN HACER, *Tehzib*, I, 50.

¹¹⁹¹ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, II, 175; BÂCÎ, *et-Ta'dil ve't-Tecrîh*, I, 350; ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, I, 224.

¹¹⁹² İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, IV, 20.

¹¹⁹³ BÂCÎ, *et-Ta'dil ve't-Tecrîh*, II, 628, 629; MİZZÎ, *Tehzibu'l-Kemâl*, IX, 424.

¹¹⁹⁴ BÂCÎ, *et-Ta'dil ve't-Tecrîh*, I, 307; ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, I, 193.

¹¹⁹⁵ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, II, 57; MİZZÎ, *Tehzibu'l-Kemâl*, I, 377.

¹¹⁹⁶ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 9.

ihtilaf edilen Murahhab ya da Ebû Murahhab¹¹⁹⁷ adındaki râvî, hadisin devamında Hz. Peygamber'in (s) kabre konulmasında diğerleriyle birlikte Abdurrahman b. Avf'ın da bulunduğunu ifade etmektedir. Âmir eş-Şa'bî hadisi Ebû Murahhab'dan almamış ise hadisin senedi tâbîinde kaldığı için maktûdur. Elbânî'ye göre Ebû Dâvûd'daki bu sened sahîhtir.¹¹⁹⁸

Başka rivayetlerde de Hz. Peygamber'i, (s) Hz. Ali'nin yıkadığı ve Hz. Abbas'ın oğlu Fazl ve Üsâme b. Zeyd'in yardım ettiği, Hz. Peygamber'i, (s) örttüğü,¹¹⁹⁹ Hz. Abbas, (r) Fazl ve Şakrân'ın su döktükleri ifade edilmiştir.¹²⁰⁰

43. Hadis:

أوصى النبي صلى الله عليه وسلم ألا يغسله أحد غيري

Bir rivayette de Hz. Ali'nin (r) “Hz. Peygamber (s) kendisini benden başkasının yıkamamasını vasiyet etti¹²⁰¹” dediği ifade edilmiştir.

Muteber kaynaklarda bulunmayan bu rivayetin İbn Sa'd'ın *et-Tabakâtü'l-Kübrâ* adlı eserinde bulunan senedi aşağıdadır:

Hz. Ali (r) (ö. 40/660)>Yezîd b. Bilâl (ö. ?)>Keysân Ebû Ömer el-Kısâr (ö. ?)>Abdussamed b. en-Nu'mân el-Bezzâr (ö. ?).

Hz. Ali sahâbi olup ilk Müslümanlardandır.¹²⁰² İbn Hacer, Yezîd b. Bilâl'in “zayıf” olduğunu ifade etmiş¹²⁰³ ve Keysân Ebû Ömer el-Kısâr hakkında da “zayıf” demiştir.¹²⁰⁴ Ancak Keysân'ı İbn Hibbân *es-Sikât*'ında zikretmiştir.¹²⁰⁵ Yezîd b. Bilâl hakkında hadislerinin “sahîh” olmadığı,¹²⁰⁶ “hüccet” olamayacağı ve “münkeru'l-hadîs” olduğu söylenmiştir.¹²⁰⁷ Ancak İclî onun “sika” olduğunu ifade etmiştir.¹²⁰⁸

¹¹⁹⁷ İBN HACER, *Tehzib*, X, 84.

¹¹⁹⁸ ELBÂNÎ, *Sahîhu ve Daîfu Süneni Ebi Dâvûd*, VII, 209.

¹¹⁹⁹ İBN SA'D, *Tabakât*, II, 277.

¹²⁰⁰ İBN SA'D, *Tabakât*, II, 279.

¹²⁰¹ İBN SA'D, *Tabakât*, II, 278.

¹²⁰² İBN HACER, *Tehzib*, VII, 339.

¹²⁰³ İBN HACER, *Tehzib*, XI, 316.

¹²⁰⁴ İBN HACER, *Tehzib*, VIII, 454.

¹²⁰⁵ İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VII, 358.

¹²⁰⁶ ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İ'tidâl*, IV, 420.

¹²⁰⁷ İBN HİBBÂN, *Kitâbu'l-Mecrûhîn*, III, 105.

¹²⁰⁸ İCLÎ, *Ma'rîfetü's-Sikât*, II, 360.

Abdussamed b. en-Nu'mân el-Bezzâr hakkında “*sâlihu'l-hadis, sadûk*” denmiştir.¹²⁰⁹ İclî onun hakkında “*sika*” demiş,¹²¹⁰ İbn Ma'în “*sika*” olduğunu söylemiş, ancak Darekutnî ve Nesâî “*kavî*” olmadığını (leyse bi kavî) ifade etmişlerdir.¹²¹¹ İbn Hibbân onu *es-Sikât*'ında zikretmiştir.¹²¹²

Görüldüğü üzere hadis bu senedle zayıftır.

b) Değerlendirme

Taberânî'nin *el-Mu'cemu'l-Kebîr* adlı eserinde de Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'e (s) ölümünden sonra kendisini kimin yıkayacağını sorduğu, Hz. Peygamber'in (s) de Hz. Ali'ye hitaben “*sen yıka*” dediği ifade edilir.¹²¹³ İbn Sa'd'ın *et-Tabakâtü'l-Kübrâ* adlı eserindeki sened, bazı râvîleri sebebiyle zayıftır. Hz. Peygamber'in (s) vefatından sonra O'nu (s) Hz. Ali, Fazl b. Abbâs ve Üsâme b. Zeyd'in yıkadığı ifade edilen ve Ebû Dâvûd'da geçen rivayet “*sahîh*” olup, Hz. Peygamber'in (s) Hz. Ali'ye kendisini vefatından sonra yıkamasını vasiyet ettiği rivayetlerin uydurma olduğu mevzuât türü eserlerde geçmektedir.¹²¹⁴ Bu rivayetteki şii faktörü de gözardı edilmemelidir.

Süleyman Çelebi'nin, Hz. Peygamber'in (s) vefatında Bilâl'in salâ verdiğini ifade ettiği beyitleri aşağıdaki rivayetten çıkarılmıştır:

44. Hadis:

فأذن بلال ثم وقف بالباب فنادى السلام عليك يا رسول الله ورحمة الله وبركاته

“*Bilâl ezan okudu. Sonra kapıda durdu ve es-Selâmü aleyke yâ Rasûlallâh ve rahmetullâhi ve berakâtühû (Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun ey Allah'ın rasülü) diyerek nida etti.*”¹²¹⁵

¹²⁰⁹ İBN EBÎ HÂTİM, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, VI, 51, 52.

¹²¹⁰ ICLÎ, *Ma'rifetü's-Sikât*, II, 95.

¹²¹¹ ZEHEBÎ, *Mizânu'l-İ'tidâl*, II, 621.

¹²¹² İBN HİBBÂN, *es-Sikât*, VIII, 415.

¹²¹³ TABERÂNÎ, *Mu'cemu'l-Kebîr*, III, 58.

¹²¹⁴ SÜYÛTÎ, *el-Leâli'l-Masnûa fî Ehâdîsi'l-Mevdûa*, I, 256, 257; İBN CEVZÎ, *el-Mevzûât*, I, 300.

¹²¹⁵ SÜYÛTÎ, *el-Leâli'l-Masnûa fî Ehâdîsi'l-Mevdûa*, I, 255; İBN CEVZÎ, *el-Mevzûât*, I, 298; İBN ARRÂK, *Tenzîhü's-Şerîa*, I, 373.

Değerlendirme

Minarelerde salâ vermenin, belli bir vakti olmayan cenaze namazının kılınacağı zamanı haber vermek maksadıyla okunduğunu, bu âdetin ilk olarak Mısır'da Fâtımîler zamanında başladığını göstermektedir. Osmanlılar'da eski devirlerden beri önemli kişilerin ölüm haberleri şehirlerin büyük camilerinin minarelerinden salâ verilmek suretiyle halka duyurulmuştur.¹²¹⁶

Muteber kaynaklarda bulunmayan bu rivayet, mevzûât türü eserlerde geçse de minarelerde cenaze salâsı verilmesinin bu rivayete dayandığı söylenebilir.

6. 2. Ölüm Meleğinin Hz. Peygamber'in (s) Canını Almak İçin İzin İstemesi

Süleyman Çelebi Hz. Peygamber'in (s) vefatını konu alan bu fasılda vefatın gerçekleşeceği esnada ölüm meleğinin onun canını almak için izin istediğini aşağıdaki beyitlerinde ifade etmiştir:

6. 2. 1. Mevliddeki İlgili Beyitler

Sordu kabziçün mi geldün i melek,
Yâ ziyaret mi durur ancak dilek,
Didi gelmişem ziyaret itmeğe,
Dahi kabz-ı rûh idüben gitmeğe.¹²¹⁷

6. 2. 2. Tespit Edilen Rivayetler

Süleyman Çelebi bu beyitlerini aşağıdaki rivayetlerden çıkarmış olabilir:

45. Hadis:

Hz. Peygamber'in (s) vefatıyla ilgili rivayetlerde Cebrail'in (as) ölüm meleği Azrail (as) ile birlikte Hz. Peygamber'e (s) geldiği ve Cebrail'in (as) *يا أحمد هذا ملك الموت* "Ey Ahmed! (s) bu ölüm meleğidir. Senden (canını almak için) izin istiyor. Senden önce hiçbir Âdemî'den (Âdemoğlundan) izin istemedi ve senden sonra da (can alma konusunda) izin istemeyecek" dediği rivayet edilmiştir. Rivayetin devamında Azrail (as) Hz.

¹²¹⁶ Nuri ÖZCAN-Mustafa UZUN, "Cenaze Salâsı," DİA, TDV, 1993, VII, 358.

¹²¹⁷ PEKOLCAY, *Mevlid*, s. 122-123.

يا رسول الله يا أحمد إن الله أرسلني إليك وأمرني أن أطيعك في كل ما تأمرني، إن أمرتني (s) Peygamber'e; (s) *“Ey Rasûlullah Ey Ahmed! Şüphesiz Allah (c) beni sana her emrine uymam için gönderdi. Eğer (ruhunu) kabzetmemi emredersen yaparım. Eğer vazgeçmemi emredersen vazgeçerim”* dediği rivayet edilmiştir. Devam eden rivayette Hz. Peygamber'in (s) Azrail'e, (as) ne yapacağını sorduğu, Azrail'in, (as) seçimin Hz. Peygamber'e (s) bırakıldığını, Cebrail'in (as) de Hz. Peygamber'e (s) إن الله إليك قد اشتاق إليك *“Şüphesiz Allah (c) sana özlem duyuyor”* dediği ifade edilmektedir. Rivayetin sonunda da Hz. Peygamber'in (s) Azrail'e (as) فامض يا ملك الموت لما أمرت به *“Ey ölüm meleği emrolunduğun şeyi yap”* buyurduğu rivayet edilmiştir.¹²¹⁸

يا ملك الموت جئتني زائرا أم (s) Azrail'e; (as) قابضا؟ قال: جئتك زائرا وقابضا وأمرني الله عز وجل أن لا أدخل عليك إلا بإذنك ولا أقبض روحك إلا بإذنك *“Ey ölüm meleği! Ziyaret için mi geldin yoksa ruhumu kabzetmek için mi?”* dediği, Azrail'in de; (as) *“Hem ziyaret için hem de ruhunu kabzetmek için geldim. Allah (c) bana senin yanına girmeme izin vermedikçe girmememi ve ruhunu kabzetmeme izin vermedikçe ruhunu kabzetmememi emretti”* dediği rivayet edilir.¹²¹⁹

a) Sened Tetkîki

Taberânî'de de bulunan bu rivayetin senedi aşağıdadır:

Hüseyin b. Ali b. Ebî Tâlib (ö. 61/661)>Ali b. Hüseyin (ö. 93/711)>Muhammed b. Ali (ö. 100/718)>Cafer b. Muhammed es-Sâdık (ö. 148/765)>Abdullah b. Meymûn el-Kuddâh (ö. ?)>Abdulcabbâr b. el-Alâ (ö. 248/862)>Abbas b. Hamdân (ö. 294/906)-İshak b. Muhammed (ö. ?).

Hüseyin b. Ali b. Ebî Tâlib sahabi olup Hz. Peygamber'in (s) torunudur.¹²²⁰ Hz. Ali'nin torunu olan Ali b. Hüseyin hakkında İbn Hacer *“sika, sebt”* demiş,¹²²¹ Muhammed b. Ali'nin *“sika”* olduğunu söylemiş,¹²²² Cafer b. Muhammed hakkında

¹²¹⁸ TABERÂNÎ, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, III, 129; İBN SA'D, *Tabakât*, II, 258; ALİ EL-MÜTTEKÎ, *Kenzu'l-Ummâl*, VII, 250, 251.

¹²¹⁹ TABERÂNÎ, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, III, 58.

¹²²⁰ İBN HACER, *Tehzib*, II, 356.

¹²²¹ İBN HACER, *Tehzib*, VII, 307.

¹²²² İBN HACER, *Tehzib*, IX, 351.

“*sadûk, fakîh, imam*” ifadelerini kullanmış,¹²²³ Abdullah b. Meymûn el-Kuddâh için ise “*münkeru’l-hadis*” ve “*metrûk*” demiş,¹²²⁴ Abdulcabbâr b. el-Alâ hakkında “*lâ be’se bih*” ifadesini kullanmıştır.¹²²⁵ Zehebî, Abbas b. Hamdân’ın “*sika, sebt, salih, âbid*” olduğunu söylemiştir.¹²²⁶

Cerh edilmiş râvî sebebiyle bu rivayete ihtiyatla yaklaşmak gerekir.

Bu rivayetin Taberânî’de bulunan bir diğer senedi aşağıdadır:

İbn Abbas (ö. 68/687)-Câbir b. Abdullah (ö. 70/689)>Vehb b. Münebbih (ö. 100/718)>İdris b. Sennân (ö. ?)>Abdulmun’im b. İdris (ö. 228/842)>Muhammed b. Ahmed b. el-Berrâ (ö. 291/903).

İbn Hacer, Abdullah b. Abbâs¹²²⁷ ve Câbir b. Abdillâh hakkında sahâbi olduklarını ifade etmiş,¹²²⁸ İdris b. Sennân’ın zayıf olduğunu söylemiştir.¹²²⁹ Abdulmun’im b. İdris hakkında yalan söylediği ve hadis uydurduğu ifade edilmiş, ona itimâd edilmeyeceği söylenmiştir.¹²³⁰ Muhammed b. Ahmed b. el-Berrâ için sika denmiştir.¹²³¹

Cerh edilmiş râvî sebebiyle bu rivayete ihtiyatla yaklaşmak gerekir.

b) Değerlendirme

Görüldüğü üzere, incelenen her iki isnadın cerhedilmiş râvîlerinin bulunması, rivayetlerin muteber kaynaklarda yer almaması ve ecel geldiğinde ileri ya da geri alınmayacağı ile ilgili ayetlere¹²³² muhalif olması rivayetlere ihtiyatla yaklaşılmasını gerektirir. Bütün bu açık ve muhkem ayetler karşısında Hz. Peygamber’e (s) ölmek veya ölmemek arasında tercih yapma hakkının tanındığını ve isteseydi ölmemeyi tercih

¹²²³ İBN HACER, *Tehzib*, II, 104.

¹²²⁴ İBN HACER, *Tehzib*, VI, 49.

¹²²⁵ İBN HACER, *Tehzib*, VI, 104.

¹²²⁶ ZEHEBÎ, *Târîhu’l-İslâm*, thk. Beşşâr, VI, 959.

¹²²⁷ İBN HACER, *Tehzib*, V, 278.

¹²²⁸ İBN HACER, *Tehzib*, II, 43.

¹²²⁹ İBN HACER, *Tehzib*, I, 194.

¹²³⁰ ZEHEBÎ, *Târîhu’l-İslâm*, thk. Beşşâr, V, 626; İBN HACER, *Lisânü’l-Mîzân*, I-X, thk. Abdülfettâh Ebû Gudde, Dâru’l-Beşâiri’l-İslâmiyye, 2002, V, 279.

¹²³¹ ZEHEBÎ, *Târîhu’l-İslâm*, thk. Beşşâr, VI, 1008; BAĞDÂDÎ, *Târîhu Bağdâd*, II, 104.

¹²³² A’râf, 7/34; Yûnus, 10/49; Nahl, 16/61.

edebileceğini söylemek açıkça ayetlere aykırıdır.¹²³³ Elbânî, Hz. Peygamber'in (s) vefatı esnasında Azrail'in (as) Hz. Peygamber'in (s) ruhunu kabzetmek için O'ndan izin istemesi ile ilgili rivayetlerin “*mevzû*” olduğunu ifade etmiştir.¹²³⁴

C) DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

“Süleyman Çelebi'nin Vesiletü'n-Necat (Mevlid-i Şerif) Adlı Eserindeki Hadis Dayanakları ve Değerlendirilmesi” adlı çalışmamızın Tevhid faslında tespit edilen rivayetlerin bahsedildiği konular sırasıyla Allah'ın (c) zikretmenin ve besmelenin önemi, Allah'ın (c) ezeli olması ve Hz. Peygamber'in (s) varlık âleminin yaratılışına sebep oluşudur.

Tevhid bölümündeki her işe Allah'ın (c) adıyla başlanması gerektiği ifade edilen hadis hakkında Elbânî “*zayıf*” olduğunu söylemiş, Şuayb el-Arnaût senedinin “*zayıf*” olduğunu ifade etmiştir. Bu bölümde Allah'ın (c) ezeli olması ile ilgili olarak da Allah'tan (c) önce hiçbir varlığın olmadığı ifade edilen hadis için Elbânî “*sahîh*,” Tirmizî “*hasen sahîh*” ifadesini kullanmıştır. Öte yandan Hz. Peygamber'in (s) varlık âleminin yaratılışına sebep oluşu ile ilgili “*lev lâke*” hadisi hakkında İbn Cevzî, bu rivayetin senedinde “*meçhûl*” ve “*zayıf*” râvîlerin bulunduğunu, senedindeki Yahya el-Basrî'nin “*kezzâb*” olduğunu, hakkında “*metrûk*” dendiğini, dolayısıyla rivayetin şüphesiz uydurma olduğunu ifade etmiştir. Elbânî bu rivayetlerin uydurma olduğunu söylemiştir. Sağânî rivayetin “*mevzû*” olduğunu söylemiştir. Aclûnî rivayet hakkında “*mevzû*” demiş, ancak manasının “*sahîh*” olduğunu söylemiştir. Süyûtî bu rivayet hakkında “*mevzû*” demiştir.

Nûr-i Nebî'nin yaratılışı ve intikali fasıllarında Süleyman Çelebi, ilkin yaratılanın Hz. Muhammed'in (s) nuru olduğu, Allah'ın (c) Hz. Âdem'i (as) yarattıktan sonra alına Hz. Muhammed'in (s) nurunu koyduğunu sonra bu nurun Hz. Havva'ya geçtiğini bir süre sonra Hz. Şit'e (as) intikal ettiğini daha sonra Hz. İbrahim (as) ve Hz. İsmail'e (as) verildiğini sonra da bu intikalin kesintisiz devam edip Hz. Peygamber'e (s) kadar geldiğini ifade etmiştir.

¹²³³ SARMİŞ, *Rivâyet Kültürü ve Yanlış Din Anlayışı*, s. 328.

¹²³⁴ ELBÂNÎ, *es-Silsiletü 'd-Daîfe*, XI, 386; *Silsiletü 'l-Ehâdîsi 'd-Daîfeti ve 'l-Mevdûa*, XI, 642.

Bu bölümde geçen rivayetlerden ilk önce Hz. Peygamber'in (s) nurunun yaratıldığı ile ilgili rivayet hakkında Elbânî *"batıl"* ifadesini kullanmıştır. Diğer taraftan Hz. Peygamber'in (s) insanların ilk yaratılanı ancak peygamberlerin son gönderileni olduğu ifade edilen rivayet hakkında Sağânî ve İbn Teymiye *"mevzû"* demişlerdir. Hz. Peygamber'in (s) Hz. Âdem'in (as) ruh ve cesed arasında iken peygamber olarak gönderildiği ifade edilen rivayet hakkında Sağânî ve Süyûtî *"mevzû"* demişlerdir. Ancak Tirmizî bu rivayetin *"hasen sahîh"* olduğunu ifade etmiştir. Elbânî bu rivayetin Tirmizî'deki senedinin *"sahîh"* olduğunu ifade etmiştir. Öte yandan Elbânî bu rivayetin senedinin sıhhati hakkında bir delilin olmadığını da söylemiş ve rivayet hakkında *"zayıf"* ifadesini kullanmıştır. Diğer taraftan Hz. Âdem'in (as) arşta *"Allah'tan başka ilah yoktur. Muhammed Allah'ın rasûludur"* yazdığını gördüğü ve Muhammed hakkı için tevbesinin kabulünü istediği, Cenab-ı Hakk'ın Muhammed'i (s) nereden bildiğini sorması üzerine Hz. Âdem'in (as) Allah'a (c) *"Arşta O'nun ismini Senin isminle birlikte gördüm"* cevabını verdiği rivayetin senedi *"zayıf"* olup Kütüb-i Tis'a'da bulunmamaktadır. Ayrıca *"Mûsâ hayatta olsaydı bana uymaktan başka yol bulamazdı"* anlamındaki hadis hakkında Hüseyin Selim Esed isnadı *"zayıf"* demiş, Elbânî *"hasen"* ifadesini kullanmıştır. Son olarak Hz. Peygamber'in (s) içinde bulunduğu nesle gelinceye kadar, Âdemoğullarının nesillerinin en hayırlısından nesilden nesile intikal ederek gönderildiği ifade edilen rivayet hakkında Hüseyin Selim Esed hadisin isnadının *"sahîh"* olduğunu söylemiştir. Elbânî bu hadisin *"sahîh"* olduğunu ifade etmiştir.

Hz. Peygamber'in (s) doğumunda annesi Hz. Âmine'nin yaşadığı olağanüstü olayları konu edinen velâdet faslında, doğum gecesi Hz. Âmine'nin evinden bir nur çıktığı sonra biri doğuda, biri batıda, biri de Kâbe'nin üzerinde üç melek gördüğü ve bütün meleklerin inerek Hz. Âmine'nin evini tavaf ettiği anlatılır. Sonra havada bir yatak serildiği, birden evin duvarının yarılp üç hurinin zuhur ettiği, bunlardan birinin Hz. Âsiye diğerinin Hz. Meryem olduğu, Hz. Âmine'ye selam vererek doğumunu müjdeledikleri ifade edilir. Daha sonra doğum vakti gelince Hz. Âmine'nin çok susadığı, ona şerbet sunulduğu, doğumuna yardım etmek üzere bir *"akkuş"* geldiği ve doğumun gerçekleştiği ifade edilir.

Hz. Peygamber'in (s) doğumu esnasında meydana geldiği rivayet edilen olaylar hakkında Zehebî *"münker,"* İbn Asâkir *"garîb"* ifadesini kullanmışlardır. Ayrıca söz

konusu olayların isnadının sabit olmadığı ve tarihinin tescil edilemeyeceği söylenmiş ve rivayet hakkında “*zayıf*” denmiştir. Ayrıca Hz. Peygamber’in (s) Pazartesi günü doğduğu ile ilgili rivayet hakkında Elbânî ve Şuayb el-Arnaût “*sahîh*” demişlerdir. Taberânî’den gelen ve aynı zamanda Hz. Peygamber’in (s) Pazartesi günü vefat ettiği ifade edilen rivayetin cerh edilmiş râvîlerinin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Hz. Peygamber’in (s) Rebû’l-Evvel ayının onikinci gecesi doğduğu ile ilgili rivayetin de râvîleri ciddi bir şekilde cerh edilmiştir. Diğer yandan Hz. Peygamber’in (s) doğumu esnasında bir nurun çıktığı ifade edilen rivayetler hakkında Elbânî bu rivayetlerin bazılarının “*sahîh*,” bazılarının “*hasen*,” bazılarının da “*zayıf*” olduğunu ifade etmiş, bu rivayetler hakkında Şuayb el-Arnaût “*sahîh li ğayrihi*” ifadesini kullanmıştır. Hz. Peygamber’in (s) doğumu esnasında bir nurun çıktığını Hz. Âmine’nin rüyada gördüğü ihtimali kuvvetlidir. Öte yandan Hz. Peygamber’in (s) doğumu esnasında Hz. Âmine’nin doğuda, batıda ve Kâbe’nin üzerinde olmak üzere üç melek gördüğü, Abdülmenaf kızlarına benzeyen kadınların geldiği, havada asılı birilerine şahit olduğu, Âmine’nin susuzluğunun giderildiği, doğumuna yardım eden bir ak kuşun geldiği ve Hz. Peygamber (s) doğunca secdeye kapanıp dua ettiği şeklindeki rivayetler Kütüb-i Tis’a’da bulunmamaktadır. Bu rivayetin senedi incelendiğinde ciddi sıkıntılarla karşılaşmıştır. Ayrıca bu rivayet için Yahudi desisesi ve israiliyyat denmiştir. Cennet kadınlarının en faziletlieleri hakkında söylenen hadis hakkında Nesâî, Tirmizî, Şuayb el-Arnaût, Hüseyin Selim Esed ve Elbânî “*sahîh*” ifadesini kullanmışlardır. Mubârefürî bu hadisin “*hasen sahîh*” olduğunu söylemiştir. Kütüb-i Tis’a’da bulunmayan rivayetlerden, Meleklerin Hz. Peygamber’in (s) annesine bu ümmetin efendisine hamile kaldığını söyledikleri ifade edilen rivayetin senedinde ciddi zafiyetin olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan Hz. Peygamber’in (s) sünnetli ve göbeği kesik şekilde doğduğu ifade edilen rivayet hakkında Elbânî rivayetin senedindeki cerh edilmiş râvî sebebiyle “*hüccet*” olmayacağını söylemiştir. Hz. Peygamber’in (s) sünnetli doğduğu ve avret yerini kimsenin görmediği ifade edilen rivayet hakkında da Elbânî “*zayıf*” ve “*münker*” demiş, Heysemî rivayette cerh edilmiş bir râvînin bulunduğunu söylemiştir. Cebrâil’in (as) Hz. Peygamber’i (s) sünnet ettiği ifade edilen rivayet hakkında Elbânî senedinin “*zayıf*” olduğunu söylemiş ve “*münker*” demiştir. Heysemî bu rivayetin senedindeki bir râvînin “*mechûl*” olduğunu ifade etmiştir. Elbânî, Hz. Peygamber’i (s) dedesinin sünnet ettirdiği ifade edilen rivayetin illetli olduğunu söylemiştir. Son olarak

Hız. Peygamber'in (s) şefaatinin ümmetinden büyük günah işleyenler için olduğu ifade edilen rivayet hakkında Tirmizî "*hasen sahîh*" demiştir. Elbânî ve Şuayb el-Arnaût bu rivayetin "*sahîh*" olduğunu söylemişlerdir.

Hız. Peygamber'in (s) risâletinin ve mucizelerinin anlatıldığı fasıllarda Süleyman Çelebi'nin birçok rivayetten yararlandığı görülmektedir. Bu fasıllarda Hız. Peygamber'in (s) kırk yaşında peygamber olduğu, gölgesinin olmadığı, her zaman başının üzerinde bir bulutun olduğu ve arkasında da gözü olup görebildiği ve ayı ikiye bölmeye gibi mucizelerden bahsedilmiştir.

Bu bölümde tespit edilen rivayetlerden Hız. Peygamber'in (s) kırk yaşında peygamber olduğu ile ilgili rivayet hakkında İbn Hıbbân'ın *Sahîh*'inde ifade edildiği üzere Şuayb el-Arnaût bu rivayetin sıhhat şartlarını taşıdığını ifade etmiştir. Elbânî ise ilgili rivayetin "*sahîh*" olduğunu ifade etmiştir. Öte yandan Hız. Peygamber'in (s) güneş ya da ay ışığında gölgesinin olmadığı ile ilgili rivayetin senedinde bulunan Abdurrahman b. Kays ez-Ze'ferânî isimli râvînin "*metrûk, kezzâb*" gibi ifadelerle cerh edildiği görülmüştür. Diğer taraftan bulutun Hız. Peygamber'i (s) gölgelemesi ile ilgili rivayetin "*hasen garib*" olduğu ifade edilmiş olup, Tirmizî'nin *Sünen*'inde de geçtiği senedinin dışında başka bir tariki bilinmemektedir. Elbânî bu hadisin "*sahîh*" olduğunu fakat hadisin epeyce uzun olan metninde geçen, rahibin Muhammed'i (s) geri göndermesini rica ettiğinde Ebû Tâlib'in O'nu (s) Hız. Ebû Bekir (r) ile gönderdiği, Bilal'in (r) de bulunduğu bir grupta geri gönderdiği ifadesinde hata bulunduğunu söylemiştir. Kaldı ki, o tarihte Bilal (r) henüz doğmamıştır. Ayrıca Elbânî, Hız. Peygamber'in (s) namaz kıldıracağı vakit ashabına söylediği "*Şüphesiz sizi arkamdan görürüm*" mânâsındaki hadisin "*müttefekun aleyh*" olduğunu ifade etmiş ve bu hadisin "*sahîh*" olduğunu söylemiştir. Öte yandan Hız. Aişe'nin (r) dikiş dikerken iğneyi karanlıkta kaybettiği ve Hız. Peygamber'in (s) gelmesiyle karanlığın yok olup iğneyi bulduğu ifade edilen rivayet muteber kaynaklarda yer almamakta ve râvîleri hakkında yeterli bilgiye ulaşılamamaktadır. Bu rivayetin senedindeki Mes'ade b. Bekr el-Fergânî adlı râvî ciddi olarak cerh edilmiştir. Ayrıca Hız. Peygamber'in (s) kokusunun güzel olduğu ile ilgili olarak Enes'ten gelen Hız. "*Peygamber'in (s) kokusundan daha güzelini koklamadım*" anlamındaki hadisin Tirmizî'de geçtiği üzere "*hasen sahîh*" olduğu ifade edilmiştir. Elbânî bu hadisin "*muttefekun aleyh*" olduğunu söylemiş ve hadis hakkında

“*sahîh*” ifadesini kullanmıştır. Son olarak Hz. Peygamber’in (s) ayın ikiye bölündüğü rivayeti ile ilgili hadislerin Tirmizî’de geçtiği üzere “*hasen sahîh*” olduğu ifade edilmiştir. Şuayb Arnaût bu hadisin Buhârî ve Müslim’in şartlarına göre “*sahîh*” olduğunu söylemiştir. Elbânî de bu hadisin “*sahîh*” olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Elbânî’ye göre bu hadis mütevâtir olup üzerinde ittifak edilmiştir.

Mîrâc faslında İsrâ gecesi Hz. Peygamber’in (s) Ebû Tâlib’in kızı Ümmü Hânî’nin evinde bulunduğu, Hz. Cebrail’in cennette birçok burak içinde birisinin ağladığını gördüğü, Hz. Peygamber’in (s) peygamberlere namaz kıldırıldığı anlatılır. Öte yandan Hz. Peygamber’in (s) göğe yükseldiği ve orada peygamberlerle görüştüğü, Hz. Peygamber’in (s) Cebrail ile yaptığı bu yolculukta Sidretü’l-Müntehâ’ya geldiklerinde Cebrail’e Sidre’yi geçmesine izin verilmediği zikredilir. Ayrıca Hz. Peygamber’in (s) mîrâcda ref ref adında bir bineğe daha bindiği, Allah’ın (c) Hz. Peygamber’e (s) nida ettiği, Hz. Peygamber’in (s) Allah’ı (c) gördüğü ve beş vakit namazın mîrâcda farz olduğu konuları mevcuttur.

Mîrâc faslında İsrâ gecesi Hz. Peygamber’in (s) Ebû Tâlib’in kızı Ümmü Hânî’nin evinde bulunduğu ile ilgili rivayetin senedindeki Muhammed b. Sâib el-Kelbî isimli râvînin hadis uydurmakla itham edildiği görülmüştür. Diğer taraftan Hz. Cebrail’in cennette birçok burak içinde birisinin ağladığını gördüğü şeklindeki anlatım bazı mîrâcnâmelerde bulunmakta olup sahîh hadis kaynaklarında yoktur. Elbânî, Hz. Peygamber’in (s) mirac olayında Burak’a bindiği rivayet edilen hadisin senedinin “*sahîh*” olduğunu ifade etmiştir. Tirmizî ise rivayetin “*hasen garîb*” olduğunu söylemiştir. Öte yandan Hz. Peygamber’in (s) peygamberlere namaz kıldırıldığı ile ilgili rivayet Nesâî’nin *Sünen*’inde geçmektedir. Elbânî rivayetin “*münker*” olduğunu ifade etmiştir. Hz. Peygamber’in (s) göğe yükseldiği ve orada peygamberlerle görüştüğü ifade edilen rivayet hakkında Elbânî senedinin “*sahîh*” olduğunu ifade etmiştir. Diğer yandan Hz. Peygamber’in (s) Cebrail ile yaptığı bu yolculukta Sidretü’l-Müntehâ’ya geldiklerinde Cebrail’e Sidre’yi geçmesine izin verilmediği, Hz. Peygamber’in (s) yoluna artık kendisinin devam edeceği ifade edilen rivayetlerin mevzûât kitaplarında yer aldığı görülmüştür. Rivayetlerin “*münker*” olduğu da ifade edilmiştir. Süyûtî rivayetin “*münker*” olduğunu ifade etmiş, râvîlerinden el-Kantarî’nin “*mechûl*” olduğunu söylemiştir. Ayrıca Hz. Peygamber’in (s) mîrâcda ref ref adında bir bineğe daha bindiği,

ref refin yeşil renk olduğu ve ufku kapladığı rivayet edilir. Elbânî, ref ref ile ilgili bu rivayetin “*muttefekun aleyh*” ve senedinin “*sahîh*” olduğunu ifade etmiştir. Allah’ın (c) Hz. Peygamber’e (s) nida ettiği ile ilgili “*Arşın üzerinden şöyle seslenildi: “Ey Muhammed! Ben Allahım, benden başka ilah yoktur”*” anlamındaki rivayet hakkında Süyûtî, uydurulmuş olduğundan şüphe olmadığını ifade etmiştir. İncelendiği üzere bu rivayetin mevzûât kitaplarında yer aldığı görülmüştür. Öte yandan Hz. Peygamber’in (s) Allah’ı (c) gördüğü şeklindeki rivayetler hakkında Heysemî, *Mecmau’z-Zevâid* adlı eserinde senedinin “*sahîh*” olduğunu ifade etmiştir. Ancak Elbânî bu rivayetin “*zayıf*” olduğunu belirtmiştir. Ebû İsa, (İmam Tirmizî) rivayetin bu yönüyle “*hasen garib*” olduğunu söylemiştir. Hz. Peygamber’in (s) Allah’ı (c) görmediği şeklindeki rivayetler hakkında Elbânî “*sahîh*” demiştir. Ebû İsa ise “*hasen*” ifadesini kullanmıştır. Son olarak beş vakit namazın mîrâçta farz olduğu ve önce elli vakit olan namazın Hz. Peygamber’in, (s) Allah’a (c) yalvarmasıyla beş vakte kadar düşürüldüğü şeklindeki rivayetler hakkında Şuayb el-Arnaût, Buhârî ve Müslim’in şartlarına göre senedinin “*sahîh*” olduğunu ifade etmiştir. A’zamî, hadisin isnadının “*sahîh*” olduğunu söylemiştir. Hüseyin Süleym Esed, hadis hakkında isnadı “*sahîh*” demiştir. Heysemî, hadisin Bezzâr’ın *Müsned*’inde geçen tarikindeki râvîlerden Rabî’ b. Enes’in Ebû Âliye’den aldığı rivayette, takip eden râvîlerin “*mechûl*” olduğunu ifade etmiştir. Heysemî, Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde geçen rivayetin ricâlinin “*sahîh*” olduğunu söylemiştir. Elbânî bu hadisin “*sahîh*” olduğunu ifade etmiş ve hadis hakkında “*müttefekun aleyh*” demiştir.

Hz. Peygamber’in (s) vefatı faslında da vefatına yakın bir zamanda Hz. Peygamber’in (s) yerine namaz kıldırmak üzere Hz. Ebû Bekir’i (r) tayin ettiği, vefatında Hz. Ali’nin (r) cenazesini yıkamasını vasiyet ettiği anlatılır. Öte yandan Hz. Bilâl’in salâ verdiği ve Hz. Peygamber’in (s) vefatı esnasında Azrail’in (as) Hz. Peygamber’in (s) ruhunu kabzetmek için O’ndan izin istediği zikredilir.

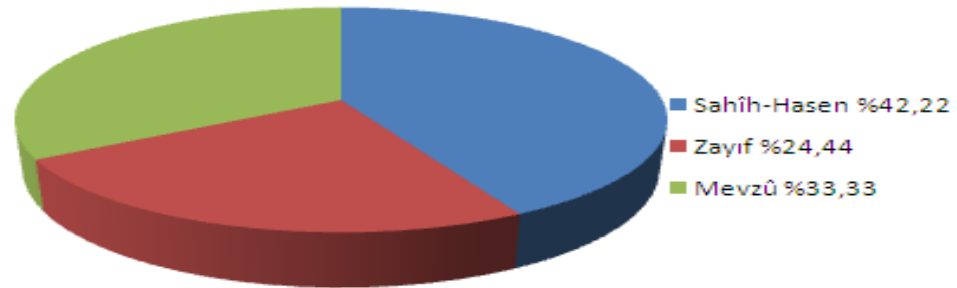
Bu bölümdeki rivayetlerden Hz. Peygamber’in (s) vefatıyla sonuçlanan hastalığında Hz. Ebû Bekir’e (r) namaz kıldırmasını emretmesi ile ilgili rivayet hakkında Elbânî, Ma’mer’in Zührî’den aldığı hadisin senedinin Buhârî ve Müslim’in şartlarına göre “*sahîh*” olduğunu ifade etmiştir. Hadisin Tirmizî’de geçen senedi hakkında “*hasen sahîh*” olduğu söylenmiştir. Elbânî, hadisin Tirmizî ve İbn Mâce’deki

senedinin “*sahîh*” olduğunu belirtmiştir. Şuayb el-Arnaût bu hadisin İbn Hıbbân’ın *Sahih*’indeki senedleri hakkında “*sahîh*” ve “*hasen*” gibi ifadeler kullanmıştır. Öte yandan Hz. Peygamber’in (s) vefatından sonra O’nu (s) Hz. Ali, (r) Fazl b. Abbas, (r) ve Üsâme b. Zeyd’in (r) yıkadığı ifade edilen rivayet için Elbânî “*sahîh*” demiştir. Hz. Ali’nin, (r) “*Hz. Peygamber (s) kendisini benden başkasının yıkamamasını tavsiye etti*” dediği ifade edilen rivayetlerin uydurma olduğu mevzuât türü eserlerde geçmektedir. Ayrıca Hz. Bilâl’in salâ verdiği ile ilgili; “*Bilâl ezan okudu. Sonra kapıda durdu ve es-Selâmü aleyke yâ Rasûlallâh ve rahmetullâhi ve berakâtühû (Allah’ın selâmı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun ey Allah’ın rasûlü) diyerek nida etti*” anlamındaki rivayet de mevzuât türü eserlerde geçmektedir. Son olarak Hz. Peygamber’in (s) vefatı esnasında Azrail’in (as) Hz. Peygamber’in (s) ruhunu kabzetmek için O’ndan izin istemesi ile ilgili rivayetlerin “*mevzû*” olduğunu Elbânî ifade etmiştir.

Sonuç olarak; Daima saygı ve hürmetle anılan âlimlerin dahi birbirini tenkit ettikleri görülmüş ve buldukları hataları görmezlikten gelmemişlerdir. Dolayısıyla okunacak her eserdeki bilgiler mutlak hakikat olarak kabul edilmek yerine, elde edilen bilgiler tenkit süzgecinden geçirildikten sonra benimsenmelidir.¹²³⁵

Bu çalışmada Süleyman Çelebi tarafından yazılan ve halk arasında “*mevlid*” olarak bilinen ve hâlâ imamlar tarafından cenaze, düğün gibi merasimlerde okunan *Vesiletü’n-Necat* adlı eserde göze çarpan hadisler incelenmiştir. İncelenen bu hadislerin bir kısmının *sahîh*-*hasen*, bir kısmının *zayıf*, bir kısmının da *mevzû* olduğu tespit edilmiştir.

İncelemiş olduğumuz 45 rivayetin 19 tanesinin *sahîh*-*hasen*, 11’inin *zayıf* ve 15’inin *mevzû* olduğu tespit edilmiş ve aşağıdaki şemada gösterilmiştir.

¹²³⁵ SAKALLI, *Hadis Tartışmaları İbn Hacer-Bedrûddîn Aynî*, TDV. Yay. Ankara 1996, s. 144.

Zayıf ve özellikle mevzû rivayetlerin *Vesiletü'n-Necat* içerisinde yer alması o dönemin kültürel yapısından ve bu rivâyetlerin halk arasında meşhur olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Zayıf ve uydurma rivâyetlerin bu eserde bulunması, elbette onun değerini düşürmez. Çünkü bu eser, başlı başına bir hadis kitabı ve kaynağı değildir. Bu eserin amacı topluma Allah ve peygamber sevgisi aşılaktır. Kaldı ki, Süleyman Çelebi eserini yazarken Kütüb-i Sitte gibi muteber kaynaklardan yararlandığı gibi İbn Sa'd'ın *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, İbn Hişâm'ın *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, Beyhakî'nin *Delâilü'n-Nübüvve* gibi eserlerden de faydalanmıştır. Halk tarafından rağbet gören bu tür eserlerde yer alan rivâyetlerin tahriç ve tenkidinin yapılması, kuşkusuz bu eserlerin daha bilinçli okunması ve toplumun sağlıklı hadis kültürü edinmesinde büyük katkılar sağlayacaktır.

Kullanılan Hadis İstılahları ve Cerh-Ta'dil İfadeleri

Erbaûn: "Erbaûn" kırk anlamına gelir. Kırk hadis mecmualarına verilmiş isimdir.

Fakîh: Bir kimse hakkında "fakîh, hâfız, mutkın" denildiği zaman, onun rivayet ettiği hadislerin huccet olduğu anlaşılır.

Hasen sahîh: Hadis, iki isnadla rivayet olunduğu zaman, bu isnadlardan birisi hasen, diğeri sahîh olursa, bu hadise hasen sahîh demek doğru olur. Yani hadis, bir isnada nisbetle hasen, diğeri isnada nisbetle sahihtir.

İrsal: "İrsal" râvînin sahabeyi atlayıp Hz. Peygamber'den (s) rivayet etmesi demektir. Râvînin mülâkî olmadığı kişiden rivayeti şeklinde de tarif edilmiştir.

Kezzâb: "Kezzâb" hadis rivayetinde yalancılığı meslek haline getirenler için kullanılan cerh ifadesidir.

Lâ be'se bih: "Lâ be'se bih" "Bir beis yoktur" veya "Fena değil" manasına gelir.

Leyyin: "Leyyin" ifadesi cerhin birinci mertebesinde yer alır. Hadis itibar için yazılır.

Makbûl: "Makbûl" haberleri kabul sıfatını kazanmış kimseler için söylenen ta'dil ifadesidir.

Metrûku'l-Hadis: "Metrûku'l-Hadis" yalancılıkla itham olunan kimselerin rivayetinde kullanılan cerh ifadesidir.

Mevzû hadis: "Mevzû hadis" yalan ve iftira ile Hz. Peygamber'e (s) nisbet edilmiş söz demektir.

Mutâbaât: "Mutâbaât" şeyhinden rivayetiyle tek kalmış bir râviye, bir başka râvînin tâbi olarak, ya o şeyhten yahut şeyhin şeyhinden aynı hadisi rivayet etmesi demektir.

Mutkın: "Mutkın" İtkan'dan ism-i fail olan mutkın, râvînin hadis tahammul ve rivayetinde hâzik, mâhir, titiz ve dikkatli olduğunu belirtmek maksadıyla kullanılan

tabirlerden biridir. “ra’sü’l-mutkînîn” ifadesi de “mutkîn olanların başı” anlamına gelir. İbn Salah’a göre sika, sebt gibi tabirlerler birlikte ta’dil’in birinci mertebesinde yer alır.

Muzdaribu’l-hadîs: Râvîlerinde adalet ve zabt yönünden bir sorun olmamasına rağmen birbirine muhalefet eden iki hadis arasında tercih yapılamamasına “muzdarib hadis” denir. “Muzdaribu’l-hadîs” de bu anlamda cerh ifadesidir.

Münkeru’l-Hadîs: Münkeru’l-Hadîs cerh ifadesi olup “hadisi kabul edilmeyen, rıza gösterilmeyen kimse” manasına gelir.

Sadûk: Sadûk ifadesi bir kimsenin hadislerinin tetkik edilmek üzere yazılabileceğini ifade eder.

Sahîh li ğayrihî: “Sahîh li ğayrihî” râvîsindeki bir kusur sebebiyle sahîh derecesine ulaşmamış bir hadisin râvîsindeki bu kusurun diğer yollarla giderilerek sahîh derecesine ulaşması demektir.

Sâlihu’l-hadis: Bir kimse için “sâlihu’l-hadis” denilirse hadisi itibâr için yazılır.

Sebt: “Sebt” Irâkî’ye göre ta’dil’in ikinci mertebesinde yer alan bir tabirdir. “kebîru’l-müsebbitîn” ifadesi de “sebt olanların büyüğü” anlamına gelir.

Sika: Bir kimse hakkında “sika” denildiği zaman, onun rivayet ettiği hadislerin huccet olduğu anlaşılır.

Şeyh: “Şeyh” hadis ilminde kâmil mertebede bulunan zattır. Dolayısıyla “Şeyhu’l-Kurra ve’l-Müfessirîn” kıraat ve tefsir ilminde mertebe sahibi demektir.

Tedlis: Tedlis, râvînin şeyhinden işittiği ya da işitmediği hadisleri birbirinden ayırt etmeksizin rivayet etmesidir. Tesviye tedlisi ise zayıf râvîlerin isnaddan çıkarılmasıdır.

Teşeyyu: “Teşeyyu” Sahabenin en faziletlisinin Hz. Ali (r) olduğuna inanmak demektir.

Vehim: Vehim hataya düşmek demektir. Ravinin mürsel veya munkatî’ olan bir hadisi muttasıl olarak, yahutta bir hadisin metnini bir başka hadise idhal ederek rivayet etmesidir.

Yüktebü hadîsühû: “Yüktebü hadîsühû” “hadisleri yazılabilir” anlamına gelir.

KAYNAKLAR

KUR'ÂN-I KERÎM

ABDURRAZZÂK, Ebû Bekr İbn Hemmâm es-San'ânî (211 / 826), *el-Musannef*, I-XI, thk. Habîburrahmân el-A'zamî, I-XI, el-Mektebu'l-İslâmî Beyrut 1403/1983.

ACLÛNÎ, İsmail b. Muhammed el-Cerrâhî (1162 / 1748), *Keşfu'l-Hafâ*, I-II, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, yy, 1932.

AÇIKEL, Yusuf, *Kur'an ve Hadisler Işığında Geçmişten Günümüze Ehl-i Beyt*, Nobel, Yay. Ankara 2009.

AHATLI, Erdinç, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği*, DİB. Yay. Ankara 2011.

AKDAĞ, Soner, *Süleyman Çelebi'nin Mevlidi Üzerine*, Atatürk Üni. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı: 36, Erzurum, 2008.

AKKUŞ, Mehmet, *Mevlid-i Şerif-Vesiletü'n-Necat*, (Ahmet Kamil Akdik'in hattıyla) Haz. Mehmet Akkuş-Uğur Derman DİB yay. Ankara 2009.

ALİ EL-KÂRÎ, Ali b. Muhammed Ebu'l-Hasan Nureddin, Molla el-Herevî (1014/1605), *Mirkâtü'l-Mefâtih Şerhu Mişkâti'l-Mesâbih*, I-IX, Dâru'l-Fikr Beyrut 1422/2002.

-----, *el-Esrâru'l-Merfû'a fi'l-Ehâdisi'l-Mevdû'a*, thk. Muhammed es-Sabbâğ, Dâru'l-Emânet-Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1391/1971.

ALÂÎ, Ebû Said b. Halil b. Keykeledî, *Câmi'u't-Tahsîl fi Ahkâmi'l-Merâsîl*, Âlemü'l-Kütüb, 2. Baskı, Beyrut 1407/1986.

-----, *el-Muhtelitîn*, thk. Rifat Fevzî Abdulmuttalib-Ali Abdulbâsit Mezîd, Mektebetü'l-Hâncî, Kâhire 1417/1996.

ALİ EL-MÜTTAKÎ, Alâuddîn Ali b. Hüsâmüddîn el-Hindî (975 / 1567), *Kenzu'l-Ummâl fi süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl*, I-XVIII, Müessesetü'r-Risâle, 5. Baskı, Beyrut 1405 / 1985.

ÂLÎ, Mustafa Efendi (1008/1600), *Kühü'l-Ahbâr*, İstanbul, 1277.

ATEŞ, Ahmet, Süleyman Çelebi-*Vesiletü'n-Necat*, TDK yay, Ankara 1954.

AYDINLI, Abdullah, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, Timaş Basım Ticaret ve Sanayi A.Ş. İstanbul 1987.

AYNÎ, Bedruddîn Ebî Muhammed Mahmûd b. Ahmed el-Hanefî (855/1451), *Umdetü'l-Kârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, I-XXV, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Baskı, Beyrut 1421/2001.

AZAK, Faruk, *Şir'atü'l-İslâm Hadislerinin Tahric ve Değerlendirilmesi (Yeme ve İçme Bölümü)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, S.D.Ü. Isparta 2013.

BÂCÎ, Ebu'l-Velîd Süleyman b. Halef (474/1081), *et-Ta'dîl ve't-Tecrîh*, I-III, Dâru'l-Livâ, 1. Baskı, Riyâd 1406/1986.

BAĞDÂDÎ, Ebû Bekr Ahmed b. Ali b. Sâbit b. Ahmed b. Mehdî el-Hatîb (463), *Târîhu Bağdâd*, thk. Dr. Beşşâr Avvâd Ma'rûf, Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, Beyrut ty.

BEĞAVÎ, el-Hüseyin b. Mes'ûd, *Şerhu's-Sünne*, I-XV, Dâru'n-Neşr el-Mektebu'l-İslâmî, Dimeşk-Beyrut 1403/1983.

BEYHAKÎ, Ebû Bekir Ahmed İbn Hüseyin (458/1065), *es-Sünenü'l-Kübrâ*, I-X, thk. Muhammed Abdulkâdir Atâ, Mektebetü Dâri'l-Bâz, Mekke 1414/1994.

-----, *Şuabu'l-İman*, I-VII, thk. Muhammed Saîd el-Besyûnî, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Baskı, Beyrut, 1410/1990.

-----, *Delâilü'n-Nübüvve*, I-VII, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye-Dâru'r-Reyyân Beyrut 1408/1988.

BEZZÂR, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdilhâlık b. Hallâd b. Ubeydillâh (292/904) *Müsned*, I-XVIII, Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hikem, Medine 1429/2009.

BUHÂRÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail (256/870), *el-Câmiu's-Sahîh*, Çağrı Yay, İstanbul 1992.

-----, *et-Târîhu'l-Kebîr*, I-IX, Dâiretü'l-Meârif'l-Osmâniyye, yy, ty.

CÜRCÂNÎ, Hamza b. Yusuf Ebu'l-Kâsım, *Târîhu Cürcân, Âlemü'l-Kütüb*, 3. Baskı, Beyrut 1401/1981.

ÇELEBÎ, Süleyman, *Vesiletü'n-Necat (Mevlid-i Şerif)*, El Yazması Aslı Nüsha 25x17,5 cm. 16 varak (32 sahife), Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Y. 297 Ankara.

-----*Tam Musahhah Mevlid-i Şerif*, Pamuk yay, İstanbul ty.

ÇETİN, Osman “*Süleyman Çelebi Devrinde Siyâsî Hayat*” *Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslar arası Mevlid Sempozyumu*, TDV. Yay. Ankara 2010.

DAMAR, Ünal, *Mevlânâ'nın Dîvân-ı Kebîr'inde Geçen Hadislerin Tahrîc ve Değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, S.D.Ü. Isparta 2011.

DÂREKUTNÎ, Ali b. Ömer Ebu'l-Hasan ed-Dârekutnî el-Bağdâdî (385/995) *es-Sünen*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1966.

DÂRİMÎ, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman (255/869), *es-Sünen*, Çağrı Yay, İstanbul 1992.

DEYLEMÎ, Ebû Şücâ' Şîrûye b. Şehredâr Şîrûye (509/1115), *el-Firdevs bi-Me'sûri'l-Hitâb*, I-V, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1406/1986.

DERMAN, Uğur, *Mevlid-i Şerif-Vesiletü'n-Necat*, (Ahmet Kamil Akdik'in hattıyla) Haz. Mehmet Akkuş-Uğur Derman DİB yay. Ankara 2009.

DİMEŞKÎ, Abdurrahman Muhammed Saîd, *el-Habeşî: Şuzûzuhû ve Ahtâuhû*, Neşr: Mevkiu'l-Furkân, www.frqan.com /<http://www.saaid.net>, Erişim Tarihi: 12.04.2016.

EBÛ AVÂNE, Ya'kûb b. İshâk (316/928), *Müsned*, I-V, Dâru'l-Ma'rûfe, Beyrut ty.

EBÛ DÂVÛD, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (275/888), *es-Sünen*, Çağrı Yay, İstanbul 1992.

EBÛ NUAYM, Ahmed b. Abdillâh el-Esbahânî (430/1038), *Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakâtü'l-Asfiyâ*, I-X, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 4. Baskı, Beyrut 1405.

- , *Delâilu'n-Nübüvve*, I-II, Dâru'n-Nefâis, 2. Baskı, Beyrut 1406/1986.
- , *Ma'rifetü's-Sahâbe*, I-VII, Dâru'l-Vatan li'n-Neşr, 1. Baskı, Riyâd 1419/1998.
- , *Kitâbu'd-Duafâ*, Dâru's-Sekâfe-Dâru'l-Beydâ, 1. Baskı, yy, 1405/1984.
- EBU'L-VEFÂ, Burhaneddin el-Halebî İbrahim b. Muhammed b. Halil (841/1437), *et-Tebyîn li Esmâi'l-Müdellesîn*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1406/1986.
- EBÛ YA'LÂ, Ahmed b. Ali b. el-Müsenâ, *Müsned*, I-XIII, Dâru'l-Me'mûn li't-Turâs, 1. Baskı, Dimeşk 1404/1984.
- ELBÂNÎ, Muhamed Nâsuruddîn (1420/2000), *Silsiletü'l-Ehâdisü's-Sahîha ve Şey'ün min Fıkhihâ ve Fevâidihâ*, I-IX, Riyad 1415/1995.
- , *el-Câmiu's-Sağîr ve Ziyâdetüh*, I-II, el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut ty.
- , *Sahîhu ve Daîfu'l-Câmiu's-Sağîr*, el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut ty.
- , *Sahîhu Ebî Dâvûd*, I-VII, Müessesetü Ğarâs li'n-Neşr ve't-Tevzî' 1. Baskı, Kuveyt 1423/2002.
- , *Sahîhu ve Daîfu Süneni Ebî Dâvûd*, Müessesetü Ğarâs li'n-Neşr ve't-Tevzî', Kuveyt ty.
- , *Sahîhu't-Terğîb ve't-Terhîb*, I-III, Mektebetü'l-Meârif, Riyâd 1421/2000.
- , *Daîfu't-Terğîb ve't-Terhîb*, I-II, Mektebetü'l-Meârif, Riyâd 1421/2000.
- , *et-Ta'likâtü'l-Hisân alâ Sahîhi İbni Hibbân*, I-XII, Dâru Bâ Vezîr li'n-Neşr ve't-Tevzî' 1. Baskı, Cidde 1424/2003.
- , *es-Silsiletü'd-Daîfe*, I-XI, Mektebetü'l-Meârif, Riyâd ty.
- , *es-Silsiletü's-Sahîha*, I-VII, Mektebetü'l-Meârif, Riyâd ty.
- , *Daîfu Süneni't-Tirmizî*, Mektebu't-Terbiyyeti'l-Arabî Riyâd- el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut ty.

-----, *Sahîhu ve Daîfu Süneni't-Tirmizî*, I-VIII, Merkezu Nûri'l-İslâm li Ebhâsi'l-Kurân ve's-Sünne, İskenderiyye ty.

-----, *Mevsûatü'l-Elbânî fi'l-Akîde*, I-IX, Merkezu'n-Nu'mân li'l-Buhûsi ve'd-Dirâseti'l-İslâmiyye ve Tahkîki't-Turasi ve't-Terceme, San'a'-Yemen 1431/2010.

-----, *Silsiletü'l-Ehâdîsi'd-Daîfeti ve'l-Mevdûa ve Eseruha's-Seyyiu fi'l-Ümmeti*, Dârûl-Meârif, 1. Baskı, Riyâd 1412/1992.

-----, *Sahîhu't-Terğîb ve't-Terhîb*, I-III, Mektebetü'l-Meârif, 5. Baskı, Riyâd ty.

-----, *Sahîhu ve Daîfu Süneni'n-Nesâi*, I-XII, Merkezu Nûri'l-İslâm li Ebhâsi'l-Kurân ve's-Sünne, İskenderiyye ty.

-----, *el-İsrâ ve'l-Mi'râc*, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 5. Baskı, Ummân-Ürdün 1421/2000.

-----, *Sahîhu ve Daîfu Süneni İbni Mâce*, I-IX, Merkezu Nûri'l-İslâm li Ebhâsi'l-Kurân ve's-Sünne, İskenderiyye ty.

ERUL, Bünyamin, *Sahabenin Sünnet Anlayışı*, TDV. Yay. Ankara 2008.

----- *Hz. Peygamber'in Risalet Öncesi Hayatına Farklı Bir Yaklaşım*, Diyanet İlmî Dergi, Peygamberimiz Hz. Muhammed (s) Özel Sayısı, Ankara, 2003.

EŞ'ARÎ, Ebu'l-Hasan, *el-İbâne an Usûli'd-Diyâne*, Kâhire, 1385/1965.

EVLİYÂ ÇELEBÎ, *Seyahatname*, İstanbul, 1324.

FÂLÛCÎ, Ekrem b. Muhammed Ziyâde, *el-Mu'cemu's-Sağîr li Ruvâti'l-İmam İbn Cerîr et-Taberî*, I-II, Dâru'l-Eseriyye, Ürdün Dâru İbn Affân, Kâhire ty.

FAYDA, Mustafa, "Bahîrâ," DİA, TDV, Ankara, 1991.

FETTENÎ, Muhammed Tâhir b. Ali es-Siddîkî (986/1578) *Tezkîratü'l-Mevdûât*, İdaretü't-Tabâati'l-Münîriyye, yy, 1343/1922.

GÖRMEZ, Mehmet, *Sünnet ve Hadisin Anlaşılması ve yorumlanmasında Metodoloji Sorunu*, TDV. Yay, Ankara 1997.

- HÂKÎM, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh en-Nîsâbü'rî (405 / 1014), *el-Müstedrek ale's-Sahihayn*, I-IV, Daru'l-Kütübi'l İlmiye, Beyrut 1411/1990.
- HATTÂBÎ, Ebû Süleyman Hamd b. Muhammed b. İbrahim el-Hattâb, *Garîbü'l-Hadis*, I-III, Câmîatü Ümmi'l-Kurâ, Mekke 1402/1981.
- HEYSEMÎ, Nureddin Ali b. Ebî Bekr (807/1405), *Mecmau'z-Zevaid ve Menbaü'l-Fevaid*, I-X, Daru'l-Fikr, Beyrut 1412/1991.
- ICLÎ, Ahmed b. Abdillâh b. Sâlih Ebû Hasan el-Kûfî, *Ma'rifetü's-Sikât*, Mektebetü'd-Dâr, 1. Baskı, Medîne 1405/1985.
- İRÂKÎ, Ebu'l-Fadl Zeynüddîn Abdurrahîm b. El-Hüseyn b. Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. İbrahim (806/1404), *el-Muğni an Hamli'l-Esfâr fî Tahrîci mâ fi'l-İhyâ mine'l-Ahbâr*, I-II, thk. Eşraf Abdulmaksûd, Mektebetü Taberiyye, Riyâd 1415/1995.
- Zeylu Mizâni'l-İ'tidâl*, Daru'l-Kütübi'l İlmiye, Beyrut 1416/1995.
- İBN ABDİLBER, Ebû Ömer Yusuf (463/1071), *el-İstîâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*, Dâru'n-Nehdati, Mısır, Kahire ty.
- İBN ADİYY, Ebu Ahmed Abdullah el-Cürcânî (365/975), *el-Kâmil fî Duafâi'r-Ricâl*, I-VII, Daru'l-Fikr, Beyrut 1409/1988.
- İBN ARRÂK, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Arrâk el-Kinânî (963/1555), *Tenzîhü's-Şerîati'l-Merfûa ani'l-Ehâdîsi's-Şenîati'l-Mevdûa*, I-II, Daru'l-Kütübi'l İlmiye, Beyrut 1399/1979.
- İBN ASÂKİR, Ali b. el-Hasan b. Hibetillâh b. Abdillâh b. el-Hasan Ebu'l-Kâsım ed-Dımeşkî eş-Şâfî (499/1105) *Târîhu Dimeşk*, I-L, Daru'l-Fikr, Beyrut 1417/1997.
- İBN CEVZÎ, Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Ali b. Muhammed (597/1201), *Kitâbü'l-Mevdüât*, I-III, Mektebetü's-Selefiyye, Medîne 1388/1968.

- İBN CEZERÎ, Ebu'l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed (833/1429), *Ğâyetü'n-Nihâye fî Tabakâtü'l-Kurrâ*, I-II, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1427/2006.
- İBN EBÎ HÂTİM, Muhammed Abdurrahman b. Ebî Hâtım er-Râzî, *El-Cerh ve't-Ta'dil*, Dâiretü'l-Meârifî'l-Osmâniyye, Haydarâbâd Dekken 1271/1952.
- İBN EBÎ ŞEYBE, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed el-Kûfî (235 / 849), *el-Musannef fî'l-ehâdis ve'l-âsâr*, thk. Muhammed Avvâme, Dâru'l-Kible, Cidde ty.
- İBNÜ'L-ESÎR, Ebu'l-Hasan Ali b. Ebi'l-Kerem Muhammed b. Muhammed b. Abdilkerîm b. Abdilvâhid (630/1232) *Üsdü'l-Ğâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, I-VIII, Daru'l-Kütübi'l İlmiye, Beyrut 1415/1994.
- İBNÜ'L-ESÎR, Mecdüddîn Ebu's-Saâdât el-Mubârek b. Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Abdilkerîm (606/1209), *Câmiu'l-Usûl fî Ehâdisi'r-Rasûl*, I-XII, Mektebetü'l-Halvânî-Mektebetü Dâri'l-Beyân, yy, 1392/1972.
- İBN HACER, Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî (852/1448), *Fethu'l-Bârî bi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, thk. Abdülaziz b. Abdullah b. Baz, Daru'l-Fikr, Beyrut 1416/1996.
- , *Takribu't-Tehzîb*, I-II, thk. Eymân Arafe, el-Mektebetü't-Tevfikîyye, Kâhire ty.
- , *Tehzîbü't-Tehzîb*, I-XII, Dâru'l- Fikr, Beyrut, 1968.
- , *Lisânu'l-Mîzân*, I-VII, Müessesetü'l-A'lemî li'-Matbûât, Beyrut 1406/1986.
- , *Lisânü'l-Mîzân*, I-X, thk. Abdülfettâh Ebû Gudde, Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, yy, 2002.
- , *Tabakâtü'l-Müdellesîn*, Mektebetü'l-Menâr, Ürdün ty.
- İBN HANBEL, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel (241/855), *Müsned*, Çağrı Yay, İstanbul 1992.
- İBN HİBBÂN, Muhammed b. Ahmed (354 / 965), *Sahîhu İbn Hibbân bi Tertîbi İbn Belabân*, I-XVIII, thk. Şuayb el-Arnaût, Müessesetü'r-Risâle, 2. baskı, Beyrut 1414/1993.

-----, *Sikât*, I-IX, thk. Es-Seyyîd Şerafüddîn Ahmed, Daru'l-Fikr, Beyrut 1395/1975.

-----, *Kitâbu'l-Mecrûhîn*, I-III, thk. Mahmûd İbrahim Zâyid, Dâru'l-Vaî, Haleb ty.

İBN HİŞÂM, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, I-IV, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 3. Baskı, Beyrut 1410/1990.

İBN HUZEYME, Muhammed b. İshâk Ebû Bekr es-Sülemî en-Nisâbü'rî (311/924), *Sahîh*, I-IV, thk. Muhammed Mustafa el-A'zamî, el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut 1390/1970.

İBN KESİR, Ebu'l-Fidâ' İsmail b. Ömer b. Kesîr el-Kuraşî (774/1372) *el-Bidâyetü ve'n-Nihâye*, I-XIV, thk. Ali Şîrî, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, yy, 1408/1988.

İBN MÂCE, Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid el-Kazvîni (273/886), *es-Sünen*, Çağrı Yay, İstanbul 1992.

İBN MANZÛR, Muhammed b. Mükerrrem el-Mısrî (711/1311), *Lisânu'l-Arab*, I-XV, Dâru Sâdir, Beyrut ty.

İBN SA'D, Ebû Abdullah Muhammed b. Saîd b. Müni' (230/845), *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I-VIII, Dâru Sâdir, Beyrut ty.

İSHÂK B. RÂHÛYE, İshâk b. İbrahim b. Mahled b. Râhûye el-Hanzalî (238/853), *Müsned*, I-V, Mektebetü'l-Îmân, Medine 1412/1991.

İPŞİRLİ, Mehmet, "Çelebi", DİA, TDV, Ankara, 1993.

KARACABEY, Salih, "*Vesiletü'n-Necat'ın Hadis Açısından Analizi*," *Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslar arası Mevlid Sempozyumu*, TDV. Yay, Ankara 2010.

KASTALÂNÎ, Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr b. Abdilmelik (923/1517), *İrşâdü's-Sârî li Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, I-X, el-Matbaatü'l-Kübrâ, 7. Baskı, Emîriyye, Mısır 1323/1906.

KESKİOĞLU, Osman, *Siyer-i Nebi*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay, Ankara 2013.

KETTÂNÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. Cafer (1345/1927), *Nazmü'l-Mütenâsir mine'l-Hadîsi'l-Mütevâtir*, Dâru'l-Kütübi's-Selefiyye, 2. Baskı, Mısır ty.

KOÇYİĞİT, Talat, *Hadiscilerle Kelamcılar Arasındaki Münakaşalar*, TDV. Yay, Ankara 1989.

-----*Kur'an ve Hadiste Ru'yet Meselesi*, Ankara Üni. İlahiyat Fakültesi Yay: 128, Ankara Üni. Basımevi, Ankara, 1974.

----- *Hadis Usûlu*, TDV. Yay, Ankara 2008.

----- *Hadis Istılahları*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1980.

KÖKSAL, Fatih, *Mevlid-Nâme*, TDV Yay. Ankara, 2011.

KUR'ÂN-I KERÎM Meali, D.İ.B, 12. Baskı, Ankara 2006.

LATÎFÎ, Abdullatif (990/1582), *Tezkire*, İstanbul, 1313.

LEKNEVÎ, Abdulhay b. Muhammed Abdilhalim b. Muhammed Emînillah es-Sihâlevî (1304/1886), *el-Âsâru'l-Merfû'a fi'l-Ahbâri'l-Mevzûa*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiye, Beyrut ty.

MÂLİK b. Enes (179/795), *el-Muvatta*, Çağrı Yay, İstanbul 1992.

MANİSÂVÎ, Ebu'l Müntehâ Ahmed b. Muhammed, *Şerhu'l-Fıkhı'l-Ekber*, Haydarâbâd, 1365/1946.

MÂTURÎDÎ, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd, *Kitâbu't-Tevhîd*, thk. Fethullah Huleyf, Beyrut, 1970.

MUBÂREKFÛRÎ, Muhammed Abdurrahman b. Abdirrahim (1353/1935), *Tuhfetu'l-Ahvezî bi Şerhi Câmi't-Tirmizî*, I-X, Daru'l-Kütübi'l-İlmiye, Beyrut ty.

MUBÂREKFÛRÎ, Safiyyurrahman (1427/2006), *er-Rahîku'l-Mahtûm*, Dâru's-Selâm li'n-Neşr ve't-Tevzî', Riyad 1396/1976.

- MÜNÂVÎ, Muhammed Abdür-rauf (1031/1622), *Feyzu'l-Kadîr Şerhu Câmi's-Sağîr*, Daru'l-Kütübi'l İlmiye, Beyrut ty.
- MÜSLİM, Ebu'l-Huseyn Müslim b. Haccac el-Kuşeyrî (261/875), *el-Câmiu's-Sahih*, Çağrı Yay, İstanbul 1992.
- MİZZÎ, Yusuf b. Zeki Abdurrahman Ebu'l-Haccâc (742/1341), *Tehzîbu'l-Kemâl*, I-XXXV, thk. Dr. Beşşâr Avvâd Ma'rûf, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1400/1980.
- EN-NECCÂR, Muhammed et-Tayyîb en-Neccâr, *el-Kavlü'l-Mübîn fi Sîreti Seyyidi'l-Mürselîn*, Dâru'n-Nedveti'l-Cedîde, Beyrut ty.
- NESÂÎ, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb (303/969), *es-Sünen*, Çağrı Yay, İstanbul 1992.
- , *es-Sünen-i Kübrâ*, I-XII, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1421/2001.
- OKIÇ, M. Tayyib, *Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri*, Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum 1976.
- ÖKTEN, Sadettin, "Mevlid veya Bir Medeniyet Beyannamesi," *Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslar arası Mevlid Sempozyumu*, TDV. Yay, Ankara 2010.
- ÖRENÇ, Aşır, *Hız. Peygamber'e Yapılan Saygısızlıklar ve İlgili Hadislerin Değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi SDÜ. Isparta 2007.
- ÖZCAN, Nuri, "Cenaze Salâsı," DİA, TDV, 1993.
- ÖZKAN, Halit, *Bir Muhaddis-Süfînin Rüyaları: İbn Ebî Cemre ve el-Merâi'l-Hisân'ı*, Marmara Üni. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 41 (2011/2).
- PEKOLCAY, Necla, *Mevlid*, Dergâh yay. İstanbul, 2013.
- SAĞÂNÎ, Rıdâuddîn el-Hasan b. Muhammed b. Hasan b. Haydar el-Adevî el-Kuraşî (650/1252), *el-Mevdüât*, Dâru'l-Me'mûn li't-Türâs, 2. Baskı, Dimeşk 1405.

SAKALLI, Talat, *Hadis Tartışmaları İbn Hacer-Bedruddîn Aynî*, TDV. Yay, Ankara 1996.

----- *Rüya ve Hadis Rivayeti*, Isparta, 1994.

SARIÇAM, İbrahim, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, DİB yay, Ankara 2011.

SARMIŞ, İbrahim, *Rivâyet Kültürü ve Yanlış Din Anlayışı*, Düşün yay, İstanbul 2011.

SOFUOĞLU, Cemal, *Kur'an ve Hadis Kültürünün Kutadgu Bilig'deki İzleri*, DÜİFD, V (1989).

SÜYÛTÎ, Ebu'l-Fadl Celâluddîn Abdurrahman Ebî Bekr (911/1505), *Hasâisü'l Kübrâ*, Daru'l-Kütübi'l İlmiye, Beyrut 1405/1985.

-----, *el-Hasâisü'l-Kübrâ*, I-III, thk. Muhammed Halil Hirâs, Dâru'l-Kütübi'l-Hadîse yy. ty.

-----, *el-Leâli'l-Masnûa fî Ehâdisi'l-Mevdûa*, I-II, Daru'l-Kütübi'l İlmiye, Beyrut ty.

-----, *Esmâu'l-Müdeellisîn*, Dâru'l-Ceyl, Beyrut ty.

-----, *el-İsrâ ve'l-Mi'râc*, Dâru'l-Hadîsi'l-Kâhire, Beyrut 1409/1989.

ŞENTÛRK, Lütfi, *Mirac'da Resul-i Ekrem (SAV) Allah'ı Gördü mü*, Diyanet İlmî Dergi, 1978, Sayı: 3-4, s. 133-139.

ŞERÎF Murâd Ebû Amr, *er-Raddü'l-Emîn*, shamela.ws/browse.php/book-1247. Erişim Tarihi: 12.04.2016.

ŞEVKÂNÎ, Muhammed b. Ali b. Muhammed (1250/1834), *Neylu'l-Evtâr min Ehâdisi Seyyidi'l-Ahyâr*, I-IX, İdaretü't-Tabâati'l-Münîriyye, yy, ty.

-----, *el-Fevâidü'l-Mecmûa fî ehâdisi'l-Mevdûa*, Daru'l-Kütübi'l İlmiye, Beyrut ty.

- TABERÂNÎ, Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed (360/971), *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I-XX, thk. Hamdi b. Abdilmecid es-Suflî, Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hakem-el-Mevsıl, 2. Baskı, yy, 1404/1983.
- , *el-Mu'cemu'l-Evsat*, I-X, thk. Tarık b. Avdillâh-Abdülmuhsin b. İbrahim, Dâru'l-Harameyn, Kahire 1415/1995.
- , *el-Mu'cemu's-Sağîr*, I-II, el-Mektebu'l-İslâmî, Dâru'l-Ammâr-Beyrut, Ummân 1405/1985.
- TABERÎ, Muhammed b. Cerîr (310/922), *Tefsîr, (Câmiu'l-Beyân fî Te'vîli'l-Kur'ân)* I-XXIV, thk. Ahmed Muhammed Şâkir, Müessesetü'r-Risâle, yy, 1420/2000.
- TAYÂLİSÎ, Süleymân b. Dâvûd b. el-Cârûd (204/819), *Müsned*, I-IV, Hacer li't-Tabâati ve'-n-Neşr, yy, 1419/1999.
- TEBRÎZÎ, Muhammed b. Abdillâh el-Hafîb, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, I-III, thk. Muhammed Nâsuriddîn el-Elbânî, el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut 1405/1985.
- TİRMİZÎ, Ebû İsa Muhammed b. İsa (279/892), *es-Sünen*, Çağrı Yay, İstanbul 1992.
- TUĞLU, Nuri, *Mâturîdî Kelâm Ekolü Çerçevesinde Kelâmî Hadisler'in Değerlendirilmesi*, Basılmamış Doktora Tezi, Isparta 2003.
- TUZCU, Recep, *Hız. Peygamber'in (s) Teri ile İlgili Rivayetlerin Değerlendirilmesi*, Çukurova Üni. İlahiyat Fak. Dergisi, Sayı: 1, Cilt: 10, Ocak-Haziran 2010.
- TÜRCAN, Zişân, *Hadis Şerh Geleneği Doğuşu Gelişimi ve Dönüşümü*, TDV. Yay, Ankara 2011.
- UZUN, Mustafa, "Burak," DİA, TDV, Ankara 1992.
- "Cenaze Salâsı," DİA, TDV, 1993.
- UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı *Osmanlı Tarihi*, Ankara, 1972.
- WENSİNCK, A. J. (ö. 1939), *el-Mu'cemü'l-Müfehres li Elfâzı'l-Hadisi'n-Nebevî (Concordance)*, ç. M. Fuad Abdülbâkî, I-VIII, Leiden 1936.
- www.bursadakultur.org/suleyman_celebi.htm Erişim Tarihi: 13.08.2016.

YARDIM, Ali, *Mesnevî Hadisleri*, Damla Yay. Yy, 2008.

YILDIRIM, Ahmet, *Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları*, TDV. Yay, Ankara 2000.

YILDIRIM, Enbiya, *Hadis Problemleri*, Rağbet Yay. 4. Baskı, İstanbul, 2011.

YÜKSEL, Emrullah, *İslam'da Şefaath Yetkisi*, İstanbul Üni. İlahiyat Fak. Dergisi, 2002, Sayı: 5, s. 17-31.

ZEHEBÎ, Şemsuddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman (748/1348), *Mîzânü'l-İ'tidâl fî Nakdi'r-Ricâl*, I-VIII, Daru'l-Kütübi'l İlmiye, Beyrut 1415/1995.

-----, *Telhîsu Kitâbi'l-Mevdüât*, Mektebetü'r-Rüşd, Riyâd 1419/1998.

-----, *Târîhu'l-İslâm*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut 1407/1987.

-----, *Târîhu'l-İslâm*, I-XV, thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf, Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, yy, 1423/2003.

-----, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I-XXV, Müessesetü'r-Risâle, 3. Baskı, yy, 1405/1985.

-----, *Tezkiratü'l-Huffâz*, I-IV, Daru'l-Kütübi'l İlmiye, Beyrut 1419/1998.

-----, *Dîvânü'd-Duafâ ve'l-Metrûkîn*, thk. Hammâd b. Muhammed el-Ensârî, Mektebetü'n-Nehdati'l-Hadîse, 2. Baskı, Mekke 1387/1967.

ZİRİKLÎ, Hayruddîn b. Mahmûd b. Muhammed b. Ali b. Fâris (1396/1975), *el-A'lâm*, Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn, 15. Baskı, yy, 1423/2002.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Halil ŞİRİN

Doğum Yeri : Muratpaşa / ANTALYA

Doğum Yılı : 1983

Medeni Hali : Evli

İletişim : 0535 337 51 16

Eğitim Durumu

Lise : Antalya Anadolu İmam Hatip Lisesi (1995/2002)

Önlisans : Anadolu Üni. Önlisans İlahiyat Prog. (2006)

Lisans : Ank. Üni. İlahiyat Fak. (2009)

Yüksek Lisans : SDÜ. Sosyal Bilimler Enst. (2011-2016)

Yabancı Diller ve Düzeyi

İngilizce : KPDS 40 Puan

Arapça : YDS 40 Puan

İş Deneyimi

2004-2009 : Diyanet İşleri Başkanlığında İmam-Hatip

2009-2014 : Diyanet İşleri Başkanlığında Müezzin Kayyum

2014-.....: Diyanet İşleri Başkanlığında Cezaevi Vaizi